

i els propòsits que hi ha en les iniciatives més rellevants. Es tracta de veure quins són els interessos i les preses de posició que adopta cadascuna de les forces polítiques i si s'allunyen o no del consens construït a l'entorn de l'aprovació de la LNLC.

El marc temporal d'anàlisi serà l'integrat per les quatre primeres legislatures del Parlament de Catalunya que hi ha hagut des de l'entrada en vigor de l'Estatut (1980-1995), fent especialment èmfasi en les tres darreres, perquè la Primera Legislatura, que és quan s'elabora la LNLC, ja ha estat comentada en el capítol tercer. Així mateix, es tenen en compte, sobretot, les dades referents a la funció d'impuls i a la funció de control perquè són les dues funcions que estan més vinculades a la implementació, mentre que la funció legislativa seria més pròpia de la fase de formulació i decisió de la política pública. Tanmateix, n'apuntarem els trets fonamentals.

### 5.2.1 La funció legislativa (1980-1995).

Durant aquestes quatre legislatures, el Parlament de Catalunya ha aprovat 283 lleis, quatre de les quals fan referència directa al procés de normalització lingüística: la Llei 12/1982, del 8 d'octubre, per la qual es regula el Procediment per al Canvi de Noms dels Municipis de Catalunya (DOGC 268, 20.10.82); la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de Normalització Lingüística a Catalunya (DOGC 322, 22.04.83); la Llei 20/1987, del 12 de novembre, de Creació de l'Entitat Autònoma Institució de les Lletres Catalanes (DOGC 922, 02.12.87); i la Llei 8/1991, de 3 de maig, sobre l'Autoritat Lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans (DOGC 1440, 08.05.91). Segons les legislatures, aquestes quatre lleis es reparteixen de la següent manera: dues a la Primera, una a la Segona i una a la Tercera. Per tant, segons es desprén d'aquestes dades, el Parlament de Catalunya no s'ha distingit per legislar molt ni massa sobre els temes lingüístics: només l'1,4% de les lleis aprovades en aquest període.

Cal recordar, però, que hi ha altres lleis que sense ser estrictament sobre temes lingüístics, en alguna part del seu articulat hi fan referència. Aquestes són tres.

La més important és el de la Llei 17/1985, de 23 de juliol, de la Funció Pública de l'Administració de la Generalitat (DOGC 569, 31.08.85), la qual estableix, entre altres coses, que el coneixement de la llengua catalana podrà ser exigít als funcionaris de la Generalitat. En el seu article 34 deixa clar que "(...) En el procés de selecció s'ha d'acreditar el coneixement de la llengua catalana, tant en l'expressió oral com l'escrita". Contra aquest apartat, el Govern espanyol hi va interposar un Recurs d'Inconstitucionalitat (6.11.85, publicat al BOE 280, 22.11.85). Després d'alguns anys d'incertesa<sup>139</sup>, el Tribunal Constitucional, amb la seva Sentència 46/1991, de 28 de febrer (BOE 74, 27.03.91) va donar la raó a la Generalitat, avalant l'exigència de la capacitació lingüística per accedir a la funció pública de les Comunitats Autònomes amb dues llengües oficials<sup>140</sup>.

---

<sup>139</sup> Durant aquest temps -massa- es va paralitzar en gran mesura el procés de catalanització de l'Administració de la Generalitat i, també, del Govern Local a Catalunya.

<sup>140</sup> Aquesta Sentència ha estat, per la seva transcendència, àmpliament comentada. Vegeu, per exemple, Vernet (1992). Complint la Sentència del Tribunal Constitucional, el Govern de la Generalitat, a través de la Comissió per a la Normalització Lingüística, pren l'Acord on s'estableixen els perfils lingüístics exigits al personal al servei de l'Administració de la Generalitat, a través d'una prova específica i eliminatòria de llengua catalana. Aquest Acord va ser pres el 19.06.91 i hom pot trobar-ne el text íntegre a la "Revista de Llengua i Dret" (1992), número 17, pàgina 295 i següents. Aquest Acord va ser signat pel Conseller de Cultura l'1 d'octubre del mateix any.

La segona llei que també s'ha de tenir present és la Llei 16/1990, de 13 de juliol, sobre el règim especial de la Vall d'Aran (DOGC 1326, 03.08.90), en la qual l'aranès és considerat llengua oficial de la Vall. Tot i que aquesta decisió no ha estat exempta de discussions jurídiques, no ha estat recorreguda davant del Tribunal Constitucional.

Finalment, la tercera llei que mereix ser destacada per la seva incidència teòrica damunt el procés de normalització lingüística és la Llei 3/93, de 5 de març, de l'Estatut del Consumidor (DOGC 1719, 12.03.93), aprovada el 17 de febrer, amb els vots afirmatius de tots els partits, menys el del PP. El capítol 4 de la Llei està dedicat exclusivament als drets lingüístics dels consumidors, i va ser el més conflictiu d'aprovar<sup>141</sup>.

### 5.2.2. La funció d'impuls (1980-1995).

La funció d'impuls ha estat bastant considerable en les activitats del Parlament donat el nombre d'iniciatives presentades, sobretot pel que fa a les proposicions no de llei, el nombre de les quals no ha parat de créixer al llarg de les quatre legislatures: ha passat de 160 a la Primera Legislatura, a 1188 a la Quarta (vegeu la taula 16). Tot i el filtre que suposa l'existència d'una força amb majoria absoluta des de la Segona fins a la Quarta Legislatura (perquè pot pactar els termes de la proposició no de llei per a fer-la "aprovable" segons els seus interessos), cada vegada el nombre de proposicions no de llei presentades i aprovades sobre temes lingüístics és més gran (en nombre i en percentatge) excepte a la Quarta: el 5,2% (5 proposicions) a la primera, l'11,8% (9 proposicions) a la Segona; el 12,1% (20 proposicions); però el 6,3% (10 proposicions) a la darrera Legislatura. La relació entre proposicions no de llei presentades i aprovades és sempre més alta en el subconjunt que es refereix a temes lingüístics que no pas en el conjunt<sup>142</sup>. Aquest pot ser un senyal que el grup majoritari assumeix el tema sobre el qual es presenta la proposició si bé li canvia una mica els termes concrets.

Entre el conjunt de les proposicions no de llei -que un cop aprovades rebien el nom de Resolució- convé destacar, pel seu contingut, la Resolució 120/I, del 24 de novembre, sobre la Política de Normalització Lingüística (BOPC 165, 5.12.83); la Resolució 155/II, del

---

<sup>141</sup> El text del projecte de llei va ser presentat en dues ocasions: 13.06.91 (BOPC 25.06.91) i 07.09.92 (BOPC 21.09.92). A més, va ser objecte de nombrosos debats, al Parlament i a la premsa, en referència als drets lingüístics, que es troben recollits de la següent manera. A l'article 26, es recull el dret a rebre les informacions, contractes, etc. en català. A l'article 27, s'estableix que les empreses i establiments han d'estar en condicions per atendre els consumidors quan s'expressin en qualsevol de les llengües oficials de Catalunya. A més, hi ha un Capítol, el cinquè, dedicat a les sancions, entre les quals es preveu que una de les infraccions de la llei sigui la vulneració dels drets lingüístics dels consumidors. També s'hi afegeix, a la Disposició addicional, que, en allò referent als drets lingüístics, els consumidors compten amb el suport de la Direcció General de Política Lingüística. A la Disposició final 1<sup>a</sup>, es preveu que la Generalitat desplegarà el reglament per fer efectius els drets lingüístics dels consumidors. Aquesta Llei es pot trobar reproduïda parcialment a la "Revista de Llengua i Dret" (1993), número 20, p. 163. Vegeu Solé (1993), per a un comentari d'aquesta Llei.

<sup>142</sup> Així, per exemple, a la Tercera legislatura, de les 32 proposicions no de llei presentades sobre temes lingüístics, se'n van aprovar 20. Aquesta dada contrasta amb les 492 presentades en total, de les quals només van ser aprovades 165.

**Taula 16** La funció d'impuls en relació a la política lingüística (1980-1995).

**MOCIONS**

	I Legis-latura			II Legis-latura			III Legisla-tura			IV Legis-latura		
	Total	PL	Ens.	Total	PL	Ens.	Total	PL	ens	Total	PL	Ens.
Presentades	109	7	1	124	0	0	165	3	0	228	5	1
Aprovades	81	5	0	30	0	0	68	2	0	93	4	1
Rebutjades	19	1	1	89	0	0	89	1	0	116	1	0
Altres	8	1	0	5	0	0	8	0	0	19	0	0

**PROPOSICIONS NO DE LLRI**

	I Leg.			II Leg.			III Leg.			IV Leg.		
	Total	PL	Ens.	Total	PL	Ens.	Total	PL	Ens.	Total	PL	Ens.
Presentades	160	7	1	168	10	2	492	32	4	1188	38	8
Aprovades	96	5	0	76	9	1	165	20	3	158	10	2
Rebutjades	16	1	1	65	0	0	216	5	1	732	16	3
Altres	48	1	0	28	1	1	111	7	0	298	12	3

Pont: Elaboració pròpia.

10 de febrer, sobre la Declaració del Català com a Llengua Oficial de les Comunitats Europees<sup>143</sup> (BOPC 247, 15.02.88); la Resolució 121/III, del 28 de març, sobre la Utilització del Català al Senat (BOPC 152, 10.04.90); la Resolució 130/III, sobre l'Avaluació del Procés d'Immersion Lingüística iniciat el curs 1983-1984 (BOPC 156, 24.04.90), presentada pels socialistes i aprovada en comissió l'1 de juny de 1990<sup>144</sup>; i la Resolució 134/IV, per la qual s'acorda de presentar a la Mesa del Congrés dels Diputats la Proposició de Llei per a la publicació de lleis i altres disposicions d'aplicació general en totes les llengües oficials a l'Estat (BOPC 192, 02.21.94).

D'entre les proposicions no de llei rebutjades és interessant recordar la presentada, durant la Primera Legislatura, pel Grup Socialista sobre el tractament de la llengua en

<sup>143</sup> Aquesta Resolució té l'origen en una recollida de signatures portada a terme per la Crida a la Solidaritat que els partits parlamentaris van assumir plenament, si bé els resultats obtinguts finalment són lluny d'allò que s'havia demanat (Monné i Selga, 1991; Gasòliba, 1990).

<sup>144</sup> El finalment aprovat per la Comissió diu: "El Parlament de Catalunya insta el Consell Executiu a presentar-li els resultats del programa d'avaluació del procés d'immersió lingüística iniciat a Catalunya el curs 1983-88" (BOPC 178, 11.06.90). Per al debat i aprovació, vegeu DSPC-C, 151.

l'ensenyament no universitari (BOPC 24, 14.03.81), on queda ben clara la seva posició<sup>145</sup>, a l'entorn d'aquesta qüestió cabdal en el procés de normalització lingüística, en un moment polític bastant delicat<sup>146</sup>. Aquesta proposició no de llei va ser finalment rebutjada (BOPC 14.05.81). A la Quarta, el PP va presentar una proposició no de llei sobre el dret d'escollir la llengua prioritària d'escolarització (BOPC 90, de 08.03.93), que va ser retirada en comissió (BOPC 144, 04.10.93).

A banda de les Resolucions, també s'han aprovat algunes Mocions, tot i que ha estat una iniciativa relativament poc emprada. Efectivament, se'n aprovar 5 a la Primera Legislatura, cap a la Segona, només dues a la Tercera i 6 a l'última. La proporció de mocions sobre temes lingüístics també ha baixat: del 6,1% de les Mocions aprovades a la Primera legislatura, al 2,6% a la Quarta. Les Mocions referides exclusivament a temes d'ensenyament són encara més escasses: se n'ha comptabilitzat una a la Primera Legislatura (que va ser presentada pels socialistes i que va ser rebutjada) i una a la Quarta (presentada pel Grup Mixt i aprovada).

### 5.2.3. La funció de control.

Aquesta ha estat una activitat d'una importància creixent donat el fet que, en haver-hi majoria absoluta a les tres darreres legislatures, és un dels recursos més valuosos que han romàs a mans de l'oposició per complir el seu paper. Aquesta activitat ha estat feta a partir d'interpel·lacions i preguntes (tant orals com escrites) en el Ple i en Comissió.

A la taula 17, es resumeix les grans xifres d'allò que ha estat la funció de control al llarg de les quatre legislatures, alhora que també s'hi inclouen els grups parlamentaris que han fet ús de cada mecanisme, la qual cosa ens permet apreciar les tàctiques diferents de cada formació política<sup>147</sup>.

---

<sup>145</sup> Comentada en el capítol tercer. Mitjançant les esmenes presentades (BOPC 28, 13.04.81) i la discussió parlamentària subsegüent es pot apreciar l'opinió dels altres grups polítics (vegeu el DSPC-P, 55).

<sup>146</sup> El 15.03.81 el "Diario 16" publica el 'Manifiesto de los 2.300'.

<sup>147</sup> Malauradament, no disposem de les dades globals de la Quarta Legislatura.

Taula 17 La funció de control en relació a la política lingüística (1980-1995).

		I Legislatura (1980-84)	II Legislatura (1984-88)	III Legislatura (1988-1992)	IV Legislatura (1992-95)
Interpel·lacions	TOTAL	192	179	235	s.d.
	Política Lingüística	8 (PSC 2; CiU 2; ERC, PSUC, UCD, mixt)	2 (AP; CiU)	7 (PSC 3; ERC 2; AP; CiU)	6 (ERC 3; IC; PP; mixt)
	Ensenyament	1 (PSC)	0	0	2 (PP; mixt)
Preguntes orals Ple	TOTAL	235	234	428	s.d.
	Política lingüística	10 (ERC 9; PSC)	9 (ERC 5; PSUC 2; PSC; CiU)	20 (ERC 7; IC 6; PSC 6; AP 1)	16 (ERC 10; IC 4; PSC; PP)
	Ensenyament	2 (ERC)	3 (PSUC 2; ERC)	3 (PSC)	3 (IC 2; ERC)
Preguntes orals comissió	TOTAL	34	342	697	s.d.
	Política lingüística	0	9 (PSC 5; ERC 3; CiU)	16 (CiU 7; PSC 4; ERC 4; IC)	25 (18 PSC; CiU 6; ERC)
	Ensenyament	0	0	0	0
Preguntes per escrit	TOTAL	706	1696	11312	s.d.
	Política lingüística	21 (PSC 12; PSUC 6; ERC; mixt 2)	26 (PSC 17; ERC 5; AP 3; PSUC)	159 (CDS 79; PSC 36; ERC 30; AP 8; IC 6; mixt 2)	131 (ERC 57; IC 41; PSC 26; mixt 4; PP 3)
	Ensenyament	3 (PSC 2; PSUC)	9 (PSC 6; PP; ERC; PSUC)	16 (PSC 14; CDS; PP)	36 (ERC 17; IC 11; PSC 3; mixt 3; PP 2)

Font: Elaboració pròpia.

Quant a les interpellacions substanciades, s'aprecia que s'han reduït tant en el nombre absolut com en la proporció: a la Primera eren el 4,2% del total i a la Tercera el 3%, sent a la Segona molt poques: només una de CiU i una del grup popular. Per partits, ERC i el PSC són els que n'han presentat més (ERC, 1 a la Primera, 2 a la Tercera i 3 a la Quarta; el PSC, 2 a la Primera i 3 a la Tercera). De totes les interpellacions que hi ha hagut, n'hi ha dues de rellevants en relació a la política lingüística en l'ensenyament. La primera és la que va presentar el PSC durant la Primera Legislatura, poc abans de l'aprovació de la LNLC<sup>148</sup>; i la segona és la que va presentar, a la Quarta Legislatura, el grup popular

<sup>148</sup> Aquesta interpel·lació, sobre l'ús de la llengua catalana a l'escola, va ser anunciada per la diputada Mata i el diputat González (BOPC 117, 14.02.83). La resposta a la interpel·lació (BOPC 124, 16.03.83; DSPC-P 124) va provocar la presentació, per part del PSC, d'una Moció amb el text següent (BOPC 125, 17.03.83):

"El Parlament acordarà:

Instar el Consell Executiu a modificar el Decret 270/1982, de tal manera que no es propiciï

el 29.09.93<sup>149</sup>.

Pel que fa a les preguntes orals a respondre en el Ple del Parlament, aquestes s'han doblat en nombre absolut entre la Primera i la Tercera Legislatura però han baixat lleugerament a la Quarta. ERC és el grup parlamentari que més s'ha destacat, al llarg de les quatre legislatures, en fer preguntes orals: les seves són més de dos terços de totes les que s'han fet (31 sobre 45).

En canvi, les preguntes orals en comissió han seguit una evolució diferent: des de la seva inexistència a la Primera legislatura, a un progressiu però lent augment a cada legislatura. Tot i això, és un mecanisme relativament poc emprat i que són preguntes adreçades, sobretot, al Director General de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió<sup>150</sup>.

Finalment, el quart recurs per exercir la funció de control són les preguntes amb resposta per escrit<sup>151</sup>. Primerament, val a dir que l'evolució que ha experimentat el nombre de preguntes presentades és espectacular: de 706 a la Primera legislatura, a 1696 a la Segona, fins a les 11312 de la Tercera<sup>152</sup>.

Tanmateix, pel que fa a les qüestions lingüístiques, tot i incrementar-se el nombre de

---

l'existència de diverses xarxes escolars -catalana, castellana i mixta-, sinó que s'orienti tota la xarxa escolar a:

- garantir el primer ensenyament en la llengua habitual del nen,
- assegurar l'ús progressiu de la llengua catalana en totes les escoles,
- garantir que no siguin separats els nens per raó de llengua".

Aquesta Moció va ser rebutjada pel Ple del Parlament (DSPC, 25.03.83) per 36 vots a favor, 46 en contra i cap abstenció.

<sup>149</sup> L'anunci de la interpel·lació del grup popular (signada pel President del PP a Catalunya, Alejo Vidal-Quadras) va ser publicat pel BOPC el 29 de setembre de 1993. Vegeu el DSPC-P, 65, per al debat de la seva substanciació. Aquesta interpel·lació no va donar lloc a la presentació de cap Moció, segurament perquè hauria estat un element força conflictiu. En efecte, el 12 de setembre del mateix any, el diari "ABC" de Madrid havia publicat en primera plana que a Catalunya s'estava realitzant una persecució lingüística dels hispanòfons anàloga a la que havia fet Franco amb el català. Aquesta portada va ser el tret de sortida definitiu de la campanya contra la política lingüística de la Generalitat que ha durat, en la seva fase més virulenta, fins el 3 de març de 1996, dia de les darreres Eleccions Generals, quan el PP va obtenir una victòria insuficient: ha hagut de pactar amb CiU.

<sup>150</sup> Per exemple, hom li va adreçar 22 de les 25 preguntes fetes a la Quarta Legislatura.

<sup>151</sup> He pogut detectar, gairebé casualment, algunes preguntes per escrit que no apareixen al "Recull de Dades": a la Segona Legislatura una pregunta del Grup Popular (BOPC 126); a la Tercera, una pregunta del Grup Popular (BOPC 170); set preguntes d'ERC (4 al BOPC 69, 1 al BOPC 89, al 93 i al 227); i 4 preguntes del Grup Socialista (BOPC 272). És possible que n'hi hagi algunes més no detectades.

<sup>152</sup> L'augment desmesurat del nombre de preguntes a respondre per escrit a la Tercera Legislatura s'explica al fet que els Diputats del CDS tenen una peculiar concepció del control parlamentari basada en la constant formulació de preguntes molt similars entre elles i sobre tots els afers possibles relatius a l'execució detallada dels Pressupostos de la Generalitat. Aquestes preguntes van ser contestades remetent a la informació sobre la liquidació de l'exercici pressupostari corresponent que, d'acord amb la Llei de Finances Públiques de Catalunya, es remet anualment al Parlament. Cal dir que una tàctica semblant a la del CDS també va ser emprada, si bé en menor mesura, pel grup socialista. El resultat de tot plegat és aquest elevat número de preguntes.

preguntes (de 21 a la Primera Legislatura a 131 a la Quarta<sup>153</sup>) el percentatge ha anat baixant successivament: 3,0% a la Primera, l'1,5% a la Segona i l'1,4% a la Tercera.

Si exceptuem el cas del CDS a la Tercera Legislatura (quan va presentar 79 preguntes, però només 4 de les quals s'allunyen del model abans comentat), el Grup parlamentari que ha fet més preguntes ha estat el PSC (12 a la Primera, 17 a la Segona, 36 a la Tercera, 26 a la Quarta<sup>154</sup>), seguit per ERC, que passat d'una pregunta a la Primera, a 57 a la Quarta. En canvi, ni el grup del PSUC/IC ni el Popular s'han destacat massa pel nombre de preguntes fetes, a excepció feta IC a la Quarta Legislatura que, amb 41 preguntes, és el segon grup parlamentari en nombre de preguntes sobre temes lingüístics.

Del conjunt de les preguntes per escrit, cal assenyalar-ne algunes que, pel seu contingut, poden qualificar-se de significatives per a exemplificar la posició d'aquella força política en relació al tema en qüestió:

1) La primera pregunta per escrit que fa el grup popular sobre un tema de la política en l'ensenyament és a la Segona Legislatura quan té interès en l'exigència del domini del català als mestres per presentar-se al concurs de trasllats (BOPC 77, 01.07.85). En efecte, aquesta pregunta no només és important perquè és la primera del Grup Popular (fins aleshores, res no l'havia preocupat), sinó perquè fa referència al conflicte generat pels mestres contraris a l'exigència del coneixement de català, els quals havien presentat un recurs contenciós-administratiu contra la normativa de la Generalitat<sup>155</sup>.

2) A la Tercera Legislatura, el PP es preocupa per l'aplicació de la política lingüística en l'ensenyament. Per això va presentar la seva segona pregunta sobre aquesta qüestió<sup>156</sup>. Aquest cop, el grup popular volia saber "sobre l'equilibri entre les matèries impartides en català i en castellà a les escoles d'EGB, públiques i privades" (BOPC 305, 22.10.91)<sup>157</sup>.

---

<sup>153</sup> Tot i que a la Quarta hi ha menys preguntes que a la Tercera, no és una xifra negligible, ja que cal tenir en compte dos aspectes. El primer és que a la Tercera es va arribar al rècord de 159 preguntes perquè s'hi inclouen totes les que va fer el CDS seguint la tàctica abans comentada. El segon és que la Quarta Legislatura dura menys que la Tercera.

<sup>154</sup> A la Tercera Legislatura, el PSC va fer moltes preguntes seguides sobre dades concretes en relació als programes d'immersió lingüística.

<sup>155</sup> Aquest recurs va ser preparat per l'advocat Gómez Rovira i va donar lloc a una Sentència que emparava bona part de les demandes dels recurrents i, en conseqüència, la Generalitat -com ja s'ha explicat anteriorment- va haver de rebaixar el nivell d'exigència de coneixement de la llengua catalana tant als concursos de trasllat com als concursos-oposició. El parlamentari que signava la pregunta del grup popular era el president del Grup Parlamentari: el sr. Jorge Fernández Díaz. Inicialment, el grup popular volia que la pregunta fos resposta davant el Ple del Parlament.

<sup>156</sup> El grup popular ha fet un total de quatre preguntes per escrit sobre aquesta qüestió entre 1984 i 1995.

<sup>157</sup> Més concretament, el Sr. Vidal-Quadras tenia interès en conèixer a quantes escoles s'imparteixen totes les matèries en català excepció feta de l'assignatura de llengua castellana; a quantes s'imparteixen totes les matèries en castellà excepció feta de l'assignatura de llengua catalana; i, per acabar, si existeix un equilibri entre les matèries impartides en llengua castellana i en llengua catalana.

La resposta del Conseller d'Ensenyament és contundent (BOPC 317, 19.11.91): els supòsits de la pregunta no són certs, ja que les escoles han d'impartir matèries en català i en castellà, tal com estableix la normativa de la Generalitat, com hauria de saber el grup popular. Amb tot, li proporciona les dades següents, per al curs 1989/90. A l'ensenyament públic hi ha 11.200 unitats que empen majoritàriament el català; 5.600 unitats en castellà i català; i 2.500 unitats en castellà. A l'ensenyament privat, 6.400 unitats fan totes o quasi totes les assignatures en català; a 4.300 unitats hi ha un equilibri i a 980

3) A la Quarta Legislatura, el PP va formular dues preguntes per escrit sobre la qüestió: una sobre "el dret dels infants de rebre l'ensenyament en llur llengua materna, d'acord amb la llei de normalització lingüística"<sup>158</sup> i una altra sobre "les mesures previstes per facilitar l'aprenentatge del català als docents que no en tenen prou coneixement"<sup>159</sup>.

4) També a la Quarta Legislatura, cal destacar dues preguntes ERC sobre les protestes contra la política lingüística en l'ensenyament vehiculades a través de CADECA<sup>160</sup>, les úniques que fan referència a aquesta qüestió. En la seva resposta, el Conseller recorda el procediment seguit, que és l'habitual en aquests casos, i com es va solucionar: amb l'atenció individualitzada dels alumnes els pares dels quals van sol·licitar que rebessin el primer ensenyament en espanyol<sup>161</sup>.

Com a balanç de la funció de control en relació als temes vinculats a la llengua catalana i al seguiment del procés de normalització lingüística i comparant les quatre vies abans comentades, hom pot extreure'n algunes conclusions:

1) Salta a la vista que a la Segona Legislatura és la que presenta els números més baixos (excepte el cas de les preguntes orals en comissió) d'iniciatives en aquesta funció de control. Una hipòtesi que podria explicar les raons d'aquesta evolució és que el comportament del Parlament seria paral·lel a l'evolució de la mateixa política en el seu propi desenvolupament. En efecte, la Primera Legislatura coincideix, és clar, amb les primeres fases del plantejament de la política, d'aquí que les preguntes siguin bastantes i orientades bàsicament a demanar explicacions sobre l'orientació general i alguns fets concrets. Quant a la Segona Legislatura, el reflux del nombre de preguntes per escrit pot ser degut al fet que és quan es comença a implementar la política i encara és aviat per fer-ne l'avaluació. Els grups parlamentaris semblen optar per no aplicar un marcatge estret de la implementació incipient d'una política que, com la lingüística, té una alta càrrega simbòlica<sup>162</sup>. En canvi,

---

unitats totes o gairebé totes en castellà.

<sup>158</sup> Vegeu el BOPC 33 (29.07.92) per a la formulació i el BOPC 40 (01.10.92) per a la resposta del Conseller, on reitera les disposicions normatives vigents.

<sup>159</sup> La seva formulació apareix al mateix BOPC que l'anterior pregunta, però la resposta és al BOPC 38 (23.09.92). En ella, el Conseller es limita a exposar allò previst a la normativa sobre els plans de reciclatge de professorat i enunciar allò que fa el seu Departament.

<sup>160</sup> La primera pregunta és "sobre el captament del Departament d'Ensenyament en relació amb l'actitud d'alguns pares i mares davant la normalització lingüística en l'ensenyament primari" (Formulació, BOPC 185 de 24.01.94; Resposta, BOPC 189 de 09.09.94). La segona és "sobre l'oposició d'alguns pares i mares d'alumnes a la normalització lingüística en l'ensenyament primari" (Formulació i resposta als mateixos BOPC que l'anterior).

<sup>161</sup> Segons la resposta del Conseller, el procés va ser el següent. El setembre de 1993, els pares de 377 alumnes van adreçar instàncies als Consells Escolars de diversos centres sol·licitant que els seus fills rebessin la totalitat de l'ensenyament en castellà. Es van mantenir entrevistes amb quasi tots els pares, explicant-los els drets lingüístics que tenien. Alguns dels pares van acabar presentant un recurs contenciós-administratiu contra les disposicions de la Generalitat, el qual va fer que el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya dictés una interlocutòria el 17.12.93 exigint que la Generalitat implementés sense més dil·lacions el mètode de l'atenció individualitzada, ja previst pel Departament d'Ensenyament.

<sup>162</sup> Si es té present la conjuntura política d'aleshores (cas Banca Catalana, per exemple), una postura assenyada és la de no tocar temes potencialment conflictius, a més, tenint en compte que la LNLG ha estat aprovada amb un gran consens que ha estat difícil d'aconseguir.



a la Tercera i Quartes Legislatures sembla que el "període de gràcia" s'ha acabat i és hora de fer una avaluació més estricta dels primers anys de la posta en marxa d'aquesta determinada política. El Parlament exerceix, ara sí, una veritable funció de control i, per això, a la Tercera Legislatura, el nombre de preguntes augmenta considerablement en relació a les dues legislatures anteriors: d'una vintena a més de 70 (excloent-hi les preguntes pressupostàries del CDS). A la Quarta Legislatura, la tendència és similar a la Tercera, si bé hi ha menys preguntes que a l'anterior segurament degut al fet que dura menys. Per tant, l'activitat del Parlament de Catalunya en aquest camp sembla córrer paral·lelament al del procés de formulació, implementació i avaluació de la política lingüística del Govern de la Generalitat.

2) Si es comparen les xifres globals per legislatures dels quatre mecanismes susceptibles de ser emprats a la funció de control, hom pot adonar-se que el percentatge sempre és més alt a les preguntes orals en el Ple, seguit de les Interpel·lacions, després de les preguntes en Comissió i finalment, les preguntes amb resposta per escrit. A més, entre la Primera i la Tercera legislatures, l'únic percentatge que s'ha incrementat és el de les preguntes orals en el Ple. En efecte, mentre a la Primera les preguntes relacionades amb temes lingüístics van representar el 4,3% del total de preguntes fetes, a la Tercera va ser del 4,7%. A la llum d'aquestes dades, és suggeridor pensar que hi pot haver una lògica: els temes lingüístics, per la seva càrrega altament simbòlica, són més rendibles políticament si arriben a l'opinió pública. És en aquest sentit, que podem arriscar-nos a considerar que és bastant lògic per als partits polítics fer les preguntes oralment en el Ple, que no pas esgotar la qüestió en una pregunta amb resposta per escrit, que només arriba als lectors del Butlletí Oficial de Parlament de Catalunya o, eventualment, aquells a qui el grup parlamentari els ha tramès la informació<sup>163</sup>.

#### 5.2.4. Consideracions finals.

Arran dels comentaris sorgits en analitzar les funcions legislativa, d'impuls i de control en relació a la llengua catalana i del seguiment del procés de normalització lingüística, hom pot arribar a algunes consideracions finals:

1) Per una banda, és prou clar que els temes de la política lingüística són bastant importants, donada l'atenció que hi presten els grups parlamentaris a l'hora de controlar o impulsar l'acció de govern, així com per la rellevància de les lleis aprovades, especialment, la Llei de Normalització Lingüística de 1983<sup>164</sup>. Per exemple, constatar que a la Tercera Legislatura, més del 12% de les proposicions no de llei aprovades siguin per aquesta temàtica

---

<sup>163</sup> En aquest sentit, la pregunta per escrit és la manera més evident que disposen els parlamentaris per emular els seus col·legues en un sistema electoral majoritari. En efecte, a través de la pregunta per escrit, el diputat obté la prova que s'ha preocupat pel tema personalment, com ho faria un diputat elegit en un districte uninominal. A més, amb la resposta, els sectors afectats per aquell tema concret (tan concret que no mereix que el portaveu li dediqui una pregunta oral en el Ple) saben que allò que els preocupa ha arribat al Parlament i el govern ha hagut de contestar.

<sup>164</sup> Segons un estudi de l'Equip de Rendiment Autòmic (coordinat pel professor Joan Subirats), en una enquesta feta el 1996 a 25 persones que es podrien considerar integrants de l'élite política, social, cultural i econòmica de Catalunya, a la pregunta de "Quina llei o lleis considera més important d'entre les aprovades pel Parlament autonòmic al llarg dels seus anys d'existència", la llei més citada va ser la LNLG. És significatiu perquè l'entrevistat només podia anomenar 4 lleis en total.

és bastant significatiu. A més, l'interès pels temes lingüístics no decau sinó que augmenta al llarg dels anys i és una constant a les quatre legislatures comparades.

2) La legislació lingüística a Catalunya no és excessiva, ja que només s'han aprovat, en aquest període, quatre lleis estretament vinculades a temes lingüístics sobre un total de 283 lleis. Ara bé, de les quatre, n'hi ha una, la de Normalització Lingüística, que té una transcendència considerable, bàsicament deguda al seu contingut simbòlic i com a marc d'unes pautes a desenvolupar per altres lleis i normes. Per tant, sembla ser que la política lingüística, tot i reposar sobre una legislació que anuncia uns principis sobre els quals tot l'espectre polític parlamentari hi està d'acord, és més aviat fruit del marge de discrecionalitat que la legislació permet i que el Govern fa ús en el subsegüent procés de desplegament reglamentari.

3) El resultat d'aquesta situació és que les discrepàncies apareguin molt més en la implementació de la política, més que en la definició de la mateixa, tal com s'indica amb el creixent nombre de preguntes i interpellacions adreçades a fer un control de la tasca de govern. Aquestes diferències entre les propostes partidistes encara són més evidents a través d'una anàlisi dels continguts de les preguntes. En aquest sentit, i a tall d'exemple a partir de les formulacions de les preguntes per escrit a la Tercera i Quarta Legislatures, el grup socialista demostra estar molt preocupat perquè la posada en funcionament de la política lingüística s'aparti el mínim possible de la literalitat d'allò legislatiu. En canvi, ERC si bé centra les seves preocupacions també en la implementació, intenta que s'esgoti al màxim les possibilitats del marc legal vetllant estrictament perquè no hi hagi situacions on els drets lingüístics dels catalanoparlants siguin menystinguts; i alhora, fa sempre les propostes més agosarades per a dignificar encara més la situació de la llengua catalana. Per la seva banda, el grup popular demostra estar més pendent d'aquells comportaments del Govern de la Generalitat que, segons ells, donen un tracte o bé de favor a la llengua catalana, o bé s'allunyen excessivament del bilingüisme que pensen que s'estableix a l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i a la Llei de Normalització Lingüística.

4) Quant a la funció d'impuls, s'ha de recordar que els grups parlamentaris tenen un creixent interès pels temes lingüístics, però que el sentit polític de les proposicions no de llei i de les mocions, al ser aprovades pel Ple els textos han estat reescrits d'acord amb l'orientació política de la majoria, la mateixa, és clar, que dona suport al Govern. En aquest sentit, seria tal vegada interessant veure com canvien els textos presentats pels grups de l'oposició perquè siguin acceptats per la majoria.

5) Pel que fa als temes centrats més concretament en la política lingüística en l'ensenyament, cal constatar que aquestes qüestions han estat motiu de poques iniciatives parlamentàries. En efecte, només s'ha aprovat una Moció i cinc proposicions no de llei. Així mateix, només hi ha hagut tres interpellacions substanciades; onze preguntes orals en el Ple i s'han formulat només 64 preguntes per escrit. En conseqüència, ateses aquestes xifres, es pot afirmar que la política lingüística en l'ensenyament no ha comptat amb una oposició parlamentària massa significativa, si bé hi ha hagut algunes iniciatives que, pel seu contingut, discrepaven fortament del consens general. Es tracta d'algunes preguntes i interpellacions del grup popular, però que, d'altra banda, són tan escasses que si realment aquesta força política hagués cregut que la política lingüística en l'ensenyament era tan perjudicial per als hispanòfons que viuen a Catalunya, haurien hagut d'haver fet més coses, ja que seria la manera de fer evident, davant els seus electors i davant la resta de forces polítiques que està disposada a defensar seriosament un model alternatiu, encara que això impliqui un desmarcament del consens regnant entre la classe política catalana.

### 5.3. El conflicte jurídic a l'entorn de la implementació i en l'impacte en la vida política.

El tercer àmbit que incideix en la implementació és el referent al conflicte jurídic que hi ha quan els opositors contraris a l'aplicació de la política lingüística de la Generalitat recorren davant dels Tribunals de Justícia. Els sectors contraris, com que els seus plantejaments no estan representats ni assumits plenament per cap força política rellevant<sup>165</sup>, han hagut d'optar per la via judicial.

El conflicte jurídic s'ha desenvolupat en dues vessants diferents, però ha estat promogut des dels mateixos àmbits. La primera vessant ha consistit en la defensa dels suposats drets lingüístics dels professors o aspirants a professors que haurien estat eventualment vulnerats per la normativa de la Generalitat que els exigia -amb més o menys intensitat, com s'ha vist- que acreditessin el coneixement de les dues llengües oficials a Catalunya. La segona vessant s'ha concentrat a intentar que els tribunals reconeguessin la llibertat dels pares a triar la llengua docent de l'ensenyament dels seus fills i, per tant, la no pertinència de fer part de l'ensenyament en llengua catalana.

Aíxí doncs, en aquest apartat es veurà l'evolució i resultats del conflicte jurídic en aquests dos àmbits i com ha traspasat a l'arena política.

#### 5.3.1. La defensa dels drets dels professors o aspirants a professors.

Els sectors contraris a la política de normalització lingüística són també conscients que, per al èxit d'aquesta política, és fonamental allò que succeeixi amb el professorat. En aquest sentit, doncs, aboquen tots els esforços possibles en a oposar-se a la normativa de la Generalitat que exigeix l'acreditació de la llengua catalana o bé per entrar a la funció pública docent o bé -per aquells que ja són funcionaris- per exercir a Catalunya.

Atès que quan s'ha vist la política envers els professors, en un apartat anterior d'aquest mateix capítol, ja s'han assenyalat els problemes que ha tingut la Generalitat per a consolidar l'exigència del coneixement del català, no cal tornar-los a esmentar detallament. Tanmateix, cal retenir que, des del primer moment en què s'anuncien els traspassos de competències d'ensenyament a la Generalitat (finals de 1980), alguns sectors de mestres hispanòfons que treballen a Catalunya comencen a mobilitzar-se per a oferir resistència, primer a ser traspassats i, segon, quan ja ho han estat, a l'exigència d'un cert nivell de català en els concursos de trasllat per a places de Catalunya. Aquesta demostració de força que té com a exponent el text del ja comentat *Manifiesto de los 2.300*, culmina amb el recurs presentat contra una convocatòria de concurs de trasllats feta per la Generalitat de Catalunya,

---

<sup>165</sup> Tot i que AP/PP ha comptat amb el suport d'aquests col·lectius i n'ha utilitzat els seus arguments en la batalla política (especialment a partir de l'estiu de 1993), aquesta força política ha repetit constantment que dona ple suport a la LNLG però que, en tot cas, discrepa de la seva aplicació. També cal esmentar que, entre els integrants d'aquests grups que mantenen posicions contràries a l'aplicació de la LNLG, hi ha alguns membres destacats del PSC i de la UGT. Tanmateix, aquestes dues organitzacions s'han compromès, com a tals, fermament en la defensa del que significa la LNLG.

A les Eleccions al Parlament de Catalunya de 1988, l'advocat que assessora aquests tipus de col·lectius (Esteban Gómez Rovira) va encapçalar la candidatura per Barcelona de "Juntas Españolas", formació d'extrema dreta, amb la pretensió d'aprofitar la seva popularitat guanyada pels seus recursos contra el desplegament normatiu de la política lingüística. Va obtenir 4.524 vots, el 0,2% del total de Catalunya.

el 1984<sup>166</sup>. El resultat d'aquest recurs és a la Sentència del Tribunal Suprem de 16 de desembre de 1985, que confirma l'exigència del coneixement del català per part dels professors d'EGB a Catalunya, si bé els que no n'acrediten el coneixement tenen quatre cursos per a fer-ho. Si un cop passats aquests quatre anys no han acreditat el coneixement del català, no els passa res<sup>167</sup>. Aquesta victòria dels contraris a la normalització lingüística dura poc, ja que arran de la Sentència del Tribunal Constitucional 46/1991, de 28 de febrer, s'avalua l'exigència de la capacitació lingüística per accedir a la funció pública docent de les comunitats autònomes amb dues llengües oficials<sup>168</sup>. D'ençà aleshores, els grups contraris han hagut de desistir de continuar per aquesta via, ja que la política de la Generalitat de fer proves de català amb caràcter eliminatori per accedir a la funció pública docent de Catalunya no només és plenament constitucional sinó que el Govern manifesta la seva voluntat política de continuar-la aplicant<sup>169</sup>.

Les posicions d'aquests petits grups de professors contraris a la política de la Generalitat no només van ser finalment derrotades pel Tribunal Constitucional sinó que, de cara al públic, eren de difícil legitimació perquè es tractava d'un col·lectiu que pretenia defensar uns pretesos "drets adquirits", alhora que els avantposava als drets dels ciutadans als quals han de servir. Finalment, tampoc no convé oblidar -malgrat que no es pugui demostrar l'impacte directe damunt de les actituds d'aquests professors- les amenaces llençades des dels sectors més radicals de l'independentisme català<sup>170</sup>. Tots aquests factors van contribuir que els sectors contraris a la normalització lingüística en l'ensenyament centressin les seves esperances en aconseguir l'èxit en el conflicte judicial iniciat per l'altra via, la que pretenia que fos reconeguda la llibertat dels pares de triar la llengua docent per als seus fills.

---

<sup>166</sup> Va ser convocat per l'Ordre de 18 de desembre de 1984 (DOGC del 28 de desembre), que regula la convocatòria específica per a Catalunya de concurs de trasllat per a mestres i on han de demostrar coneixement de català en desenvolupament de l'Ordre-marc del Ministeri d'Educació i Ciència del 5 de desembre de 1984.

<sup>167</sup> En l'apartat sobre la política lingüística i la funció pública docent ja s'ha comentat l'efecte d'aquesta Sentència del Tribunal Suprem.

<sup>168</sup> Tot i que prèviament a aquesta Sentència la Generalitat ja feia proves eliminatòries de llengua catalana per accedir a la funció pública docent, la política iniciada dos anys abans es confirma i es referma.

<sup>169</sup> En aquesta línia, el Govern de la Generalitat publica el Decret 244/1991 (DOGC 1524, de 29.11.91) sobre el coneixement de les dues llengües oficials per a la provisió de llocs de treball docents dels centres públics d'ensenyament no universitari de Catalunya, dependents del Departament d'Ensenyament, que va substituir el Decret 18/1986, de 30 de gener. El Decret 244/1991 va ser recorregut davant dels Tribunals de Justícia per part d'alguns professors (amb el suport de CCOO i la UGT), i va ser acceptat com a plenament constitucional pel Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, en sentència del 10 d'octubre de 1994.

<sup>170</sup> Entre els quals cal assenyalar el grup armat Terra Lliure. En efecte, un dels objectius de l'organització va ser amenaçar els mestres i professors que signaven els recursos presentats contra la normativa de la Generalitat i els comminaven a marxar de Catalunya, esgrimint, com a exemple, el cas de Jiménez Losantos, al qual Terra Lliure li va tirar un tret al genoll. Així mateix, Terra Lliure va amenaçar de mort a l'advocat Gómez Rovira i va intentar diversos cops atemptar contra la seva vida.

### 5.3.2. La defensa de la llibertat de triar la llengua docent.

El resultat de portar el conflicte jurídic per aquesta segona via ha estat més exitosa que l'anterior -tot i que el Tribunal Constitucional va donar plena raó a la Generalitat de Catalunya- perquè ha aconseguit que una força política parlamentària important (el PP) assumís la defensa pública del nucli dels seus postulats.

Aquesta segona via parteix de la idea que el límit fonamental a la política de normalització lingüística de l'ensenyament és la llibertat dels pares de triar la llengua oficial que ha de servir de vehicle docent a l'escola. En aquest context, el plantejament de les reivindicacions té l'avantatge de basar-se en la defensa dels drets dels ciutadans davant les pretensions de l'Administració, amb la qual cosa situa la Generalitat a la defensiva perquè ha de justificar la introducció de limitacions a la llibertat dels individus en nom d'un bé col·lectiu, eventualment superior.

Tot i que el reconeixement de la llibertat d'elecció de la llengua docent va ser explícitament exclòs del text estatutari, les forces polítiques del centre-dreta espanyolista el van continuar reclamant amb més o menys intensitat, inclús després de ser aprovada la LNLC<sup>171</sup>. Com s'ha vist en el capítol de redacció de la LNLC, s'arribà a l'acord interpartidista que la llibertat d'elecció de la llengua docent es reconeixia explícitament al primer ensenyament (al Cicle Inicial de l'EGB aleshores, ara a l'Educació Primària), però que als altres nivells de l'ensenyament no universitari, la Llei no deia res, amb el sobreentès que serien els poders públics els qui decidirien els usos docents de les llengües oficials en el marc d'una progressiva extensió de l'ús de la llengua catalana.

Quan el Govern de la Generalitat es decideix a desplegar la LNLC a l'àmbit de l'ensenyament i publica el Decret 362/1983, aquest és rebut amb fortes reticències des de dos costats:

1) L'un és del Govern espanyol, el qual fa un requeriment perquè sigui modificat en el sentit que també es prevegui un mínim d'ensenyament obligatori en espanyol a totes les escoles. El requeriment és atès i el Govern de la Generalitat publica el Decret 576/1983 que modifica l'anteriorment citat en el sentit que volia el Govern espanyol<sup>172</sup>.

2) El segon prové dels sectors més contraris a la normalització lingüística, que s'oposen frontalment al model lingüístico-escolar previst a la normativa emanada pel Govern democràticament elegit. Així, el Decret 362/1983 és impugnat perquè considera que es vulnera la llibertat a rebre tot l'ensenyament en espanyol a Catalunya, llevat de l'assignatura de llengua catalana.

El procés judicial que s'inicia amb el recurs presentat contra el Decret de la Generalitat dura més d'onze anys i es clou amb una Sentència del Tribunal Constitucional, la Sentència 337/1994, de 23 de desembre, que avala plenament la constitucionalitat de la LNLC<sup>173</sup>. A la taula 18, hi ha el resum de les fases més importants d'aquest procés judicial.

---

<sup>171</sup> Com s'ha vist anteriorment (al Capítol 3), els partits nacionalistes catalans (CiU i ERC) també acceptaven aquest principi però, evidentment, per altres motius.

<sup>172</sup> Els canvis que hi ha entre un Decret i l'altre ja han estat comentats a l'apartat corresponent de l'inici d'aquest capítol.

<sup>173</sup> Vegeu *La lengua de enseñanza en la legislación de Cataluña*, editat per l'Institut d'Estudis Autònomic (el 1994), que recull la documentació bàsica d'aquest procés: l'acte del Tribunal Suprem, la Sentència del Tribunal Constitucional i els dictàmens fets per juristes de reconegut prestigi i encarregats pel Govern

**Taula 18 La cronologia del conflicte jurídic sobre el Decret que desenvolupa la LNLG a l'àmbit de l'ensenyament.**

Data	Esdeveniment
30.08.1983	Publicació del Decret 362/1983 que desenvolupa la LNLG en el camp de l'ensenyament.
27.10.1983	Requeriment del Govern Espanyol, previ a la presentació d'un recurs d'anticonstitucionalitat contra el Decret 362/1983.
31.10.1983	L'advocat Esteban Gómez Rovira presenta un recurs contenciós-administratiu contra el Decret.
06.12.1983	Publicació del Decret 576/1983, que modifica el Decret 362 a instàncies del Govern espanyol i on s'estableix un mínim d'espanyol com a llengua docent a totes les escoles.
11.03.1985	Sentència de la Sala 2a. de l'Audiència Territorial de Barcelona que declara nul el Decret 362/1983. Determina que existeix el dret a rebre l'ensenyament totalment en espanyol, llibres, etc., etc. La Generalitat presenta un recurs d'apel·lació contra la Sentència de l'Audiència Territorial davant el Tribunal Suprem.
01.02.1988	El recurs d'apel·lació presentat per la Generalitat de Catalunya és estimat per la Sala 3a Contenciosa Administrativa del Tribunal Suprem per mitjà d'una Sentència en la qual es declarava la inadmissibilitat del recurs inicial per defecte de forma. Gómez Rovira presenta un recurs d'empara davant del Tribunal Constitucional contra aquesta Sentència del Tribunal Suprem.
14.02.1991	El Tribunal Constitucional, amb la Sentència 32/1991, de 14 de febrer, anul·la la Sentència del Tribunal Suprem i l'ordena a entrar en el fons de la qüestió plantejada.
26.01.1994	El Tribunal Suprem es planteja presentar una qüestió d'inconstitucionalitat contra la Llei de Normalització Lingüística a Catalunya, abans de decidir sobre el Decret 362/83, que la desenvolupa. Obre un termini perquè les parts presentin les al·legacions pertinents.
15.02.1994	El Tribunal Suprem presenta la qüestió d'inconstitucionalitat davant el Tribunal Suprem. Es qüestiona tres articles: el 15 (incís primer); el 14 (apartats 2 i 4); i l'article 20.
23.12.1994	El Tribunal Constitucional, a través de la Sentència 337/1994, de 23 de desembre, considera que són constitucionals els articles qüestionats.
17.07.1995	El Tribunal Suprem, a la llum de la Sentència del Tribunal Constitucional, ratifica la plena validesa jurídica del Decret i de l'Ordre que desenvolupen la LNLG.

Del llarg procés judicial, el punt que dispara l'alarma entre els partits polítics catalans es troba en el moment en el qual el Tribunal Suprem es planteja la possibilitat de presentar una qüestió d'inconstitucionalitat sobre diversos articles de la LNLG, ja que són els que donen cobertura legal al Decret impugnat (el 26.01.94). En efecte, es considera que si el Tribunal Suprem envia la LNLG al Tribunal Constitucional i aquest dictamina contra la LNLG el daltabaix polític podria tenir efectes devastadors. Per a conxualitzar aquest període convé tenir present quin era l'entorn polític d'aleshores (Tardor/hivern de 1993).

La LNLG s'havia anat aplicant des de 1983 sense massa problemes perquè comptava amb el suport polític de la totalitat dels partits catalans, el Govern espanyol no hi havia posat cap altre inconvenient, i no hi havia queixes significatives a cap nivell (ni davant dels Tribunals de Justícia ni davant del Síndic de Greuges). L'únic problema que planava damunt la implementació de la LNLG era el recurs presentat el 1983, que havia estat rebutjat pel Tribunal Suprem, tot i que l'Audiència Territorial de Barcelona l'havia acceptat en un primer moment.

La situació política s'enrareix, en primera instància, a les Eleccions al Parlament de Catalunya de 1992, quan el PP presenta una nova estratègia política per a guanyar posicions a Catalunya basada en la confrontació directa amb els pressupòsits ideològics del nacionalisme

català representat per CiU<sup>174</sup>. Aquesta bel·ligerència s'accentua, en una segona fase, quan a les Eleccions Generals de l'any següent, el 1993, el PSOE -inesperadament- es manté com a la primera força política espanyola i, com que no té majoria suficient, opta per buscar el suport de la coalició CiU.

Arran de la victòria *in extremis* del PSOE i atès que CiU accepta col·laborar amb el PSOE en nom de la governabilitat de l'Estat, comença una campanya dels sectors més espanyolistes contra CiU i, en especial, contra la política lingüística de la Generalitat de Catalunya amb un intent de fer saltar les contradiccions de l'acord entre el PSOE i CiU.

El tret de sortida simbòlic d'aquesta campanya -que manté molts fronts oberts- el dona el diari *ABC* de Madrid, quan el dia 12 de setembre de 1993, titula a primera pàgina: *Igual que Franco, pero al revés: persecución del castellano en Cataluña*<sup>175</sup>. A la campanya endegada per aquest diari, se li afegeix també altres diaris i publicacions, així com altres mitjans de comunicació, entre els quals cal assenyalar la cadena radiofònica COPE, de la qual l'Església Catòlica controla la majoria de les accions. Tots ells, a banda de coincidir en les crítiques, fan d'altaveu a les entitats que van sorgint a Catalunya en contra de la normalització lingüística<sup>176</sup>.

Aquestes posicions reben un fort suport quan el Tribunal Suprem decideix presentar, el 15 de febrer de 1994, la ja esmentada qüestió d'inconstitucionalitat sobre part de l'articulat de la LNLC, que era el fonament dels preceptes impugnats del Decret 362/83: l'article 14 (apartats 2 i 4); l'article 15, primer incís; i l'article 20<sup>177</sup>.

---

<sup>174</sup> El cap de llista del PP és Alejo Vidal-Quadras que ja s'havia presentat a la fracassada llista de Solidaritat Catalana a les Eleccions de 1980, i que ara hi tornava com a exponent de la renovació del PP a Catalunya, després de l'arribada, el 1989, de José M. Aznar a la presidència del Partit Popular. Tot i que a les Eleccions de 1992 el PP no centra el seu missatge en el tema lingüístic, sí que hi recorre parcialment quan, per exemple, insereix en els seus anuncis proclames "contra la llengua obligatòria". Evidentment, no és que el PP havia fet una renovació tant profunda que es mostrava contra l'única llengua constitucionalment obligatòria -el castellà-, sinó que es referia a l'altra, la que no és precisament l'obligatòria. Durant la legislatura que s'inicia el 1992, el PP va assumir posicions clarament contràries a tot el que signifiqui un avenç en la normalització lingüística: per exemple, s'oposa a la Llei 3/1993, de 5 de març, de l'Estatut del Consumidor (DOGC 1719, 12.03.93), en el qual es recullen alguns drets lingüístics dels consumidors i es preveu la possibilitat de fixar sancions als vulneradors de la Llei. Tots els partits voten afirmativament a la Llei, excepte el PP (la Llei va ser aprovada el 17.02.93).

<sup>175</sup> En aquest diari, es publica un reportatge que presenta el procés de normalització lingüística com una agressió a la llengua espanyola a Catalunya. Des d'aleshores, i fins passades les Eleccions Generals de 1996, esdevé una constant del diari presentar articles, cartes al director contraris a la política lingüística feta a Catalunya, sobretot.

<sup>176</sup> La més important és la "Coordinadora de Asociados en Defensa del Castellano" (CADRECA), que agrupa els pares que volen exercir el dret a triar l'espanyol com a llengua docent per als seus fills. Durant aquest temps intenta diverses mobilitzacions que, si bé tenen escàs èxit de participació popular, obtenen molt ressò a la premsa.

<sup>177</sup> Art. 14.2: "els infants tenen dret a rebre el primer ensenyament en llur llengua habitual, ja sigui aquesta el català o el castellà".

Art. 14.4: "tots els infants de Catalunya, qualsevol que sigui llur llengua habitual en iniciar l'ensenyament, han de poder utilitzar normalment i correctament el català i el castellà al final dels estudis bàsics".

Art. 15, primer incís: "hom no pot expedir el certificat de grau de l'ensenyament general bàsic a cap alumne que, havent començat aquest ensenyament després de publicada la present Llei, no acrediti en

En efecte, el Tribunal Suprem dubta de la constitucionalitat de la LNLC pel que fa a dues qüestions essencials:

1) "*si según la Constitución Española existe o no el deber de conocer las lenguas oficiales distintas de la de toda España*"

2) "*si dicha Constitución reconoce o no el derecho de los padres y de los hijos a cual de ellas han de recibir los hijos su primera y ulteriores enseñanzas*" (Acte del Tribunal Suprem, a Institut d'Estudis Autonòmics, 1994:20).

En aquest sentit, en relació a la primera qüestió, el Tribunal Suprem considera que no existeix el deure de conèixer les llengües oficials diferents de l'oficial de tota Espanya, segons la seva interpretació de la Constitució<sup>178</sup>. Quant a la segona, el Tribunal Suprem considera que la normativa de la Generalitat que estableix que són els poders públics els que han de fixar la llengua docent a partir del primer ensenyament, "*está contradicha en el artículo 26.3 de la Declaración Universal de los Derechos Humanos de 10 de Diciembre de 1948 (...) a cuyo tenor 'los padres tendrán el derecho preferente a escoger el tipo de educación que habrá de darse a sus hijos'*" (Tribunal Suprem, IEA, 1994:23-24). Per tant, el Tribunal Suprem considera que el dret dels pares i dels fills a elegir la llengua docent en qualsevol etapa educativa està perfectament assentat, especialment si la llengua docent elegida és l'oficial de l'Estat<sup>179</sup>, i que "*la protección de las distintas modalidades lingüísticas de España (artículo 3.3. de la Constitución), el aseguramiento de su conocimiento y la consecución de una igualdad entre las lenguas oficiales (artículo 3.3. del Estatuto de Cataluña), no pueden alcanzarse privando a los niños, más allá de su primera enseñanza, del derecho a recibir las ulteriores en su lengua materna. La aspiración más noble se convierte en ilegítima si conlleva imposiciones impropias de la dignidad humana, y ello aunque el daño lo sufra un sólo niño y el beneficio lo obtengan muchos, porque los derechos humanos no se miden por estadísticas*" (Tribunal Suprem, IEA, 1994:24).

Vista la posició del Tribunal Suprem, aquesta és rebuda pels partits polítics catalans amb preocupació i, també amb indignació, i molts d'ells tanquen files defensant la plena constitucionalitat de la LNLC<sup>180</sup>.

---

acabar-lo que té un coneixement suficient del català i del castellà".

Art. 20: "els centres d'ensenyament han de fer de la llengua catalana vehicle d'expressió normal, tant en les activitats internes, incloent-hi les de caràcter administratiu, com en les de projecció externa".

<sup>178</sup> Per a defensar la seva opció, el Tribunal Suprem cita textualment l'article 3.1. de la Constitució, així com les Sentències del Tribunal Constitucional que han decidit sobre la qüestió en concret (les Sentències 82 i 84/1986, de 26 de juny), així com els treballs de redacció de la mateixa Constitució (el rebuig de l'esmena presentada per la Minoria Catalana que volia que es recollís el deure de conèixer les llengües oficials altres que la de l'Estat).

<sup>179</sup> El Tribunal Suprem també remarca que aquest dret també és exigible per aquells que volen rebre l'ensenyament en l'altra llengua oficial respectiva.

<sup>180</sup> Les declaracions dels líders polítics en reacció a l'Acte del Tribunal Suprem són nombroses i ocupen bona part dels dies finals del mes de febrer de 1994. Tot i que els partits catalans ratifiquen el seu suport a la LNLC (La Vanguardia, 10.02.94), hi ha posicions diverses entre ells. Per una banda, des dels sectors nacionalistes catalans es mostren posicions molt dures (per exemple, Xicoy (President del Parlament) afirma que si la normalització lingüística fos inconstitucional, caldria refer la Constitució -Avui, 29.01.94-; Guitart (Conseller de Cultura) es planteja si va ser erroni el sí a la Constitució -La Vanguardia, 29.01.94-; Duran i Lleida (líder d'UDC) diu que no veu la Constitució com a pròpia si no



En el marc de la presentació d'aquesta qüestió d'inconstitucionalitat, cal tenir en compte alguns fets del context polític i judicial que ajuden a entendre el nivell de pressió que s'acumula arran de l'esmentat conflicte jurídic:

1) les declaracions dels líders polítics en un sentit i en un altre en relació a les conseqüències sobre la constitucionalitat o no de la LNLC segueixen un "*crescendo*" constant al llarg de tot l'any 1994, fins a la publicació de la Sentència del Tribunal Constitucional<sup>181</sup>.

2) Des de finals de la Tercera Legislatura del Parlament de Catalunya (1988-1992), ja s'havia plantejat abordar la reforma de la LNLC. Això es comença a impulsar decididament el març de 1993<sup>182</sup>, però arran de l'Acte del Tribunal Suprem, tot el procés queda paralitzat. Tot i que després de la Sentència del Tribunal Constitucional els responsables de Cultura intenten reempredre el procés, l'oposició del PSC i, especialment, del PP ha estat clau per aturar-lo definitivament.

3) Simultàniament, també hi ha un altre conflicte jurídic entre alguns pares i la Generalitat en relació al mètode de l'atenció individualitzada com a sistema per a resoldre l'aplicació de la LNLC en el primer ensenyament<sup>183</sup>. Un grup de pares (que representen 113 alumnes) van presentar, a través de Gómez Rovira, un recurs contra la política d'immersió lingüística emanada en virtut del desplegament dels Decrets de març de 1992. En aquest recurs, els pares volien que els seus fills fossin ensenyats exclusivament en espanyol a tots els nivells de l'ensenyament i, també, que no se'ls apliqués cap mena de programa vinculat

---

respecta el català -La Vanguardia, 02.02.94-; Pujals (Conseller d'Ensenyament) diu que a Catalunya no li interessarà ni Espanya ni Europa si la fan renunciar al català -Avui, 17.02.94-. Des del PSC, les posicions expressades van pel cantó de rebutjar la creació de la doble xarxa escolar que es deduiria de l'aplicació dels principis exposats pel Tribunal Suprem, alhora que critiquen la politització de la qüestió. Finalment, el PP manifesta la seva insatisfacció per l'aplicació de la LNLC quant a la immersió lingüística, adverteix que el Govern català haurà d'acatar la Sentència del Tribunal Constitucional, i critica les declaracions del President del Tribunal Constitucional favorables a la LNLC.

<sup>181</sup> Entre els elements que contribueixen a elevar la crispació política en el conflicte se n'han de destacar tres especialment. El primer és la proposta del PP de constituir una Comissió d'investigació al Senat per a avaluar la política lingüística feta a les diverses comunitats autònomes, que és rebutjada per totes les altres forces polítiques. El segon, és la carta redactada per la "Real Academia de la Lengua" adreçada, a inicis de novembre de 1994, al President del Govern en la qual es demana més protecció per a l'espanyol a les comunitats autònomes amb llengües pròpies. La tercera són les declaracions de Somalo (President del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya), fetes a inicis de març de 1994, que afirma que la LNLC només ha causat problemes quan s'ha aplicat malament, alhora que advoca per impartir la meitat de les classes en espanyol i posa com a exemple a seguir a l'ensenyament l'ús de les llengües a l'Administració de Justícia (La Vanguardia, 05.03.94).

<sup>182</sup> Guitart (Conseller de Cultura) anuncia el 10 de març la presentació de la nova LNLC, que implica una adaptació de l'actual a les darreres sentències del Tribunal Constitucional favorables a l'aprofundiment de la normalització lingüística del català. Vegeu "El temps" (29.03.93) per a una entrevista al Director General de Política Lingüística sobre aquesta qüestió. El text del projecte de reforma de la LNLC és finalment presentat el 9 de novembre de 1993 (reproduït a "El País", 10.11.93). Donen suport al text de la reforma CiU, ERC i IC, mentre que el PSC i el PP s'hi mostren en contra. En aquest sentit, Solé Tura pretén que el PSC forci la Generalitat a defensar el castellà ("Avui", 11.12.93); i Obiols demana a CiU que retiri la reforma de la LNLC ("El Periódico", 22.12.93), per citar dos exemples significatius.

<sup>183</sup> L'atenció individualitzada consisteix en que els alumnes els pares dels quals han demanat que siguin ensenyats en espanyol, com que el Govern -en atenció a la voluntat política expressada pel Parlament- no vol separar els alumnes en aules diferents per aquesta raó, són escolaritzats en espanyol juntament amb la resta d'alumnes que ho són en català pel mateix professor i a la mateixa aula.

a la immersió lingüística. En un acte en espera de la sentència definitiva, del 17 de desembre de 1993 i donat a conèixer el 21, el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya rebutja les pretensions dels pares dels alumnes, avala la immersió lingüística, però -per altra banda- considera que cal reforçar les mesures d'atenció individualitzada, que no havien estat prou eficaces en relació als fills dels demandants. Finalment, la Sentència 135/1994, de 24 de febrer, del Tribunal Superior de Catalunya, confirma plenament la validesa legal de l'aplicació de la política lingüística de la Generalitat en l'ensenyament, alhora que referma el seu convenciment que el mètode més vàlid és el de l'atenció individualitzada, ja que respecta el dret dels pares a triar la llengua docent en el primer ensenyament (fins als 8 anys d'edat dels alumnes) i la no separació dels alumnes en aules diferents per raons lingüístiques. Així, el TSJC rebutja les pretensions i arguments dels pares oposats a la immersió lingüística, tot i que reconeix que la Generalitat ha desatès el dret dels pares a triar la llengua docent al primer ensenyament<sup>184</sup>.

Aquesta Sentència és rebuda amb satisfacció per part de la Generalitat i de la majoria dels partits polítics catalans perquè entenen que ratifica la validesa de la política lingüística de la Generalitat. Per la seva banda, el PP també està satisfet perquè interpreta que reconeix el dret dels pares a triar la llengua docent en l'ensenyament i qüestiona la immersió lingüística. En aquest sentit, dies més tard el PP reclamarà que tot l'ensenyament sigui fet en català i en espanyol en proporcions del 50%<sup>185</sup>. Finalment, els promotors del recurs coincideixen amb les idees expressades pel PP<sup>186</sup>. El resultat d'aquesta sentència és que la política de la Generalitat ha estat confirmada i avala per la Justícia i, per tant, prefigura una sentència del Tribunal Constitucional plenament favorable a la constitucionalitat de la LNLC. Per entendre, tanmateix, la magnitud del problema, cal recordar que, durant el curs 1993-94, de més de 200.000 alumnes que s'hi poden acollir, només hi ha hagut 57 demandes d'atenció individualitzada, que es redueixen finalment 44 perquè hi ha 13 pares que accepten que els seus fills siguin escolaritzats com la resta dels alumnes<sup>187</sup>.

Finalment, el 23 de desembre de 1994, el Tribunal Constitucional fa pública la Sentència 337/1994 en la qual s'estableix que els articles qüestionats de la LNLC són constitucionals<sup>188</sup> i, per tant, la política lingüística en l'ensenyament feta pel Govern de la Generalitat de Catalunya també ho és. Això és rebut amb molta satisfacció per part dels

---

<sup>184</sup> El TSJC diu, a la sentència donada a conèixer l'1 de març de 1994, que la Generalitat no va ser prou curosa en el reconeixement d'aquest dret a l'inici del curs, però que en el moment de dictar sentència ja ha estat solucionat el problema: els alumnes tenen una atenció individualitzada correcta.

<sup>185</sup> Vegeu "El País", "La Vanguardia", l'"Avui" del 08.03.94.

<sup>186</sup> Amb tot, entre ells hi ha divergències. Mentre que el president de CADECA assenyala que la immersió està acabada, és a dir, han guanyat del tot; l'advocat que els assessora està només mig satisfet i inclús es planteja retirar el recurs que té presentat davant del Tribunal Suprem, ja que s'adona que els arguments del TSJC són clarament favorables a les posicions defensades per la Generalitat de Catalunya.

<sup>187</sup> Les dades han estat proporcionades pel Conseller d'Ensenyament i recollides als diaris del dia 2 de març de 1994.

<sup>188</sup> Aquesta Sentència es pot trobar íntegrament reproduïda al llibre de l'Institut d'Estudis Autònoms titulat La lengua de enseñanza en la legislación de Cataluña. La Sentència del Tribunal Constitucional va comptar amb dos vots particulars, que discrepaven en una direcció menys favorable a la normalització lingüística de la llengua catalana.

partits -i totes aquelles persones- que havien defensat la política lingüística de la Generalitat<sup>189</sup> i amb evident decepció per part dels sectors contraris o reticents a aquesta política. Així, les posicions d'aquests sectors van des de les declaracions del PP, en les quals es referma amb la seva idea que el que s'està fent és aplicar malament una bona llei, fins a les manifestacions dels grups que s'han mobilitzat contra l'aplicació de la LNLC, els quals critiquen fortament la Sentència i prossegueixen les seves campanyes habituals<sup>190</sup>.

### 5.3.3. El balanç final del conflicte jurídic.

Amb la Sentència del Tribunal Constitucional 337/1994, de 23 de desembre<sup>191</sup>, el recurs a la via judicial per part dels contraris a la política de normalització lingüística queda esgotat. El marc legal que la sosté és plenament constitucional i no pot tornar a ser qüestionat si no canvia substancialment. Les conseqüències d'aquest fet són tres:

1) els partidaris de la normalització lingüística, que són la majoria de les forces polítiques, no només tenen la legitimació de les urnes a les eleccions, sinó que compten amb la plena legitimació atorgada per la plena constitucionalitat de la LNLC i la gran acceptació de la seva aplicació. En aquest sentit, són molt poques les queixes que arriben al Síndic de Greuges, així com són molt pocs els pares que demanen l'atenció individualitzada per als seus fills per tal que rebin el primer ensenyament en espanyol. Això permet deduir que les bases de la implementació són tan sòlides que no hi ha d'haver indicis de canvi en el futur.

2) els contraris o reticents a la política lingüística han "perdut" el recurs de portar el conflicte per la via dels tribunals i ara es veuen abocats a intentar la via que transcorre per

---

<sup>189</sup> L'optimisme amb què és rebuda i interpretada la Sentència no amaga el fet que les forces polítiques majoritàries expressin la necessitat d'aplicar la política lingüística amb molta cura i prevenció. En aquest context, la reforma de la LNLC serà, poc temps després, ajornada *sine die*, malgrat que ERC i IC haguessin reclamat la continuació del procés; el President Pujol fa una conferència, el març de 1995, en la qual remarca que per damunt de la normalització lingüística hi ha la convivència social; es consensua molt el nou pla general de normalització lingüística, finalment aprovat pel Consell Executiu de la Generalitat el 7 de març de 1995. Vegeu Renu (1995) per a una explicació del procés d'elaboració i continguts del Pla.

<sup>190</sup> Es tracta de les entitats "Acción Cultural Miguel de Cervantes", l'"Asociación de Profesores por el Bilingüismo", l'"Asociación por la Lengua Española en la Administración de Justicia" i la "Coordinadora de Afectados en Defensa del Castellano" (CADECA) que creuen que la Sentència no resol els problemes lingüístics essencials de Catalunya, per això continuaran recollint signatures d'un nou manifest en favor de l'espanyol a Catalunya, així com establiran contactes continuats amb dirigents del PP a Catalunya. A tall d'exemple, un dels "teòrics" d'aquest corrent d'opinió, Federico Jiménez Losantos (1995), en el seu llibre *Lo que queda de España*, dedica un capítol a valorar el que ell titlla de "sentència anticonstitucional". En poques pàgines, Losantos recull totes les argumentacions dels contraris de la normalització lingüística del català, les quals han estat recuperades en bona part per representants del PP. A les darreres eleccions catalanes de 1995, es van llançar a la perifèria de l'àrea metropolitana de Barcelona (sobretot) una gran quantitat de fulls volants que, adreçant-se a sectors procedents de la immigració, denunciaven la política lingüística de la Generalitat, alhora que apel·laven als votants del PSC i IC (suposadament traïts pels dirigents d'aquestes forces polítiques) perquè votessin el PP. La petició de vot anava signada per uns autoanomenats "Amigos de Vidal-Quadras".

<sup>191</sup> El Tribunal Suprem, vista aquesta Sentència, ratifica, el juliol de 1995, la validesa jurídica del Decret i l'Ordre que desplejava la LNLC a l'àmbit de l'ensenyament, la impugnació dels quals havia estat l'origen d'aquest procés judicial-constitucional ("La Vanguardia", 14.07.95).

l'arena política. En efecte, aquests grups canviaran, arran de la Sentència, d'estratègia, ja que centren els seus esforços en la politització de la qüestió a través d'aconseguir que almenys una força política els representi. En aquest sentit, el PP assumeix bona part de les idees d'aquests grups quan manifesta acceptar la LNLC, tot i que discrepa de la seva aplicació. Per tant, el PP trenca el consens arribat per totes les forces polítiques en el moment d'aprovar la LNLC no pel fet de discrepar de l'aplicació sinó pel fet de fer de la discrepància un ús polític partidista<sup>192</sup>. Aquesta opció estratègica del PP, en trencar el consens, és una forta amenaça a la convivència social perquè a Catalunya hi viuen dues comunitats lingüístiques amb un tamany poblacional semblant, cadascuna d'elles pot fer de la defensa dels seus drets lingüístics una bandera d'alt poder mobilitzador.

3) La reforma de la LNLC que, a finals de 1993, el Govern es decideix a impulsar, davant les reticències mostrades pel PSC i el PP, i davant el conflicte jurídic obert arran de la qüestió d'inconstitucionalitat sobre la LNLC adreçada pel Tribunal Suprem al Tribunal Constitucional, queda ajornada *sine die*. Des del Govern de la Generalitat es valora que no és el moment propici. Després de la Sentència 337/1994, de 23 de desembre, sobre la LNLC, hom pensa que es pot abordar, novament, la reforma de la LNLC. Com que el PSC i el PP s'hi oposen i hi ha el perill de reiniciar la polèmica, es torna a aparcar aquesta iniciativa. Finalment, amb la voluntat de fer una mena d'"Estat de la qüestió" sobre la llengua a Catalunya, el President Pujol fa una conferència sobre aquest tema el 23 de març de 1995<sup>193</sup>, en la qual referma que l'únic límit del procés, necessari, de normalització lingüística és evitar coaccions contra la convivència, alhora que considera que la convivència és tan bàsica que la política de recuperació del català si hi ha de subordinar<sup>194</sup>. Per tant, es torna a centrar el tema de la llengua en l'arena política, a la vegada que es paralitza completament la reforma de la LNLC.

Vist l'esgotament de la via judicial i el "retorn" de la qüestió lingüística a l'arena política partidista, és interessant constatar, per acabar d'explicar l'evolució de la implementació d'aquesta política, com es planteja el debat polític a partir de la Sentència del Tribunal Constitucional. En el proper apartat, doncs, s'analitzarà la situació de la lluita interpartidista a l'inici de la cinquena legislatura del Parlament de Catalunya.

---

<sup>192</sup> En efecte, com s'ha vist en un capítol precedent, l'acord que embolcalla l'aprovació de la LNLC consisteix més aviat en establir un objectiu final i fixar tot allò que no es pot fer, com, per exemple, transformar la qüestió lingüística com una arma d'ús partidista. El PP trenca aquest consens quan, a través de les manifestacions dels seus líders, recorre al tema lingüístic amb la voluntat d'apropar-se als electors.

<sup>193</sup> Aquesta conferència va ser comentada atentament tant per la premsa com pels líders polítics, fins al punt que "El País", la va reproduir íntegrament el 30 de març de 1995.

<sup>194</sup> Els comentaris que va rebre Pujol per allò exposat en aquesta conferència van ser molt diversos. Així, el PSC considera que la defensa que fa del bilingüisme igualitari com a fita a assolir, a banda de ser nou en el discurs de Pujol, l'acosta als seus plantejaments ("La Vanguardia", 24.03.95). Des de l'altre costat, ERC critica durament la defensa del bilingüisme que ha fet Pujol ("El País", 24.03.95). Sigui com sigui, les paraules del president no deixen de recordar, com a assenyalat Cardús (1995:57) que la política de normalització està presonera de la disjuntiva de "pau per llengua", anàleg al "pau per territoris" que es planteja en el conflicte palestí.

#### 5.4. La situació a l'inici de la Cinquena Legislatura del Parlament de Catalunya.

A l'inici de la Cinquena Legislatura, la implementació de la política lingüística està influenciada per dos fets fonamentals:

- 1) la campanya del PP a les Eleccions autonòmiques de 1995;
- 2) la plena validesa constitucional del model aplicat fins aleshores.

Quant al primer aspecte, el PP es presenta a les eleccions del Parlament de Catalunya amb la proposta de l'anomenada "doble immersió lingüística" que consisteix en reconèixer la llibertat d'elecció de la llengua docent al primer ensenyament i l'ús paritari de les llengües oficials a Catalunya en els nivells posteriors. Aquesta proposta implica la creació d'una doble xarxa escolar als primers anys de l'escola, tot i que es pugui fondre en una de sola al final de l'ensenyament. El programa del PP recull, doncs, bona part de les demandes dels sectors contraris a la política lingüística de la Generalitat, els recursos judicials dels quals havien estat rebutjats pels Tribunals. El creixement relatiu del PP a les Eleccions de 1995 que obté el 13,1% dels vots, sembla confirmar un èxit de la línia empresa pels seus líders, sobretot quan el PP s'implanta també en zones amb forta presència de ciutadans hispanòfons, procedents de la resta de l'Estat, presumiblement susceptibles de ser força receptius a aquest tipus de missatge. La proposta del PP no només implica un canvi profund del model vigent previst a la normativa que desplega la LNLC, sinó que en contradiu el seu esperit i objectiu final<sup>195</sup>.

En referència al segon aspecte, cal dir que el model lingüístico-escolar aplicat a Catalunya, basat en la no separació dels alumnes per raó de llengua i en la progressiva catalanització de l'ensenyament, ha estat plenament validat per la Sentència del Tribunal Constitucional 337/1994, de 23 de desembre; pel suport polític expressat per la majoria dels partits amb representació parlamentària; per l'altíssim grau d'acceptació dels directament afectats (pares i alumnes)<sup>196</sup>; i pels resultats obtinguts (el coneixement de català ha augmentat sense que hagi anat en detriment del coneixement de l'espanyol). Per tot plegat, el Govern de la Generalitat està en una posició relativament còmoda per continuar aplicant aquesta política, que, al seu torn, continuarà essent controlada per la munió d'actors que incideixen en aquest procés que, sense la participació i col·laboració dels quals, no hagués estat possible.

La situació que l'aplicació de la política es troba en aquests moments és la que està representada en la matriu de pagaments de l'apartat 3 per la casella 4,3: maximització de la catalanització i no separació dels alumnes<sup>197</sup>. Dins d'aquesta casella, la majoria dels actors

---

<sup>195</sup> En efecte, els partits catalans van acordar amb la LNLC que tots els alumnes haurien d'acabar els seus estudis coneguent igual de bé les dues llengües oficials a Catalunya, cosa que només es garanteix si els hispanòfons habituals tinguin un accés reforçat a la llengua catalana. Aquest accés, d'acord amb els pedagogs experts, només s'assoleix si el català també és emprat en gran mesura com a llengua vehicular de l'ensenyament. Tot el que impliqui limitar la presència del català a l'ensenyament té com a conseqüència que els alumnes que parlen habitualment espanyol a casa seva i al seu entorn més immediat, no arriben a conèixer suficientment el català. Aquest decalatge de coneixement pot esdevenir insalvable quan coincideixin amb alumnes (catalanòfons o no) que han fet el primer ensenyament en català.

<sup>196</sup> Segons recull l'"Avui" el 05.04.95, la immersió lingüística no ha provocat cap queixa al Síndic de Greuges, durant el 1994.

<sup>197</sup> De fet, la situació real, com ja s'ha dit, seria millor la que representaria uns pagaments "3,5-3,5", és a dir, una presència mínima i garantida de l'espanyol com a llengua docent i una no separació estricta dels alumnes.

polítics s'hi troben còmodes i busquen una aplicació negociada que satisfagui a tots semblantment, en una estratègia d'ajustament mutu.

Ara bé, amb la irrupció amb certa força del PP, s'amenaça aquest resultat. En efecte, la proposta del PP juga fort a favor del bilingüisme i la separació dels alumnes, amb la qual cosa ubica el resultat a la casella 1,1, és a dir, la pitjor situació per a CiU i per al PSC<sup>198</sup>. Aquesta és la raó per la qual el PP es troba amb l'oposició frontal de CiU i del PSC. El PSC argumenta que allò que vol el PP és la separació dels alumnes segons la llengua, cosa que s'interpreta com el germen de la divisió social de Catalunya per motius lingüístics. Per la seva banda, CiU també s'hi oposa, no només pel bilingüisme, sinó també perquè la separació d'alumnes dificulta la política d'integració dels sectors procedents de la immigració que ha estat fent el Govern de la Generalitat.

En aquest context, CiU opta per fonamentar l'oposició al PP a partir de les tesis expressades pel PSC, i no tant pel tema del bilingüisme. Amb això, CiU aconsegueix consolidar l'aliança amb el PSC per la via de ressaltar els perills que implica la proposta del PP quant a la unitat civil de Catalunya. CiU basa la defensa del seu model en la prioritització de la qüestió més important del PSC, tot i que sigui la seva segona qüestió<sup>199</sup>. Aquest canvi de prioritzar el tema secundari és exitós perquè consolida el seu model lingüístico-escolar, perquè troba més bases per al consens.

Així, el PSC es troba que CiU coincideix amb ell plenament enfront el PP i no pot distanciar-se en l'altra qüestió, la de la catalanització, ja que el situaria massa aprop de les tesis del PP<sup>200</sup>. Per tant, CiU ha estat hàbil: el model lingüístico-escolar que aplica recull la posició prioritària del PSC, en conseqüència, està fent allò que més preferia el PSC: CiU no separa els alumnes per raó de llengua, ni per centres, ni per grups ni per aules. En canvi, el PSC, que està satisfet en la seva qüestió bàsica, no pot rebutjar la maximització de la catalanització demanant més bilingüisme perquè l'allunyaria de CiU al vulnerar l'acord arribat amb la coalició nacionalista catalana, el d'estendre progressivament el català com a llengua docent. Si el PSC es decantés pel bilingüisme (exigint més presència d'espanyol a les escoles), CiU pot respondre canviant la normativa i creant la doble xarxa escolar, tant blasmada pels socialistes, però que CiU no la veia tant malament a l'inici del procés d'implementació de la política lingüística en l'ensenyament. CiU compta, aleshores, amb l'amenaça d'aplicar un model de separatisme lingüístic electiu semblant al basc si el PSC fa

---

<sup>198</sup> Val a dir, però, que el PP assumeix una confluència d'alumnes a partir del primer ensenyament, és a dir, acceptaria la no separació, si bé mantenint el bilingüisme estricte. Aquesta solució aportaria un resultat pràcticament òptim al PSC, ja que no hi hauria separació i s'aplicaria el bilingüisme (casella 2,4). El que és clar és que CiU estaria, en tot cas, en una situació tan dolenta que tindria forts incentius per canviar el seu model i impulsar la separació d'alumnes en funció de la llengua docent, amb la voluntat de garantir l'ensenyament en català a qui ho vulgués.

<sup>199</sup> CiU, durant la redacció de la LNL, havia prioritzat la catalanització enfront la no separació dels alumnes, és a dir, volia garantir que fos possible la maximització de l'ensenyament en català encara que només s'hi acollís una part de la població i, per tant, encara que impliqués la creació d'una doble xarxa escolar.

<sup>200</sup> Amb tot, cal dir que algunes vegades, el PSC ha jugat amb l'ambigüitat. Per exemple, J.M. Sala, un dels líders màxims del partit, declarava, en plena polèmica lingüística tot esperant la Sentència del Tribunal Constitucional sobre la LNL, que CDC exerceix el monolingüisme a Catalunya (paraules en un acte del "Colectivo Crisol" del PSC, que agrupa gent, sobretot, procedent de la immigració. "La Vanguardia", 09.10.94).

mostres de distanciar-se de la política de maximització de la catalanització, que passa per la consolidació dels programes d'immersió, de l'atenció individualitzada al primer ensenyament i per la progressiva extensió de l'ús català com a llengua docent.

Amb tota aquesta dinàmica, es pot constatar que CiU compta amb una posició dominant si aconseguix -com ha fet- implementar en l'ensenyament la política lingüística sense problemes seriosos. Per tal d'evitar-los, CiU ha marcat les línies bàsiques de la seva política però ha deixat, sobretot a l'inici del procés, que cada escola, amb la participació dels més directament implicats, marqués el seu propi ritme. Finalment, el fet de necessitar desplegar la política de normalització en un context potencialment reticent, compost per diversos actors amb recursos suficients per a modular-ne l'aplicació, ha jugat en favor de la moderació i la prudència.

## 6. Conclusions.

El contingut d'aquest capítol dedicat a analitzar la implementació de la política lingüística en l'ensenyament confirma la importància d'aquesta fase per a entendre el conjunt general del procés. En aquesta fase, la política, un cop formulada i amb una decisió presa, ha de ser aplicada damunt d'un context social divers que reacciona i que la condiona, canviant les expectatives d'aquells actors que havien jugat un paper clau en la fase anterior, els quals han d'interaccionar amb els interessos expressats pel nou entramat d'actors que es constitueix. Aquest ha guanyat en complexitat perquè augmenten el nombre d'implicats i els seus respectius recursos que posen en joc.

En el cas concret de la política lingüística de la Generalitat, hem vist com el Govern ha de bastir la seva política d'acord amb els objectius ideològics i programàtics de la força política que li dona suport, convenient amotllats al marc legal que impera després de l'aprovació de la LNLC i integrant les pressions que rep des de totes bandes. En aquest sentit, la LNLC marca el terreny de joc, però deixa al Govern un considerable marge de maniobra per a la implementació de la política per confluència de dos aspectes diferents: el relatiu desacord entre els que han formulat la política en el marc legal; i, segon, la gran diversitat d'àmbits sobre els quals s'ha d'assentar la política.

Mentre que pel primer cas ja s'ha vist que els partits pacten allò que no es pot fer i es constitueixen en supervisors del compliment de l'acord, pel que fa al segon, la diversitat no només fa referència a l'elevat nombre d'aspectes que implica desplegar aquesta política, sinó també a la diversitat sociolingüística i territorial sobre la que actua. Per això, el Govern, sent conscient que compta amb un marge ampli de discrecionalitat per actuar damunt la diversitat, marcant uns objectius genèrics, intenta involucrar tots els sectors implicats deixant-los la possibilitat de marcar els ritmes de la implementació. El resultat final és el d'un model d'implementació basat en la interacció de les parts en un procés d'ajustament mutu i de petits canvis incrementals, a través d'un procés de retroalimentació. Per "engegar" aquest procés hi ha la voluntat de part de la ciutadania (aquella que ha votat determinades forces polítiques o que s'ha constituït en grups de pressió) que demana a l'Administració l'ús del català en l'ensenyament. En resposta a aquestes demandes, l'Administració -dirigida per un Govern que compta amb el suport d'una força política del tot favorable a aquest tipus de demandes- es posa en marxa i comença a desplegar la catalanització de l'ensenyament. Per impacte d'aquesta política, que consisteix en proveir l'ensenyament del català a tots els alumnes i

l'ensenyament en català a aquells que ho desitgen, l'entorn social es modifica i està més preparat per a encaixar una política d'impuls feta des de les institucions. Després de les primeres experiències i un cop el marc legal ho permet, la Generalitat decideix fixar uns mínims d'ensenyament en català obligatoris per a tot l'alumnat, amb l'objectiu d'augmentar progressivament la presència de la llengua pròpia de Catalunya a tots els nivells de l'ensenyament.

Aquesta dinàmica expressa la idea que allò actualment està fent la Generalitat, maximitzar l'ús del català com a llengua docent, no hauria estat acceptat tan fàcilment com ara ho és a l'inici del procés, quan en les primeres demandes es plantejava només el dret a rebre l'ensenyament de la llengua catalana. A la vegada, cal tenir present que el desplegament de la política de normalització lingüística en altres àmbits ha fet que els hispanòfons veiessin que els esforços que dediquen a aprendre el català són una inversió acceptable, ja que el català va sent -progressivament- més útil.

En aquest context, la Generalitat ha desplegat la política lingüística en l'ensenyament basada en el voluntarisme de les parts implicades: professors i pares d'alumnes, sobretot. Donat que la catalanització de l'ensenyament, d'acord amb el marc normatiu, no pot ser aplicada coercitivament llevat en alguns casos concrets (l'establiment d'uns mínims d'ús del català, allò referent als criteris lingüístics per accedir a la funció pública docent), la Generalitat ha recorregut a la persuasió, és a dir, a convèncer els altres actors de la bondat i conveniència de la seva proposta partidista. L'opció de la persuasió, tot i tenir alguns desavantges (ritmes diferents, indefinició en la planificació, poc suport per a les posicions més agosarades, pactes constants), té alguns avantatges considerables ja que s'hi guanya en legitimitat i es reforça la mateixa política perquè els que acaben decidint són els destinataris de la política. D'aquesta manera, s'evita el conflicte obert i se salva la convivència social. La lentitud assegura la continuïtat, però, a canvi, les bases són més sòlides.

En conclusió, es pot afirmar que la implementació d'aquesta política ha seguit un model incrementalista, d'anar avançant de mica en mica, fins al punt que al final del procés analitzat, allò que es fa té poc a veure amb el que s'havia fet a l'inici. En aquest sentit, el model lingüístico-escolar aplicat a Catalunya s'explica pels avenços assolits en la seva implementació i obeeix als criteris polítics que s'havien marcat els sectors més nacionalistes catalans al començament del procés: fer una escola catalana, en llengua, actituds i continguts. A més, aquest model abasta, en principi, a tots els alumnes i a tots els nivells de l'ensenyament públic. Per primera vegada a la història, els poders públics catalans tenen a la seva disposició una de les eines de socialització més importants que hi ha a l'hora de formar els ciutadans d'una comunitat política i fomentar-los el sentiment de pertinença i identitat col·lectiva: l'escola.



## Capítol 5. Els impactes de la política lingüística en l'ensenyament obligatori.

### 1. Introducció.

En l'esquema d'anàlisi de les polítiques públiques, la darrera fase que habitualment s'aborda és la de l'avaluació de la posta en pràctica de la política, en funció de la qual els objectius inicials plantejats durant la fase de la formulació de la mateixa són o no reconsiderats (De Léon, 1987; Subirats, 1989; Mény i Thoenig, 1992).

Aquest darrer capítol està dedicat a analitzar els impactes de la política lingüística en l'ensenyament obligatori, tant en relació als objectius fixats d'estreindre el coneixement del català, com als impactes que hi ha hagut damunt el sistema polític català i, en especial, pel que fa al comportament electoral a les eleccions al Parlament de Catalunya. Aquests darrers impactes fan referència a aquells canvis induïts, provocats o causats pel desenvolupament de la política sense que el seu assoliment hagués estat acordat pel conjunt dels actors, essent o bé objectius d'una part d'ells, o bé resultats no intencionats<sup>1</sup>.

El present capítol està dividit en dues grans seccions. A la primera, es presenten i es comenten els canvis que hi ha hagut en el coneixement de català per part del conjunt de la ciutadania, fent especial esment a allò succeït entre les generacions més joves, aquelles que han estat escolaritzades amb el català en el seu currículum.

A la segona secció, s'analitza a través de quatre enquestes fetes després de les eleccions al Parlament de Catalunya de 1984, 1988, 1992 i 1995 fins a quin punt el coneixement de català està relacionat amb diverses variables polítiques i socials; i, en concret, fins a quin punt, els joves de Catalunya, que tenen un nivell de coneixement de català superior al de la resta de la població, es comporten en política diferentment i voten, quan ho fan, en una proporció major per les forces nacionalistes catalanes (CiU i ERC).

En aquest sentit, es vol intentar escatir si la política lingüística en l'ensenyament obligatori, que ha consistit en promoure activament i maximitzar la presència i ús de la llengua catalana a l'escola, i que ha estat dissenyada i implementada per una força política nacionalista catalana, ha comportat la creació d'un electorat amb una consciència nacional catalana més forta i, com a conseqüència d'ella, quan voten, ho fan, sobretot, per CiU i ERC.

El contingut d'aquest capítol és el següent. A la primera part, es presenten les dades sobre els canvis que han estat registrats sobre el coneixement de català a través de dues fonts fonamentals, a cadascuna de les quals se li dedica un apartat: les dades lingüístiques del cens i el padró d'habitants i, segon, les dades de coneixement de la llengua catalana procedents

---

<sup>1</sup> Cal recordar que en l'avaluació de les polítiques públiques és fonamental distingir el que són els productes (allò que el govern fa) del que són els impactes (els efectes, incloses les conseqüències no intencionades, de l'activitat governamental). Així, atès que tant en el capítol anterior (el dedicat a la implementació) com en el segon (el dedicat, en altres coses, a explicar els diversos models lingüístico-escolars vigents a l'Estat espanyol), ja han estat fetes moltes referències -amb dades incloses- als productes de la política de catalanització de l'ensenyament, en aquest capítol sobre l'avaluació s'ha optat per centrar l'atenció en els seus impactes.

de la primera enquesta sobre aquesta qüestió que s'ha fet a l'Estat espanyol en el seu conjunt: l'enquesta del *Centro de Investigaciones Sociológicas* de 1993 i presentada públicament el 1994, a través d'un estudi coordinat per en Miquel Siguan. En aquesta primera part, es constatarà que el coneixement del català ha avançat considerablement en el conjunt de la societat catalana, sobretot, entre els més joves.

La segona gran part, i que forma el cos principal d'aquest capítol, està composta per set apartats diferents. En el primer apartat, es presenta el marc d'anàlisi que es farà servir per a veure fins a quin punt pot existir una vinculació entre l'augment de la capacitat lingüística en català dels més joves i l'augment del vot a forces nacionalistes catalanes. Per això, s'hi assenyalen quines són les variables bàsiques del marc analític, com evolucionen al llarg del temps, com es relacionen entre elles i quines són les hipòtesis de treball que s'hauran d'anar contrastant en el decurs d'aquest capítol.

En el segon apartat, es fan els creuaments de les diverses variables entre elles al llarg de les quatre convocatòries electorals, amb la finalitat de demostrar que l'associació que mantenen no és fruit d'un fet conjuntural, sinó que el mateix esquema es va repetint a cada elecció. Al final d'aquest apartat es presentaran els estadístics de les mesures d'associació entre les diverses variables independents que influeixen en el vot als partits nacionalistes catalans. Per a reforçar l'argumentació, els índexs d'associació entre aquestes variables i el vot als partits nacionalistes catalans seran comparats amb els índexs de les mesures d'associació que hi ha entre el vot a aquests partits amb altres variables com l'origen, l'autoubicació a l'eix esquerra/dreta, el nivell d'instrucció i la religió, així com també les que hi ha entre tot el conjunt de variables socials i polítiques ara comentades i el vot als partits d'esquerra.

En el tercer apartat, s'analitza l'impacte de la variable "edat" en cadascuna de les variables bàsiques presentades en el marc de referència, amb l'objectiu de mostrar les diferències que hi ha segons la generació de ciutadans que es tracti, és a dir, es pretén veure en quina mesura és cert que les noves generacions es comporten diferent de les més grans.

El quart apartat està dedicat a mesurar l'impacte de la socialització primària en el comportament dels ciutadans de Catalunya. Per fer aquesta anàlisi, s'entén la socialització primària com aquella que es dona en l'entorn familiar, per la qual cosa, ates el fenomen migratori registrat a Catalunya en les darreres dècades<sup>2</sup>, es discriminen els ciutadans segons el seu origen, és a dir, si són autòctons de Catalunya o bé procedeixen de la immigració, amb la finalitat de constatar que uns i altres tenen un coneixement de català diferent, una identitat nacional subjectiva diferent, unes actituds i unes creences determinades que els menen a un comportament electoral també diferent<sup>3</sup>.

El cinquè apartat s'avalua el comportament electoral dels ciutadans segons la variable "Escola Catalana". El conjunt dels ciutadans ha estat dividit en dos grans grups segons l'edat, amb l'assumpció que els menors d'una certa edat (que canvia a cada convocatòria electoral)

---

<sup>2</sup> Segons dades proporcionades per Termes (1984:129), a la dècada dels anys 30 d'aquest segle, la immigració a Catalunya representava entre el 19,61% i el 23,6% de la població total. Si es té en compte que a finals de segle passat, la immigració no arribava al 2%; els canvis registrats per arribar a la situació actual no cal dir que han estat immensos.

<sup>3</sup> Aquest fenomen ha estat detalladament estudiat per Hernández (1983), en el seu llibre *La identidad nacional en Cataluña*. Hernández es proposa analitzar el paper de la família catalana en la "identitat nacional", a través d'un estudi de casos, consistent en entrevistar en profunditat set famílies catalanes, segons criteris de classe social i lloc d'origen.

han estat escolaritzats amb la presència (més o menys intensa) del català en l'ensenyament<sup>4</sup>. Així, en aquest apartat, es tracta de dilucidar si els individus de l'anomenada generació de l'"Escola Catalana" són, en els aspectes que fins ara s'han vist, diferents de la resta de ciutadans. Si, de fet, degut a les circumstàncies personals de la seva socialització secundària<sup>5</sup>, tenen un comportament polític i electoral substancialment divergent dels ciutadans que, per edat, han estat socialitzats en una altre context polític.

En el sisè apartat es combinen les dues anteriors variables (l'"origen" de la població i la generació "Escola Catalana") de manera que es creen uns subgrups de ciutadans, amb la finalitat de copsar l'impacte simultani d'ambdues variables en llur comportament polític i electoral.

Finalment, el setè apartat és dedicat a analitzar com queda la situació entre les diverses variables a la llum de les eleccions de 1995, les darreres celebrades per al Parlament de Catalunya, i quines perspectives s'obren en el futur.

## 2. Els impactes de la política lingüística en l'ensenyament obligatori pel que fa al coneixement de la llengua catalana.

En aquest primer apartat, es presenten els impactes de la política lingüística en l'ensenyament obligatori quant al coneixement de la llengua catalana i no en relació a l'ús d'aquesta per diverses raons.

La primera és deguda a l'aproximació teòrica per la qual s'ha optat, la que es basa en l'anàlisi de les polítiques públiques. En aquest camp de coneixement, l'avaluació ha de ser feta, per a ser mínimament útil, a partir dels objectius plantejats. Per tant, com ja ha estat especificat en el capítol 3, atès que l'objectiu de la política lingüística en l'ensenyament obligatori fixat pel conjunt de forces polítiques i que compta amb el suport de la immensa majoria dels actors que participen en el procés és, tal com es diu a la LNLC, que "Tots els infants de Catalunya, qualsevol que sigui llur llengua habitual en iniciar l'ensenyament, han de poder utilitzar normalment i correctament el català i el castellà al final dels seus estudis bàsics"<sup>6</sup>. Per tant, en aquest capítol caldrà veure fins a quin punt aquest objectiu s'ha acomplert. Amb aquesta finalitat es recorre a dues fonts de dades: les disponibles sobre capacitació lingüística en català provinents del cens o el padró d'habitants i les dades provinents de l'enquesta sobre el coneixement i ús feta pel CIS.

En segon lloc, no s'ha volgut fer l'avaluació de l'impacte d'aquesta política sobre l'ús

---

<sup>4</sup> S'ha de remarcar que la política de catalanització a l'ensenyament no s'esgota en la promoció del coneixement del català sinó que aquesta llengua sigui usada cada cop més en la transmissió d'idees i continguts, així com aquests darrers siguin explicats i assimilats des d'una perspectiva catalana. En aquest sentit, els currículums escolars tenen com a marc de referència bàsic Catalunya i, per això, els elements d'història de Catalunya, la geografia catalana, la literatura catalana, la societat catalana, l'art català, les ciències naturals segons la fauna i la flora catalana, etc tenen un pes cada cop més considerabl, a mesura que es va intensificant la política de catalanització en l'ensenyament, tal i com s'ha explicat en el capítol precedent.

<sup>5</sup> En aquesta recerca, s'entén com a tal aquella que es produeix en una edat més avançada, quan l'individu entra en contacte més directament amb la societat que l'envolta i en rep els influxos a través de l'escola, del lloc de treball, dels amics i els mitjans de comunicació

<sup>6</sup> Article 14.4 de la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya.

de la llengua perquè aquesta qüestió ha estat tractada àmpliament per diversos autors amb l'instrumental metodològic adient, aquell que ha estat elaborat per la sociolingüística. Així, sobre l'ús del català i les seves relacions amb la identitat col·lectiva, cal remetre's a Woolard (1992), Boix (1993) o Viladot (1993), per citar alguns dels exponents més rellevants en el cas de la llengua catalana<sup>7</sup>.

I, en tercer lloc, tenint en compte que, com assenyala Boix (1993:146-7), l'ús de la llengua (catalana, en aquest cas) depèn del context social, de la competència lingüística dels individus, del seu comportament i de la identitat espanyola/catalana que tinguin; aleshores no es pot obviar que totes aquestes variables són, al seu torn, depenents del procés de socialització que ha tingut l'individu. Aquest es troba, com membre de la societat, influït en bona part (i en el tema de la llengua encara més) per la política lingüística de les autoritats. Per tant, en aquest capítol, hi ha la intenció d'entrar, bàsicament, en l'anàlisi d'aquest segon nexa, el que vincula política lingüística i socialització secundària.

Així, recapitulant, en un primer apartat s'entrarà a fer el comentari dels canvis que hi ha hagut en el coneixement de la llengua catalana, mentre que en el segon apartat, es farà referència a la resta d'impactes ara comentats.

## 2.1. Les dades sobre el coneixement de la llengua catalana segons el padró d'habitants de 1986 i el cens d'habitants de 1991.

Les primeres dades completes, per al conjunt de Catalunya, disponibles corresponen a les provinents del padró d'habitants realitzat el 1986<sup>8</sup>: tots els ciutadans de Catalunya havien de contestar diverses preguntes sobre el coneixement del català (capacitat d'entendre'l, parlar-lo, llegir-lo i escriure'l)<sup>9</sup>. Les mateixes preguntes van ser incloses en el cens de 1991,

---

<sup>7</sup> Woolard, K. (1992): Identitat i contacte de llengües a Barcelona; Boix, E. (1993): Triar no és trair. Identitat i llengua en els joves de Barcelona; Viladot, M.À (1993): Identitat i vitalitat lingüística dels catalans.

<sup>8</sup> L'explotació parcial d'aquestes dades ha estat feta per Modest Reixach i ha estat editada pel Departament de Cultura de la Generalitat amb el títol *Difusió social del coneixement de la llengua catalana* (1990). Un resum de les mateixes, així com de censos anteriors, es pot trobar al llibre publicat pel Departament de Cultura (1991): *El coneixement de la llengua catalana (1975-1986)*. En aquesta obra es pot trobar una primera anàlisi de les dades sobre el coneixement de català, creuades amb altres variables socials (edat, instrucció, origen).

<sup>9</sup> Al cens de 1975, encara en plena dictadura franquista, es va incloure, en un full a part, algunes preguntes sobre la llengua (la llengua utilitzada a més freqüència a casa -català o castellà-, la capacitat de comprendre, parlar i escriure en català), però només es va fer a la província de Barcelona (308 municipis) i a partir d'una mostra aleatòria i de tamany diferent de famílies per cadascun d'ells (entre el 10% de la població als grans municipis i el 100% als més petits). L'explotació d'aquestes dades va presentar molt problemes, entre els quals cal esmentar el processament de les dades referents a Barcelona, que no van ser incloses en les taules creuades.

El 1981 es va dur a terme un nou cens en el qual es tornaven a fer preguntes sobre el coneixement de la llengua. En aquesta ocasió, les dades tenen més qualitat: l'àmbit territorial abasta tota Catalunya; la població és tot l'univers (i no una mostra, com l'anterior) i les preguntes formaven part del qüestionari principal. En contrapartida, es preguntava només en relació a la comprensió del català.

amb la qual cosa aquests dos conjunts de dades són suficientment vàlides per a fer una anàlisi comparativa<sup>10</sup>. Atesos els propòsits que s'han plantejat en aquest capítol, només es tindran en compte les dades de capacitació lingüística en el conjunt de la població així com les diferències que hi ha segons els grups d'edat, amb la finalitat de remarcar dos fets:

1) l'augment global, conjunt, del coneixement del català en tots els seus àmbits de competència (comprensió, parla, lectura i escriptura) que hi ha hagut entre 1986 i 1991.

2) L'augment de la competència lingüística en llengua catalana afecta, sobretot, als grups d'edat més joves. Per tant, és un indicador prou clar de l'incidència de l'escolarització obligatòria en aquest augment.

La taula 1 reproduïx els percentatges de capacitació lingüística en català segons uns grups d'edat quinquennals per als anys 1986 i 1991, amb la qual cosa es pot veure els canvis no només atenent a efectes d'edat sinó també a efectes de generació.

Taula 1 El coneixement de català per grups d'edat (1986 i 1991).

Edat	1986					1991				
	L'en-tén	El parla	El llegeix	L'es-criu	No l'en-tén	L'en-tén	El parla	El llegeix	L'es-criu	No l'en-tén
2-4	59,4	30,1	3,5	0,0	40,6	83,9	52,2	7,5	2,7	16,0
5-9	88,7	59,2	50,3	30,4	11,3	95,7	75,4	67,3	47,8	4,2
10-14	97,1	78,1	80,8	62,9	2,9	98,7	89,2	90,9	80,1	1,2
15-19	96,8	78,2	80,5	62,5	3,2	98,4	87,2	88,6	77,8	1,5
20-24	95,4	72,4	74,4	47,2	4,6	97,1	78,2	81,5	63,5	2,8
25-29	94,3	66,9	68,6	32,7	5,7	96,2	71,3	76,8	47,2	3,8
30-34	93,3	63,1	64,2	26,7	6,7	95,9	67,1	72,8	35,3	4,0
35-39	92,6	60,8	61,0	24,0	7,4	95,3	63,8	68,8	30,8	4,6
40-44	91,3	57,7	52,2	20,9	8,7	94,6	60,9	64,9	27,6	5,3
45-49	89,9	56,0	53,3	18,1	10,1	93,4	57,4	60,4	24,0	6,5
50-54	89,7	58,6	54,0	18,3	10,3	91,9	55,1	55,5	20,5	8,0
55-59	89,9	60,9	55,1	20,1	10,1	91,3	57,7	56,0	20,5	8,6
60-64	87,8	62,9	57,0	25,0	12,2	90,3	60,1	57,0	22,5	9,6
65-69	85,8	62,9	55,1	23,3	14,2	89,3	62,1	58,8	27,0	10,6
70-74	84,4	62,2	53,5	21,8	15,6	87,2	62,1	56,7	24,9	12,7
75-79	83,3	65,2	50,4	20,0	16,7	85,8	62,9	54,9	23,1	14,1
80-84	82,9	65,5	47,9	18,3	17,1	84,7	63,6	51,8	21,0	15,2
85 +	82,9	64,9	44,1	16,2	17,1	84,0	63,0	48,4	19,2	15,9
TOTAL	90,3	64,0	60,5	31,5	9,7	93,7	68,3	67,5	39,9	6,2

Font:

Padró d'habitants de 1986 (Consorti d'Informació i Documentació de Catalunya)

Cens d'habitants de 1991 (Institut d'Estadística de Catalunya)

Sense pretensions d'intentar una àmplia anàlisi i sempre a partir de les dades aquí recollides, es poden ressaltar els següents punts:

<sup>10</sup> Les dades del cens de població de 1991 referents al coneixement de la llengua han estat publicades per l'Institut d'Estadística de Catalunya el 1993: Cens de població. Volum 8. Cens lingüístic. Dades comarcals i municipals.

1) el 1986, el 90,3% dels ciutadans de Catalunya afirmava<sup>11</sup> que entenia el català; un 64,0% el parlava; un 60,5% el llegia; un 31,5% el podia escriure i, finalment, el 9,7% deia no entendre'l. Cinc anys més tard, el coneixement havia pujat fins al 93,7%; era ja un 68,3% els que el podien parlar i un 67,5% els que el podien llegir i un 39,9% els que el podien escriure. Així mateix, un 6,2% deia que no l'entenia. Per tant, el coneixement de català ha anat en augment en totes les seves quatre formes.

2) El 1986, el grup d'edat que presenta un percentatge més elevat de comprensió és el de 10-14 anys, amb un 97,1% del total. De la mateixa manera, aquest grup d'edat també és el que té un percentatge més alt dels que diuen llegir-lo (un 80,8%) i escriure'l (un 62,9%). Com a tendència general, doncs, es pot comprovar que el coneixement de català està altament correlacionat amb l'edat: als grups d'edat més joves el coneixement del català és més alt que no pas a la resta de grups d'edat, i, en especial, als grups d'edat intermitja, que és on el coneixement de català toca fons.

3) Segons les dades de 1986, es pot apreciar que el gran "salt" en el coneixement de la llengua catalana es fa entre el grup d'edat 5-9 anys i 10-14 anys, és a dir, els que reflecteixen l'impacte de l'escolarització obligatòria<sup>12</sup>. Així, quant a la comprensió es passa del 88,7% als 97,1%; quant a la parla, del 59,2% al 78,1%; a la lectura, del 50,3% al 80,8%; quant a l'escriptura, del 30,4% al 62,9%; finalment, en relació als que diuen no entendre el català es passa de l'11,3% al 2,9% al grup d'edat següent.

4) El 1991, el grup d'edat que tenia el percentatge més alt de comprensió de la llengua catalana era també el de 10-14 anys, amb un 98,7%. També és el grup d'edat que presenta els percentatges més alts quant a parla, lectura i escriptura. Aquestes xifres reforcen la correlació existent entre grup d'edat i capacitat lingüística en català.

5) Com al 1986, el gran "salt" quant a coneixement també es produeix entre el grup d'edat de 5-9 anys i el de 10-14. Cal advertir, també, que en relació al primer grup d'edat (de 2-4 anys), els percentatges de 1991 són considerablement més alts que els que hi havia en aquest grup d'edat el 1986. En efecte, el 1991 entenen el català el 83,9% dels infants de 2-4 anys (i el pot parlar el 52,2%). En canvi, el 1986, els que entenien el català només eren el 59,4% (i un 30,1% el parlava). Així mateix, mentre que el 1986, un 40,6% dels infants

---

<sup>11</sup> Cal tenir present que es tracta sempre d'avaluacions subjectives de les respostes proporcionades, en principi, pel cap de família en nom de la resta de membres de la mateixa i tenint en compte que les quatre formes de coneixement van ser definides de la manera següent:

- 1) comprensió: capacitat d'entendre una conversa en català sobre un tema corrent;
- 2) expressió oral: capacitat de mantenir una conversa en català sobre un tema corrent;
- 3) lectura: capacitat de llegir un text corrent en català com, per exemple, un cartell, un anunci o un article de diari.
- 4) escriptura: capacitat d'escriure notes, una postal, etc, en un català raonablement correcte encara no necessàriament perfecte.

És evident, per tant, que el nivell d'exigència de coneixement de català, a banda de no estar contrastat per cap mecanisme, és molt baix.

<sup>12</sup> No és possible obviar el fort contrast que hi ha entre les dades del cohort de 2-4 anys i el següent. Així, en el primer, el coneixement de català mostra uns percentatges baixíssims, als quals Reixach (1990) n'ha volgut donar una explicació centrada en la confluència de diversos factors, tals com l'escolarització, la immigració i les taxes de fecunditat, impacte de l'entorn, però també a errors metodològics i/o tècnics. En resposta a Reixach, Bañeres (1992:139), després d'analitzar les dades i contrastar-les amb d'altres de fonts diferents, conclou que es pot "arribar a ratificar les xifres del cens de 1986 quant a les habilitats lingüístiques dels infants de 2-4", alhora que encoratja a aprofundir els estudis sobre la transmissió lingüística en les edats més joves, si cal amb el concurs d'enquestes.

d'aquesta edat no entenen el català, el 1991, aquest percentatge ha baixat fins al 16%.

6) Com a exemple de l'anàlisi de les dades segons generacions, es pot prendre com a referència el grup que el 1986 tenia entre 5-9 anys i que el 1991 té entre 10 i 14 anys, el qual presenta les següents xifres: quant a la comprensió, ha passat del 88,7% al 98,7%; quant a l'expressió oral (parlar), del 59,2% al 89,2%; llegir, del 50,3% al 90,9%; escriure, del 30,4% al 80,1%. Així mateix, el canvi entre 1986 i 1991 per a la generació que tenia 10-14 anys el 1986 també és considerable<sup>13</sup>. Per a la resta de promocions els canvis són molt lleugers (tant a l'alça com a la baixa). Això mostra que els canvis en la competència lingüística es donen, bàsicament, durant el període d'edat en el qual l'individu ha estat escolaritzat.

7) En relació a l'impacte de la política lingüística en l'ensenyament s'ha de ressaltar - en contrast amb les xifres que mostren una decidida extensió del coneixement del català entre 1986 i 1991- algunes dades que en mostren alguns fracassos. En efecte, a ambdós anys hi ha deficiències en l'escolarització de la llengua catalana perquè entre el percentatge dels que saben llegir i el dels que el saben escriure no només no són similars, sinó que hi ha una diferència considerable. Així, al grup d'edat de 10-14 anys, el 1986, hi ha un 80,8% que sap llegir el català, però un 62,9% que el sap escriure. El 1991 la situació ha millorat, tot i que les dues formes de coneixement no s'han equiparat: en el mateix grup d'edat, el 90,9% sap llegir el català, i el 80,1% el sap escriure.

Sense necessitat de fer un estudi més aprofundit de les dades lingüístiques proporcionades per tots els ciutadans a través dels censos de 1986 i 1991, es pot confirmar que el coneixement de la llengua catalana ha augmentat en el conjunt de la societat i, sobretot, entre els ciutadans que pertanyen als grups d'edat més joves, la qual cosa reforça la convicció que l'ensenyament ha jugat un paper altament condicionant. Aquesta tendència no només es detecta a través de les dades censals sinó que també es verifica en altres estudis fets a partir d'enquestes.

## 2.2. Les dades de l'enquesta "*Conocimiento y uso de las lenguas en España*" (1993).

Les dades lingüístiques extretes dels censos i padrons d'habitants fan referència només al coneixement de les llengües, però no aporten dades directes sobre l'ús de les mateixes. Cal recórrer, doncs, a les enquestes per a conèixer millor aquesta qüestió. De fet, a l'àmbit de cada Comunitat Autònoma s'han realitzat diverses enquestes sobre l'ús, però no és fins el 1993 que el *Centro de Investigaciones Sociológicas* impulsa, per primer cop, una enquesta exhaustiva sobre el coneixement i l'ús de les llengües a l'Estat espanyol amb la pretensió d'obtenir dades que permetin la comparació entre les situacions sociolingüístiques de les diverses Comunitats Autònomes que tenen dues llengües oficials<sup>14</sup>.

---

<sup>13</sup> Les dades són les següents (primer, 1986, segon 1991): comprensió: del 97,1% al 98,4%; parla: del 78,1 al 87,2; lectura: del 80,8 al 88,6%; i escriptura: del 62,9% al 77,8%.

<sup>14</sup> L'enquesta del CIS és l'Estudi núm. 2.052. Consta de 4.000 entrevistes, repartides en 6 submostres corresponents a les Comunitats Autònomes amb dues llengües oficials: Balears, Catalunya, Comunitat Valenciana, Navarra i País Basc. Sobre les dades d'aquesta enquesta, el CIS va publicar el 1994 un primer informe elaborat pel professor Miquel Siguan, un dels participants destacats en el disseny de la recerca i del qüestionari. Les dades que s'empraran en les successives pàgines provenen d'aquest primer informe de

Segons aquesta enquesta, la Comunitat Autònoma on el coneixement de la llengua pròpia és més alt és Catalunya, seguit de Galícia, les Illes Balears, el País Valencià, la C.A. Basca i, en darrer lloc, Navarra<sup>15</sup>.

Centrant-nos en el cas de Catalunya, a la taula 2 es reproduïx el coneixement de la llengua catalana segons el lloc de naixement dels enquestats. A partir d'aquestes dades, hom pot veure que el 74% diu parlar el català i només un 4% diu no entendre'l. Hi ha, tanmateix, diferències importants en funció del lloc de naixement: el 94% dels nascuts a Catalunya parlen el català contra el 43% dels nascuts fora.

**Taula 2** El coneixement de la llengua catalana segons l'origen població (1993).

	Nascuts Catalunya	No nascuts a Catalunya	Total
El parla	94	43	74
L'entén però no el parla	6	45	22
No l'entén	0	10	4
NC	-	2	-
Total (n)	100 (592)	100 (415)	100 (1007)

Font: Elaboració pròpia a partir de Siguan (1994).

De la gran quantitat de dades que avança l'informe de Siguan (1994) sobre aquesta enquesta del CIS, s'ha de destacar les referents a la llengua principal a Catalunya, les quals

la investigació que, com s'anuncia en la publicació esmentada (Siguan, 1994:7), ha de culminar en una anàlisi molt més elaborada.

<sup>15</sup> Nivell de coneixement de la llengua de la Comunitat (Siguan, 1994:14, quadre 3):

	Catalunya	P.Valencià	I.Balears	Galícia	C.A. Basca	Navarra
Entén, parla, llegeix i escriu	41	12	22	32	20	3
Entén, parla i llegeix	24	19	32	26	6	3
Entén i parla	9	24	17	30	5	4
Entén	22	35	23	10	15	8
No entén	4	10	6	1	53	82
No contesta	-	-	-	1	1	-
Total (n)	100 (1.007)	100 (771)	100 (473)	100 (681)	100 (615)	100 (452)
C. Comp. Lingüística (1)	0.69	0.47	0.60	0.69	0.31	0.09

(1) Elaboració pròpia a partir del "Coeficient de Competència Lingüística" (Reixach, 1990), segons la següent fórmula

$$CCL = \Sigma (\% \text{ entén} + \% \text{ parla} + \% \text{ llegeix} + \% \text{ escriu}) / 400.$$



estan reproduïdes a la taula 3.

**Taula 3** La llengua principal a Catalunya (1993).

% fila % columna % total	Nascuts a Catalunya	No nascuts a Catalunya	Total (n) %
català 85 72 42.3	15 18 7.4	(503) 50	
espanyol 32 27 15.9	68 80 33.0	(493) 49	
ambdós 100 1 0.6	- - -	(11) 1	
NC - - -	100 2 0.8	- -	
Total (n) %	(592) 59	(415) 41	(1007) 100

Font: Elaboració pròpia a partir de Siguan (1994).

El 50% dels enquestats responen que el català és la seva llengua principal, per al 49% ho és l'espanyol i per a l'1% ho són ambdues. Aquest empat tècnic entre les dues llengües oficials, es trenca clarament segons el lloc de naixement. Així, el català és la llengua principal per al 72% dels nascuts a Catalunya, mentre que l'espanyol ho és per al 80% dels nascuts fora de Catalunya. Si, a més de l'equilibri global entre les dues llengües, es té en compte que el 59% dels enquestats són nascuts a Catalunya, les dades proporcionades per aquesta llengua són molt favorables a la llengua catalana, ja que mostra la penetració com a llengua principal en sectors on, en principi, tenen una altra llengua d'origen: el 18% dels nascuts fora de Catalunya diu que el català és la seva llengua principal. Partint dels percentatges de cadascuna de les vuit categories recollides en aquesta taula sobre el total d'enquestats, es pot veure que el grup majoritari està integrat per nascuts a Catalunya que tenen el català com a llengua principal (el 42,3%), seguit del grup dels nascuts fora de Catalunya que tenen l'espanyol com a llengua principal (el 33,0%). Atès que la immigració a Catalunya s'ha aturat pràcticament, és previsible que el pes d'aquest grup tendeixi a disminuir<sup>16</sup>.

A banda de les dades sobre la llengua principal, tot i que no hi ha un ànim d'exhaustivitat en el comentari d'aquesta enquesta, es farà referència a les opinions recollides sobre alguns aspectes determinats de política lingüística<sup>17</sup>.

<sup>16</sup> El saldo migratori entre Catalunya i la resta de l'Estat ha estat negatiu darrerament. El 1992 van sortir de Catalunya 4.525 persones i el 1993 6.216. Font: Anuari Estadístic de Catalunya, 1994-95.

<sup>17</sup> Aquestes dades han estat extretes de l'apartat 7 ("Opiniones sobre política lingüística"), vegeu Siguan (1994).

A totes les preguntes, els entrevistats a Catalunya es destaquen perquè són els que donen més suport a l'extensió de la presència de la llengua de la comunitat a la societat<sup>18</sup>: un 91 % està d'acord en el fet que qualsevol persona que treballi a Catalunya hauria, almenys, d'entendre la llengua de la Comunitat, encara que no la parli<sup>19</sup>; el 82% està d'acord en l'afirmació segons la qual per a ser funcionari a Catalunya cal exigir el coneixement del català<sup>20</sup>; el 89% està d'acord en què els serveis públics de caràcter estatal (Telefónica, Renfe, Iberia, ...) haurien d'emprar el castellà així com també la llengua de la Comunitat<sup>21</sup>; el 38% preferiria que fos atès en català si hagués d'anar a un centre oficial a realitzar una gestió, un 30% en castellà i un 32% indistintament<sup>22</sup>; i, el 31% voldria que els impresos oficials que hagués d'emplenar fossin en català, pel 34% que els voldria en castellà, el 28% que li és indiferent i el 6% que els voldria en les dues llengües<sup>23</sup>.

Del conjunt d'aspectes referits a la política lingüística, cal destacar especialment la pregunta sobre el tipus d'ensenyament preferit segons l'ús de la llengua. Els resultats de Catalunya i de la resta de Comunitats Autònomes estan reproduïts a la taula 4.

---

<sup>18</sup> Tanmateix, s'ha de reconèixer que també és la comunitat on el coneixement de la llengua pròpia és més alt. En canvi, són dignes d'esment els casos de la CA Basca i Navarra on el percentatge dels partidaris de les iniciatives que promouen la presència o ús de la llengua pròpia és sempre superior (i en alguns casos molt superior) que el percentatge d'aquells que diuen que el basc és la seva llengua principal.

<sup>19</sup> Per a les altres CCAA, el percentatge és el següent: País Valencià (73%); Illes Balears (83%); Galícia (83%); la CA Basca (44%) i Navarra (31%). És interessant, a mode de comparació, recordar els percentatges dels que entenen la llengua de la Comunitat. Vegeu Siguan (1994:14).

<sup>20</sup> Siguan interpreta que la xifra baixa perquè se suposa que el funcionari hauria, a banda d'entendre'l, també parlar-lo. Les xifres per a la resta de CCAA són les següents: País Valencià (50%); Illes Balears (70%); Galícia (77%); CA Basc (60%); Navarra (41%).

<sup>21</sup> País Valencià (69%); Illes Balears (81%); Galícia (82%); CA Basca (68%); Navarra (63%).

<sup>22</sup> Per a la resta de CCAA els percentatges són els següents (llengua de la comunitat, castellà o indistint): País Valencià (15%, 60% i 25%); Illes Balears (38%, 34%, 27%); Galícia (37%, 26%, 36%); CA Basca (17%, 70%, 12%); Navarra (6%, 90%, 4%).

<sup>23</sup> Tot i que Catalunya continua presentant el percentatge més elevat dels partidaris d'emprar la llengua de la comunitat, és l'única qüestió que la preferència pel castellà té una lleugera majoria. A les altres CCAA, les respostes són les següents (en la llengua de la Comunitat, en castellà, indiferent, en les dues llengües i no contesta): País Valencià (6%, 70%, 18%, 6%, 0%); I. Balears (11%, 62%, 20%, 4%, 3%); Galícia (19%, 47%, 28%, 6%, 0%); CA Basca (13%, 65%, 11%, 8%, 3%); Navarra (4%, 68%, 3%, 25%, 0%).

**Taula 4** La llengua en la qual s'hauria d'impartir l'ensenyament obligatori a Catalunya (1993).

Tipus d'ensenyament	Catalunya	P. Val.	I. Bal.	Galícia	CA Basca	Navarra
En cast. i l'altra llengua com a assignatura voluntària	7	53	23	26	26	67
En cast. i l'altra llengua com a assignatura obligatòria	20	28	37	37	30	17
En l'altra llengua i el cast. com a assign. obligatòria	54	5	19	17	18	6
En l'altra llengua i el cast. assignatura voluntària	8	3	5	6	13	2
NS/NC	11	11	16	14	13	8
Total (n)	100 (1007)	100 (771)	100 (473)	100 (681)	100 (615)	100 (452)

Nota: La pregunta que responien els enquestats era la següent: "centrant-nos ara en l'ensenyament obligatori, fins als 16 anys, com creu vostè que hauria de ser?"

Font: Siguan (1994).

De les sis Comunitats Autònomes amb dues llengües oficials, Catalunya és l'única els entrevistats de la qual es mostren majoritàriament favorables (el 54%) al tipus d'ensenyament basat en la llengua pròpia més l'espanyol com a assignatura obligatòria. Si a aquest percentatge se li afegeix el 8% dels partidaris de l'ensenyament en català amb l'espanyol com a assignatura voluntària -opció que en el marc constitucional espanyol actual no és possible-, resulta que una clara majoria dels entrevistats dona suport explícit a un tipus d'ensenyament que va inclús més enllà, quant a la catalanització, de l'aplicat per les autoritats catalanes, ja que a totes les escoles de Catalunya s'ha de fer un ús de l'espanyol també com a llengua docent. De la mateixa manera, no es pot obviar que hi ha un 7% que són partidaris que el català només sigui present en l'ensenyament com a assignatura voluntària, posició també anticonstitucional. També cal ressaltar que un 20% voldria que el català fos només una assignatura obligatòria, i si se li suma el 7% que voldrien l'ensenyament en espanyol més el català voluntari, es fa ben evident l'existència d'un nucli important de ciutadans contraris a l'actual model lingüístico-escolar aplicat a Catalunya.

Per tant, com a conclusió de les dades d'aquesta taula i en el marc de prevenció que cal tenir davant d'una enquesta, es pot afirmar que el model lingüístico-escolar aplicat a Catalunya sembla comptar amb un ampli suport entre la ciutadania de Catalunya (un 62%<sup>24</sup>), que supera en dotze punts el percentatge de ciutadans que diuen tenir el català com a llengua principal, la qual cosa indica, a manca d'altres dades, que una part no menyspreable de

<sup>24</sup> Aquest percentatge surt de sumar el 54% dels que opten per un ensenyament en català més el castellà com a assignatura obligatòria i el 8% dels que el volen en català més el castellà voluntàriament (el tipus anterior, per a ells seria un mal menor). Tenint en compte que el model lingüístico-escolar català inclou un mínim de presència de l'espanyol com a llengua docent, no fóra descartable que una part del 20% que volen l'ensenyament en espanyol i el català com a assignatura obligatòria es podria decantar per acceptar, com a mal menor també, el model de conjunció lingüística.

ciutadans de Catalunya que tenen com a llengua principal l'espanyol volen que l'ensenyament sigui en català<sup>25</sup>.

### 2.3. Consideracions finals.

En aquest primer apartat, i en base a les dades del cens de 1986 i 1991, hem constatat que el coneixement de català ha avançat en les seves quatre formes en el conjunt de la població entre aquests dos anys: cada cop són més els que estan en disposició d'entendre, parlar, llegir i escriure la llengua catalana. Amb tot, les mateixes xifres mostren que hi ha decalatges importants entre les quatre formes de capacitat lingüística, fruit de la immigració registrada a Catalunya de persones procedents de les zones hispanòfones de l'Estat espanyol i també de la proscripció del català en l'ensenyament i a la vida pública i oficial entre 1939 i 1975. Per altra banda, els augments més importants en el coneixement del català es donen als grups d'edat més joves. Així, la immensa majoria dels joves de Catalunya entenen el català (pràcticament tots) i el percentatge dels que el poden llegir i escriure'l supera àmpliament els valors per al conjunt de la ciutadania. Per primer cop en la història, hi ha una generació (els menors de 20 anys) que en la seva majoria (més del 75%) estan plenament alfabetitzats en català, és a dir, el saben llegir i escriure.

En segon lloc, i a partir d'algunes dades de l'enquesta del CIS de 1993, s'ha palesat com la situació del català a Catalunya és la millor de les llengües altres que l'espanyol oficials a alguna Comunitat Autònoma. Així, el 74% dels enquestats diu que la parlen, el 50% diu que és la seva llengua principal i el 18% dels no nascuts a Catalunya diu que el català és la seva llengua principal. En aquest context, es pot afirmar que el català compta amb un poder d'atracció de nous parlants considerable, la qual cosa fa que les mesures en favor de consolidar la presència del català a la vida social catalana siguin àmpliament acceptades. Entre totes elles mereix una especial atenció el gran suport que rep el tipus d'ensenyament basat en l'ús del català com a llengua vehicular tenint l'espanyol com a assignatura obligatòria.

Finalment, com que el coneixement de català està guanyant terreny en la societat catalana i, en especial, entre els més joves, hauria de tenir necessàriament algun tipus d'impacte en el sistema polític, a través dels processos de socialització que condicionen, al capdavant, el vot electoral. El proper apartat, que és el nucli d'aquest capítol, estarà destinat a intentar donar algunes respostes a aquesta relació: si l'augment del coneixement del català entre els joves -que es dona en el marc de la política d'introducció del català a les escoles com a element més de catalanització de l'ensenyament- implica que aquests ciutadans tinguin una percepció diferent de la qüestió nacional catalana de la que tenen la resta de ciutadans socialitzats en un altre tipus d'ensenyament. A continuació s'haurà de constatar si aquesta percepció diferent de la realitat política, al seu torn, els condiciona en un sentit determinat la seva opció de comportament polític i, sobretot, en la seva opció electoral.

---

<sup>25</sup> En l'informe d'aquestes dades coordinat per Siguan (1994) no hi ha més detall per veure qui i com són els partidaris de cadascun dels tipus d'ensenyament. No obstant, Siguan (1994:7) anuncia una propera ampliació de l'informe, a través de la qual es podrà conèixer més detalladament aquests aspectes, ja que aportaran més llum sobre el grau i l'abast de consens social amb que compta la política lingüística de la Generalitat de Catalunya a l'ensenyament.

### 3. Els impactes de la política lingüística en l'ensenyament damunt el sistema polític.

Amb aquest apartat, s'entra en el nucli principal d'aquest capítol dedicat a avaluar els impactes de la política lingüística en l'ensenyament obligatori més enllà de la constatació que la capacitació lingüística ha augmentat entre els més joves gràcies a ell, ja que es tracta de veure si els ciutadans de Catalunya que han estat educats durant el període autonòmic -i, en conseqüència, han entrat en contacte amb el català a l'escola- tenen una percepció, uns valors i unes actituds envers el sistema polític (una cultura política, en definitiva), el suficientment diferent com per a condicionar-los llur comportament i votar en una major proporció a les forces nacionalistes catalanes, entenent com a tals CiU i ERC.

Així, en el present apartat es volen presentar les dades pertinents i necessàries per a sustentar que la política lingüística que el govern nacionalista català ha implementat en l'ensenyament ha assolit, en bona part, l'objectiu que es proposava: que, mitjançant la introducció de la llengua catalana com a assignatura i com a vehicle de transmissió de coneixements, les noves generacions de catalans tinguessin una identitat nacional subjectiva catalana més afermada que la de les anteriors generacions i, en conseqüència, es comportessin més congruentment amb ella.

Aquest objectiu, tot i que no ha estat formulat públicament d'una manera tan explícita, sí que es pot deduir del pensament polític del líder de CiU i President de la Generalitat, Jordi Pujol, quan ha emprat l'expressió "fer país" per a explicar la seva concepció del nacionalisme<sup>26</sup>. En efecte, com remarca Marcet (1984:261-262), "el catalanisme ha mostrat tradicionalment una preocupació preferent per la cultura i l'ensenyament, com a instruments privilegiats de la nacionalització de Catalunya. Per això, no és estrany la preeminència dels aspectes lingüístics, culturals i educacionals en els plantejaments programàtics de Convergència, continuadors, en gran part, de la tasca que en aquest terreny havia impulsat Pujol en els anys seixanta. L'ensenyament, contemplat ja per Jordi Pujol com un element cabdal en el contingut d'un poble i de Catalunya en concret, és un dels primers aspectes que aborda CDC ja de bon començament". Així, en el manifest electoral del Pacte Democràtic per Catalunya<sup>27</sup>, "es preconitza 'Un ensenyament obligatori gratuït que respongui al pluralisme de la societat i en el qual la llengua ocupi el lloc que li correspongui'" (Marcet, 1984:262). Finalment, quant al tema de la llengua en l'ensenyament CDC especifica que "La Universitat i l'Escola a Catalunya seran nacionals catalanes. Això significa, essencialment, en l'aspecte lingüístic, la cooficialitat del català com a idioma administratiu i l'ús preferent del català com a llengua docent"<sup>28</sup>. Si a aquesta constatació s'hi afegeix la circumstància que tant molts membres de l'associació cultural Òmnium Cultural com els nuclis impulsors de CDC procedeixen del mateix entorn social, és fàcil concloure que allò que CDC propugnava per en l'ensenyament hauria de coincidir, en bona mesura, amb allò que es defensava des de la Delegació d'Ensenyament Català d'Òmnium.

---

<sup>26</sup> Segons Marcet (1984:232), Pujol té una concepció del nacionalisme fonamentat en la persona, així, Pujol escriu "La persona per a realitzar-se necessita estar inserida en una nacionalitat i en una nacionalitat sana. Per això per a un país que no té resolt el problema de la seva identitat nacional, aquesta és una qüestió prèvia. I aquest és el nostre cas" (citada per Marcet, p.232).

<sup>27</sup> La coalició electoral que impulsaria CDC amb EDC i el PSC (reagrupament) de cara a les Eleccions Generals de 1977.

<sup>28</sup> CDC, "Documents de Treball", núm. 3, juliol de 1975, citat per Marcet (1984:263).

En conseqüència, aquest apartat versarà sobre la qüestió de fins a quin punt, l'escola, com a eina de socialització dels nous ciutadans de Catalunya (en aquest cas, les generacions més joves), ha actuat en un sentit tal que, a banda de proporcionar-los un millor coneixement de català, ha fet que es considerin -en conjunt- més catalans, i votin, com a conseqüència de tot plegat, en una major proporció que altres generacions a les forces nacionalistes catalanes, en especial a CiU.

Malgrat que no es pretén fer una anàlisi de sociologia electoral exhaustiva, sí que hi ha el propòsit d'assenyalar les associacions que hi ha entre diverses variables socials i polítiques amb el vot envers els partits nacionalistes catalans. L'anàlisi serà feta en base les dades extretes de l'explotació de quatre enquestes post-electorals de Catalunya, realitzades després de les eleccions al Parlament de Catalunya. Aquestes enquestes són les del 1984, 1988, 1992 i 1995, i van ser fetes pel *Centro de Investigaciones Sociológicas*<sup>29</sup>.

El contingut d'aquest apartat és el següent:

1) Primerament, es presenta un marc d'anàlisi en el qual es concreten les variables considerades bàsiques (quines són, com s'han tractat i com han evolucionat al llarg del període d'anàlisi), se n'assenyalen les eventuais vinculacions que hi ha entre elles, i s'empra per a formular les diferents diferents preguntes que s'aniran contestant en les pàgines posteriors.

2) En segon lloc, s'entrarà en l'anàlisi dels creuaments que s'han fet entre les diverses variables per a cada any, amb la finalitat de demostrar que van repetint, en llurs associacions, un esquema bàsicament semblant elecció rera elecció.

3) En el tercer subapartat, s'analitzen les variables bàsiques creuades amb la variable "edat", de manera que es puguin detectar les diferències que hi ha entre les generacions de ciutadans.

4) En el subapartat següent, el quart, les mateixes variables bàsiques són creuades amb la variable "origen", per tal de constatar l'impacte de la socialització primària (on l'entorn familiar és fonamental) en el comportament polític.

5) El cinquè subapartat és dedicat a constatar i a analitzar les diferències substancials que emergeixen en la distribució de freqüències en cada variable quan es divideixen els ciutadans en dos grups: aquells que, per edat, han estat escolaritzats amb el català a l'escola i els qui no.

6) El setè subapartat s'avança més en aquesta aproximació sobre l'impacte diferencial dels dos nivells de socialització: els ciutadans són classificats segons el seu origen i segons la generació a la qual pertanyen (si a la generació de l'"Escola Catalana" o no). A partir dels subgrups resultants, s'analitzen les diferències que presenten en relació a les diverses variables que s'han anat veient fins aleshores. És en base a aquestes diferències registrades que es podrà arribar a alguna conclusió rellevant sobre l'impacte de la política de catalanització de l'ensenyament damunt del vot dels nous ciutadans.

7) I, per acabar, al subapartat setè, les diverses variables bàsiques que estan vinculades al vot a partits nacionalistes catalans seran tractades per veure quines són les diferències que presenta, segons l'enquesta post-electoral de 1995, cadascun dels grups de ciutadans que es tracti: si són autòctons i han anat a l'"Escola Catalana"; si són autòctons i no han estat escolaritzats en presència del català; si són procedents de la immigració i han anat a l'"Escola Catalana"; o bé, finalment, són procedents de la immigració i no han entrat en contacte amb

---

<sup>29</sup> Les enquestes són les següents: per a 1984 és l'estudi número 1413, per a 1988 és l'estudi número 1750, per a 1992 és l'estudi 1998, i per a 1995 és l'estudi 2199.

el català a l'escola.

Finalment, a mode de conclusió del present capítol, hi ha uns breus línies amb les consideracions finals que s'extreuen de tot el que s'ha constatat amb anterioritat.

### 3.1. El marc d'anàlisi de l'impacte de la política de normalització lingüística en l'ensenyament obligatori en el sistema polític de Catalunya.

Aquest apartat està integrat per dos blocs. El primer fa referència a la presentació del marc d'anàlisi que ha d'orientar i facilitar tant la presentació i l'itinerari del desenvolupament d'aquest capítol com la formulació de les preguntes que s'aniran responnent fins al de final de l'exposició.

El segon gran bloc està integrat per la presentació de les diferents variables que juguen un paper rellevant, bàsic, en la construcció del marc analític. Així, a banda d'esmentar-les, per a cadascuna d'elles, en serà mostrada la seva evolució al llarg de les successives quatre enquestes. Les coincidències en l'evolució temporal de les variables anomenades bàsiques són un primer indicatiu del grau d'associació que mantenen entre elles.

#### 3.1.1. El marc d'anàlisi per a avaluar els impactes de la política lingüística en l'ensenyament sobre el comportament polític dels ciutadans de Catalunya.

El marc d'anàlisi està construït a partir de l'enfoc sistèmic, en virtut del qual totes les variables estan integrades i relacionades, formant una estructura, de manera que el canvi en una d'elles repercuteix en la resta. Atès que en funció dels objectius de recerca que hom estableixi en el marc teòric, les diverses variables poden ser considerades o bé dependents o bé independents, caldrà precisar en aquest plantejament els nexes causals que les uneixen. Finalment, com a tercer element a tenir en compte, cal recordar que la peça clau de tot el procés és el mecanisme de retroalimentació, que tanca el circuit.

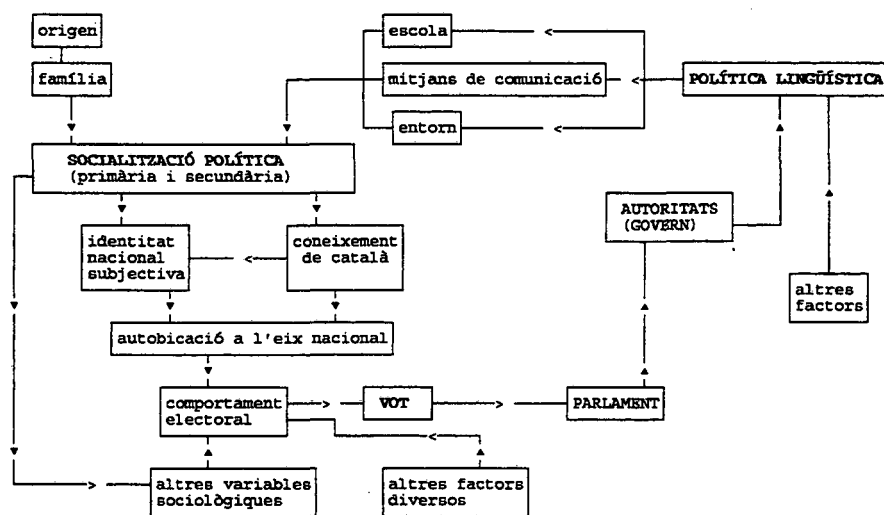
En el cas que ens ocupa, el de l'impacte de la política lingüística en l'ensenyament damunt del comportament electoral, la variable a explicar és el vot a partits, i més concretament, el vot a partits nacionalistes (CiU i ERC), que fa que en el Parlament de Catalunya hi hagi una correlació de forces que és favorable a una política lingüística que té per objectiu estendre el coneixement de la llengua catalana, com un dels elements clau per a fomentar entre els ciutadans la consciència que formen part d'un col·lectiu nacional concret: el català.

Per tant, caldrà veure com a través de la política lingüística que desenvolupen unes determinades autoritats polítiques -i en el marc d'un seguit de restriccions que s'han comentat en els capítols precedents- s'aconsegueix modificar alguns dels elements que intervenen en la socialització secundària dels ciutadans (canalitzada a través de l'escola, els mitjans de comunicació i altres àmbits de l'entorn, com són els partits polítics o altres grups voluntaris), de manera que els ciutadans tenen un comportament polític diferent i, el que és més important, voten diferent del que previsiblement haurien fet si no hi hagués hagut aquesta intervenció.

A la taula 5 s'esquemmatitza el marc d'anàlisi que es farà servir per a desenvolupar

l'argumentació en les pàgines properes.

Taula 5 L'esquema del marc d'anàlisi.



Font: Elaboració pròpia

El vot és condicionat per dos grans grups de factors: els que es relacionen amb el procés de socialització de l'individu i els factors que es deriven de la conjuntura en la qual l'individu decideix en el sentit de la seva participació política segons una anàlisi individual racional<sup>30</sup>.

Centrant-se en el primer grup de factors, dins el procés de socialització política (entès com aquell que contribueix a establir i desenvolupar les actituds i les creences envers el sistema polític<sup>31</sup>) es poden identificar dues fases. La primera fase és la de la socialització primària, que es produeix a través dels influxos procedents de l'entorn més immediat que té l'individu, és a dir, la família<sup>32</sup>. En aquest sentit, l'origen territorial de la família influirà en l'individu de manera que, previsiblement, un individu que neix en una família immigrant a Catalunya tindrà una percepció diferent de la que tindrà un individu nascut a Catalunya en una família autòctona.

La segona fase del procés de socialització inclou aquells mecanismes que es vehiculen en àmbits que són més enllà de l'entorn familiar, sobretot a través de l'ensenyament, dels

<sup>30</sup> Per al cas de Catalunya, Riba (1995) ha aplicat l'enfoc de la teoria de l'elecció racional per a explicar el vot dual i l'abstencionisme diferencial que hi ha entre les eleccions generals i les eleccions autonòmiques.

<sup>31</sup> Vegeu Hyman (1959) com a pioner en aquest tipus d'estudi.

<sup>32</sup> Per a una discussió sobre el paper de la família en el procés de socialització, vegeu Stacey (1978) i Gibbins (1989). Per al cas de Catalunya, vegeu Hernández (1983).



mitjans de comunicació i de les interaccions socials que es donen en el lloc de treball. En tot cas, es tracta també d'aquells àmbits en els quals les autoritats intervenen a través d'una determinada política lingüística amb l'objectiu de fixar l'estatus de les llengües presents a la societat d'acord amb els seus pressupòsits ideològics. Segons quins siguin aquests, la política lingüística tindrà uns objectius concrets en el procés de socialització dels ciutadans.

Sigui via la socialització primària, sigui via la socialització secundària, el resultat és que els ciutadans de Catalunya mostren diferències importants entre ells quant a la identitat nacional subjectiva, al coneixement de català o bé a l'autoubicació a l'eix nacional, variables que, en principi, han d'incidir en l'opció de votar o no els partits nacionalistes catalans. Tot i que aquestes tres variables estan associades entre elles i és difícil establir-ne relacions de causalitat, n'hi ha una que pot ser modificada amb més facilitat que les altres per part de les autoritats polítiques: el coneixement de català. En efecte, mentre que els ciutadans poden ser influïts, a través de propaganda, el debat polític o qualsevol altre mitjà, de manera que se sentin més o menys catalans o espanyols, o bé s'autoubiquin en una determinada posició a l'eix nacional, el fet que tots ells hagin de passar per l'escola i tots ells hagin d'aprendre obligatòriament la llengua catalana i demostrar-ne una capacitat determinada, fa que la variable "coneixement de català" pugui esdevenir fonamental en el procés de socialització secundària orientat a estimular el vot a partits nacionalistes catalans. Per tant, la variable "coneixement de català" no només és important en tant que incideix en el vot a partits nacionalistes catalans sinó perquè és la més influïble a través de l'activitat de les autoritats polítiques catalanes<sup>33</sup>.

En conclusió, al llarg de les properes pàgines es vol veure si és possible afirmar que aquells ciutadans que tenen un coneixement de català més alt (que acostuma a anar acompanyat per una identificació nacional subjectiva catalana o predominantment catalana i una autoubicació en posicions més aviat catalanistes) tendeixen a ser els que més participen a les eleccions i, el que és més transcendent, si són els que diuen donar un suport electoral a CiU i a ERC més gran. Per si això fos d'aquesta manera, aleshores, també hauria de ser més plausible, en haver-hi una base suficient, sostenir que l'augment en alguna de les variables explicatives es tradueix, a la vegada, en un augment en el vot per aquestes forces polítiques. En conseqüència, la constatació empírica d'aquest fenomen reforçaria la rellevància de l'impacte del sistema educatiu en el vot, a través de la socialització política. El resultat final de tot aquest procés, de ser cert, seria que, en tenir més vots, els partits nacionalistes catalans (CiU i ERC) consoliden la seva majoria al Parlament, circumstància que contribueix, al seu torn, a refermar les polítiques lingüístiques que tenen per objectiu final augmentar el coneixement i l'ús del català, com a indicador d'una adhesió a una identitat nacional determinada.

---

<sup>33</sup> La relació entre identitat nacional subjectiva i ús del català ha estat contrastada en diverses recerques. Així, Hernández i Mercadé (1990:309-310), en una anàlisi d'una enquesta de 1988, assenyalen que es pot "observar la lògica relació entre el sentiment d'identitat i els costums lingüístics dels catalans. De tots els que parlen habitualment en català, molt pocs (2,5% es defineixen com "espanyols"; un altre tant per cent (2,4%) es consideren "més espanyols que catalans" (...) Per últim, un 25% dels que parlen català se senten "més catalans que espanyols" i un 41% únicament "catalans". Ens sembla clar que existeix una relació directa entre el sentiment d'identitat i el grau d'utilització del català".

### 3.1.2. Les variables bàsiques del marc d'anàlisi.

Les variables bàsiques del marc d'anàlisi ara exposat són cinc, si bé n'apareixen d'altres que serveixen per a afinar les conclusions sobre les seves interrelacions.

Les cinc variables són les següents: el coneixement de català, la identitat nacional subjectiva, l'autoubicació a l'eix nacional, el comportament electoral i el vot a les Eleccions al Parlament de Catalunya. A banda d'aquestes cinc, també s'inclouen en l'anàlisi, d'una manera destacada, la variable "edat", la variable "origen" i la variable "Escola Catalana". Finalment, també són tingudes en compte en alguns moments de l'argumentació les variables "nivell d'instrucció", "religió", "autoubicació a l'eix social" i "vot a partits d'esquerres".

La variable "coneixement de català" té, a totes les enquestes, cinc categories, corresponents a les cinc possibilitats de resposta a la pregunta sobre el nivell de coneixement del català que té l'enquestat<sup>34</sup>: "el parla i escriu", "l'entén i el parla", "l'entén però no el parla", "no l'entén" i, cinquè, "no contesta"<sup>35</sup>. Es tracta, doncs, una variable ordinal, perquè les respostes estan ordenades segons la competència lingüística.

La variable "identitat nacional subjectiva" va referència amb la categoria a la qual el ciutadà s'identifica, segons les següents possibilitats: "em sento únicament espanyol", "em sento més espanyol que català", "em sento tan espanyol com català", "em sento més català que espanyol", "em sento únicament català" i, finalment, la categoria de "no sap" i la de "no contesta"<sup>36</sup>. Cal advertir, que malgrat que les respostes possibles són idèntiques als quatre anys, la pregunta ha estat diferent segons l'enquesta<sup>37</sup>. Tot i els problemes que aquest tipus de pregunta pot suscitar<sup>38</sup>, en l'anàlisi de les enquestes els obviarem, de la mateixa manera

---

<sup>34</sup> Cal assenyalar que es pregunta, sempre, sobre el coneixement, i no sobre l'ús de la llengua. A més, no hi ha cap mena de control sobre la fiabilitat de la resposta, és a dir, no s'especifica per enlloc quins són els requisits mínims per a poder contestar una opció o una altra.

<sup>35</sup> Els qüestionaris de 1984, 1988 i 1992 van tots la mateixa pregunta. Al de 1995, la pregunta conté un matis diferent perquè es diu "quin és el grau de coneixement de català?". Tot i això, les respostes possibles són idèntiques a les ofertes en els anys anteriors.

<sup>36</sup> Segons Pallès, Montero i Llera (1994:16-17): "aquest és l'indicador més tradicional en els estudis de la integració nacional. Es refereix a la percepció del conflicte o similar entre identitats territorials: la "nacional", referida al nivell de l'Estat, i la "nacional" (o regional) referida a l'àrea territorial dins de l'Estat. L'existència de grups de ciutadans que rebutgen qualsevol connotació del nivell estatal-nacional en la seva identitat reflecteix una manca de consens en relació a la "comunitat política" sobre la qual l'Estat es basa i a través de la qual es legitima". Aquest indicador, continuen aquests autors, s'ha fet servir en molts altres casos. Així doncs, vegeu Rose (1971) per a Irlanda del Nord; Brandt i altres (1992) per a Escòcia; Pinard (1980) per al Canadà; Kerr (1974) per a Suïssa. Per al cas de l'Estat espanyol, vegeu Linz i altres (1982); Linz (1985); Gunther, Sani i Shabad (1986); Shabad (1986); Llera (1989); Pallarès (1990); Virós i Canals (1991); Montero i Torcal (1990).

<sup>37</sup> El 1984, la pregunta era: "En quina d'aquestes situacions s'inclouria vostè?"

El 1988, la pregunta era: "i pel que es refereix als seus sentiments nacionals, en quina d'aquestes situacions s'inclouria vostè?".

El 1992, la pregunta era: "Amb quina de les següents frases s'identificaria vostè en major mesura?".

El 1995, la pregunta era idèntica a la del 1992.

<sup>38</sup> Em refereixo que no està gens clar que per a tots els ciutadans la contraposició vulgui dir el mateix. Per alguns ciutadans, ser "espanyol" i ser "català" no tenen perquè estar enfrontats, en el sentit, que hom pot sentir-se nacionalment "català" però és conscient que és ciutadà espanyol. O a l'inrevés, hom pot

que s'ha fet sobre el grau de coneixement de català, atès que es parteix del principi que s'estan analitzant opinions manifestades, amb tots els riscos que això comporta.

La variable sobre l'autoubicació a l'eix nacional sorgeix de la pregunta en la qual es demana a l'enquestat que es posicioni en un eix de 10 caselles (més la possibilitat del "no sap" i la del "no contesta"), als extrems del qual hi ha dos conceptes, en principi, antagònics. Tant la pregunta sobre l'autoubicació a aquest eix com els títols dels extrems de l'eix han canviat al llarg de les quatre enquestes, per la qual cosa és la variable que presenta més dificultats a l'hora de fer una sèrie temporal<sup>39</sup>. En efecte, mentre que el 1984 i el 1988 hi ha un punt mig, que marcaria una certa neutralitat entre els dos extrems, a les enquestes de 1992 i 1995, aquest punt desapareix, perquè es tracta de màxims i mínims. Per altra banda, els extrems de 1984 són "màxim catalanisme" versus "màxim centralisme" i el 1988 són "màxim nacionalisme" (se suposa que es refereix a "nacionalisme català") i "màxim espanyolisme". Pel que fa als anys 1992 i 1995, els ciutadans només se'ls pregunta pel grau de nacionalisme català però no se'ls inquireix sobre el grau de nacionalisme espanyol, possiblement perquè hom ha pensat que són autoexcloents, és a dir, un individu si es col·loca en un màxim de nacionalisme català previsiblement tindrà un mínim de nacionalisme espanyol. El problema, no resolt, és què passa quan hom se situa en un mínim de nacionalisme català: se suposa que és un nacionalista espanyol?

A banda d'aquests problemes, cal dir que aquesta variable ha estat recodificada amb la finalitat de facilitar-ne el tractament i la presentació: en comptes de 10 posicions, la variable anomenada "eix nacional" té cinc posicions (de l'1 al 5) i les respostes "no sap" i "no contesta" han estat agrupades en una de sola.

La variable sobre el comportament electoral és la que fa referència a si l'enquestat va votar o no a les eleccions al Parlament de Catalunya. Aquesta variable té quatre opcions, que

---

sentir-se nacionalment espanyol, però, com que viu a Catalunya, es consideri ciutadà català. De fet, la solució al problema que subjau en aquesta pregunta és difícil perquè afecta al nucli de la concepció de l'Estat espanyol. Per exemple, en el cas escocès, a les enquestes es contraposa els termes "britànic" i "escocès" i no "anglès" i "escocès" (Keating, 1996:211). És a dir, al Regne Unit hi ha un terme que pot fer referència a un àmbit de pertinença nacional que no correspon a cap dels àmbits nacionals reconeguts dins del Regne Unit. Així, a un escocès se li reconeix, d'entrada, l'adscripció nacional a Escòcia i no se l'inclou mai en l'anglesa. El que sí es pregunta és si aquesta identitat nacional fins a quin punt la compatibilitza amb una identitat superior, en aquest cas la britànica. En el cas espanyol, la situació es complica més. No hi ha un terme acceptat àmpliament que sigui equivalent al de "britànic" per al Regne Unit. Per alguns ciutadans, aquest terme és el terme "espanyol", mentre que per altres el terme "espanyol" és la identitat nacional bàsica, com per alguns ho és el ser considerat "català", "basc", "gallec", "anglès" o "escocès". Així, per a molts habitants de Catalunya, una contraposició nacional clara fóra si en els extrems identitaris hi hagués "únicament castellà" i "únicament català", deixant el terme "espanyol" com a anàleg a "britànic". Vegeu Viladot (1993:95), per al cas dels joves de Catalunya, sobre què entenen per sentir-se espanyols o catalans.

<sup>39</sup> El 1984, la pregunta era: "A Catalunya es parla amb freqüència de catalanisme i centralisme. Voldria dir-me on es colocaria en una escala del 1 al 10 en la qual l'1 implica el màxim de catalanisme i el 10 el màxim de centralisme?".

El 1988, deia: "A Catalunya es parla amb freqüència de nacionalisme i espanyolisme. Voldria dir-me on es colocaria vostè en una escala de l'1 al 10, en la qual l'1 suposa el màxim nacionalisme i el 10 el màxim espanyolisme?".

El 1992, deia: "En relació amb el sentiment nacionalista, podria dir-me, per favor, on es colocaria vostè en una escala d'1 a 10, en la qual l'1 significa el mínim nacionalisme català i el 10 el màxim nacionalisme català?".

El 1995, deia el mateix que l'enquesta de 1995.

són: va anar a votar i va votar; va anar a votar però no va poder votar; no va anar-hi perquè no va poder; i, finalment, va preferir no anar a votar<sup>40</sup>.

Finalment, la darrera variable és la del vot a les eleccions, les opcions de la qual són les que apareixen a les taules de contingència dels creuaments entre variables que s'ha fet per a cada any. Cal dir, però, que aquesta variable ha estat recodificada en dues de noves per tal de calcular els estadístics d'associació entre aquestes noves variables i les variables socials i polítiques que les condicionen. En efecte, les noves variables són la "partnac", és a dir, el vot a partits nacionalistes catalans; i la variable "partesq", el vot a partits d'esquerra. La "partnac" és la recodificació de la variable del vot de partits, agrupant les opcions de comportament en dos grans blocs: aquells que han votat una força nacionalista catalana (CiU i ERC) i aquells que han optat per alguna de la resta d'opcions de comportament. La variable "partesq" és anàloga a l'anterior: els votants s'han dividit entre aquells que han optat per una força d'esquerres (PSC, PSUC/IC, ERC, o altres, si és el cas) o bé per la resta. A ambdues variables, s'ha mantingut l'opció dels "no contesta", de manera que tenen tres categories: vot a partits nacionalistes catalans/d'esquerra, vot a la resta, no contesta.

Com a primera aproximació de l'anàlisi de les relacions entre les variables exposades, es presentaran cadascuna d'elles per separat amb la finalitat de constatar els canvis que registren al llarg del temps, és a dir, de les quatre convocatòries electorals.

#### A) El coneixement de català (1984-1995).

Les enquestes postelectorals també confirmen allò que ja s'havia establert a partir de l'anàlisi de les dades proporcionades pel cens de població: el coneixement de català ha avançat considerablement entre els anys 1984 i 1995. Partint de les dades que es troben a la taula 6, es pot veure com en 11 anys durant els quals el Govern de la Generalitat ha implementat una determinada política lingüística de foment del coneixement i ús de la llengua catalana, el nivell de competència lingüística en català està aproximant-se a una situació de normalitat: que tots els ciutadans estinguin en condicions d'entendre, parlar i escriure la llengua pròpia del país on viuen<sup>41</sup>. En efecte, el 1995, un 48,4% diu parlar i escriure el català i un 30% el parla i l'entén. Per contra, poc més del 19% diu entendre però no parla el català i els que diuen no entendre el català no arriben al 2,4% del total de la mostra.

Els resultats d'aquestes quatre enquestes assenyalen que el procés d'extensió del coneixement del català s'ha anat fent sense retrocés i progressivament: cada quatre anys, el percentatge del grup dels que parlen i escriuen el català ha pujat al voltant de 7 punts. Tanmateix, cal tenir sempre present que el coneixement d'una llengua no implica necessàriament el seu ús, per això, tot i que el català és conegut per molts dels ciutadans de Catalunya, el seu ús encara és bastant precari. A mode d'exemple, i per tal de completar les dades lingüístiques que aquí s'han estat oferint, pot ser útil tenir en compte les extretes de l'enquesta de 1988 i reproduïdes a la taula 7, sobre l'ús habitual de la llengua catalana i

---

<sup>40</sup> En les enquestes de 1992 i 1995, les possibles respostes són idèntiques a aquestes excepte la darrera, en la qual en comptes de "preferir" s'empra "decidir".

<sup>41</sup> Aquest un prerrequisit per assolir la normalitat lingüística, la qual es donaria quan la majoria dels ciutadans d'una comunitat empra la mateixa llengua en la majoria de les ocasions i en la majoria dels àmbits, fins al punt que aquesta llengua ha esdevingut l'eina bàsica de discriminació social.

**Taula 6 El coneixement de català (1984-1995).**

	1984	1988	1992	1995
El parla i l'escriu	27.7	34.0	41.7	48.4
L'entén i el parla	37.6	36.0	28.8	30.0
L'entén però no el parla	28.0	25.8	24.1	19.2
No l'entén	6.2	4.1	3.9	2.4
NC	0.5	0.1	1.6	-
Total (n)	100.0 (4852)	100.0 (2894)	100.0 (2489)	100.0 (1588)
C.Competència Ling.(1)	0.621	0.666	0.689	0.748

Nota:

(1) Coeficient de competència lingüística =  $\Sigma$  (% entenen + % parlen + % escriuen)/300  
Partint de Reixach (1990), elaboració pròpia

espanyola en diversos àmbits de la vida quotidiana. En línies generals, es pot dir que les dues llengües estan, quant a l'ús, més o menys equilibrades, però amb algunes diferències significatives segons l'àmbit: l'espanyol és la llengua més usada en la família (el 48,2% contra el 44,9% del català), però a la resta d'àmbits el català és la més emprada, si bé els que diuen emprar ambdues llengües són molts més que en el cas de l'àmbit familiar.

**Taula 7 Ús habitual de la llengua catalana i espanyola (1988).**

	família	veïns	lloc de treball o estudi	amics
català	44.9	39.5	37.2	40.1
espanyol	48.2	39.6	34.6	38.7
ambdues llengües	6.8	20.8	19.8	21.1
NC	0.1	0.1	8.5	0.1
Total (n)	100.0 (2897)	100.0 (2895)	100.0 (2888)	100.0 (2893)

Font: Enquesta del CIS (1988)

Malgrat la polèmica sobre l'ús i el coneixement, donat que la política lingüística de la Generalitat té per objectiu, en el marc de la LNLC i de l'Estatut, estendre el coneixement del català de manera que s'equipari al de l'espanyol, les dades que fins ara s'han vist confirmen que aquest objectiu està en vies d'assolir-se: des de 1984 fins el 1995, cada vegada hi ha un percentatge més alt de ciutadans de Catalunya que diuen entendre el català, poder-lo escriure i poder-lo parlar.

## B) La identitat nacional subjectiva (1984-1995).

La identitat nacional subjectiva dels ciutadans de Catalunya també ha sofert un canvi considerable entre el 1984 i 1995, segons les enquestes emprades, les dades de les quals són a la taula 8.

**Taula 8** La identitat nacional subjectiva (1984-1995).

	1984	1988	1992	1995
Només espanyol (1)	12.6	9.1	14.9	13. <sup>a</sup> 8
Més espanyol que català (2)	8.9	8.4	8.3	7.0
Tan espanyol com català (3)	46.4	40.4	35.7	41.0
Més català que espanyol (4)	22.5	28.2	23.4	23.1
Només català (5)	7.1	11.1	15.6	13.4
NS/NC	2.5	2.7	2.0	1.7
Total (n)	100.0 (4846)	100.0 (2896)	100.0 (2489)	100.0 (1593)
Mitjana	2.95	3.15	3.10	3.10

Font: Enquestes del CIS: 1984, 1988, 1992, 1995.

Com a tret bàsic i comú als quatre anys registrats, el grup més nombrós és el d'aquells ciutadans que tenen el que en podríem anomenar una identitat dual: se senten tan espanyols com catalans. Aquest grup ha tingut algunes oscil·lacions, però ha passat del 46% del 1984 al 41% el 1995. El segon grup més nombrós és el que se senten més catalans que espanyols (que acostuma a representar al voltant del 23% del total). El tercer i quart lloc és disputat, des de 1988, pels dos grups extrems, és a dir, el que representen aquells ciutadans que es consideren o bé només espanyols o bé només catalans. El cinquè grup, i que no ha passat mai del 9% del total, és el dels que se senten més espanyols que catalans. El resultat global és que els ciutadans de Catalunya tenen una identitat nacional subjectiva decantada cap a la catalanitat<sup>42</sup>. Així, si es redueixen els cinc grups a tres (espanyols o bàsicament espanyols, duals i catalans o bàsicament catalans), mentre que el primer grup no passa en el seu millor any (el 1992) del 23,2%, el tercer grup (els d'identitat subjectiva predominantment catalana)

<sup>42</sup> Vegeu Mercadé (1989) per a una anàlisi de les identitats col·lectives a Catalunya a finals de la dècada dels vuitanta. Les dades que aporta procedents d'una enquesta feta el 1988 complementen alguns aspectes tractats en aquesta recerca. Com a element criticable de l'aportació d'aquest autor, cal destacar la forta càrrega normativa que acompanya els seus comentaris.

passa del 29,6% de 1984 al 36,5% de 1995, i assolint el 39% el 1988 i 1992<sup>43</sup>.

Com a conclusió sobre l'evolució d'aquesta variable s'ha de retenir que es detecta en els grups d'identitat predominantment catalana o només catalana una lleugera tendència a créixer, en detriment dels altres grups, si bé el grup encara dominant és el de la identitat "dual". Així, l'augment d'aquests dos grups (lleuger, però gens negligible) coincideix, en el temps, amb el desplegament de les institucions autonòmiques catalanes, al capdavant de les quals hi ha hagut una força política formalment compromesa amb la voluntat de posar en pràctica una política de recuperació de la identitat nacional<sup>44</sup>.

### C) L'autoubicació eix nacional (1984-1995).

La tercera variable l'evolució de la qual al llarg del temps també serà tinguda en compte és l'autoubicació de l'enquestat en un eix que fa referència a la qüestió nacional. En aquest cas, la necessitat de fer una sèrie temporal presenta dificultats perquè dels quatre anys analitzats, només als dos darrers la pregunta ha estat exactament la mateixa, mentre que per als dos primers, com s'ha vist, la pregunta és molt semblant. Per aquesta raó, cal reiterar que el comentari sobre l'evolució de l'autoubicació haurà de ser feta separatament per parelles d'anys, a partir de les dades que es recullen a la taula 9<sup>45</sup>.

---

<sup>43</sup> És simptomàtic que entre 1992 i 1995 es noti un cert reflux de la tendència al creixement dels grups d'identitat subjectiva predominant catalana i només catalana. En efecte, entre 1984 i 1992, el grup d'identitat només catalana va creixent quatre punts a cada elecció, però retrocedeix 2 punts entre 1992 i 1995. Per la seva banda, el grup d'identitat més catalana que espanyola té el seu punt àlgid el 1988, però baixa el 1992 en favor del grup d'identitat només catalana i el 1995 manté ja aquest percentatge. Com a hipòtesi temptativa d'aquesta evolució es podria aprofundir en dos fenòmens. Quant a la interrupció del creixement del grup d'identitat només catalana s'hauria d'analitzar si ha sofert l'impacte de la Guerra de Bòsnia. Quant a l'evolució del grup d'identitat més catalana que espanyola, semblaria bastant plausible que la irrupció de la proposta independentista d'ERC el 1992 va radicalitzar part dels ciutadans que s'ubicaven en aquest grup, part dels quals els hauria recuperat eventualment el 1995, però en nombre insuficient per a compensar les pèrdues cap al grup dels ciutadans amb identitat dual.

<sup>44</sup> Shabad (1982:566) recull les dades sobre aquesta qüestió procedents de dues enquestes elaborades per DATA el 1979 i 1982:

	1979	1982
Espanyol	31	23
Més espanyol que català	7	9
Tan espanyol com català	35	41
Més català que espanyol	12	18
Català	15	9
Total	100	100
(n)	(1079)	(1176)

<sup>45</sup> Als qüestionaris, es demanava als entrevistats que s'ubiquessin en un eix amb deu posicions. Per motius de simplificació, aquestes 10 posicions han estat reduïdes a 5.

**Taula 9 L'autoubicació a l'eix nacional (1984-1995).**

	1984	1988	1992	1995	
1 (1-2) Màxim catalanisme	9.1	14.2	13.2	13.6	1 (1-2) Mín. nac. cat.
2 (3-4)	26.9	25.6	8.6	10.5	2 (3-4)
3 (5-6)	41.0	33.9	32.2	35.0	3 (5-6)
4 (7-8)	7.3	7.5	23.5	21.1	4 (7-8)
5 (9-10) Màxim cent./esp.	2.8	9.0	12.7	15.8	5 (9-10) Màx. nac. cat.
NS/NC	12.8	9.8	9.8	4.1	NS/NC
Total (n)	100.0 (4869)	100.0 (2895)	100.0 (2489)	100.0 (1597)	
Mitjana	2.29	2.42	2.84	3.03	

Font: Elaboració pròpia a partir de les enquestes del CIS: 1984, 1988, 1992, 1995.

Per als anys 1984 i 1988, el grup més nombrós és el dels ciutadans que se situen al mig de l'eix, si bé ha tendit a disminuir entre un any i l'altre. El bloc més catalanista és molt més nombrós que el bloc que tendeix cap al centralisme o a l'espanyolisme. Com a dada significativa, es pot veure com entre 1984 i 1988 els dos grups situats als extrems han crescut considerablement, mentre que els dos grups intermitjos s'han mantingut. En aquest sentit, hi hauria una tendència polaritzadora i centrífuga quant a l'autoubicació dels ciutadans al llarg d'aquest eix.

Per als anys 1992 i 1995, en un nou eix sobre aquesta qüestió, es confirma que el grup majoritari és el dels ciutadans que s'autoubiquen al centre de la distribució. Com en els dos anys anteriors, hi ha més ciutadans al cantó més nacionalista català que a l'altre costat de l'espectre. En relació als canvis que hi ha hagut entre el 1992 i 1995 cal destacar que han estat molt lleugers i que han afectat a totes les categories excepte la que agrupa el sector del "mínim nacionalisme català". Per a la resta, el grup central ha crescut quasi tres punts; el grup que hi ha entre ell i el primer citat ha avançat lleument; el grup de nacionalisme català moderat ha retrocedit posicions; i, finalment, el grup de "màxim nacionalisme català" ha guanyat terreny. En base les grans xifres, els canvis en la distribució dels ciutadans en aquests cinc grans grups poden haver estat causats pels moviments següents. Primerament, cal constatar que el nombre de ciutadans que no contesta baixa prop de sis punts. A partir d'aquí cal assenyalar el següent. Per una banda, el bloc integrat pels ciutadans més nacionalistes catalans agrupa, el 1992 i el 1995, pràcticament el mateix percentatge (el 36%). Com que el bloc central creix quasi tres punts i el tercer bloc (més decantat cap a posicions de mínim nacionalisme català) ho fa en poc més de tres punts, podria considerar-se que ciutadans que el 1992 no s'havien autoubicat en l'eix, el 1995 ho fan situant-se en posicions més aviat reticents quant al nacionalisme català. Aquest fet, juntament amb la constatació que dins del macro bloc dels més nacionalistes catalans el grup que avança és el del "màxim nacionalisme català", fa que es pugui entreveure una lleugera tendència a la polarització de la distribució dels ciutadans al llarg de l'eix nacional.



#### D) El comportament electoral (1984-1995)

Les dades sobre el comportament electoral han de ser preses necessàriament amb precaució perquè els percentatges dels que diuen que van anar a votar no es corresponen amb les dades reals de participació a les eleccions, ja que són molts més els que diuen a les enquestes que van votar dels que veritablement ho van fer. Amb tot, sí que és cert que el perfil de la participació electoral al llarg dels anys coincideix amb allò explicat a les enquestes. Tal com es veu a la taula 10, l'any amb més abstenció (el 1992) és també l'any on l'enquesta reflecteix una menor participació a les eleccions; i el mateix per a la resta d'anys.

Taula 10 El comportament electoral (1984-1995).

	1984	1988	1992	1995
Va votar	79.5	75.5	70.8	75.9
Va anar a votar, però no va poder	1.1	0.6	1.5	0.8
No va poder anar a votar	8.1	6.9	8.3	7.9
Va decidir no votar	10.2	16.8	19.1	15.2
NS/NC	1.1	0.3	0.3	0.3
Total (n)	100.0 (4858)	100.0 (2892)	100.0 (2489)	100.0 (1594)
Participació electoral real	64.3	59.4	54.9	64.0
Desviació (enquesta-realitat)	23.6%	27.1%	29.0%	18.6%

Font: Elaboració pròpia a partir de les enquestes del CIS (1984, 1988, 1992 i 1995).

En línies generals, i sempre a partir d'aquestes dades, es pot veure com el nivell de participació electoral està vinculat al grau d'incertesa que hi pot haver eventualment davant els resultats electorals. En efecte, els nivells de participació més alts del 1984 i del 1995 coincideix amb la idea que els resultats previsibles de les eleccions eren més incerts que els previstos per al 1988 i 1992, quan la revalidació de la majoria absoluta de CiU semblava fora de dubte.

#### E) El vot a les Eleccions al Parlament de Catalunya (1980-1995).

El vot a les Eleccions al Parlament de Catalunya és la variable independent en el marc d'anàlisi exposat, de manera que és el resultat final del comportament dels ciutadans atesos un seguit de factors polítics i culturals que els condicionen.

A la taula 11, es comparen els resultats reals que hi ha hagut a totes les eleccions al Parlament de Catalunya d'ençà l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979, amb la finalitat d'assenyalar les distorsions que en l'anàlisi basat en l'explotació de les enquestes hi pugui haver. Tal com es pot apreciar, hi ha diferències ressaltables entre els

resultats reals i els obtinguts a les enquestes post-electorals:

1) totes les forces polítiques acostumen a aparèixer infrarepresentades a les enquestes, si bé afecta sobretot a AP/PP i, en menor mesura, al PSC i a IC<sup>46</sup>.

2) El percentatge dels enquestats que, tot i haver dit que han votat a les eleccions al Parlament, no diu quina ha estat la seva opció partidista ha anat en augment des de 1984, fins arribar a un màxim del 23%, per retrocedir lleugerament el 1995, que arriba, tot i això, al 20% dels que diuen haver votat.

En virtut dels resultats en aquestes eleccions, que donen majoria a CiU<sup>47</sup>, s'ha constituït el govern encarregat d'aplicar la política lingüística en l'ensenyament, que ha estat orientada d'acord amb els continguts ideològics i programàtics de la força guanyadora.

A partir de l'evolució dels resultats electorals a Catalunya, i constatant que el creixement del pes de les forces polítiques nacionalistes catalanes (CiU i ERC), entre 1980 i 1995, ha estat prou rellevant com per passar del 36,6% al 50,5% dels vots emesos, el que interessa -en aquesta recerca- és veure si aquest fenomen es pot vincular a altres canvis polítics i socials ocorreguts durant aquest mateix període. Així, un cop acceptat que en 15 anys s'ha consolidat el vot nacionalista català, i havent vist que això ha succeït simultàniament 1) al desplegament institucional del règim autonòmic de Catalunya amb totes les polítiques de recatalanització que ha implementat el govern de la Generalitat en mans de CiU; 2) a l'avenç global del coneixement de la llengua catalana en el conjunt de la ciutadania; i 3) a l'increment del nombre de ciutadans que se situa en el grup de la identitat nacional subjectiva catalana o predominantment catalana; s'ha d'intentar confirmar l'existència de relacions entre aquests canvis socioculturals i aquests canvis en el vot de la ciutadania en un doble sentit. Per una banda, assumint que la cultura política dels ciutadans contribueix a explicar el vot, els canvis en la cultura política dels catalans incidirien en els canvis electorals a les eleccions al Parlament de Catalunya. Per altra banda, que l'acció de govern de la Generalitat ha induït modificacions en elements centrals de la cultura política dels ciutadans de Catalunya a través dels mecanismes de la socialització secundària (coneixement de la llengua pròpia de Catalunya, reforçament de la identitat nacional subjectiva catalana, sobretot), i, en conseqüència, ha tancat el circuit de retroalimentació esbossat en el marc

---

<sup>46</sup> Si la desviació entre resultats reals i resultats d'enquesta la calculem a partir de la fórmula següent

$$\text{desviació} = \frac{\text{resultats reals} - \text{resultats enquesta}}{\text{resultats enquesta}} \times 100$$

les desviacions que surten són aquestes:

	CiU	ERC	PSC	PSUC/IC	AP/PP	CDS
1984	9.64	4.76	10.33	21.73	87.80	-
1988	16.36	13.88	16.53	-4.93	82.75	40.74
1992	15.21	17.64	35.96	54.76	200.00	620.00
1995	9.62	4.39	40.90	22.78	89.85	-

<sup>47</sup> CiU ha guanyat les eleccions el 1980 amb majoria simple, les de 1984, 1988 i 1992 per majoria absoluta i, finalment, les de 1995 amb majoria simple.

**Taula 11** L'evolució del vot a les eleccions al Parlament de Catalunya (1984-1995).

	1980	1984		1988		1992		1995	
	Reals	Reals	Enquesta	Reals	Enquesta	Reals	Enquesta	Reals	Enquesta
CiU	27.7	46.6	42.5	45.5	39.1	46.2	40.1	41.0	37.4
ERC	8.9	4.4	4.2	4.1	3.6	8.0	6.8	9.5	9.1
PSC	22.3	29.9	27.1	29.6	25.4	27.6	20.3	24.8	17.6
PSUC/IC	18.7	5.6	4.6	7.7	8.1	6.5	4.2	9.7	7.9
AP/PP (1)	2.3	7.7	4.1	5.3	2.9	6.0	2.0	13.1	6.9
UCD/CDS	10.5	-	-	3.8	2.7	3.6	0.5	-	-
Altres	9.1	4.9	2.1	2.8	0.8	0.9	1.9	0.9	0.3
Blanc	0.5	0.5	-	0.6	0.1	1.2	1.2	1.0	0.6
NC	-	-	13.3	-	17.4	-	23.0	-	20.1
Total (n)	-	-	100.0 (3879)	-	100.0 (2180)	-	100.0 (1763)	-	100.0 (1209)
Vot Nac Cat (2)	36.6	51.0	46.7	49.6	42.8	54.2	46.9	50.5	46.5

Notes:

(1) 1980: Resultats de Solidaritat Catalana.

(2) Vot Nacionalista Català: la suma dels vots a CiU i a ERC.

Font: ESE (1981 i 1990) i Anuari de "El País" (1992 i 1996), per als resultats reals.

d'anàlisi per a aquesta recerca. Efectivament, gràcies als impactes de la seva pròpia política, els nacionalistes catalans estan en condicions de garantir-se la seva presència majoritària al Parlament de Catalunya i, per tant, en el Govern de la Generalitat.

Amb la finalitat d'avançar en aquesta línia argumental, en el proper apartat es veurà la relació que hi ha entre les diverses variables a cada convocatòria electoral.

### 3.2. Les relacions d'aquestes variables al llarg de les convocatòries electorals.

Si en l'anterior apartat s'ha comprovat que hi ha un conjunt de variables que evolucionen en el mateix sentit a mesura que van passant els anys i, en conseqüència, s'apuntava la hipòtesi que hi ha d'haver algun tipus d'associació entre elles, en aquest apartat s'intentarà establir si, efectivament, hi és, és a dir, si es tracta o no de variables independents unes de les altres. Per això, es creuran totes elles per parelles i es calcularan alguns dels estadístics que ens han de permetre afirmar o desmentir el grau d'independència de les variables. Aquesta aproximació es farà per a cadascun dels anys amb la pretensió d'assenyar la idea que la vinculació entre dues variables no és fruit de la conjuntura política o de la casualitat, sinó que es va repetint al llarg de quatre convocatòries electorals analitzades: 1984, 1988, 1992 i 1995.

A cada enquesta postelectoral se li dedicarà un subapartat, en el qual es presentaran sempre els mateixos creuaments, cadascun d'ells amb la seva taula corresponent:

- 1) el coneixement de català amb la identitat nacional subjectiva;

- 2) el coneixement de català i l'autoubicació a l'eix nacional;
- 3) el coneixement de català i el comportament electoral;
- 4) la identitat nacional subjectiva i l'autoubicació a l'eix nacional;
- 5) la identitat nacional subjectiva i el comportament electoral;
- 6) el comportament electoral i l'autoubicació a l'eix nacional;
- 7) la identitat nacional subjectiva i el vot a partits;
- 8) el vot a partits i l'autoubicació a l'eix nacional;
- i 9) el coneixement de català i el vot a partits.

Un cop vistos els nou creuaments d'aquestes variables, al final de cada subapartat hi ha unes conclusions acompanyades per una taula que recull alguns dels índexs estadístics que il·lustren sobre el grau de relació que hi ha entre les variables. Així, per a les variables ordinals s'ha calculat l'índex de correlació de Spearman i, per a les respectives taules de contingència, la tau-c de Kendall. Per als creuaments que afecten a la variable "vot a partits", com que és una variable nominal, s'ha transformat en dues noves variables ordinals: vot a partits nacionalistes catalans i vot a partits d'esquerra. A la primera, s'han agrupat els partits en dos blocs: el dels partits nacionalistes catalans (CiU i ERC) i la resta d'opcions de comportament. A la segona, un bloc està integrat pel PSC, PSUC/IC i ERC i en l'altre la resta d'opcions. Amb aquestes noves variables s'han calculat els estadístics d'associació que té amb la resta de variables ja comentades, sense, però, que s'hagi reproduït la taula de contingència corresponent. Finalment, a les conclusions de cada subapartat, també s'hi recullen els estadístics de les mesures d'associació per a variables que, tot i que també incideixen en el vot, no han estat incloses en una anàlisi exhaustiva. D'aquesta manera, es poden comparar els índexs d'associació d'aquestes variables (nivell d'instrucció, pràctica religiosa, autoubicació a l'eix social<sup>48</sup> i origen) amb les dues variables que surten de la transformació del vot a partits, en relació als índexs que hi ha amb les variables bàsiques en el marc d'anàlisi d'aquesta recerca: coneixement de català, identitat nacional subjectiva i ubicació a l'eix nacional.

Després d'haver vist les relacions que hi ha entre les diverses variables en els quatre anys electorals, aquest apartat s'acaba amb unes conclusions que, a banda de confirmar la validesa dels arguments presentats fins aleshores, justifica l'intent de continuar avançant pel camí traçat en el marc de l'anàlisi i, per això, s'entra en determinar l'impacte de la variable "edat" en l'evolució d'aquestes variables que contribueixen a condicionar el vot dels ciutadans de Catalunya a les eleccions al seu Parlament.

### 3.2.1. Enquesta post-electoral de 1984.

A. Els creuaments entre les variables "coneixement de català", "identitat nacional subjectiva", "autoubicació a l'eix nacional", "comportament electoral" i "vot a partits".

#### 1) El coneixement de català i la identitat nacional subjectiva (1984).

La taula de contingència d'aquestes dues variables mostra com hi ha una associació entre elles. Malgrat hi ha individus a totes les caselles possibles, els que diuen sentir-se

---

<sup>48</sup> Aquest eix també és conegut per "eix ideològic", i representa el continuïum esquerra/dreta.

predominantment o només catalans tendeixen a tenir un nivell de coneixement de català més alt i, a l'inrevés, els que el tenen més baix, acostumen a considerar-se o bé només espanyols o bàsicament espanyols.

**Taula 12 El coneixement de català i la identitat nacional subjectiva (1984).**

Coneixement de català	Row Col Pct	IDENTITAT NACIONAL SUBJECTIVA							Row Total		
		Només espanyol					Només català			NS	NC
		1	2	3	4	5	8	9			
El parla i l'escriu	1	2.3 5.1	2.1 6.7	39.2 23.4	38.1 47.1	15.4 59.7	.3 16.8	2.4 35.1	1337 27.7		
L'entén i el parla	2	9.5 28.3	5.5 23.3	48.6 39.2	27.5 45.9	7.2 37.8	.6 36.4	1.2 24.0	1811 37.5		
L'entén, però no el parla	3	22.1 49.4	16.5 52.4	53.3 32.2	5.1 6.4	.5 2.2	.5 26.3	1.9 28.1	1356 28.1		
No l'entén	4	35.0 17.3	24.3 17.0	35.2 4.7	.8 .2	.1 .1	1.9 20.5	2.7 8.6	299 6.2		
NC	9		11.6 .6	46.4 .5	20.6 .4	3.9 .2		17.5 4.1	22 .5		
Column Total		608 12.6	427 8.8	2242 46.5	1084 22.5	345 7.2	28 .6	93 1.9	4826 100.0		

Number of Missing Observations: 47

En aquest sentit, i considerant que la taula ja és prou explícita, a mode d'exemple, cal assenyalar que el 59,7% dels que es consideren només catalans, parlen i escriuen el català. Aquest percentatge va baixant progressivament fins arribar al 5,1%, a mesura que la identitat nacional subjectiva és més espanyola. Així, al voltant del 50% dels que es consideren o bé només espanyols o bàsicament espanyols, entenen però no parlen el català. Per tant, com més alt és el coneixement de català més catalana és la identitat nacional subjectiva.

## 2) El coneixement de català i l'autoblocació a l'eix nacional (1984).

El coneixement de català i l'autoblocació a l'eix nacional (que en aquest cas té per extrems "màxim de catalanisme" i "màxim de centralisme") també estan clarament associades. En efecte, segons es veu a la taula 13, com més proper s'està al màxim de centralisme, menor és el coneixement de català; i a l'inrevés, com més alt és el catalanisme, més gran és el coneixement de català.

Com a dades significatives, es pot dir que mentre el 9,1% del conjunt de la població se situa en el màxim de catalanisme, en el grup dels que saben parlar i escriure el català, aquest percentatge puja fins al 20,1%. Vist segons les columnes, dels que se situen al màxim de catalanisme, el 61,5% parlen i escriuen el català; mentre que els que se situen en el màxim de centralisme, els que el parlen i l'escriuen són només el 5,1% i els que l'entenen però no el parlen el 57,8%.

## 3) El coneixement de català i el comportament electoral (1984)

Ambdues variables també estan associades tal i com que reflectit a la taula 14, tot i que se sap que els ciutadans no són del tot sincers en la resposta a la pregunta sobre el seu comportament electoral, ja que aquells que diuen que van anar a votar són molts més dels que

Taula 13 El coneixement de català i l'autoubicació a l'eix nacional (1984).

Coneixement de català	Row Pct Col Pct	Màxim catalanisme				Màxim centralisme		Row Total
		1.00	2.00	3.00	4.00	5.00	NC 9.00	
0							100.0 .3	2 .0
El parla i l'escriu	1	20.2 61.5	37.5 38.6	32.9 22.3	3.3 12.3	.5 5.1	5.6 12.0	1343 27.7
L'entén i el parla	2	8.5 35.2	34.7 48.4	40.2 36.9	5.3 27.2	.8 11.1	10.4 30.5	1822 37.6
L'entén però no el parla	3	.8 2.4	11.7 12.1	51.9 35.4	13.0 49.6	5.8 57.8	16.9 36.8	1356 28.0
No l'entén	4	.6 .4	3.7 .9	32.7 5.0	12.2 10.4	11.8 25.9	39.0 19.0	302 6.2
NC	9	10.4 .5	5.2 .1	38.7 .4	9.0 .6		36.8 1.3	22 .5
Column Total		442 9.1	1307 27.0	1985 41.0	355 7.3	137 2.8	621 12.8	4848 100.0

Number of Missing Observations: 24

realment ho van fer.

Taula 14 El coneixement de català i el comportament electoral (1984).

Coneixement de català	Row Pct Col Pct	Comportament electoral					Row Total
		Vota 1	2	3	Abst. 4	NC 9	
0		100.0 .0					2 .0
El parla i l'escriu	1	88.3 30.8	.7 16.9	4.0 13.8	6.4 17.2	.7 18.6	1341 27.7
L'entén i el parla	2	80.4 37.9	1.2 38.5	6.6 30.5	10.7 39.0	1.2 43.8	1816 37.5
L'entén però no el parla	3	73.2 25.8	1.2 29.9	11.7 40.5	12.9 35.2	1.1 28.4	1354 28.0
No l'entén	4	63.4 5.0	2.6 14.7	19.0 14.7	13.8 8.4	1.3 7.6	302 6.3
NC	9	80.7 .5		9.8 .6	5.7 .3	3.8 1.7	22 .5
Column Total		3845 79.5	54 1.1	390 8.1	496 10.3	51 1.1	4837 100.0

COMPORTAMENT ELECTORAL

1. Va anar a votar i va votar.
2. Anà a votar però no va poder votar
3. No anà a votar perquè no pugué anar-hi
4. Va preferir no anar a votar.
9. No contesta.

Number of Missing Observations: 35

L'associació entre les dues variables és que entre els que diuen que van anar a votar el coneixement de català és més alt. Si en el conjunt de la mostra, un 79,5% diu haver anat a votar, aquest percentatge s'incrementa fins al 88,3% dels que diuen parlar i escriure el català. Per contra, diu que va anar a votar el 63,4% dels que diuen no entendre el català. Així, el percentatge dels que vota va disminuint en la mesura que el coneixement del català és més deficient.

4) La identitat nacional subjectiva i l'autoubicació a l'eix nacional (1984).

Tot i que aquestes dues variables tenen una distribució segons la qual el grup més nombrós és al centre, sí que hi ha una relació entre elles en el sentit que allà on hi ha més que se senten més catalans que espanyols o només catalans també hi ha més individus que

s'ubiquen cap a l'extrem proper al màxim catalanisme. Segons es veu a la taula 15, com més centralisme més identitat nacional subjectiva espanyola i com més catalanisme més identitat nacional subjectiva catalana.

**Taula 15** La identitat nacional subjectiva i l'autoubicació a l'eix nacional (1984).

Identitat nacional subjectiva	Row Col	Pct Pct	Màxim catalanisme				Màxim centralisme		Row Total
			1.00	2.00	3.00	4.00	5.00	NC 9.00	
Només espanyol	1		3.1 4.3	5.2 2.4	32.3 9.9	23.6 40.5	17.9 79.7	18.0 17.9	610 12.6
Més espanyol que català	2		.5 .5	5.9 1.9	53.5 11.5	20.6 24.9	.9 2.9	18.5 13.0	429 8.9
Tan espanyol com català	3		3.2 16.5	22.1 38.0	56.4 63.7	4.8 30.4	.9 15.2	12.5 46.0	2247 46.4
Més català que espanyol	4		16.1 39.7	57.4 47.9	20.0 11.0	.7 2.2	.2 1.9	5.5 9.8	1089 22.5
Només català	5		49.2 38.6	34.2 9.1	11.7 2.0	.8 .8	.1 .3	3.9 2.2	346 7.1
NS	8			3.1 .1	36.4 .5	1.5 .1		58.9 2.7	28 .6
NC	9		2.0 .4	7.8 .6	30.5 1.4	4.3 1.1		55.4 8.4	93 1.9
Column Total			441 9.1	1305 26.9	1991 41.1	355 7.3	137 2.8	612 12.6	4842 100.0

Number of Missing Observations: 31

D'aquesta taula cal ressaltar la sobrepoblació que hi ha a les caselles centrals. Si bé en les dues variables hi ha a la casella del mig més del 40% dels individus de la mostra, quan es creuen la concentració encara és més forta: el 56,4% dels que se senten tan espanyols com catalans hi són; i el 63,7% dels que estan a mig camí entre el màxim de catalanisme i de centralisme es consideren tan catalans com espanyols. Per a constatar el sentit de l'associació és interessant veure què succeeix en els vèrtexs de la diagonal.

Per una banda, a la casella que hi ha els que només se senten catalans i s'ubiquen al màxim de catalanisme, els percentatges per columnes i files són clarament superiors als seus respectius marginals. Efectivament, si en el conjunt de la mostra el 7,1% es considera només català, en la categoria dels que s'ubiquen en el màxim de catalanisme, aquest percentatge puja fins al 38,6% del total d'aquest grup. Paral·lelament, si el 9,1% del total de la mostra se situa en el màxim de catalanisme, dels que es consideren només catalans, el 49,2% és en aquesta posició.

Per l'altra, a la casella que hi ha els que només se senten espanyols i s'ubiquen al màxim de centralisme, es dona un fenomen anàleg al comentat al paràgraf anterior. El 17,9% dels que es consideren només espanyols es col·loquen en el màxim de centralisme, quan en el conjunt de la mostra només hi ha el 2,8% dels entrevistats. Així mateix, el 79,7% dels que estan en el màxim de centralisme es consideren només espanyols, fet que contrasta clarament amb el 12,6% del conjunt de la mostra que es considera només espanyol.

##### 5) La identitat nacional subjectiva i el comportament electoral (1984).

La taula 16 mostra que l'associació entre aquestes dues variables és la següent: el percentatge de participació a les eleccions és més alt com més catalana és la identitat nacional subjectiva. El 87,2% dels que es consideren catalans diuen haver votat, contra el 70,3% dels

que es consideren només espanyols o bé el 79,5% del conjunt de la mostra.

Taula 16 La identitat nacional subjectiva i el comportament electoral (1984).

Identitat Nacional Subjectiva	Row Pct Col Pct	Comportament electoral					Row Total
		Vot	1	2	3	Abst. 4	
Només espanyol	1	70.3 11.2	1.0 11.8	13.4 20.8	14.2 17.5	1.0 12.4	609 12.6
Més espanyol que català	2	69.0 7.7	1.8 14.1	14.4 15.7	13.8 11.9	1.0 8.6	427 8.8
Tan espanyol com català	3	79.3 46.3	1.3 52.1	8.3 47.3	9.9 44.9	1.2 54.3	2242 46.4
Més català que espanyol	4	88.6 25.1	.9 18.3	3.9 10.8	6.1 13.5	.4 9.4	1087 22.5
Només català	5	87.2 7.8	.6 3.7	2.8 2.5	8.4 5.9	.9 6.2	345 7.1
NS	8	68.4 .5		1.6 .1	26.7 1.5	3.3 1.8	28 .6
NC	9	58.9 1.4		11.7 2.8	25.3 4.8	4.0 7.4	93 1.9
Column Total		3839 79.5	54 1.1	392 8.1	494 10.2	51 1.1	4831 100.0

Number of Missing Observations: 42

COMPORTAMENT ELECTORAL  
 1. Va anar a votar i va votar  
 2. Anà a votar però no pogué votar  
 3. No anà a votar perquè no pogué  
 4. Va preferir no anar a votar  
 9. NC

6) El comportament electoral i l'autoubicació a l'eix nacional (1984).

Taula 17 El comportament electoral i l'autoubicació a l'eix nacional (1984).

Màxim catalanisme	Row Pct Col Pct	Comportament electoral					Row Total
		Vot	1	2	3	Abs 4	
1.00		93.0 10.7	.4 2.9	2.1 2.4	4.1 3.6	.5 3.9	443 9.1
2.00		86.4 29.2	.7 17.5	5.3 17.7	6.7 17.6	.8 20.5	1304 26.9
3.00		77.8 40.1	1.5 55.5	9.4 47.5	10.4 41.5	.9 35.5	1989 41.0
4.00		73.3 6.7	1.7 11.2	10.0 9.1	13.5 9.7	1.5 10.6	355 7.3
Màxim centralisme	5.00	67.6 2.4	.3 .8	10.5 3.7	20.9 5.8	.6 1.7	137 2.8
NS/NC	9.00	66.8 10.8	1.1 12.1	12.4 19.7	17.4 21.9	2.3 27.8	625 12.9
Column Total		3859 79.5	54 1.1	392 8.1	497 10.2	52 1.1	4854 100.0

Number of Missing Observations: 19

COMPORTAMENT ELECTORAL  
 1. Va anar a votar i va votar  
 2. Va anar a votar però no va poder  
 3. No anà a votar perquè no va poder  
 4. Va preferir no anar a votar  
 9. NC

La taula 17, que recull el creuament entre el comportament electoral i l'autoubicació a l'eix nacional, mostra com els que es consideren més catalanistes voten més que el conjunt de la mostra i a l'inrevés, els que es consideren més centralistes, s'abstenen més que el conjunt.



7) La identitat nacional subjectiva i el vot a partits (1984).

Havent vist les anteriors relacions entre les diverses variables, els resultats que mostra la taula 18 no són cap sorpresa: els partits nacionalistes catalans tendeixen a recollir més vots entre els individus que tenen una identitat nacional subjectiva només catalana o predominantment catalana, mentre que altres forces polítiques recullen el vot dels que se senten més aviat espanyols.

Taula 18 La identitat nacional subjectiva i el vot a partits (1984).

Identitat Nacional Subjectiva	Row Pct	Vot a partits									Row Total
	Col Pct	AP	CiU	ERC	PCC	PSC	PSUC	Altres	NC		
Només espanyol	1	11.9 32.3	19.0 5.0	1.5 3.9	2.5 14.0	41.6 17.1	3.9 9.5	.6 3.2	19.0 16.0	430 11.1	
Més espanyol que català	2	14.3 26.8	19.8 3.6	.6 1.2	2.0 7.5	43.8 12.3	3.9 6.5	2.6 9.1	13.0 7.5	295 7.7	
Tan espanyol com català	3	3.0 34.5	41.1 44.9	1.8 19.6	2.1 49.5	32.2 55.0	4.5 45.4	1.9 41.5	13.4 47.0	1791 46.4	
Més català que espanyol	4	.9 5.7	59.9 35.3	6.7 39.5	1.4 18.0	13.6 12.5	5.3 28.8	1.7 19.3	10.5 19.9	966 25.1	
Només català	5	.2 .5	57.2 10.5	18.2 33.5	.9 3.6	3.9 1.1	3.7 6.2	6.1 22.3	9.5 5.6	301 7.8	
NS	8		37.8 .4		10.0 2.5	40.0 .7			12.2 .5	19 .5	
NC	9	.8 .3	9.5 .3	6.9 2.3	6.9 4.9	24.5 1.3	11.7 3.6	6.9 4.6	32.7 3.5	54 1.4	
Column Total		158 4.1	1638 42.5	164 4.2	77 2.0	1048 27.2	179 4.6	83 2.1	510 13.2	3856 100.0	

Number of Missing Observations: 1017

Tot i que la taula és prou explícita, pot ser interessant ressaltar alguns trets significatius per a cada força política:

1) La majoria dels votants de CiU es consideren tan espanyols com catalans (el 44,9%), si bé són majoria els que tenen una identitat nacional subjectiva bàsicament catalana (el 35,3%) o només catalana (el 10,5%). No arriba al 9% els votants de CiU que tendeixen cap a una identitat espanyola.

2) Més de la meitat dels votants del PSC es considera tan espanyol com català, però, quant a la resta, predominen els que se senten més espanyols que no pas els que tendeixen cap a una identitat nacional subjectiva catalana. Així, el 17,1% dels votants del PSC (el segon grup més nombrós) es considera només espanyol i, a l'altre extrem ("només català"), només hi ha l'1,1% dels votants del PSC.

3) Els votants del PSUC es consideren, en la seva majoria (el 45,4%), tan espanyols com catalans, si bé més d'un tercer o bé es considera més català que espanyol (el 28,8%) o bé només català (el 6,2%).

4) En relació a ERC, tot i que té votants per tots els grups d'identitat, la majoria d'ells s'ubica al grup de "més català que espanyol" (el 39,5%) o al grup de "només català" (el 33,5%). No arriben a un 20% els que tindrien una identitat nacional bàsicament "dual".

5) Finalment, la cinquena força política a comentar, AP, té un electorat bàsicament espanyol: prop d'un terç es considera només espanyol, un 26,8% més espanyol que català i poc més d'un terç tan espanyol com català. Només un 0,5% dels votants d'AP es considera

només català.

Centrant-nos ara en l'opció partidista per grup identitari, la taula ensenya com més del 41,6% dels que es consideren només espanyols voten el PSC; així com també ho fan el 43,8% dels que es consideren més espanyols que catalans. Aquest percentatge contrasta fortament amb el 27,2% de votants del PSC del conjunt de la mostra. Anant a l'altre grup extrem, el dels que es consideren només catalans, el 57,2% diu votar CiU i el 18,2% ERC.

Com a conclusió d'aquesta taula, resulta bastant clar que la identitat nacional subjectiva està associada amb l'opció partidista, de manera que aquells que se senten més catalans voten CiU (sobretot) o ERC i aquells que se senten més espanyols voten el PSC o AP.

## 8) El vot a partits i l'autoubicació a l'eix nacional (1984).

L'autoubicació a l'eix nacional i el vot a partits també estan associades segons el que es desprèn de la taula 19, on hi ha el creuament d'aquestes dues variables.

**Taula 19** L'autoubicació a l'eix nacional i el vot a partits (1984).

	Row Pct Col Pct	Vot a partits									Row Total
		AP 1	CiU 2	ERC 3	PCC 4	PSC 5	PSUC 6	Altres 7	NC 9		
Màxim catalanisme	1.00	.5 1.2	55.2 13.8	12.5 31.5	3.0 16.3	9.2 3.6	4.4 10.2	5.4 26.9	9.7 7.7	413 10.7	
	2.00	.7 5.0	55.0 37.7	5.1 35.2	2.1 31.7	20.5 22.1	5.8 36.5	1.7 23.1	9.1 19.8	1131 29.2	
	3.00	5.4 52.8	38.1 36.1	2.9 27.3	1.6 32.7	31.7 47.0	4.8 41.8	2.0 37.2	13.6 41.2	1560 40.2	
Màxim centralisme	4.00	16.9 27.8	24.6 3.9	.9 1.4	1.9 6.6	42.8 10.6	1.6 2.3	.7 2.3	10.6 5.3	261 6.7	
	5.00	9.0 5.3	15.8 .9			42.9 3.8	7.0 3.6	.5 .5	24.8 4.4	93 2.4	
NS/NC	9.00	3.0 7.8	30.0 7.6	1.8 4.5	2.3 12.7	32.1 12.8	2.3 5.4	2.0 10.1	26.5 21.5	418 10.8	
Column Total		158 4.1	1648 42.5	164 4.2	77 2.0	1049 27.1	179 4.6	83 2.1	517 13.3	3875 100.0	

Number of Missing Observations: 997

El grup més nombrós dels votants de CiU correspon als que s'ubiquen en un catalanisme moderat, força congruent amb les propostes polítiques de la coalició nacionalista. El segon grup, i pràcticament al mateix nivell que l'anterior, hi ha el dels que estan en una posició intermèdia. En tercer lloc, i a una distància considerable dels altres dos grups, es troba el grup dels que s'ubiquen en posicions de màxim catalanisme.

Pel que fa al PSC, prop de la meitat dels seus votants està situat a la casella del mig de l'eix, però el segon grup (amb la més de la meitat de gent que el primer) està en una posició de catalanisme moderat. En canvi, i continuant amb les diferències amb CiU, poc més d'un 10% és en posicions centralistes moderades. Finalment, els dos grups dels extrems estan pràcticament igualats, però guanyen els partidaris del centralisme.

El PSUC segueix una distribució semblant a la del PSC, però el orientada decididament cap al catalanisme. El tercer grup en importància de votants, que integra el 10,2%, està situat en posicions de màxim catalanisme, i no arribant a un 6% els votants que

estan decantats cap a posicions centralistes.

Per la seva banda, ERC té distribuïts els seus votants de manera que el grup més nombrós (més d'un terç) s'ubica en un catalanisme moderat, però prop d'un altre terç és al màxim catalanisme.

Finalment, AP té més de la meitat dels seus electors situats en la casella central i el segon grup més nombrós (un 27,8%) en posicions de centralisme moderat.

La conclusió de la relació d'aquestes dues variables segueix les pautes per a la parella de variables anteriorment comentades: els catalanistes tendeixen a votar CiU o ERC i els centralistes a AP i al PSC.

## 9) El coneixement de català i el vot a partits (1984)

A la taula 20, es mostra el creuament entre el coneixement de català i el vot a partits per a les eleccions de 1984 al Parlament de Catalunya. En línies generals, es pot remarcar que, excepte pel cas d'ERC, hi ha tot tipus de votants en funció del coneixement de català a tots els partits, si bé als partits nacionalistes catalans (CiU i ERC) la concentració de votants amb un nivell més alt de capacitats lingüístiques en català és més alta.

Taula 20 El coneixement de català i el vot a partits (1984).

Coneixement de català	Row Pct	Vot a partits									Row Total
	Col Pct	AP	CiU	ERC	PCC	PSC	PSUC	Altres	NC		
		1	2	3	4	5	6	7	9		
0									100.0	2	
									.4	.0	
El parla i l'escriu	1	2.2 16.9	56.0 40.6	8.8 63.9	2.0 31.4	12.4 14.1	4.8 31.8	4.0 57.3	9.7 22.2	1187 30.7	
L'entén i el parla	2	4.0 37.2	47.5 42.5	3.6 32.4	1.8 33.9	24.2 33.9	3.5 29.0	1.5 26.3	13.9 39.6	1467 38.0	
L'entén però no el parla	3	6.2 38.8	23.0 13.9	.6 3.7	2.0 26.1	45.4 43.2	6.7 37.2	1.4 16.4	14.9 28.7	995 25.8	
No l'entén	4	5.3 6.4	20.4 2.4		3.0 7.4	46.8 8.6	1.9 2.0		22.7 8.4	192 5.0	
NC	9	5.7 .7	57.7 .6		4.7 1.1	11.9 .2			19.9 .7	18 .5	
Column Total		158 4.1	1640 42.5	164 4.2	76 2.0	1046 27.1	179 4.6	83 2.2	516 13.4	3862 100.0	

Number of Missing Observations: 1011

Presentant els resultats de la taula per ordre de tamany de cada força política, es pot mostrar el següent:

1) CiU, segurament pel fet de ser la força majoritària, la distribució dels seus votants segons els coneixement de català que diuen tenir coincideix, si bé amb intensitat diferent, amb la distribució que segueix el conjunt de la mostra. El grup més nombrós és, en ambdós casos, el dels que parlen però no escriuen el català i en segon lloc el dels que el parlen i l'escriuen.

2) El PSC, en canvi, no segueix la distribució del conjunt de la mostra, ja que el seu grup més nombrós (amb més del 43% dels seus votants) és el dels que entenen però no parlen el català; el segon és el dels que el parlen i en tercer lloc (i amb un percentatge que és la meitat del percentatge del conjunt de la mostra) hi ha el grup dels que, a més de parlar-lo, el saben escriure. Entre els votants del PSC, cal destacar que hi ha un 8,6% que diu que no entén el català.

3) El PSUC té una distribució específica, bimodal, caracteritzada pel fet que la majoria dels seus votants entenen però no parlen el català (el 37,2%) i el segon grup està

integrat per votants que a més de parlar-lo, el saben escriure (el 31,8%). El tercer grup dels votants del PSUC està ocupat pel dels que parlen però no escriuen el català.

4) ERC també s'escapa de la distribució que presenta el conjunt de la mostra ja que prop de 2/3 dels seus votants parlen i escriuen el català i el terç restant el parla però no el sap escriure.

5) AP té una distribució dels seus votants que segueix el mateix perfil del PSC, si bé a AP el percentatge dels que no entenen el català és una mica més baix.

Observant les dades del creuament a partir de la distribució entre les forces polítiques segons el coneixement de català, es confirma l'associació entre aquestes dues variables. El 56% dels que parlen i escriuen el català voten CiU; i ERC recull el 8,8% dels mateixos, quan en el conjunt de la mostra només és votada pel 4,2%. En canvi, el PSC només rep el 12,4% dels vots dels ciutadans d'aquest grup, si bé en el conjunt obté el 27%. Quant a la següent categoria, el 47,5% dels que l'entenen i el parlen voten CiU, seguit pel 24,2% que voten el PSC. A la tercera categoria, el repartiment canvia espectacularment: el PSC obté el 45,4% dels vots dels que entenen però no parlen el català. Finalment, si és significatiu que el 23% dels votants d'aquest grup diguin que voten CiU; ja és espectacular que el 20,4% dels que diuen que no entenen el català votin CiU. Més normal sembla, per altra part, que el PSC concentri prop de la meitat dels ciutadans d'aquest grup.

## B. Els estadístics de les mesures d'associació (1984).

La taula 21 recull els estadístics de les mesures d'associació entre les diverses variables, d'algunes de les quals s'han presentat les taules de contingència. Amb la finalitat de copsar el grau d'associació entre les variables bàsiques en el marc d'anàlisi de referència, també es presenten els estadístics que mostren l'associació entre aquestes variables i d'altres també significatives en els estudis de comportament electoral.

Segons es desprèn dels estadístics, el conjunt de les variables de la taula es poden agrupar en dos blocs, segons el nivell de correlació que presenten entre elles. Un bloc seria el que vincula el vot a partits nacionalistes catalans amb el coneixement de català, amb la identitat nacional subjectiva catalana, amb l'autoubicació a l'eix nacional i amb l'origen. Aquestes quatre darreres variables socials estan, al seu torn, correlacionades entre elles. Per l'altra banda, el vot a partits d'esquerres només es correlaciona amb l'autoubicació a l'eix social i amb la religió. La variable "nivell d'estudis" només es correlaciona amb la variable "origen".

Per tot plegat, les vinculacions entre les variables seguirien el següent patró:

1) Els partits nacionalistes catalans tendeixen a rebre més vot d'aquells ciutadans que diuen tenir un coneixement de català més alt (en especial, entre aquells que el saben parlar i escriure); dels que s'ubiquen més cap al pol de màxim catalanisme; entre els autòctons; i, finalment, entre aquells que es consideren més catalans que espanyols o només catalans. 2) Els partits d'esquerra tendeixen a rebre el vot d'aquells ciutadans que s'ubiquen a l'esquerra de l'eix social i que tenen una pràctica religiosa menys catòlica. La vinculació entre ubicació a l'eix social i vot a partits d'esquerra és la que presenta l'índex de correlació més alt de tots els que hi ha entre les variables socials i les polítiques: el 0,43.

3) Les quatre variables que es vinculen al vot a partits nacionalistes catalans estan correlacionades entre elles en el mateix sentit, si bé amb lleugeres diferències d'intensitat (els

Taula 21 Els estadístics de les mesures d'associació (1984).

VARIABLES		Coneix. català					
Id. nacional	t-c	-.35194	Id nac.				
subjectiva	sp	-.46448	subj.				
Autoubicació eix	t-c	.32250	-.36427	Eix nac.			
nacional	sp	.43560	-.47719				
Autoubicació eix	t-c	.07869	-.05853	.18070	Eix		
social	sp	.10764	-.08131	.24411	social		
Nivell estudis	t-c	-.32952	.09892	-.17369	-.15916	nivell	
	sp	-.43784	.13934	-.23338	-.21529	estudis	
religió	t-c	.00034	.01321	-.02266	-.20294	.13328	religió
	sp	.00022 *	.01980*	-.03314*	-.29349	.19163	
origen	t-c	.43668	-.33715	.26893	.01974	-.18177	.01321
	sp	.66608	-.46863	.40944	.03005	-.27393	.01980*
VOT a partits nac.	t-c	.25170	-.23938	.23087	-.09225	-.06846	.13161
catalans	sp	.29116	-.27828	.26306	-.09783	-.07830	.16050
VOT a partits	t-c	-.10053	.07936	-.01794	.34299	-.03041	-.22218
d'esquerra	sp	-.13134	.10391	-.02193*	.43361	-.03885*	-.30623
							-.11353
							-.16435

Nota: t-c (tau c de Kendall)  
 sp (correlació de Spearman)  
 \* (significança aproximada > 0)

Índexs de correlació oscil·len entre el 0,40 i el 0,66).

4) Les dues variables que es vinculen al vot a partits d'esquerres estan correlacionades entre elles només.

\*\*\*\*\*

En aquest subapartat, s'han mostrat les taules de contingència entre les variables bàsiques del marc d'anàlisi, alhora que també s'ha fet una taula amb els estadístics de les mesures d'associació que hi ha entre diverses variables que incideixen en la determinació del vot. Com havia estat especificat a l'inici d'aquest apartat, es farà el mateix per a cadascun dels anys en què hi ha hagut eleccions al Parlament de Catalunya. L'esquema que se segueix és estrictament el mateix i els fenòmens i les associacions entre variables que s'assenyalen mantenen la mateixa pauta de l'any 1984, ara comentat. Per aquest motiu, en els tres següents subapartats (per als anys 1988, 1992 i 1995) no s'entrarà tant en el detall com en l'anterior, sinó que s'aportaran només les taules de contingència i la taula-resum amb els estadístics per a il·lustrar la hipòtesi que es vol defensar en aquest capítol. Després d'haver vist cadascun dels tres anys que manquen, al final d'aquest apartat s'inclouran, com és preceptiu, les conclusions sobre les vinculacions entre aquestes variables i llur eventual enfortiment al llarg de les convocatòries electorals.

### 3.2.2. Enquesta post-electoral de 1988.

A. Els creuaments entre les variables "coneixement de català", "identitat nacional subjectiva", "autoubicació a l'eix nacional", "comportament electoral" i "vot a partits".

Els creuaments entre les variables bàsiques per a aquesta anàlisi són presentats a continuació. Atès que segueixen la mateixa pauta (a grans trets) que la que hi havia a l'any anterior (1984), només es reproduiran les taules de contingència perquè, per elles soles, ja són prou clares.

#### 1) El coneixement de català i la identitat nacional subjectiva (1988).

**Taula 22** El coneixement de català i la identitat nacional subjectiva (1988).

Coneixement de català	Row Col Pct	Identificació nacional subjectiva							Row Total
		Només espanyol				Només català			
		1	2	3	4	5	8	9	
El parla i l'escriu	1	2.0	1.0	25.8	44.1	23.2	1.6	2.3	983
		7.6	3.9	21.7	53.2	70.9	41.1	53.6	34.0
L'entén i el parla	2	4.8	6.7	48.1	32.0	7.1	1.0	.4	1040
		18.9	28.3	42.8	40.8	23.1	28.4	9.9	36.0
L'entén però no el parla	3	18.8	18.6	51.4	6.3	2.6	.8	1.5	746
		53.5	56.8	32.8	5.7	6.0	15.7	26.8	25.8
No l'entén	4	44.3	22.5	24.9	1.9		4.7	1.6	118
		20.0	10.9	2.5	.3		14.7	4.4	4.1
NC	9			45.7				54.3	4
				.2				5.3	.1
Column Total		262	244	1169	815	322	38	42	2892
		9.1	8.5	40.4	28.2	11.1	1.3	1.4	100.0

Number of Missing Observations: 7

#### 2) El coneixement de català i l'autoubicació a l'eix nacional (1988).

**Taula 23** El coneixement de català i l'autoubicació a l'eix nacional (1988).

Coneixement de català	Row Col Pct	Màxim nacionalisme				Màxim espanyolisme		NS/NC	Row Total
		1.00	2.00	3.00	4.00	5.00	9.00		
		El parla i l'escriu	1	29.9	32.2	25.7	2.4		
		71.2	42.5	25.8	10.7	9.5	25.1	33.9	
L'entén i el parla	2	9.2	32.7	37.3	6.7	5.7	8.4	1042	
		23.3	46.0	39.7	32.3	22.7	31.1	36.1	
L'entén però no el parla	3	2.8	11.3	42.0	13.8	17.7	12.5	747	
		5.0	11.4	32.1	47.4	50.8	33.0	25.8	
No l'entén	4	1.6	.7	18.5	17.6	37.3	24.3	118	
		.5	.1	2.2	9.6	17.0	10.1	4.1	
NC	9			45.7			54.3	4	
				.2			.8	.1	
Column Total		412	741	978	217	260	283	2890	
		14.2	25.6	33.8	7.5	9.0	9.8	100.0	

Number of Missing Observations: 9

3) El coneixement de català i el comportament electoral (1988).

Taula 24 El coneixement de català i el comportament electoral (1988).

Coneixement de català	Row Pct	Comportament electoral						Row Total	COMPORTAMENT ELECTORAL 1. Va anar a votar i va votar. 2. Va anar a votar però no va poder votar 3. No va poder anar a votar 4. Va preferir no anar a votar 9. No contesta
	Col Pct	Vot			Abs		NC		
		1	2	3	4	9			
El parla i l'escriu	1	82.0 37.0	.4 24.3	4.1 20.0	13.2 26.7	.3 41.6	983 34.0		
L'entén i el parla	2	74.1 35.3	1.0 60.1	7.5 39.1	17.1 36.7	.3 44.1	1038 36.0		
L'entén però no el parla	3	71.3 24.4	.4 15.5	8.1 30.1	20.3 31.1	.0 4.8	745 25.8		
No l'entén	4	62.1 3.4		18.3 10.8	19.2 4.7	.3 4.8	118 4.1		
NC	9				91.3 .8	8.7 4.8	4 .1		
Column Total		2179 75.4	17 .6	200 6.9	485 16.8	7 .3	2888 100.0		

Number of Missing Observations: 11

4) La identitat nacional subjectiva i l'autoubicació a l'eix nacional (1988).

Taula 25 La identitat nacional subjectiva i l'autoubicació a l'eix nacional (1988).

Identitat nacional subjectiva	Row Pct	Màxim nacionalisme				Màxim espanyolisme		NC	Row Total
	Col Pct	1.00	2.00	3.00	4.00	5.00	9.00		
Només espanyol	1	.5 .3	3.4 1.2	11.8 3.2	13.4 16.3	61.2 61.7	9.6 9.0	264 9.1	
Més espanyol que català	2	.5 .3	4.3 1.4	26.2 6.6	44.8 50.5	17.4 16.3	6.9 6.0	245 8.5	
Tan espanyol com català	3	2.9 8.1	17.0 26.8	59.0 70.6	5.3 28.8	4.3 19.3	11.5 47.7	1170 40.5	
Més català que espanyol	4	21.0 41.4	54.3 59.6	18.7 15.6	1.1 3.9	.6 1.9	4.4 12.6	814 28.1	
Només català	5	64.0 49.8	24.0 10.4	8.4 2.7	.2 .4	.7 .8	2.7 3.0	320 11.1	
NS	8		5.9 .3	24.8 1.0			69.4 9.2	38 1.3	
NC	9	.9 .1	5.3 .3	8.2 .4	.9 .2		84.6 12.5	42 1.4	
Column Total		412 14.2	741 25.6	978 33.8	217 7.5	262 9.0	283 9.8	2892 100.0	

Number of Missing Observations: 7

5) La identitat nacional subjectiva i el comportament electoral (1988).

Taula 26 La identitat nacional subjectiva i el comportament electoral (1988).

Identitat Nacional Subjectiva	Row Pct Col Pct	Comportament					Row Total	COMPORTAMENT ELECTORAL	
		Vot	1	2	Abs	NC			
Només espanyol	1	71.4 8.5			9.2 12.0	18.4 9.8	1.0 34.5	260 9.0	1. Va anar a votar i va votar 2. Va anar a votar però no va poder 3. No anà a votar perquè no pugué 4. Va preferir no anar a votar 9. No contesta
Més espanyol que català	2	68.7 7.7	1.1 15.2	13.9 17.1	16.0 8.1	.3 10.4	245 8.5		
Tan espanyol com català	3	74.3 39.9	.3 18.2	6.8 39.9	18.5 44.5	.1 19.5	1170 40.5		
Més català que espanyol	4	80.6 30.1	1.2 55.9	5.4 21.9	12.7 21.3	.1 5.7	813 28.1		
Només català	5	82.5 12.2	.6 10.7	4.2 6.8	12.1 8.0	.6 25.0	322 11.1		
NS	8	47.1 .8		5.9 1.1	46.9 3.7		38 1.3		
NC	9	41.3 .8		5.4 1.1	52.4 4.5	.8 4.8	42 1.5		
Column Total		2180 75.4	17 .6	200 6.9	485 16.8	7 .3	2890 100.0		

Number of Missing Observations: 9

6) El comportament electoral i l'autoubicació a l'eix nacional (1988).

Taula 27 El comportament electoral i l'autoubicació a l'eix nacional (1988).

Màxim nacionalisme	Row Pct Col Pct	Comportament electoral					Row Total	COMPORTAMENT ELECTORAL
		Vot	1	2	Abs	NC		
1.00		88.2 16.6	.6 15.2	4.8 9.8	6.0 5.0	.5 25.0	410 14.2	1. Va anar a votar i va votar 2. Va anar a votar però no va poder 3. No va anar a votar perquè no va poder 4. Va preferir no anar a votar 9. NC
2.00		81.5 27.7	1.2 49.5	5.5 20.4	11.7 17.9	.1 5.7	739 25.6	
3.00		73.3 33.0	.2 13.9	7.1 34.9	19.2 38.8	.1 19.5	980 33.9	
4.00		72.9 7.3	.2 2.4	11.3 12.2	15.3 6.8	.4 10.4	217 7.5	
Màxim espanyolisme	5.00	75.4 9.0	.7 10.7	7.9 10.2	15.3 8.2	.7 25.0	260 9.0	
NC	9.00	50.5 6.6	.5 8.2	8.8 12.5	39.8 23.2	.4 14.3	283 9.8	
Column Total		2179 75.4	17 .6	200 6.9	485 16.8	7 .3	2888 100.0	

Number of Missing Observations: 10



7) La identitat nacional subjectiva i el vot a partits (1988).

Taula 28 La identitat nacional subjectiva i el vot a partits (1988).

Identitat Nacional Subjectiva	Row Pct Col Pct	Vot a partits											Row Total
		AP	CDS	CiU	ERC	IC	PSC	Altres dretes	Altres esquer.	blanc	NC	99	
Només espanyol	1	9.6	4.9	11.7		8.2	46.8	.2			18.6	186	
		28.7	15.5	2.5		8.6	15.8	35.1			9.1	8.5	
Més espanyol que català	2	8.5	7.0	18.2		6.7	38.4			.2	20.9	171	
		23.4	20.6	3.7		6.5	11.9			12.1	9.5	7.9	
Tan espanyol com català	3	2.4	3.2	28.7	.6	10.5	33.6	.0	.4		20.5	867	
		33.5	48.0	29.2	6.9	51.4	52.7	32.5	23.7		46.9	39.8	
Més català que espanyol	4	1.0	1.1	59.5	5.2	5.6	13.8		1.1	.4	12.2	656	
		10.8	12.7	45.8	44.1	20.8	16.4		45.0	87.9	21.2	30.1	
Només català	5	.7		57.8	14.4	4.5	4.9	.1	1.7		15.8	264	
		3.0		17.9	49.1	6.8	2.3	32.5	28.8		11.0	12.1	
NS	8			27.9		37.3	23.2				11.6	16	
				.5		3.4	.7				.5	.7	
NC	9	2.3	10.7	15.0		26.0	4.5		2.3		39.2	17	
		.6	3.2	.3		2.5	.1		2.5		1.8	.8	
Column Total		62	58	852	78	177	552	1	16	3	379	2177	
		2.9	2.7	39.1	3.6	8.1	25.3	.1	.7	.1	17.4	100.0	

Number of Missing Observations: 722

8) El vot a partits i l'autoubicació a l'eix nacional (1988).

Taula 29 El vot a partits i l'autoubicació a l'eix nacional (1988).

Màxim nacionalisme	Row Pct Col Pct	Vot a partits											Row Total
		AP	CDS	CiU	ERC	IC	PSC	Altres dretes	Altres esquer.	blanc	NC	99	
1.00		1.1	.7	57.0	13.4	7.8	5.3	.1		.2	14.4	361	
		6.7	4.5	24.2	62.2	15.9	3.5	32.5		24.2	13.7	16.6	
2.00		.8	.8	52.7	3.7	7.2	22.1		1.2	.3	11.2	601	
		7.4	8.4	37.3	28.5	24.5	24.1		45.2	63.6	17.7	27.6	
3.00		2.0	4.4	32.6	1.0	9.1	32.4	.1	1.0	.0	17.3	717	
		23.4	54.3	27.5	8.8	37.0	42.1	32.5	45.2	12.1	32.8	33.0	
4.00		8.1	5.0	21.5		4.9	33.0		.2		27.2	159	
		20.7	13.5	4.0		4.4	9.5		2.3		11.4	7.3	
Màxim espanyolisme	5.00	11.6	3.7	14.6		7.8	42.7	.2			19.4	196	
		36.5	12.4	3.4		8.6	15.1	35.1			10.0	9.0	
NS/NC	9.00	2.3	2.9	21.5	.2	11.8	22.3		.8		38.2	142	
		5.3	7.0	3.6	.5	9.5	5.7		7.3		14.3	6.5	
Column Total		62	58	850	78	177	552	1	16	3	379	2176	
		2.9	2.7	39.1	3.6	8.1	25.4	.1	.7	.1	17.4	100.0	

Number of Missing Observations: 723

9) El coneixement de català i el vot a partits (1988).

Taula 30 El coneixement de català i el vot a partits (1988).

Coneixement de català	Row Pct Col Pct	Vot a partits										Row Total
		AP	CDS	CiU	ERC	IC	PSC	Altres dretes	Altres esquer.	blanc	NC	
		1	2	3	4	5	6	7	8	80	99	
El parla i l'escriu	1	1.8	1.0	54.1	7.2	8.4	11.1	.1	1.5	0.3	14.6	802
		23.8	13.5	50.9	73.9	38.0	16.1	67.5	78.8	75.8	31.0	36.9
L'entén i el parla	2	1.8	3.3	43.2	2.6	6.4	24.1	.1	0.4	0.0	17.9	771
		22.5	44.1	39.1	26.1	27.9	33.7	32.5	21.2	12.1	36.6	35.4
L'entén però no el parla	3	6.3	4.7	14.6		10.4	46.3			0.1	17.8	529
		53.7	42.4	9.1		31.0	44.4			12.1	25.0	24.3
No l'entén	4			10.6		7.6	43.8				38.0	74
				.9		3.2	5.8				7.4	3.4
Column Total		62	58	852	78	177	552	1	16	3	377	2175
		2.8	2.7	39.2	3.6	8.1	25.4	0.1	0.7	0.1	17.3	100.0

Number of Missing Observations: 723

B. Els estadístics de les mesures d'associació (1988).

Les mesures d'associació entre les diverses variables per a l'any 1988 segueixen la mateixa tendència que la que seguien per a l'any 1984. Segons es mostra a la taula 31, el coneixement de català, la identificació nacional subjectiva i la ubicació a l'eix nacional estan correlacionades entre elles, i totes elles (excepte l'origen<sup>49</sup>) estan correlacionades amb el vot a partits nacionalistes catalans.

Taula 31 Els estadístics de les mesures d'associació (1988).

VARIABLES		Coneixement català						
Id. nacional subjectiva	t-c	-.40976	Id Nac					
	sp	-.52545	Subj.					
Autoubicació eix nacional	t-c	.34792	-.46065	Eix nac				
	sp	.44109	-.56231					
Autoubicació eix social	t-c	.00260	.01079	.10643	Eix soc			
	sp	.00470	.01147	.14457				
Nivell estudis	t-c	-.35338	.17187	-.14384	-.09056	estudis		
	sp	-.45358	.23718	-.18976	-.12175			
religió	t-c	-.02137	.01241	.01346	-.18777	.17224	religió	
	sp	-.03036*	.01833*	.01932*	-.26923	.24658		
origen	t-c	.38053	-.32997	.27572	-.08914	-.07738	-.10456	origen
	sp	.45314	-.39339	.32330	-.10496	-.09037	.12957	
VOT a partits nac. catalans	t-c	.27239	-.29246	.30704	-.07895	-.15721	.06999	.19220
	sp	.31170	-.33219	.33806	-.06804	-.17708	.08392*	.23436
VOT a partits d'esquerra	t-c	-.11534	.10545	-.02429	.57418	-.05298	-.28239	-.17545
	sp	-.13219	.11999	-.02453	.61862	-.05999*	-.33985	-.21397

Nota: t-c (Tau c de Kendall)  
sp (Correlació de Spearman)  
\* (significança aproximada > 0)

De la mateixa manera que el 1984, el vot a partits d'esquerra només es correlaciona amb l'autoubicació a l'eix social (sobretot) i, en menor grau, amb la variable "religió".

<sup>49</sup> A l'any 1984, l'origen sí que estava correlacionat amb el vot a partits nacionalistes. El canvi pot ser degut al fet que, mentre que el 1984 es dividien els enquestats entre nascuts o no a Catalunya, el 1988 són tres els subgrups: autòctons, immigrants i mixtos.

Com a novetat, cal destacar que la variable estudis només es correlaciona amb el coneixement de català, en la mesura que com més alt és el nivell d'estudis, més alt és la competència lingüística en català.

### 3.2.3. L'enquesta post-electoral de 1992.

A. Els creuaments entre les variables "coneixement de català", "identitat nacional subjectiva", "autoubicació a l'eix nacional", "comportament electoral" i "vot a partits".

Com per a l'any anterior, en aquest subapartat només es presenten les taules de contingència dels creuaments entre les variables bàsiques per a aquesta anàlisi perquè les associacions que hi ha entre elles són molt semblants a les que hi havia a l'any 1984 i 1988.

1) El coneixement de català i la identitat nacional subjectiva (1992).

Taula 32 El coneixement de català i la identitat nacional subjectiva (1992).

Coneixement de català	Row Pct Col Pct	Identitat nacional subjectiva							Row Total
		Només Espanyol				Només Català			
		1	2	3	4	5	8	9	
El parla i l'escriu	1	2.8 7.9	2.9 14.6	30.5 35.6	36.1 64.1	25.9 69.2	.5 48.4	1.2 31.7	1037 41.7
L'entén i el parla	2	9.8 19.0	6.8 23.6	41.1 33.1	24.6 30.2	15.3 28.3	.4 23.5	2.0 35.8	717 28.8
L'entén però no el parla	3	35.0 56.6	19.4 56.5	39.5 26.7	3.4 3.5	1.1 1.7	.3 14.7	1.3 19.4	600 24.1
No l'entén	4	58.2 15.1	7.8 3.7	24.8 2.7	2.5 .4	.6 .1	1.5 13.4	4.6 10.9	96 3.9
NC	9	13.9 1.5	8.8 1.7	43.3 1.9	25.2 1.7	6.5 .7		2.3 2.2	40 1.6
Column Total		372 14.9	206 8.3	889 35.7	583 23.4	388 15.6	11 .4	41 1.6	2489 100.0

Number of Missing Observations: 0

2) El coneixement de català i l'autoubicació a l'eix nacional (1992).

Taula 33 El coneixement de català i l'autoubicació a l'eix nacional (1992).

Coneixement de català	Row Pct Col Pct	Mínim nacionalisme català				Màxim nacionalisme català		Row Total
		1.00	2.00	3.00	4.00	5.00	NC 9.00	
		El parla i l'escriu	1	6.1 19.4	4.9 23.6	27.0 34.9	33.7 59.8	
L'entén i el parla	2	8.8 19.2	7.4 24.7	37.7 33.7	27.7 34.0	10.2 23.0	8.3 24.1	717 28.8
L'entén però no el parla	3	27.7 50.7	15.2 42.6	37.0 27.7	4.9 5.0	.8 1.6	14.3 35.1	600 24.1
No l'entén	4	32.3 9.5	16.6 7.5	18.5 2.2	3.8 .6	.6 .2	28.3 11.1	96 3.9
NC	9	10.2 1.2	8.8 1.6	29.3 1.4	7.4 .5	8.4 1.0	35.8 5.8	40 1.6
Column Total		328 13.2	214 8.6	802 32.2	584 23.5	317 12.7	245 9.8	2489 100.0

Number of Missing Observations: 0

3) El coneixement de català i el comportament electoral (1992).

Taula 34 El coneixement de català i el comportament electoral (1992).

Coneixement de català	Row Pct	Comportament electoral						Row Total	COMPORTAMENT ELECTORAL
	Col Pct	Vot			Abs		NC		
		1	2	3	4	9		1. Va anar a votar i va votar	
El parla i l'escriu	1	71.3 41.9	2.1 57.8	6.6 33.1	19.9 43.4	27.4 27.4	.2	1037 41.7	2. Va anar a votar però no va poder votar
L'entén i el parla	2	76.0 30.9	.7 13.4	8.1 28.1	15.0 22.7	13.5 13.5	.2	717 28.8	3. No va anar a votar perquè no va poder
L'entén però no el parla	3	66.6 22.7	1.4 22.4	11.5 33.4	19.8 25.0	47.7 47.7	.6	600 24.1	4. Va decidir no anar a votar
No l'entén	4	57.4 3.1	2.5 6.5	10.1 4.7	30.0 6.1			96 3.9	9. No contesta
NC	9	60.0 1.3		3.7 .7	34.0 2.8	2.3 11.4		40 1.6	
Column Total		1763 70.8	37 1.5	207 8.3	475 19.1	8 .3	2489 100.0		

Number of Missing Observations: 0

4) La identitat nacional subjectiva i l'autoubicació a l'eix nacional (1992).

Taula 35 La identitat nacional subjectiva i l'autoubicació a l'eix nacional (1992).

Identitat Nacional Subjectiva	Row Pct	Mínim nacionalisme català				Màxim nacionalisme català		Row Total
	Col Pct	1.00	2.00	3.00	4.00	5.00	NC 9.00	
Només espanyol	1	39.7 45.0	14.0 24.3	26.2 12.1	4.0 2.5	.9 1.1	15.2 23.1	372 14.9
Més espanyol que català	2	26.9 16.9	24.2 23.2	30.1 7.7	5.4 1.9	.7 .5	12.7 10.7	206 8.3
Tan espanyol com català	3	11.1 30.1	10.2 42.5	50.9 56.5	14.1 21.4	4.4 12.4	9.2 33.5	889 35.7
Més català que espanyol	4	2.1 3.7	3.0 8.1	22.7 16.5	53.6 53.6	12.6 23.1	6.1 14.6	583 23.4
Només català	5	1.1 1.3	.5 .9	9.9 4.8	30.6 20.3	50.4 61.8	7.5 11.9	388 15.6
NS	8	9.8 .3	4.9 .3	51.8 .7		3.4 .1	30.1 1.4	11 .4
NC	9	21.7 2.7	3.6 .7	33.1 1.7	4.0 .3	8.2 1.0	29.4 4.9	41 1.6
Column Total		328 13.2	214 8.6	802 32.2	584 23.5	317 12.7	245 9.8	2489 100.0

Number of Missing Observations: 0

5) La identitat nacional subjectiva i el comportament electoral (1992).

Taula 36 La identitat nacional subjectiva i el comportament electoral (1992).

Identitat Nacional Subjectiva	Row Pct	Comportament electoral					Row Total	COMPORTAMENT ELECTORAL
	Col Pct	Vot			Abs NC			
		1	2	3	4	9		
Només espanyol	1	66.0 13.9	2.6 25.9	8.8 15.8	22.5 17.6	.1 6.8	372 14.9	1. Va anar a votar i va votar 2. Va anar a votar i no va poder votar 3. No anà a votar perquè no pugué 4. Va decidir no anar a votar 9. No contesta
Més espanyol que català	2	67.6 7.9		11.1 11.0	20.4 8.8	1.0 24.9	206 8.3	
Tan espanyol com català	3	68.9 34.7	.8 19.9	9.2 39.3	20.8 39.0	.3 34.2	889 35.7	
Més català que espanyol	4	75.3 24.9	2.1 32.8	6.4 18.1	16.0 19.6	.2 16.0	583 23.4	
Només català	5	77.0 17.0	1.7 17.4	7.3 13.7	14.0 11.5		388 15.6	
NS	8	45.2 .3			41.5 1.0	13.4 18.2	11 .4	
NC	9	56.6 1.3	3.6 4.0	10.8 2.1	28.9 2.5		41 1.6	
Column Total		1763 70.8	37 1.5	207 8.3	475 19.1	8 .3	2489 100.0	

Number of Missing Observations: 0

6) El comportament electoral i l'autoubicació a l'eix nacional (1992).

Taula 37 El comportament electoral i l'autoubicació a l'eix nacional (1992).

Mínim nacionalisme català	Row Pct	Comportament electoral					Row Total	COMPORTAMENT ELECTORAL
	Col Pct	Vot			Abs NC			
		1	2	3	4	9		
1.00		57.1 10.6	2.0 17.9	14.0 22.1	26.4 18.2	.6 22.8	328 13.2	1. Va anar a votar i va votar 2. Anà a votar però no va poder votar 3. No anà a votar perquè no va poder 4. Va decidir no anar a votar 9. No contesta
2.00		74.4 9.0	2.1 12.0	6.6 6.8	15.4 7.0	1.5 38.4	214 8.6	
3.00		71.7 32.6	1.3 27.9	9.0 34.8	17.8 30.1	.2 22.8	802 32.2	
4.00		78.2 25.9	1.7 27.3	4.5 12.6	15.5 19.1	.1 6.8	584 23.5	
Màxim nacionalisme català	5.00	80.9 14.6	1.1 9.5	7.6 11.6	10.3 6.9	.1 4.6	317 12.7	
NS/NC	9.00	52.3 7.3	.8 5.5	10.2 12.1	36.5 18.9	.2 4.6	245 9.8	
Column Total		1763 70.8	37 1.5	207 8.3	475 19.1	8 .3	2489 100.0	

Number of Missing Observations: 0

7) La identitat nacional subjectiva i el vot a partits (1992).

Taula 38 La identitat nacional subjectiva i el vot a partits (1992).

Identitat Nacional Subjectiva	Row Pct Col Pct	Vot a partits											Row Total
		CDS 1	CiU 2	ERC 3	IC 4	PP 5	PSC 6	Altres dretes 7	Altres esquer. 8	Blanc 80	NC 99		
Només espanyol	1	1.2 36.3	12.2 4.2	.2 .5	5.4 17.8	6.2 43.7	41.2 28.2		2.2 16.1		31.4 18.9	245 13.9	
Més espanyol que català	2		26.0 5.1		2.1 4.0	4.5 17.9	36.8 14.3		2.1 8.9	2.1 14.2	26.3 9.0	139 7.9	
Tan espanyol com català	3	.8 59.1	38.6 33.4	2.0 10.5	5.1 42.0	1.6 27.4	25.4 43.4		2.2 40.1	1.3 37.2	23.1 34.9	612 34.7	
Més català que espanyol	4	.1 4.6	52.9 32.9	8.5 31.4	3.4 20.2	.8 10.0	7.9 9.7	.1 100.0	1.4 19.0	1.4 30.1	23.3 25.2	439 24.9	
Només català	5		54.6 23.1	23.0 57.6	3.5 14.0	.1 1.1	3.6 3.0		1.1 9.8	1.2 16.8	13.0 9.6	299 17.0	
NS	8		52.1 .4				40.5 .6				7.5 .1	5 .3	
NC	9		28.8 .9		6.4 2.0		14.4 .9		8.7 6.1	1.6 1.8	40.0 2.3	23 1.3	
Column Total		8 .5	707 40.1	119 6.8	74 4.2	35 2.0	358 20.3	1 .0	33 1.9	21 1.2	406 23.0	1763 100.0	

Number of Missing Observations: 727

8) El vot a partits i l'autoubicació a l'eix nacional (1992).

Taula 39 El vot a partits i l'autoubicació a l'eix nacional (1992).

Ubicació a l'eix nacional	Row Pct Col Pct	Vot a partits											Row Total
		CDS 1	CiU 2	ERC 3	IC 4	PP 5	PSC 6	Altres dretes 7	Altres esquer. 8	blanc 80	NC 99		
Mínim nacionalisme català	1.00	1.6 36.3	17.7 4.7	1.1 1.7	4.1 10.4	4.0 21.6	40.4 21.1		3.1 17.8		27.9 12.9	187 10.6	
	2.00	.9 18.2	23.4 5.3	.9 1.2	5.9 12.6	6.5 29.4	31.2 13.8		3.0 14.5	1.8 14.2	26.3 10.3	159 9.0	
	3.00	.3 22.8	36.7 29.8	2.3 11.1	5.1 39.5	2.1 35.3	26.1 41.8		2.7 46.7	1.9 53.1	22.8 32.2	575 32.6	
	4.00	.4 22.8	57.6 37.2	7.7 29.6	4.2 25.7	1.0 12.6	8.9 11.3	.1 100.0	.8 10.6	.3 7.1	19.0 21.4	457 25.9	
Màxim nacionalisme català	5.00		55.9 20.3	26.1 56.1	1.7 5.9		3.3 2.4		1.2 9.4	.8 9.7	11.1 7.0	257 14.6	
NS/NC	9.00		15.1 2.7	.3 .3	3.4 5.9	.3 1.1	26.8 9.6		.3 1.1	2.6 15.9	51.2 16.2	128 7.3	
Column Total		8 .5	707 40.1	119 6.8	74 4.2	35 2.0	358 20.3	1 .0	33 1.9	21 1.2	406 23.0	1763 100.0	

Number of Missing Observations: 727

9) El coneixement de català i el vot a partits (1992).

Taula 40 El coneixement de català i el vot a partits (1992).

Coneixement de català	Row Pct Col Pct	Vot a partits											Row Total
		CDS 1	CiU 2	ERC 3	IC 4	PP 5	PSC 6	Altres dretes 7	Altres esquer. 8	Blanc 80	NS 99		
El parla i l'escriu	1	.6	52.2	13.6	4.4	.8	8.5	.1	1.6	1.0	17.1	739	
		54.5	54.6	84.6	43.9	17.4	17.5	100.0	36.6	37.2	31.1	41.9	
L'entén i el parla	2	.4	43.9	2.8	3.2	2.9	19.0		2.4	1.2	24.2	545	
		27.3	33.8	12.9	23.2	44.7	28.9		39.0	32.7	32.5	30.9	
L'entén però no el parla	3	.4	18.2	.5	4.6	3.3	40.6		1.9	1.5	29.1	400	
		18.2	10.3	1.5	25.0	37.9	45.3		23.4	28.3	28.6	22.7	
No l'entén	4		6.3	1.0	8.0		46.2		.7		37.9	55	
			.5	.5	5.9		7.1		1.1		5.2	3.1	
NC	9		27.1	2.3	6.2		18.6			1.6	44.2	24	
			.9	.5	2.0		1.2			1.8	2.6	1.3	
Column Total		8	707	119	74	35	358	1	33	21	406	1763	
		.5	40.1	6.8	4.2	2.0	20.3	.0	1.9	1.2	23.0	100.0	

Number of Missing Observations: 727

B. Els estadístics de les mesures d'associació (1992).

A la taula 41, es mostren, com s'ha fet per a les convocatòries electorals anteriors, els estadístics de les mesures d'associació que hi ha entre diverses variables que incideixen en el vot.

Taula 41 Els estadístics de les mesures d'associació (1992).

VARIABLES		Coneix. català						
Id. nacional subjectiva	t-c	-.39613	Id Nac. Subj.					
	sp	-.51291						
Autoubicació eix nacional	t-c	-.22801	.38852	Eix nac				
	sp	-.27733			.47465			
Autoubicació eix social	t-c	.06070	.01412	.11782	Eix soc			
	sp	.07956*				.01831	.14935	
Nivell estudis	t-c	-.34741	.13181	.02893	.06749	estudis		
	sp	-.44946					.18071	.03807
religió	t-c	-.08538	.01989	-.02868	-.11106	.17739	religió	
	sp	-.12209						.02891*
origen	t-c	.30731	-.40280	-.27395	-.03786	-.08026	.05357	origen
	sp	.36335						
VOT a partits nac. catalans	t-c	.29084	-.28983	-.18797	-.00110	-.11529	.08812	
	sp	.33378						
VOT a partits d'esquerra	t-c	-.02293	.04083	.07346	.44309	-.03939	-.11506	-.06996
	sp	-.02734						

Nota: t-c (Tau c de Kendall)  
 sp (correlació de Spearman)  
 \* (significança aproximada > 0)

En línies generals, les associacions entre les variables segueix el mateix esquema que s'ha vist en els anys 1984 i 1988. En efecte, el coneixement de català, l'autoubicació a l'eix nacional, la identitat nacional subjectiva i l'origen estan correlacionades entre elles. D'aquestes quatre, totes excepte l'autoubicació a l'eix nacional, està correlacionat amb el vot



a partits nacionalistes catalans.

Com a canvi més rellevant respecte el 1988, cal destacar el següent: que el vot a partits d'esquerra es correlaciona només amb l'autoubicació a l'eix social. L'altra variable -la "religió"- que el 1984 i 1988 es correlacionava amb aquestes dues, el 1992 només es correlaciona amb el nivell d'estudis.

### 3.2.4. Enquesta post-electoral de 1995.

A. Els creuaments entre les variables "coneixement de català", "identitat nacional subjectiva", "autoubicació a l'eix nacional", "comportament electoral" i "vot a partits".

Aquest és el quart i subapartat dedicat a la presentació de les taules de contingència elaborades a partir del creuament de les variables habituals. Com que l'associació que hi ha entre elles continua tenint el mateix caire, tampoc no s'ha afegit cap comentari a les taules, excepte a la taula-resum dels estadístics de les mesures d'associació.

#### 1) El coneixement de català i la identitat nacional subjectiva (1995).

**Taula 42 El coneixement de català i la identitat nacional subjectiva (1995).**

Coneixement de català	Row Pct Col Pct	Identitat Nacional Subjectiva							Row Total
		Només espanyol				Només català			
		1	2	3	4	5	8	9	
El parla i l'escriu	1	2.6 9.0	3.9 27.6	39.0 46.0	33.7 70.6	19.8 71.4	.5 37.7	.6 26.5	768 48.5
L'entén i el parla	2	12.4 26.8	5.2 22.3	47.3 34.4	21.1 27.3	12.5 27.8	.7 35.6	.8 23.8	474 29.9
L'entén però no el parla	3	38.2 53.3	16.8 46.9	38.7 18.2	2.5 2.1	.6 .8	.7 22.3	2.6 46.9	306 19.3
No l'entén	4	62.9 10.8	9.3 3.2	25.4 1.5			1.2 4.5	1.2 2.8	38 2.4
Column Total		219 13.8	109 6.9	651 41.1	366 23.1	212 13.4	10 .6	17 1.0	1585 100.0

Number of Missing Observations: 13

#### 2) El coneixement de català i l'autoubicació a l'eix nacional (1995).

Taula 43 El coneixement de català i l'autoubicació a l'eix nacional (1995).

Coneixement de català	Row Pct Col Pct	mínim nacionalisme català				màxim nacionalisme català		NS/NC	Row Total
		1.00	2.00	3.00	4.00	5.00	9.00		
El parla i l'escriu	1	7.1	7.8	33.5	26.0	22.9	2.8	770	
		25.1	35.5	46.3	60.4	70.5	33.2	48.5	
L'entén i el parla	2	10.4	14.0	33.5	22.0	14.5	5.5	476	
		22.8	39.6	28.6	31.6	27.6	40.8	29.9	
L'entén però no el parla	3	35.4	11.4	39.9	7.9	1.4	3.9	306	
		49.9	20.8	21.9	7.3	1.7	18.5	19.2	
No l'entén	4	13.0	18.7	48.7	5.8	.8	12.9	38	
		2.3	4.2	3.3	.7	.1	7.5	2.4	
Column Total		217	168	558	331	250	65	1589	
		13.6	10.6	35.1	20.9	15.7	4.1	100.0	

Number of Missing Observations: 9

3) El coneixement de català i el comportament electoral (1995).

Taula 44 El coneixement de català i el comportament electoral (1995).

Coneixement de català	Row Pct Col Pct	Comportament electoral					Row Total	COMPORTAMENT ELECTORAL
		Vot		Abs	NC			
		1	2	3	4	5		
El parla i l'escriu	1	76.6	.7	6.3	16.1	.3	768	1. Va anar a votar i va votar
		49.0	45.2	38.6	51.0	60.1	48.5	2. Anà a votar però no va poder votar
L'entén i el parla	2	77.1	.3	7.2	15.4		474	3. No anà a votar perquè no va poder
		30.5	10.4	27.3	30.2		29.9	4. Va decidir no anar a votar
L'entén però el parla	3	72.3	1.6	11.4	14.1	.6	305	5. No contesta
		18.4	40.6	27.8	17.7	39.9	19.2	
No l'entén	4	70.6	1.2	21.0	7.1		38	
		2.2	3.9	6.3	1.1		2.4	
Column Total		1202	12	125	242	4	1586	
Total		75.8	.8	7.9	15.3	.3	100.0	

Number of Missing Observations: 12

4) La identitat nacional subjectiva i l'autoubicació a l'eix nacional (1995).

Taula 45. La identitat nacional subjectiva i l'autoubicació a l'eix nacional (1995).

Identitat Nacional Subjectiva	Row Pct Col Pct	mínim nacionalisme català				màxim nacion. català		NS/NC	Row Total
		1.00	2.00	3.00	4.00	5.00	9.00		
Només espanyol	1	37.9 38.7	16.6 21.6	33.3 13.1	5.6 3.6	1.4 1.2	5.2 17.6	219 13.8	
Més espanyol que català	2	39.8 20.6	25.0 16.5	27.4 5.5	2.7 .9	2.3 1.0	2.8 4.7	111 7.0	
Tan espanyol com català	3	10.8 32.7	13.6 52.7	53.0 62.1	13.8 26.8	4.4 11.4	4.5 45.0	653 41.0	
Més català que espanyol	4	2.5 4.3	3.4 7.4	23.2 15.3	47.2 51.9	21.4 31.3	2.3 13.1	368 23.1	
Només català	5	.2 .2	1.4 1.8	6.7 2.6	25.9 16.6	63.8 54.2	2.1 6.8	214 13.4	
NS	8	22.3 1.0		40.1 .7	7.7 .2	4.5 .2	25.5 3.9	10 .6	
NC	9	30.9 2.5		25.1 .8		10.3 .7	33.7 8.9	17 1.1	
Column Total		215 13.5	168 10.6	557 35.0	335 21.1	252 15.8	65 4.1	1593 100.0	

Number of Missing Observations: 5

5) La identitat nacional subjectiva i el comportament electoral (1995).

Taula 46 La identitat nacional subjectiva i el comportament electoral (1995).

Identitat nacional subjectiva	Row Pct Col Pct	Comportament electoral					Row Total	COMPORTAMENT ELECTORAL
		Vot 1	2	3	Abs 4	NC 5		
Només espanyol	1	66.2 11.9	1.2 23.1	10.9 18.9	20.8 18.8	.8 39.9	217 13.7	1. Va anar a votar i va votar
Més espanyol que català	2	74.3 6.8	2.8 27.2	4.1 3.7	18.3 8.5	.4 10.1	111 7.0	2. Anà a votar i no pogué votar
Tan espanyol com català	3	73.1 39.5	.4 22.8	9.1 47.5	17.1 46.5	.3 39.9	653 41.1	3. No anà a votar perquè no pogué
Més català que espanyol	4	83.6 25.5	.2 6.7	5.4 15.7	10.8 16.5		368 23.1	4. Va decidir no anar a votar
Només català	5	84.5 14.9	.9 16.1	6.5 11.0	8.2 7.3		213 13.4	5. No contesta
NS	8	47.8 .4		22.3 1.8	30.0 1.2		10 .6	
NC	9	67.0 .9	2.7 4.0	10.3 1.4	17.3 1.2	2.6 10.1	17 1.1	
Column Total		1207 76.0	12 .7	125 7.9	241 15.1	4 .3	1589 100.0	

Number of Missing Observations: 9

6) El comportament electoral i l'autoubicació a l'eix nacional (1995).

Taula 47 El comportament electoral i l'autoubicació a l'eix nacional (1995).

Row Pct Col Pct	Comportament electoral					Row Total	COMPORTAMENT ELECTORAL 1. Va anar a votar i va votar 2. Anà a votar i no pogué votar 3. No anà a votar perquè no pogué 4. Va decidir no anar a votar 5. No contesta
	Vot	1	2	3	Abs 4		
Mínim nacionalisme català	1.00	63.8	1.6	8.6	26.0		217
		11.4	28.7	14.9	23.2		13.6
2.00		71.4	.3	10.3	16.9	1.0	168
		9.9	3.9	13.9	11.7	39.9	10.6
3.00		76.3	.9	7.3	15.2	.3	556
		35.1	41.6	32.6	34.8	39.9	34.9
4.00		79.7	.2	8.6	11.5		337
		22.2	6.5	23.0	16.0		21.1
Màxim nacionalisme català	5.00	89.0	.7	2.9	7.3		251
		18.5	15.5	5.8	7.6		15.7
9.00		54.1	.7	19.0	24.8	1.4	65
NS/NC		2.9	3.9	9.9	6.7	20.1	4.1
Column Total		1209	12	125	242	4	1593
		75.9	.8	7.9	15.2	.3	100.0

Number of Missing Observations: 4

7) La identitat nacional subjectiva i el vot a partits (1995).

Taula 48 La identitat nacional subjectiva i el vot a partits (1995).

Row Pct Col Pct	Vot a partits									Row Total					
	CiU	1	ERC	2	IC-EV	3	PP	4	PSC		5	Altres	6	Blanc	96
Identitat Nacional Subjectiva	Només espanyol	1	23.3	1.2	4.0	16.0	30.0	.3		25.2	144				
			7.4	1.6	6.0	27.4	20.2	11.8		14.9	11.9				
	Més espanyol que català	2	12.0		10.4	23.4	30.2		.5	23.4	83				
			2.2		9.0	23.1	11.7		6.5	8.0	6.8				
	Tan espanyol com català	3	34.4	2.9	10.1	7.7	21.4		1.0	22.5	476				
			36.4	12.6	50.2	44.1	47.8		67.6	44.3	39.5				
	Més català que espanyol	4	49.9	15.1	7.7	.9	9.8	1.1		15.4	307				
			34.0	42.1	24.9	3.2	14.1	88.2		19.6	25.5				
	Només català	5	49.7	25.8	4.3	1.0	6.3			12.9	180				
			19.9	42.1	8.1	2.1	5.3			9.6	14.9				
NS		8	9.4		37.3				37.3	16.1	5				
			.1		1.8				25.9	.3	.4				
NC		9		15.4			15.4			69.2	11				
				1.6			.8			3.3	.9				
Column Total			451	110	96	84	213	4	7	242	1206				
			37.4	9.1	7.9	6.9	17.6	.3	.6	20.1	100.0				

Number of Missing Observations: 392

8) El vot a partits i l'autoubicació a l'eix nacional (1995).

Taula 49 L'autoubicació a l'eix nacional i el vot a partits (1955).

Row Pct Col Pct		Vot a partits								Row Total
		CiU	ERC	IC-EV	PP	PSC	altres	blanc	NC	
		1	2	3	4	5	6	96	99	
Mínim nacionalisme català	1.00	17.1		8.5	18.2	26.4	.3		29.5	138
		5.2		12.2	30.0	17.1	11.8		16.8	11.4
	2.00	27.5	.3	11.3	19.2	23.4		.6	17.7	120
		7.3	.3	14.2	27.6	13.2		11.2	8.8	9.9
	3.00	34.2	3.8	10.0	5.3	22.9	.8	1.4	21.5	424
		32.0	14.6	44.3	27.0	45.7	88.2	88.8	37.5	35.1
	4.00	52.1	13.0	6.4	2.7	12.2			13.7	268
		30.8	31.7	18.0	8.5	15.4			15.1	22.2
Màxim nacionalisme català	5.00	47.4	26.4	3.3	1.0	6.2			15.7	223
		23.4	53.5	7.7	2.6	6.5			14.5	18.5
NS/NC	9.00	17.0		10.0	10.0	12.5			50.5	35
		1.3		3.7	4.2	2.1			7.3	2.9
Column		453	110	96	84	213	4	7	243	1208
Total		37.5	9.1	7.9	6.9	17.6	.3	.6	20.1	100.0

Number of Missing Observations: 390

9) El coneixement de català i el vot a partits (1995).

Taula 50 El coneixement de català i el vot a partits (1995).

Row Pct Col Pct	Coneixement de català	Vot a partits								Row Total
		CiU	ERC	IC-EV	PP	PSC	Altres	Blanc	NC	
		1	2	3	4	5	6	96	99	
El parla i l'escriu	1	43.7	14.9	7.2	4.4	12.7	.6	.9	15.7	588
		56.8	80.9	44.1	31.6	35.4	88.2	74.1	38.2	49.0
L'entén i el parla	2	44.4	4.7	8.5	7.9	12.2		.5	21.7	366
		35.9	15.9	32.6	35.5	21.2		25.9	33.0	30.5
L'entén però no el parla	3	14.1	.8	10.1	12.0	36.1	.2		26.6	220
		6.9	1.6	23.3	32.4	37.7	11.8		24.4	18.3
No l'entén	4	6.6	6.6		1.8	45.4			39.7	27
		.4	1.6		.6	5.7			4.4	2.2
Column		452	109	96	82	211	4	7	241	1201
Total		37.7	9.0	8.0	6.8	17.6	.3	.6	20.1	100.0

Number of Missing Observations: 397

## B. Els estadístics de les mesures d'associació (1995).

La taula 51 recull els estadístics de les mesures d'associació per a l'any 1995. Com es pot veure, els índexs continuen mostrant unes correlacions semblants a les que ja s'havien detectat a les tres altres convocatòries, si bé hi ha hagut algun canvi respecte el 1992.

Taula 51 Els estadístics de les mesures d'associació (1995).

VARIABLES		Coneix. català						
Id. nacional	t-c	-.36657		Id. Nac				
subjectiva	sp	-.46227		Subj.				
Autoubicació eix	t-c	-.24011	.45715	Eix nac				
nacional	sp	-.30145	.57627					
Autoubicació eix	t-c	.06783	-.05872	.02094	Eix soc			
social	sp	.08551	-.07925	.02771*				
Nivell estudis	t-c	-.31676	.11121	.03692	-.10504	estudis		
	sp	-.39660	.15270	.04785*	-.14151			
religió	t-c	-.12670	.06660	.00985	-.14505	.14983	religió	
	sp	-.19787	.11475	.01639*	-.24104	.25163		
origen	t-c	-.19548	-.33455	-.24976	-.06798	-.00457	.03878	origen
	sp	.23356	-.39726	-.28991	-.07894*	-.00603*	.05541*	
VOT a partits nac.	t-c	.23235	-.26740	-.24595	.02625	-.08717	.00706	.16512
catalans	sp	.27415	-.30150	-.27068	.03348	-.09690*	.00923*	.19709
VOT a partits	t-c	.02186	-.02829	-.00817	.43714	-.11217	-.13723	-.02864
d'esquerra	sp	.02373*	-.03157*	-.00942	.48453	-.12531*	-.19605	-.03406*

Nota: T-c (Tau c de Kendall)  
 sp (correlació de Spearman)  
 \* (significança aproximada > 0)

El vot a partits nacionalistes catalans es correlaciona amb el coneixement de català, amb l'autoubicació a l'eix nacional (cosa que no succeïa el 1992) i amb la identitat nacional subjectiva. En canvi, no es correlaciona amb l'origen, com també passava el 1988.

Les quatre variables que sovint es correlacionen amb el vot a partits nacionalistes catalans estan associades entre elles, si bé el coneixement de català ja no està correlacionat amb l'origen, segurament perquè el coneixement de català ha augmentat de manera apreciable entre tots els sectors de la societat.

El vot a partits d'esquerra, com el 1992, només està correlacionat amb la variable "autoubicació a l'eix social".

Finalment, el coneixement de català continua estant associat al nivell d'estudis, segons la pauta habitual: el coneixement de català és més alt, com més alt és el nivell d'estudis. Pel que fa a aquesta darrera variable, també es correlaciona amb la variable "religió".

### 3.2.5. Les conclusions sobre l'associació entre les variables socials i el vot a partits.

A partir dels índexs de les mesures d'associació que hi ha entre les diverses variables, i havent vist les taules de contingència respectives, es pot afirmar el següent:

1) el vot a partits nacionalistes catalans està associat a les variables de "coneixement de català", "identitat nacional subjectiva", "autoubicació a l'eix nacional" i "origen", si bé hi ha anys en els quals l'associació d'alguna d'aquestes variables amb el vot a partits nacionalistes catalans perd força: l'origen i l'autoubicació a l'eix nacional.

2) el vot a partits d'esquerra està associat a les variables "autoubicació a l'eix social" i "religió", si bé aquesta darrera només ho està segons les dades de les enquestes de 1984 i 1988.

3) les variables que estan associades amb el vot a partits nacionalistes catalans acostumen a estar associades també entre elles, excepte el coneixement de català i l'origen a l'any 1995.

4) La variable "religió" només es correlaciona o bé amb el vot a partits d'esquerra i l'autoubicació a l'eix social el 1984 i 1988; i amb el nivell d'estudis el 1992 i 1995.

5) La variable "nivell d'estudis" es correlaciona tots els anys amb el "coneixement de català"; amb l'"origen" el 1984 i amb la "religió" el 1992 i 1995.

A banda de constatar les associacions que hi ha entre aquestes variables, és interessant tenir en compte l'evolució dels índexs de correlació de Spearman que presenten aquestes variables al llarg dels quatre anys (vegeu taula 52).

**Taula 52 Els índexs de correlació (Spearman) de les variables socials amb el vot a partits.**

El vot a partits nacionalistes catalans

	1984	1988	1992	1995
coneixement de català	.291	.311	.333	.274
identitat nacional subjectiva	-.278	-.332	-.324	-.301
autoubicació eix nacional	.263	.338	-.204	-.270
origen	.298	.234	.273	.197

El vot a partits d'esquerra

	1984	1988	1992	1995
autoubicació eix social	.433	.618	.476	.484
religió	-.306	-.339	-.141	-.196

Pel que fa al vot als partits nacionalistes catalans, es pot assenyalar el següent:

1) l'índex de correlació amb el coneixement de català augmenta a mesura que passen els anys, per baixar al nivell mínim el 1995. Aquesta evolució coincideix amb dos fets: amb els nivells d'abstenció registrats a cada elecció i amb l'augment del coneixement de català. Així, quan la participació és baixa, la correlació del coneixement de català amb el vot a partits nacionalistes catalans augmenta; i a l'inrevés, amb la particularitat que el 1995, l'índex és el més baix de tots coincidint amb l'extensió del coneixement del català.

2) l'índex de correlació amb el origen territorial de l'individu comença sent el més alt el 1984 per passar a ser el més baix el 1995. Aquesta rebaixa en l'associació entre les dues variables pot ser deguda al decrement del percentatge de persones immigrades, combinada amb la progressiva incorporació de votants d'origen immigrant a votar partits nacionalistes catalans<sup>50</sup>.

En relació al vot als partits d'esquerra, cal remarcar que:

1) les variables que estan vinculades al vot a partits nacionalistes catalans no presenten índexs d'associació significatius amb el vot a partits d'esquerra i, també a l'inrevés, les dues variables que estan vinculades al vot a partits d'esquerra tampoc no estan associades significativament amb el vot a partits nacionalistes catalans.

2) La variable "autoubicació a l'eix social" és la variable social que presenta els índexs de correlació més alts per cada any de tot el conjunt d'índexs calculats entre totes les variables socials i els partits.

<sup>50</sup> En un posterior apartat d'aquest capítol, s'introduirà la variable "origen" en el marc d'anàlisi, de manera que s'intentarà validar o no la sospita anunciada.



\*\*\*\*\*

En aquest apartat, s'ha vist com hi ha un seguit de variables socials que estan associades constantment entre elles i amb el vot a determinades forces polítiques. Així, el vot a partits nacionalistes catalans és més alt si el coneixement de català és més alt, si la identitat nacional subjectiva tendeix a ser catalana o només catalana, si en l'autoubicació a l'eix nacional l'individu opta per situar-se més a prop de l'extrem de màxim catalanisme o similar, i si l'individu és nascut a Catalunya fill de pares també nascuts a Catalunya. Per l'altra banda, el vot a partits d'esquerra no està massa associat a aquestes variables, però sí ho està amb altres variables socials, sobretot amb l'autoubicació a l'eix social, el que representa el contínuum esquerra-dreta.

Havent constatat aquestes associacions, en els propers apartats es creuaran algunes de les variables que estan en el bloc de les associades amb el vot a partits nacionalistes catalans (aquesta inclosa) amb la variable "edat", la variable "origen", la variable "Escola Catalana". Un cop acomplert aquest propòsit en els successius apartats, finalment, es farà una anàlisi de l'impacte combinat de la variable "origen" i "Escola Catalana" en els canvis soferts entre 1984 i 1995 per les variables "coneixement de català", la "identitat nacional subjectiva" i vot a partits nacionalistes catalans. Finalment, i abans de concloure aquest capítol, s'analitzarà la situació en què queden les diverses variables emprades fins ara segons les dades proporcionades per l'enquesta post-electoral de 1995.

### 3.3. L'impacte de la variable "edat" sobre el coneixement de català, la identitat nacional subjectiva, l'autoubicació a l'eix nacional i el vot a partits nacionalistes catalans.

En aquest apartat s'analitza la incidència de la variable "edat" damunt de tres de les variables que es correlacionen amb el vot a partits nacionalistes catalans (el coneixement de català, l'autoubicació a l'eix nacional i la identitat nacional subjectiva), així com també la relació que hi ha entre aquesta darrera, el comportament electoral i l'edat<sup>51</sup>.

L'objectiu d'aquest apartat és mostrar si l'edat està relacionada amb aquestes variables, de tal manera que els grups d'edat més joves tindrien un coneixement més alt de la llengua catalana, se sentirien bàsicament catalans o més catalans en una proporció superior a la dels altres grups d'edat, s'autoubicarien en posicions més catalanistes i, en definitiva, votarien en un percentatge més elevat a partits nacionalistes catalans (CiU o ERC), en el cas que haguessin decidit participar a les eleccions.

Partint de les dades del cens de població o el padró d'habitants, s'ha vist que, efectivament, el coneixement de català és més alt entre els grups d'edat més joves i que el coneixement de català s'ha estès i ha crescut en els primers anys, com a impacte de la introducció de la llengua catalana en els plans d'estudi en l'ensenyament obligatori.

Per tant, el primer que es farà en aquest apartat és contrastar si la relació entre "edat" i "coneixement de català", que els censos i els padrons marquen, també és detectada per les enquestes que s'empren en aquest capítol. Així, un cop vist les dades sobre la capacitació lingüística que aporten les enquestes i, en especial, en relació a l'edat, s'abordarà l'anàlisi de la resta de variables procedents de l'enquesta i que, com s'ha vist a l'apartat anterior, estan considerablement associades al coneixement de català. Es tractarà, doncs, de veure si aquestes variables (identitat nacional subjectiva, autoubicació a l'eix nacional, i vot a partits nacionalistes catalans) també canvien segons el grup d'edat.

En aquest context, l'anàlisi de la variable "edat" es farà per grups d'edat per una raó fonamental: és l'única manera de copsar si els canvis en les variables no responen només a un efecte d'edat, sinó que són un efecte de generació, és a dir, un conjunt de ciutadans (d'edats properes) que han sofert els mateixos impactes en la seva socialització secundària, en especial, l'escola. Per això, es presenten els resultats agregats per grups d'edat i en cinc columnes paral·leles, amb la finalitat de facilitar l'evolució d'una mateixa generació al llarg de les quatre convocatòries electorals<sup>52</sup>.

---

<sup>51</sup> La cinquena variable que en l'anterior apartat s'ha vist que també es relaciona amb totes elles és la de l'"origen", la qual serà tractada específicament en el proper apartat, a mode de control de la variable edat.

Així mateix, s'ha introduït la variable comportament perquè hi ha bastantes diferències quant a la participació electoral en funció de l'edat.

<sup>52</sup> Aquesta és la raó per la qual hi ha cinc columnes paral·leles tot i que les convocatòries electorals que s'analitzen són quatre: 1984, 1988, 1992 i 1995. Efectivament, els grups d'edat són de quatre anys, de manera que al ser les eleccions cada quatre anys entre 1984 i 1992, un grup d'edat coincideix amb una generació. Aquesta correspondència es trenca a la convocatòria de l'any 1995, perquè les eleccions es van avançar uns mesos. Per això, no hi ha correspondència entre grup d'edat i generació. Per a possibilitar l'anàlisi per generacions, per al 1995, s'han fet uns nous grups d'edat, representats a la columna "1995b". Així, es pot veure sense problemes l'efecte "edat" (els individus tenen un comportament, una actitud o unes característiques determinades perquè tenen tants anys, perquè són joves o perquè són vells) i l'efecte "generació" (és a dir, es comporten, pensen o fan tal cosa perquè han viscut en un temps determinat a una edat determinada, i aquestes actituds, valors o comportaments els mantenen des d'aleshores).

A continuació, hom pot trobar les taules de la variable "edat" amb el coneixement de català, la identitat nacional subjectiva, l'autoubicació a l'eix nacional i, finalment, el vot a partits nacionalistes catalans<sup>53</sup>. Cadascuna de les taules serà objecte d'un breu comentari que no té cap altra pretensió que la d'assenyalar els trets més significatius, sense voler entrar en una disquisició molt més detallada. A mode de conclusió, s'inclou, al final de l'aquest apartat, una taula amb les mitjanes d'edat a cada valor de les diferents variables per a confirmar les diferències existents.

### 3.3.1. El coneixement de català i l'edat (1984-1995).

Tal i com s'apreciava a les dades provinents del cens i el padró d'habitants, la taula 53 confirma que el coneixement de català és molt més alt als grups d'edat més joves que als d'edats més grans.

En efecte, per a cada any el percentatge dels que diuen parlar i escriure el català és més alt en el grup d'edat més jove de tots (el de 18 a 21 anys) i va descendint a mesura que el grup d'edat corresponen a una edat més alta.

Com a segon element a tenir en compte, és que el coneixement de català al primer grup d'edat és més a gran mesura que van passant els anys. Mentre que el 1984, el 47,7% dels joves de 18 a 21 diuen parlar i escriure el català, el 1988 és del 69,3%, el 1992 és del 81,4% i el 1995 del 93,9%. De la mateixa manera, el percentatge dels que diuen entendre el català, però no parlar-lo, va baixant progressivament des del 18,0% de 1984 al 4,9% de 1995.

Si hom s'aproxima a les dades per generacions, es pot veure que el percentatge de qualsevol de les quatre capacitats lingüístiques en un any és manté, per a la mateixa generació, a la convocatòria següent, però no per al grup d'edat corresponent, que presenta un avenç de la catalanització<sup>54</sup>.

Com a dada a retenir de l'evolució general del coneixement de català, s'ha de remarcar que es tracta d'un procés clar d'augment de la competència lingüística en català, que afecta els grups d'edat més joves i que és més gran entre aquelles generacions que han assistit a l'escola quan el català ja era -com a mínim- una assignatura obligatòria (sinó és que era ja també la llengua vehicular d'una part destacada del seu ensenyament).

Sense entrar en més detalls, perquè les xifres de la taula sobre el coneixement de català són prou eloqüents i han servit per a confirmar allò que se sabia a partir de les xifres del cens i el padró d'habitants, en el proper subapartat es comentaran els principals trets de l'associació que hi ha entre l'edat i la identitat nacional subjectiva.

---

<sup>53</sup> El creuament de la variable "comportament electoral" amb l'edat no s'inclou per dues raons. La primera, sense que l'ordre sigui important, és perquè, com s'ha vist anteriorment, les dades no són excessivament fiables perquè els entrevistats diuen haver votat en una proporció molt més alta que la que mostren les xifres reals. La segona es deu al fet que la variable "comportament" serà tinguda en compte més endavant quan s'analitzarà la variable "Escola Catalana" i, per tant, en aquell moment ja es considerarà en compte l'impacte de l'edat en el fet de participar o no a les eleccions al Parlament de Catalunya.

<sup>54</sup> Per exemple, el grup d'edat de 18 a 21 anys i que diu parlar i escriure en català el 1984 és el 47,7%. El 1988, aquesta generació és la que té entre 22 i 25 anys i mostra un percentatge del 47,8%, més de sis punts al percentatge que mostrava aquest grup d'edat a l'any 1984 (el 41,7%). Per tant, es la manera com es pot apreciar l'impacte de l'efecte edat i, sobretot, de l'efecte generació.

Taula 53 Edat i coneixement de català (1984-1995).

Edat	Coneixement	1984	1988	1992	1995	1995b	Edat
18-21	Parla i escriu	47.7	69.3	81.4	93.9	94.7	18-20
	Entén i parla	31.3	17.1	8.6	0.5	0.4	
	Entén però no parla	18.0	12.7	7.3	5.5	4.9	
	No entén	2.9	1.0	2.3	0.0	0.0	
22-25	Parla i escriu	41.7	47.8	67.2	81.5	86.2	21-24
	Entén i parla	32.3	34.6	13.3	10.9	7.3	
	Entén però no parla	20.4	16.5	14.3	6.9	6.2	
	No entén	5.3	1.1	1.9	0.7	0.4	
26-29	Parla i escriu	33.4	40.8	56.0	73.2	78.1	25-28
	Entén i parla	35.9	27.9	19.4	12.9	10.3	
	Entén però no parla	26.4	29.0	20.2	13.5	10.9	
	No entén	4.3	1.5	2.5	0.4	0.7	
30-33	Parla i escriu	30.5	33.5	54.5	59.0	62.6	29-32
	Entén i parla	39.4	39.0	20.6	31.8	27.6	
	Entén però no parla	26.7	25.8	21.2	9.2	9.8	
	No entén	3.2	1.7	2.0	0.0	0.0	
34-37	Parla i escriu	26.7	25.5	45.4	54.9	51.9	33-36
	Entén i parla	37.2	40.4	30.7	34.0	34.5	
	Entén però no parla	31.7	31.4	22.2	11.1	13.6	
	No entén	4.3	2.7	1.5	0.0	0.0	
38-41	Parla i escriu	28.4	29.5	40.4	44.3	46.1	37-40
	Entén i parla	36.1	37.0	30.4	34.2	35.8	
	Entén però no parla	30.6	29.3	23.9	18.8	16.8	
	No entén	4.2	3.4	2.7	2.7	1.3	
42-45	Parla i escriu	20.4	29.4	25.5	38.1	36.8	41-44
	Entén i parla	37.7	38.7	36.7	35.3	37.1	
	Entén però no parla	33.7	28.4	33.8	26.2	24.3	
	No entén	8.0	3.5	2.8	0.4	1.9	
46-49	Parla i escriu	22.7	29.1	26.4	31.2	34.0	45-48
	Entén i parla	39.1	44.0	35.2	50.2	44.3	
	Entén però no parla	30.8	21.5	33.7	16.3	19.3	
	No entén	7.4	5.4	3.0	2.3	2.3	
50-53	Parla i escriu	21.0	22.7	32.0	29.4	33.5	49-52
	Entén i parla	39.6	37.5	31.9	43.0	41.4	
	Entén però no parla	34.9	34.1	30.5	25.7	23.2	
	No entén	4.4	5.7	4.5	1.9	1.9	
54-57	Parla i escriu	20.5	22.5	23.7	24.9	29.9	53-56
	Entén i parla	35.7	43.5	38.5	39.9	43.4	
	Entén però no parla	35.8	25.8	31.3	32.5	26.2	
	No entén	7.6	8.1	5.4	2.6	0.6	
58-61	Parla i escriu	27.7	30.0	23.5	29.2	22.5	57-60
	Entén i parla	36.2	34.2	38.0	47.5	46.8	
	Entén però no parla	27.7	30.5	33.1	21.5	27.0	
	No entén	5.7	5.1	3.7	1.8	3.7	
62-65	Parla i escriu	17.7	28.5	26.8	26.9	27.4	61-64
	Entén i parla	44.3	36.2	36.8	38.3	43.5	
	Entén però no parla	30.3	26.0	28.6	32.5	27.4	
	No entén	7.7	9.3	3.9	2.3	1.8	
66-69	Parla i escriu	21.9	30.1	45.0	27.8	30.0	65-68
	Entén i parla	40.2	35.5	21.7	37.5	32.0	
	Entén però no parla	24.4	32.7	24.0	32.5	34.8	
	No entén	12.2	1.8	8.8	2.2	3.2	
+ 70	Parla i escriu	20.5	28.1	23.1	31.0	30.2	+ 69
	Entén i parla	43.2	40.5	42.4	29.1	30.2	
	Entén però no parla	21.7	23.4	23.9	28.8	30.1	
	No entén	12.8	8.0	9.6	11.0	9.4	

### 3.3.2. La identitat nacional subjectiva i l'edat (1984-1995).

La identitat nacional subjectiva evoluciona, en el conjunt de la població, cap a valors lleugerament decantats al costat de la catalanitat, tal i com s'ha vist a la taula 8, a l'inici del capítol.

Es tracta de veure, doncs, si els canvis cap a una identitat més catalana es donen més entre uns determinats grups d'edat o bé consisteix en un decantament generalitzat<sup>55</sup>. Per això, cal recórrer a la taula 54, que recull els percentatges de cada grup segons la identitat nacional subjectiva als diferents grups d'edat i veure si els més joves se senten més catalans que espanyols en un percentatge superior als grups d'edat més grans i si aquesta tendència s'afebleix o s'enforteix al llarg del temps.

<sup>55</sup> Vegeu Montero i Torcal (1990) per a dades sobre la identitat nacional subjectiva i l'edat en el període 1979-1989, a Catalunya. En l'anàlisi de les mateixes, aquests autors assenyalen que hi ha una "disminució general de les opcions exclusivistes és un fet fàcilment contrastable. És a dir, que dins de cada cohort està produint-se un lent però progressiu procés d'acostament propiciat per la contínua disminució de les opcions exclusivistes en favor de les identitats duals" (p.47-48).

Taula 54 La identitat nacional subjectiva i edat (1984-1995).

Categories	1984	1988	1992	1995	1995b	b
18-21						
Només espanyol	10.4	7.0	4.6	5.7	7.6	18-20
Més espanyol que català	9.1	6.2	3.6	10.3	12.5	
Tan espanyol com català	43.2	33.1	39.4	33.6	28.6	
Més català que espanyol	27.3	38.7	27.5	26.2	26.0	
Només català	5.6	14.0	20.5	22.3	24.5	
22-25						
Només espanyol	12.7	4.4	6.4	5.7	4.2	21-24
Més espanyol que català	8.0	7.0	10.2	5.7	3.5	
Tan espanyol com català	45.6	42.6	36.8	54.6	50.4	
Més català que espanyol	21.6	26.8	27.8	17.0	21.8	
Només català	8.9	12.4	17.2	14.9	16.7	
26-29						
Només espanyol	11.5	6.5	14.8	11.1	7.4	25-28
Més espanyol que català	8.5	6.4	6.6	5.0	7.0	
Tan espanyol com català	44.9	45.4	36.1	46.5	55.9	
Més català que espanyol	25.7	25.6	18.1	27.3	19.0	
Només català	6.0	8.6	21.7	9.8	10.0	
30-33						
Només espanyol	12.5	10.2	15.7	11.3	12.0	29-32
Més espanyol que català	8.5	5.9	2.5	2.6	3.7	
Tan espanyol com català	42.9	40.3	37.2	50.0	41.6	
Més català que espanyol	23.7	29.5	26.9	18.9	25.0	
Només català	8.8	11.5	16.5	15.7	16.2	
34-37						
Només espanyol	15.7	6.5	17.1	8.0	10.6	33-36
Més espanyol que català	10.3	8.4	7.6	4.9	2.8	
Tan espanyol com català	48.2	52.2	36.2	42.9	48.8	
Més català que espanyol	19.8	23.3	23.7	26.9	23.2	
Només català	4.5	5.0	12.9	12.5	11.4	
38-41						
Només espanyol	14.0	10.5	16.9	14.6	13.1	37-40
Més espanyol que català	11.2	11.5	4.5	4.7	5.0	
Tan espanyol com català	46.8	40.8	31.7	43.1	45.0	
Més català que espanyol	20.4	23.4	31.2	29.0	28.1	
Només català	5.6	7.8	14.2	7.0	6.1	
42-45						
Només espanyol	14.8	13.8	17.8	14.2	12.4	41-44
Més espanyol que català	8.9	11.0	15.6	6.0	4.3	
Tan espanyol com català	46.2	36.8	36.6	54.2	53.6	
Més català que espanyol	21.7	29.0	17.6	14.2	17.0	
Només català	6.1	7.5	9.1	7.7	9.9	
46-49						
Només espanyol	14.6	10.9	17.6	17.8	18.7	45-48
Més espanyol que català	10.9	7.2	8.0	3.2	6.3	
Tan espanyol com català	44.4	41.8	43.9	30.7	30.6	
Més català que espanyol	18.7	27.5	16.5	33.6	30.2	
Només català	9.8	12.1	12.5	14.8	12.6	
50-53						
Només espanyol	8.6	13.1	18.2	23.8	23.3	49-52
Més espanyol que català	8.7	9.7	17.6	6.5	4.0	
Tan espanyol com català	52.6	36.7	23.6	35.6	37.8	
Més català que espanyol	23.0	30.4	25.3	27.3	26.8	
Només català	5.9	9.5	14.8	6.8	8.1	
54-57						
Només espanyol	12.3	9.5	24.5	19.2	17.3	53-56
Més espanyol que català	7.0	9.1	6.4	13.6	12.6	
Tan espanyol com català	51.3	35.0	35.6	28.1	27.7	
Més català que espanyol	22.6	31.7	19.6	24.8	27.4	
Només català	4.7	13.8	12.2	13.9	14.4	
58-61						
Només espanyol	13.0	8.8	12.6	11.8	15.9	57-60
Més espanyol que català	7.2	14.4	8.7	10.9	11.2	
Tan espanyol com català	48.4	38.4	47.7	42.4	40.4	
Més català que espanyol	22.0	22.1	16.0	18.4	15.2	
Només català	8.5	16.1	11.3	14.3	14.9	
62-65						
Només espanyol	13.0	13.0	16.7	14.3	14.3	61-64
Més espanyol que català	9.5	8.1	10.5	6.5	8.6	
Tan espanyol com català	48.5	43.4	34.7	34.8	31.7	
Més català que espanyol	20.4	23.7	22.7	22.7	26.1	
Només català	6.9	11.9	14.5	19.0	17.1	
66-69						
Només espanyol	10.7	5.8	20.7	21.5	17.1	65-68
Més espanyol que català	8.5	9.5	4.8	4.3	3.6	
Tan espanyol com català	41.4	37.1	25.7	44.4	49.2	
Més català que espanyol	30.7	27.0	33.0	16.6	18.0	
Només català	6.1	17.8	15.7	13.1	11.6	
+ 70						
Només espanyol	11.9	8.3	13.5	19.7	19.4	69 +
Més espanyol que català	7.2	6.8	8.0	11.1	10.8	
Tan espanyol com català	44.4	40.3	31.7	32.6	34.0	
Més català que espanyol	21.1	32.4	23.4	21.6	20.5	
Només català	11.7	11.0	21.4	13.8	14.3	

Tot i que el sentiment d'identitat nacional subjectiva no presenta tantes diferències segons els grups d'edat dins d'un mateix any com les que mostrava el coneixement de català, sí que es pot apreciar com a mesura que passen els anys a tots els grups d'edat la identitat catalana o predominantment catalana avança posicions en el percentatge, mentre que la identitat dual es mantindria a la baixa i els grups que se senten bàsicament espanyols o només espanyols perden posicions.

Pel que fa a les diferències per grups d'edat, també sembla que la tendència sigui que els més joves se senten més catalans o només catalans en una proporció superior als dels grups d'edats més grans, així com els més joves cada cop més se senten menys espanyols i, en canvi, el grup que se sent només català creix especialment: el 1984 eren el 5,6% i el 1995 eren el 22,3%.

Com a conclusió, cal remarcar que hi ha un creixement del percentatge d'individus que diuen tenir una identitat nacional només catalana o bàsicament catalana en el conjunt de la societat, però que es dona, sobretot, en els grups d'edat més joves. Aquesta evolució és anàloga a la que hi havia en el cas del coneixement de català, si bé és més acusada que aquesta.

### 3.3.3. L'autoubicació a l'eix nacional i edat.

L'autoubicació a l'eix nacional també varia al llarg dels anys de manera que cada cop són més els ciutadans que s'ubiquen més aviat al cantó proper al pol de màxim catalanisme o nacionalisme català (segons l'escala emprada), malgrat que el grup sempre majoritari és el que està al mig de l'eix. Com que s'empren dues escales diferents, és a dir, una per als anys 1984 i 1988 (si bé amb algun matís) i una altra per als anys 1992 i 1995, és impossible fer una sèrie temporal per tot el període i, en conseqüència, s'ha pres l'opció de presentar-la en dues taules diferents, segons els subperíodes esmentats.

Donat que aquesta variable, a tots els anys, estava correlacionada amb les altres dues que s'acaben de veure, és esperable que tingui una evolució semblant pel que fa als grups d'edat. Tal com es mostra a les respectives taules, tot i que a totes les edats hi ha gent que es posiciona al llarg de tot l'eix nacional, entre el primer any i el segon any de cada cicle, sí que s'aprecia, en termes generals, un augment del percentatge d'individus que s'ubiquen en posicions més properes al màxim de catalanisme o nacionalisme català. Ara bé, en relació als dos cicles hi ha alguna diferència constatable a simple vista digna de tenir en consideració. En el primer cicle (vegeu taula 55), hi ha un augment generalitzat d'ubicacions en la vessant catalanisme de l'eix.

En canvi, en el segon cicle (vegeu taula 56), hi ha una moderació global, és a dir, que la majoria dels ciutadans, i en especial els més joves, tendeixen a posicionar-se en els valors mitjans de l'eix, malgrat que el percentatge del grup de màxim nacionalisme català mantingui posicions.

Com a conclusió general del creuament entre grup d'edat i l'autoubicació a l'eix nacional es pot dir que, de totes les variables vistes fins ara, és la que presenta una tendència menys evident en un sentit o un altre. Per això, caldrà controlar aquesta variable per alguna altra que aportí més llum a l'anàlisi.

### 3.3.4. El vot a partits nacionalistes catalans i edat (1984-1995).

Al final d'aquest apartat, s'analitza la variable dependent -el vot a partits polítics- en funció de l'edat.

Segons el que s'ha vist fins ara, concretament que les variables que es correlacionen amb el vot a partits nacionalistes catalans es correlacionen (amb intensitats diferents, tanmateix) amb l'edat, cal esperar que l'edat també ho faci en el mateix sentit en aquest cas.

Taula 55 L'autoubicació a l'eix nacional i l'edat (1984 i 1988).

Edat	Categoria	1984	1988	Categoria
18-21	1 Màxim catalanisme	9.8	19.3	1 Màxim nacionalisme
	2	30.4	32.9	2
	3	38.7	27.2	3
	4	10.2	3.7	4
	5 Màxim centralisme	1.6	9.3	5 Màxim espanyolisme
22-25	1 Màxim catalanisme	9.3	11.2	1 Màxim nacionalisme
	2	31.2	26.8	2
	3	41.7	38.8	3
	4	9.0	6.5	4
	5 Màxim centralisme	1.4	6.6	5 Màxim espanyolisme
26-29	1 Màxim catalanisme	6.3	14.0	1 Màxim nacionalisme
	2	31.4	22.8	2
	3	44.7	38.8	3
	4	7.5	6.1	4
	5 Màxim centralisme	3.4	4.4	5 Màxim espanyolisme
30-33	1 Màxim catalanisme	11.5	13.7	1 Màxim nacionalisme
	2	36.9	26.4	2
	3	31.7	36.4	3
	4	7.9	5.8	4
	5 Màxim centralisme	2.4	9.9	5 Màxim espanyolisme
34-37	1 Màxim catalanisme	8.7	9.5	1 Màxim nacionalisme
	2	25.7	25.5	2
	3	44.1	38.4	3
	4	8.8	10.4	4
	5 Màxim centralisme	3.3	6.9	5 Màxim espanyolisme
38-41	1 Màxim catalanisme	8.5	11.5	1 Màxim nacionalisme
	2	23.7	26.7	2
	3	47.1	33.6	3
	4	5.9	9.8	4
	5 Màxim centralisme	3.5	9.4	5 Màxim espanyolisme
42-45	1 Màxim catalanisme	6.9	14.5	1 Màxim nacionalisme
	2	26.0	23.4	2
	3	42.3	36.3	3
	4	9.5	6.7	4
	5 Màxim centralisme	5.6	12.7	5 Màxim espanyolisme
46-49	1 Màxim catalanisme	9.5	16.0	1 Màxim nacionalisme
	2	25.9	23.9	2
	3	41.4	35.4	3
	4	6.5	7.5	4
	5 Màxim centralisme	1.8	10.5	5 Màxim espanyolisme
50-53	1 Màxim catalanisme	9.6	12.7	1 Màxim nacionalisme
	2	26.1	23.6	2
	3	45.0	32.6	3
	4	4.9	11.4	4
	5 Màxim centralisme	2.3	11.2	5 Màxim espanyolisme
54-57	1 Màxim catalanisme	7.3	13.6	1 Màxim nacionalisme
	2	23.9	29.3	2
	3	45.9	26.0	3
	4	8.9	10.6	4
	5 Màxim centralisme	3.2	11.5	5 Màxim espanyolisme
58-61	1 Màxim catalanisme	12.3	20.8	1 Màxim nacionalisme
	2	26.4	19.7	2
	3	39.9	37.6	3
	4	7.0	5.5	4
	5 Màxim centralisme	1.0	8.6	5 Màxim espanyolisme
62-65	1 Màxim catalanisme	8.9	11.1	1 Màxim nacionalisme
	2	22.5	24.8	2
	3	35.5	33.5	3
	4	6.5	9.5	4
	5 Màxim centralisme	5.0	11.6	5 Màxim espanyolisme
66-69	1 Màxim catalanisme	10.3	24.3	1 Màxim nacionalisme
	2	28.6	17.6	2
	3	33.2	33.7	3
	4	3.2	3.3	4
	5 Màxim centralisme	2.0	6.9	5 Màxim espanyolisme
70 +	1 Màxim catalanisme	10.1	12.2	1 Màxim nacionalisme
	2	18.2	29.3	2
	3	38.3	26.5	3
	4	4.7	7.7	4
	5 Màxim centralisme	2.7	7.5	5 Màxim espanyolisme

A la taula 57, es presenten els percentatges de vot a cadascuna de les dues forces nacionalistes catalanes que obtenen representació al Parlament de Catalunya (CiU i ERC) per cada grup d'edat<sup>56</sup>.

<sup>56</sup> A la taula 57 s'ha optat per no presentar els percentatges per a la resta de forces polítiques catalanes perquè no calia en virtut de l'objectiu bàsic d'aquest capítol, que és el de demostrar si la política lingüística que s'ha fet a l'ensenyament s'ha traduït en un canvi apreciable en el sentit del vot dels ciutadans. En especial, si els més joves (els que han tingut el català a l'escola) voten més als partits nacionalistes (CiU i ERC) que la resta de ciutadans.

Taula 56 L'autoubicació a l'eix nacional i l'edat (1992 i 1995).

	Categoria	1992	1995	1995b	b
18-21	1 Mínim nacionalisme català	16.2	14.6	14.7	18-20
	2	4.8	6.6	6.3	
	3	27.4	30.6	27.0	
	4	25.3	27.4	28.4	
	5 Màxim nacionalisme català	17.5	17.5	19.4	
22-25	1 Mínim nacionalisme català	12.8	8.6	12.9	21-24
	2	8.3	9.5	7.2	
	3	35.3	46.5	41.1	
	4	18.7	23.8	26.5	
	5 Màxim nacionalisme català	14.9	8.6	10.1	
26-29	1 Mínim nacionalisme català	12.1	11.8	8.0	25-28
	2	14.5	9.6	13.2	
	3	32.8	39.0	42.4	
	4	21.5	21.8	19.4	
	5 Màxim nacionalisme català	12.7	13.7	12.8	
30-33	1 Mínim nacionalisme català	10.5	14.5	11.8	29-32
	2	6.1	12.9	8.4	
	3	30.1	36.1	40.0	
	4	31.5	18.1	21.2	
	5 Màxim nacionalisme català	16.3	16.3	16.0	
34-37	1 Mínim nacionalisme català	11.7	15.2	15.1	33-36
	2	9.9	12.4	14.8	
	3	36.4	31.7	31.6	
	4	21.3	21.3	22.0	
	5 Màxim nacionalisme català	13.1	15.3	12.6	
38-41	1 Mínim nacionalisme català	15.1	17.9	19.3	37-40
	2	7.5	9.7	11.3	
	3	31.0	33.9	36.7	
	4	28.2	21.9	18.1	
	5 Màxim nacionalisme català	13.2	11.7	12.5	
42-45	1 Mínim nacionalisme català	10.5	18.9	15.4	41-44
	2	13.5	7.1	6.0	
	3	34.5	36.3	34.9	
	4	21.9	20.0	20.7	
	5 Màxim nacionalisme català	6.5	13.1	13.8	
46-49	1 Mínim nacionalisme català	12.1	8.7	15.6	45-48
	2	7.2	19.9	14.5	
	3	40.2	21.9	23.7	
	4	23.3	17.1	19.3	
	5 Màxim nacionalisme català	8.6	27.0	22.9	
50-53	1 Mínim nacionalisme català	17.9	14.2	12.5	49-52
	2	6.4	11.3	14.1	
	3	30.9	31.8	29.2	
	4	21.5	28.2	29.0	
	5 Màxim nacionalisme català	17.3	13.8	14.0	
54-57	1 Mínim nacionalisme català	18.0	15.9	13.8	53-56
	2	11.3	5.2	4.5	
	3	30.1	37.3	40.7	
	4	18.8	19.8	14.6	
	5 Màxim nacionalisme català	8.4	17.6	21.9	
58-61	1 Mínim nacionalisme català	17.9	9.5	10.0	57-60
	2	7.9	12.4	11.5	
	3	34.3	42.3	38.0	
	4	22.0	21.8	24.6	
	5 Màxim nacionalisme català	8.8	8.7	10.9	
62-65	1 Mínim nacionalisme català	16.0	16.8	18.1	61-64
	2	9.2	4.4	7.0	
	3	25.1	30.7	32.5	
	4	28.7	18.0	19.6	
	5 Màxim nacionalisme català	11.5	28.8	21.5	
66-69	1 Mínim nacionalisme català	6.5	14.5	12.2	65-68
	2	8.6	16.3	8.4	
	3	32.2	35.8	46.5	
	4	25.2	14.5	14.4	
	5 Màxim nacionalisme català	15.1	17.9	17.8	
70 +	1 Mínim nacionalisme català	9.5	10.0	11.1	69 +
	2	5.5	11.8	13.7	
	3	30.5	34.2	31.6	
	4	23.8	19.3	18.2	
	5 Màxim nacionalisme català	14.0	15.8	17.3	

Com es pot veure en aquesta taula, el vot a partits nacionalistes catalans (CiU i ERC) canvia considerablement segons el grup d'edat i segons la convocatòria electoral:

1) el 1984, els partits nacionalistes catalans tendeixen a obtenir un percentatge conjunt de vots més alt als grups d'edat més grans que no pas en entre els joves.

2) El 1988, els partits nacionalistes catalans comencen a tenir un bon percentatge de vots en els grups d'edat més joves. Com que mantenen els percentatges alts en els grups d'edats més grans, queda ben palès que els grups d'edat intermitjos són els que mostren un percentatge més baix a aquestes forces polítiques.

3) El 1992, hi ha una fort augment del percentatge de vot a ERC, que afecta, sobretot,



**Taula 57 L'edat i el vot a partits nacionalistes catalans (1984-1995).**

	Partits	1984	1988	1992	1995	1995b	Edat b
18-21	CiU	31.3	38.9	37.8	26.8	31.4	18-20
	ERC	7.3	9.1	18.2	30.4	30.1	
22-25	CiU	31.6	37.1	38.0	51.3	38.0	21-24
	ERC	5.6	9.2	14.8	15.5	23.7	
26-29	CiU	37.9	28.3	30.5	49.6	52.2	25-28
	ERC	4.7	2.8	15.8	14.2	14.5	
30-33	CiU	38.4	31.4	40.7	27.7	31.6	29-32
	ERC	4.7	2.3	15.3	17.6	14.2	
34-37	CiU	46.3	29.0	31.9	32.2	29.9	33-36
	ERC	2.7	2.2	5.2	13.9	16.4	
38-41	CiU	38.0	35.7	33.9	44.0	42.3	37-40
	ERC	4.2	1.4	9.4	4.9	4.1	
42-45	CiU	43.2	34.8	36.3	26.4	32.7	41-44
	ERC	2.0	3.5	2.4	9.8	9.8	
46-49	CiU	43.7	41.3	37.9	32.7	31.4	45-48
	ERC	5.3	2.6	2.3	6.6	6.6	
50-53	CiU	45.6	42.5	46.8	24.6	23.6	49-52
	ERC	4.7	3.7	5.5	9.7	9.3	
54-57	CiU	46.5	44.0	43.3	36.5	40.2	53-56
	ERC	3.6	2.1	3.5	7.9	11.7	
58-61	CiU	50.3	44.7	43.8	33.0	31.7	57-60
	ERC	1.8	0.6	-	2.2	2.4	
62-65	CiU	43.8	44.4	43.8	58.3	49.9	61-64
	ERC	2.6	4.8	3.4	1.4	1.3	
66-69	CiU	55.8	45.4	43.5	46.4	46.9	65-68
	ERC	4.2	3.2	6.7	0.4	0.0	
70 +	CiU	48.5	51.2	49.2	37.0	39.4	69 +
	ERC	5.2	2.4	0.7	2.1	1.9	

als grups d'edat més joves (fins a 33 anys). Aquest percentatge fa que, juntament amb el manteniment de vot a CiU, el vot nacionalista català en conjunt augmenti en aquestes franges d'edat. En efecte, per al grup d'edat de 18 a 21 anys, ERC obté el 18,2% dels vots, percentatge que es veu lleugerament reduït en els grups d'edats successius, fins al grup de 30-33, on obté el 15,3%. En els posteriors, ERC assoleix uns percentatges molt inferiors.

4) El 1995, la tendència de créixer el vot nacionalista català entre els grups d'edat més joves continua: tant CiU com ERC augmenten els percentatges de vot. Com a fet digne d'assenyalar és que per al grup dels més joves, per primer cop ERC és la primera força política, guanyant, lògicament a CiU. En tot cas, en els primers grups d'edat, el vot a CiU i a ERC supera àmpliament el 50% del total i, en alguns casos, passa del 60% (grup d'edat de 22 a 25 anys i de 26 a 29 anys).

5) En tots els anys i en tots els grups d'edat, la força hegemònica dins del nacionalisme català és CiU, però d'ençà el 1992, ERC guanya posicions en detriment de CiU en els grups d'edat més joves.

6) El fet que es puguin comparar les generacions al llarg dels anys confirma l'existència d'un canvi en el comportament polític dels ciutadans més joves. Efectivament, el 1992 hi ha l'eclosió d'ERC que afecta, sobretot, als més joves. Aquests nous votants d'ERC s'han mantingut en l'elecció següent, tal i com es mostra en la taula 58, extreta de la taula anterior<sup>57</sup>.

**Taula 58 L'efecte "generació" i el vot a partits nacionalistes catalans (1984-1995).**

Generació		1984	1988	1992	1995
1955-58	CiU	37.9	31.4	31.9	42.3
	ERC	4.7	2.3	5.2	4.1
	Total	42.6	33.7	37.1	46.4
1959-62	CiU	31.6	28.3	40.7	29.9
	ERC	5.6	2.8	15.3	16.4
	Total	37.2	31.1	56.0	46.3
1963-66	CiU	31.3	37.1	30.5	31.6
	ERC	7.3	9.2	15.8	14.2
	Total	38.6	46.3	46.3	45.8
1967-70	CiU	-	38.9	38.0	52.2
	ERC	-	9.1	14.8	14.5
	Total	-	48.0	52.8	66.7
1971-74	CiU	-	-	37.8	38.0
	ERC	-	-	18.2	23.7
	Total	-	-	56.0	61.7
1975-78	CiU	-	-	-	31.4
	ERC	-	-	-	30.1
	Total	-	-	-	61.5

7) Com a valoració final sobre les dades recollides a la taula 58, cal apuntar que sembla bastant clar que hi ha un comportament electoral diferenciat només pel context polític de les eleccions (conjuntura política, canvis en l'oferta partidista, etc) sinó que també és diferent segons les generacions, és a dir, hi hauria uns ciutadans que han rebut un procés de socialització diferent als de la resta. Pel fet que es tracta d'aquells ciutadans que han anat a l'escola quan el català ja era, com a mínim assignatura obligatòria, pot ser que assistim a una evidència de l'impacte d'una socialització política diferent, la que hauria estat induïda per les noves autoritats polítiques a través de la implementació d'una determinada política a

<sup>57</sup> Els percentatges que hi ha a cada casella, a banda d'haver-s'hi afegit la suma del percentatge de CiU i ERC, corresponen als percentatges que hi ha a les primeres caselles de la taula anterior. L'única diferència que han estat presentats en una ordenació diferent amb la finalitat de veure el comportament electoral de cada generació de votants.

### 3.3.5. Les conclusions de les relacions entre les diverses variables amb l'edat.

Per a concloure aquest apartat, sobre l'impacte de l'edat damunt diverses variables, s'ha calculat per algunes d'elles (el coneixement de català, la identitat nacional subjectiva, el comportament electoral i el vot a partits<sup>58</sup>) la mitjana d'edat a cada categoria i al llarg de les quatre convocatòries electorals. El resultat es mostra a la taula 59.

**Taula 59** Les mitjanes d'edat a cada variable (1984-1995).

VARIABLE	Categories	1984	1988	1992	1995
Coneixement de català	Parla i escriu	39.9	40.3	38.4	37.7
	Entén i parla	45.5	46.2	50.4	50.5
	Entén però no parla	45.1	46.1	48.6	52.9
	No entén	50.4	54.2	54.5	64.0
	No contesta	57.6	35.3	44.4	-
Identitat nacional subjectiva	Només espanyol	43.9	46.3	48.3	50.9
	Més espanyol que català	43.6	46.0	47.4	48.2
	Tan espanyol com català	44.4	44.2	44.2	43.4
	Més català que espanyol	43.9	44.2	44.3	44.4
	Només català	45.9	45.7	44.6	44.4
	No sap	47.2	39.1	39.9	37.1
Comportament electoral	No contesta	40.1	32.4	40.4	45.2
	Va votar	45.1	45.4	47.2	47.7
Vot	No va votar	40.4	41.7	39.6	37.1
	CiU	47.2	47.7	49.1	48.5
	ERC	43.3	39.9	35.2	34.6
	PSC	42.0	42.2	48.3	49.8
	IC	39.9	38.1	39.8	39.2
PP	47.6	50.2	49.5	50.8	

De les mitjanes d'edat recollides en aquesta taula, es pot assenyalar el següent:

1) quant al coneixement de català, la mitjana d'edat dels que el parlen i l'escriuen tendeix a baixar constantment des del 1988, la qual cosa indica la incorporació d'individus completament alfabetitzats a les edats més joves. Per a la resta de categories, la mitjana d'edat no para de créixer any rera any, especialment en la categoria dels que diuen no entendre el català. En efecte, la mitjana d'edat passa dels 50,4 anys el 1984 als 64 anys el

<sup>58</sup> La variable "autoblocació a l'eix nacional" no s'ha inclòs a la taula corresponent perquè, com és sabut, la pregunta és diferent entre 1984-88 i 1992-95, per la qual esdevé difícil fer una comparació a nivell temporal. Per altra banda, com que les mitjanes d'edat en aquesta variable -que han estat, no obstant, calculades- no segueixen cap pauta concreta ni hi ha diferències destacables, s'ha optat per estalviar-ne la seva reproducció.

A la variable "vot a partits" només s'inclouen aquelles forces polítiques que han obtingut a tots els anys representació parlamentària.

1995, amb la qual cosa es veu que, si segueix aquesta tendència continua i no arriben a Catalunya massa ciutadans al·loglots, és una categoria residual, abocada a la desaparició per llei de vida.

2) pel que fa a la identitat nacional subjectiva, la mitjana d'edat és diferent segons les categories. En relació als grups que se senten o bé només espanyols o bàsicament espanyols, la mitjana d'edat tendeix a créixer des de 1984. Per tant, sembla ser que aquesta identitat correspondria, sobretot, a gent adulta. La categoria dels ciutadans que diuen tenir una identitat dual i la dels que diuen sentir-se més catalans que espanyols presenten una mitjana d'edat molt estable al llarg dels anys, si bé la categoria del mig tendeix a rejuvenir-se (possiblement, reflecteix la presència de joves procedents de la immigració) i l'altra a envellir-se. Finalment, la darrera categoria, la dels que diuen sentir-se només catalans tendeix a mostrar una baixada en la mitjana d'edat.

3) la mitjana d'edat és clarament diferent en les dues opcions que presenta la variable "comportament": els que no voten són sempre, de mitjana, més joves que els que ho fan. A més, la mitjana d'aquest grup (els abstencionistes) tendeix a baixar a mesura que passen les eleccions, mentre que la mitjana de l'altre grup, en conseqüència, tendeix a pujar. El resultat és que la distància entre les dues mitjanes cada cop és més gran: si el 1984 era de menys de 5 anys, el 1995 supera els 10 anys.

4) En relació al vot a partits polítics, les mitjanes de cada força política segueix unes pautes diferents. Així, el PP sempre té la mitjana d'edat més alta i, a més, tendeix a pujar. El PSUC/IC té la mitjana més baixa el 1984 i el 1988, però ERC encara la té més baixa el 1992 i el 1995, seguint l'orientació a la baixa iniciada des de 1984. Per tant, ERC ha rejuvenit considerablement els seus votants (des de 1984 a 1995, ha passat de tenir una mitjana de 43,3 anys a 34,6). Per la seva banda, el PSC té una mitjana d'edat bastant estable, lleugerament decantada a l'alça, a l'envelliment dels seus votants. Finalment, CiU té una mitjana bastant alta, si bé és oscil·lant al llarg dels anys.

Havent vist la relació entre edat i les diverses variables, es pot concloure que el coneixement de català és molt més alt entre els més joves (gairebé tots estan alfabetitzats completament en català), els quals tendeixen a sentir-se, en general, més catalans que espanyols i, si voten (que ho fan menys que els de més edat), es decanten majoritàriament pels partits nacionalistes catalans, en concret, en una proporció més gran que la del conjunt de la població en favor d'ERC en detriment de CiU. El que caldrà analitzar, un cop acceptat aquest fenomen, és saber si hi ha alguna diferència en virtut de l'origen del ciutadà, segons si és nascut a Catalunya, fill de nascuts a Catalunya; si és de procedència de la immigració, o bé si és de procedència mixta. La resposta a aquesta qüestió s'abordarà en el proper apartat d'aquest capítol.

### 3.4. La variable "origen".

A l'apartat anterior, s'ha vist com la variable "edat" incidia en l'existència d'una socialització diferent dels ciutadans, de manera que els més joves no només tenien un coneixement més alt de la llengua catalana, sinó que tendien a sentir-se, en una proporció més alta que en les edats més grans, més catalans que espanyols o només catalans; tendien a votar menys que els més grans però que, si ho feien, es decantaven sobretot, i cada cop més

decididament, cap als partits nacionalistes catalans i, inclús, cap a ERC.

Aquest comportament diferent, a més, no només era degut al fet que eren joves, sinó que es pot atribuir a un efecte de generació, és a dir, els mateixos grups d'edat en anys anteriors no es comportaven com els joves en les darreres convocatòries. De la mateixa manera, a mesura que es fan grans, aquella generació tendeix a consolidar les pautes de comportament que va adquirir en anterioritat. Per tot plegat, per tractar-se d'un efecte de generació, hom pot deduir que l'explicació s'ha de trobar en una socialització diferent, donat que el canvi coincideix en el temps i en aquelles generacions que han tingut la implementació d'una nova política a l'ensenyament i, en especial, la llengua catalana ha estat introduïda com a assignatura obligatòria a totes les escoles i, a moltes altres, ha estat la llengua docent.

Abans d'intentar constatar l'impacte d'una eventual socialització secundària diferent segons si la generació ha anat a l'"Escola Catalana" o no, caldrà comprovar quin impacte ha tingut la socialització primària (bàsicament proveïda des de l'entorn familiar) en el comportament polític i electoral. En aquest sentit, el conjunt de ciutadans s'ha dividit en grups diferents segons el seu origen, és a dir, si es tracta d'"autòctons", procedents de la immigració o bé "mixtos".

L'objectiu que es vol assolir en aquest apartat és comprovar fins a quin punt l'origen del ciutadà condiciona les seves creences i actituds envers el sistema polític. Per això, els ciutadans enquestats han estat dividits en dos o tres grups segons el seu lloc de naixement i el dels seus pares (quan ha estat possible). Per a l'any 1984, a l'enquesta només hi ha dades sobre si hom ha nascut a Catalunya o no, de manera que només hi ha dos grups: els autòctons i els immigrants. Per a la resta de convocatòries, a l'enquesta també es preguntava pel lloc de naixement dels pares. A partir d'aquestes dades, els ciutadans han estat classificats en tres grans grups:

1) els "autòctons": els nascuts a Catalunya, fills d'ambdós pares nascuts a Catalunya o bé els nascuts fora de Catalunya, fills d'ambdós pares nascuts a Catalunya<sup>59</sup>.

2) els "immigrants": els nascuts fora de Catalunya, fills d'ambdós pares nascuts fora de Catalunya; i els nascuts a Catalunya però d'ambdós pares nascuts fora de Catalunya.

3) els "mixtos": els nascuts a Catalunya, fills d'un progenitor nascut a Catalunya i un altre a fora.

La raó de fer aquestes agrupacions és la de ressaltar l'impacte dels valors i creences transmesos en el si de la família, amb independència del lloc de naixement, que pot ser més o menys accidental. Per això, dins de la categoria d'"immigrants", s'hi consideren aquells que, havent nascut a Catalunya, són fills d'immigrants o bé, en el cas dels "autòctons", els no nascuts a Catalunya però fills de nascuts a Catalunya<sup>60</sup>.

A continuació, i seguint l'esquema emprat en els apartats precedents, es presentaran les taules que mostren el creuament de la variable "origen" amb el coneixement de català, la

---

<sup>59</sup> Aquests darrers podrien ser els fills de l'exili o de l'emigració catalana.

<sup>60</sup> Cal recordar que, com ha estat remarcat al llarg d'aquest capítol, el que es pretén és assenyalar grans tendències i, per tant, els resultats han de ser considerats amb les precaucions degudes. Així, en el cas de l'origen dins de cada categoria hi pot haver una casuística molt diversa, fruit de les circumstàncies personals.

A banda, cal dir que, atès que aquesta tipologia ha estat "etiquetada" de tal manera que pot induir algun lector a error (en el grup d'"immigrants" també s'hi inclouen els seus fills, encara que aquests hagin nascut a Catalunya i, en conseqüència, no siguin "immigrants" en sentit estricte), amb la finalitat de deixar clara aquesta opció, "autòcton", "immigrant" i "mixt", aniran sempre entre cometes si és per a referir-se a aquests grups de ciutadans.

identitat nacional subjectiva, l'autoubicació a l'eix nacional, el comportament electoral i, finalment, el vot a partits polítics. L'objectiu és doble: mostrar les diferències que hi ha segons l'origen a cada any i l'evolució d'aquests grups al llarg de les quatre convocatòries electorals.

### 3.4.1. El coneixement de català i l'origen (1984-1995).

L'anàlisi de la taula 60, on hi ha el creuament entre el coneixement de català i l'origen de la població, pot ser abordada des de dues perspectives diverses. Per una banda, es pot comparar els grups de ciutadans segons l'origen a cadascun dels anys i en relació al total de la mostra; o bé, per l'altra, mirar l'evolució, per separat de cada grup des de 1984 i 1995. Com que aquesta darrera aproximació serà la que s'empra amb exhaustivitat en un proper apartat (en el qual es comparen els dos anys extrems de la sèrie temporal), en el present comentari no s'anirà més enllà d'assenyalar els trets principals segons la primera aproximació, atès que les xifres de la taula són prou explícites.

**Taula 60** El coneixement de català i l'origen (1984-1995).

	Coneixement de català	1984	1988	1992	1995
Autòctons	El parla i l'escriu	45.4	60.2	65.4	66.2
	L'entén i el parla	48.6	39.2	32.1	32.8
	L'entén però no el parla	5.2	0.4	1.0	1.0
	No l'entén	0.4	-	0.2	-
	No contesta	0.3	0.2	1.2	-
	(n)	(2726)	(1144)	(990)	(596)
Immigrants	El parla i l'escriu	4.9	12.2	19.6	30.9
	L'entén i el parla	23.3	32.8	26.4	29.0
	L'entén però no el parla	57.7	47.1	44.8	35.7
	No l'entén	13.6	7.8	7.2	4.3
	No contesta	0.5	0.1	1.9	-
	(n)	(2104)	(1516)	(1275)	(828)
Mixtos	El parla i l'escriu		46.9	66.6	72.1
	L'entén i el parla		41.9	27.0	24.7
	L'entén però no el parla		11.1	4.0	2.1
	No l'entén		-	0.9	1.1
	No contesta		-	1.4	-
	(n)		(228)	(225)	(165)
Total	El parla i l'escriu	27.7	34.0	41.9	48.4
	L'entén i el parla	37.6	36.1	28.7	30.0
	L'entén però no el parla	28.0	25.8	23.9	19.2
	No l'entén	6.2	4.1	3.9	2.4
	No contesta	0.5	0.1	1.6	-
	(n)	(4850)	(2887)	(2471)	(1590)

Començant pel 1984, i recordant que només s'ha pogut discriminar pel lloc de naixement de l'enquestat<sup>61</sup>, es pot veure com les diferències quant al coneixement de català són molt acusades segons l'origen. En efecte, mentre que el 45,4% dels autòctons diuen parlar i escriure el català, entre els immigrants només hi ha, en aquesta categoria, el 4,9%. Així mateix, prop de la meitat (el 48,6%) dels autòctons parlen però no escriu el català però només el 23,3% dels immigrants. Finalment, el 0,4% dels nascuts a Catalunya diu que no entén el català, percentatge que puja fins al 13,6% dels immigrants. El grup més important entre els immigrants és l'integrat pels que entenen però no parlen el català. En conjunt, doncs, aquestes dades confirmen la situació sociolingüística a Catalunya en el moment de fer el marc legal: una part dels ciutadans de Catalunya (prop de la meitat) poden parlar en català però molts d'ells (més de la meitat) són analfabets en aquesta llengua (no el saben escriure); i de la segona meitat dels ciutadans (d'origen immigrant), un quart pot parlar el català, però més de la meitat només l'entén. Per tant, la política de normalització lingüística havia de desenvolupar-se en dos sentits: que els que saben parlar català, el sàpiguen escriure; i que els que l'entenen, el sàpiguen parlar.

El 1988 la situació es mostra bastant diferent a la que hi havia quatre anys abans. En el grup dels "autòctons" (els nascuts a Catalunya, fills de pares també nascuts a Catalunya), per primer cop la majoria parlen i escriuen el català (més del 60%) i la resta l'entén però no el parla. En el grup dels "immigrants", la catalanització també ha avançat: més d'un 12,2% parla i escriu el català; prop d'un terç el parla i menys de la meitat l'entén però no el parla. Tot i això, hi continua havent un percentatge no negligible d'"immigrants" que manifesta no entendre el català (el 7,8%). Finalment, per al tercer grup de ciutadans (els "mixtos") els percentatges que mostren, els ubiquen entre els dels "autòctons" i dels "immigrants", si bé molt més propers als primers: quasi el 50% dels "mixtos", parla i escriu el català.

El 1992, les dades de l'enquesta assenyalen que la normalització lingüística de la llengua catalana ha anat progressant: per primer cop, en el conjunt de la mostra, el grup més nombrós és el dels que diuen parlar i escriure el català. Discriminant per origen de la població, les diferències entre els grups continua sent apreciable. Més del 65% dels "autòctons" diuen parlar i escriure el català i el terç restant el parla. Per contra, la progressió de la catalanització entre els "immigrants" si bé continua, ho fa més lentament: el grup majoritari continua sent els que entenen el català però no el parlen, que retrocedeix una mica; el segon grup, també retrocedint en relació el 1988, és el del que entenen i parlen el català; i el tercer grup és el d'aquells "immigrants" que diuen parlar i escriure el català, l'únic que avança des de 1988 (ha passat del 12,2% al 19,6%). Finalment, en relació al tercer grup, el dels "mixtos", es pot veure com s'assembla molt, pels percentatges que té, al grup dels "autòctons": més de 2/3 parlen i escriuen el català.

Finalment, les dades de l'enquesta de 1995 assenyalen que la catalanització continua progressant, sobretot pel que fa al grup dels "immigrants". En efecte, mentre que els

---

<sup>61</sup> Aquesta impossibilitat de precisar més en l'origen dels enquestats ha provocat que les diferències entre "autòctons" i "immigrants" quant a domini de la llengua catalana sigui menor. En efecte, entre els autòctons hi ha considerats els fills dels immigrants nascuts a Catalunya. Aquestes persones, la immensa majoria d'elles hispanòfones habituals, en els anys posteriors han estat incloses en el grup d'immigrants. Com a efecte destacable és que el percentatge dels que no parlen el català entre els autòctons baixa radicalment entre 1984 i la resta d'anys.

percentatges en el grup dels "autòctons" són més o menys iguals que els que hi havia el 1992<sup>62</sup>; els percentatges en el grup dels "immigrants" mostren un clar avenç de la normalització lingüística: una mica més d'un terç diu que entén però no parla el català; però el segon grup ja és l'integrat per aquells que diuen parlar i escriure el català (el 30,9%), superant per quasi dos punts el grup dels que diuen parlar però no escriure el català. Segurament, aquesta distribució s'explica per l'impacte de l'escolarització en català en els fills dels "immigrants". En aquest sentit, doncs, les dades d'aquestes enquestes confirmen la progressió constant de la normalització lingüística. El que caldrà analitzar, no obstant, és si es pot confirmar que aquesta es dona, sobretot, a través del sistema educatiu. Amb aquesta finalitat, en el proper apartat es creuaran les diverses variables del marc de recerca amb l'origen i amb la generació que ha passat per l'"Escola Catalana".

Abans, però, es comentaran les taules amb els creuaments entre origen i identitat nacional subjectiva; origen i autoubicació a l'eix nacional; origen i comportament electoral; i, per acabar, origen i vot a partits polítics.

### 3.4.2. La identitat nacional subjectiva i l'origen (1984-1995).

La identitat nacional subjectiva està vinculada, com s'ha vist en un apartat anterior, amb l'origen, de manera que els "autòctons" tendeixen a sentir-se predominantment catalans o només catalans mentre que els "immigrants" se senten predominantment espanyols o, en menor grau, amb una identitat dual.

Al llarg de les diferents eleccions, entre els "autòctons" han anat augmentant els que se senten més aviat o exclusivament catalans, mentre que entre els "immigrants" presenten una major estabilitat.

El 1984, el grup majoritari entre els "autòctons" era l'integrat per aquells individus que deien tenir una identitat dual (més del 42%); i el segon grup (amb més d'un terç) se sentia més català que espanyol. Finalment, el tercer grup rellevant, amb un 12,2%, se sentia només espanyol. Aquesta distribució contrasta fortament amb la que presenta els "immigrants": més de la meitat se sent tan català com espanyol (mostraria una eventual identitat dual), però el segon grup està integrat per aquells que només se senten espanyols (un 23,3%). En canvi, poc més del 6% se senten més catalans que espanyols.

A les eleccions següents, el 1988, les dades de l'enquesta mostren diferències significatives, les quals no només es poden atribuir al fet que els grups segons l'origen són diferents<sup>63</sup>. Tanmateix, cal assenyalar les diferències entre els tres grups segons l'origen. El grup majoritari dels "autòctons" es consideren més catalans que espanyols (el 45,8%), tan

---

<sup>62</sup> Tanmateix, cal advertir que no es pot considerar que la catalanització d'aquest grup s'hagi aturat perquè és del tot plausible que dins d'aquest grup d'autòctons, el 1995, hi hagi un percentatge -ignorat, però- superior de gent procedent de la immigració que en el 1992. És a dir, el 1995 els néts dels immigrants són inclosos en aquest grup, ja que són fills de nascuts a Catalunya, encara que els seus pares, per ser fills d'immigrants, es comptabilitzin en el grup d'immigrants. A mesura que passin els anys, i si la immigració a Catalunya continua aturada, la divisió emprada en aquest apartat perdrà sentit: tots seran "autòctons" si bé alguns seran néts d'immigrants.

<sup>63</sup> La presència del grup de "mixtos" aguditza les diferències entre autòctons de 1984 i 1988 perquè els fills d'immigrants, però nascuts a Catalunya, que tenen una identitat nacional subjectiva menys catalanitzada es traspassen del grup d'"autòctons" del 1984 al grup d'"immigrants" de 1988. El resultat és que el 1988, la identitat nacional subjectiva és més catalana entre els "autòctons" i és més "dual" entre els "immigrants", perquè s'hi han integrat els fills dels immigrants, ja nascuts a Catalunya.



Taula 61 La identitat nacional subjectiva i origen (1984-1995).

	Categor	1984	1988	1992	1995
Autòctons	Només espanyol	4.4	1.5	1.4	2.7
	Més espanyol que català	3.6	1.1	0.8	1.6
	Tan espanyol com català	42.4	26.8	23.0	26.0
	Més català que espanyol	35.4	45.8	39.7	39.0
	Només català	12.2	22.7	33.4	29.4
	NS/NC	2.1	2.0	1.6	1.4
	(n)	(2725)	(1146)	(990)	(598)
Immigrants	Només espanyol	23.3	16.0	27.3	23.6
	Més espanyol que català	15.6	14.6	14.7	12.0
	Tan espanyol com català	51.7	50.5	44.0	50.0
	Més català que espanyol	5.9	12.7	8.7	10.0
	Només català	0.6	2.9	2.8	2.3
	NS/NC	2.9	3.3	2.7	2.1
	(n)	(2105)	(1515)	(1275)	(827)
Mixtos	Només espanyol		1.8	2.2	4.9
	Més espanyol que català		3.5	4.1	1.2
	Tan espanyol com català		41.5	45.5	50.5
	Més català que espanyol		43.0	37.7	30.8
	Només català		7.5	10.3	11.5
	NS/NC		2.7	0.2	1.0
	(n)		(228)	(205)	(169)
Total	Només espanyol	12.6	9.1	14.8	13.8
	Més espanyol que català	8.8	8.4	8.3	7.0
	Tan espanyol com català	46.5	40.4	35.7	41.0
	Més català que espanyol	22.5	28.2	23.6	23.1
	Només català	7.1	11.1	15.7	13.4
	NS/NC	2.5	2.7	1.9	1.7
	(n)	(4843)	(2889)	(2471)	(1593)

espanyols com catalans (el 26,8%) i, en tercer lloc, només catalans (el 22,7%). En canvi, no arriba al 3% el grup d'"autòctons" que té una identitat nacional subjectiva predominantment espanyola. En el grup dels "immigrants", la meitat se sent tan catalana com espanyola, un 16% només espanyol, un 14,6% bàsicament espanyol i, finalment, un 12,7% bàsicament català. Cal dir, però, que hi ha més "immigrants" que se senten només catalans (un 2,9%) que no pas "autòctons" que se senten bàsicament espanyols. Pel que fa al grup de ""mixtos"", aquests segueixen una pauta semblant a la dels "autòctons", si bé amb uns percentatges més moderats.

El 1992 significa un canvi important en els percentatges dels grups segons la identitat nacional subjectiva, tant entre els "autòctons" com entre els "immigrants". Quant els primers, hi ha un clar decantament cap a posicions més catalanes: no arriben a un 40% els que se senten més catalans que espanyols i, en canvi, més d'un 33% dels "autòctons" se senten només catalans, sent el segon grup més nombrós. El percentatge dels que tenen una identitat dual i, sobretot, bàsicament espanyola tendeix a reduir-se. Quant als segons, als "immigrants", els canvis tenen un signe invers: el grup dels que tenen una identitat "dual" s'ha empetitit i, en contrapartida, el grup dels que només se senten espanyols ha crescut

espectacularment (ha passat del 16% el 1988 al 27,3% el 1992). El grup que se sentia bàsicament català s'ha reduït i el que se sent només català es manté. El grup de "mixtos" han tendit a reforçar les identitats subjectives més centrals, si bé hi ha un cert decantament cap a identitats més espanyols. Per tant, les dades de l'enquesta de 1992 mostren un cert divorci de la ciutadania catalana quant a la identitat nacional subjectiva en funció del seu origen: els "autòctons" se senten més catalans i els "immigrants" se senten més espanyols.

Segons les dades de 1995, la tendència a la moderació que el 1992 mostraven els ciutadans del grup de "mixtos" s'encomana als altres dos grups. Així, entre els "autòctons", tot i que continuen sentint-se en el seu conjunt més catalans que espanyols, el grup dels que se senten només catalans es redueix i creix el grup d'identitat "dual". Així mateix, entre els "immigrants" també hi ha canvis en aquest sentit: el 50% se sent tan espanyol com català; els que se senten bàsicament espanyols perden posicions i els que se senten bàsicament catalans guanyen en percentatge. Els "mixtos" refermen aquesta moderació global a l'entorn de la identitat "dual", més del 50% se senten tan espanyols com catalans, i un 30% se senten més catalans que espanyols.

Com a conclusió d'aquest creuament cal retenir que:

1) la variable origen està associada a la identitat nacional subjectiva, en el sentit que els "autòctons" se senten més catalans que espanyols i els "immigrants", tot i tenir una identitat "dual", estan lleugerament decantats cap a una identitat espanyola.

2) a mesura que passen els anys, el percentatge dels "autòctons" que se senten només catalans va creixent i, en general, creix la identitat més catalana i, en contrapartida, la identitat bàsicament espanyola esdevé molt minoritària.

3) el grup dels "immigrants" manté una distribució d'identitats més estable, que tot i estar dominada pel grup dels que diuen tenir una identitat "dual", els grups dels que se senten bàsicament espanyols són més que els que se senten bàsicament catalans.

### 3.4.3. L'autoubicació a l'eix nacional i l'origen (1984-1995).

L'autoubicació a l'eix nacional s'ha de comentar, forçosament, a partir de dos períodes perquè l'escala a partir de la qual els ciutadans es posicionen ha canviat.

Per al primer període, el 1984 i el 1988, els "autòctons" sempre es posicionen més aviat cap al pol de màxim catalanisme (o nacionalisme), sent molt pocs els que estan a la segona meitat de l'eix. El 1988, els "autòctons" encara es decanten més cap al nacionalisme: prop de 2/3 s'ubiquen en posicions que expressen "nacionalisme" català. En canvi, els "immigrants" s'ubiquen majoritàriament en valors centrals, estant el 1984 lleugerament decantats cap al catalanisme enfront del màxim centralisme. El 1988, potser perquè canvia l'eix, els "immigrants" que s'ubiquen al mig perden percentatge (tot i continuar sent el grup majoritari) i una part es decanta més cap al nacionalisme i una altra part cap a l'espanyolisme. El resultat, però, és que en els valors més espanyolistes hi ha més gent que a l'altre costat de l'eix.

Taula 62 L'autoubicació a l'eix nacional i origen (1984-1995).

		1984	1988	1992	1995	
Autòctons	1 Màx. catalanisme/nacionalisme	14.8	27.4	2.9	3.3	1 Mínim Nac. Català
	2	37.7	36.0	3.3	5.9	2
	3	35.4	25.5	22.5	28.0	3
	4	3.8	1.2	38.8	28.7	4
	5 Màx. centralisme/espanyolisme	0.6	2.3	25.9	30.7	5 Màxim Nac. Català
	(n)	(2737)	(1144)	(990)	(600)	
Immigrants	1 Màx. catalanisme/nacionalisme	1.9	4.4	21.5	21.7	1 Mínim Nac. Català
	2	13.0	16.1	13.1	14.8	2
	3	48.5	39.8	38.8	40.5	3
	4	11.8	12.7	11.1	13.2	4
	5 Màx. centralisme/espanyolisme	5.7	15.0	2.7	4.5	5 Màxim Nac. Català
	(n)	(2109)	(1516)	(1275)	(829)	
Mixtos	1 Màx. catalanisme/nacionalisme	-	13.8	10.7	10.4	1 Mínim Nac. Català
	2	-	37.3	5.1	6.2	2
	3	-	36.0	36.2	32.5	3
	4	-	3.9	28.6	32.8	4
	5 Màx. centralisme/espanyolisme	-	3.5	12.4	17.9	5 Màxim Nac. Català
	(n)		(228)	(205)	(169)	
Total	1 Màxim catalanisme/nacionalisme	9.1	14.3	13.1	13.6	1 Mínim Nac. Català
	2	26.9	25.7	8.5	10.5	2
	3	41.0	33.9	32.1	35.0	3
	4	7.3	7.5	23.6	21.1	4
	5 Màx. centralisme/espanyolisme	2.8	9.1	12.8	15.8	5 Màxim Nac. Català
	(n)	(4866)	(2887)	(2471)	(1597)	

Nota: El 1984, la posició 1 és de "màxim catalanisme"; el 1988, aquesta posició indica "màxim nacionalisme". A l'altre extrem de l'eix també hi ha canvis, el 1984 la posició 5 és de "màxim centralisme" i el 1988 és de "màxim espanyolisme".

En el segon període, en el qual l'eix que s'empra és idèntic en el dos anys, es veu clarament com hi ha un progressiu avenç del grup d'"autòctons" que s'ubica cap a l'extrem de màxim nacionalisme català. Així, mentre el 1992 el grup majoritari era el que s'ubica en el 4, el 1995 la majoria s'ubica en el 5. El canvi en l'ordre de tamany d'aquests grups, vist que la resta de grups també creixent pot ser degut a la radicalització d'una minoria, més que un avenç de les posicions de màxim nacionalisme català en el conjunt de la població.

En relació als "immigrants", tan el 1992 com el 1995, la majoria s'ubica en l'espai central, però el segon grup més nombrós és el dels "immigrants" que se situen en la posició de mínim nacionalisme català (més del 21% del total). Tanmateix, entre un any i l'altre no hi ha canvis significatius en la distribució en l'eix en el grup dels "immigrants": tan sols assenyalar un relatiu avenç dels grups que es posicionen en la vessant de màxim nacionalisme català.

Finalment, el grup dels ""mixtos"" també és manté molt estable dins el predomini dels sectors que es decanten cap al costat de més nacionalisme català.

Com a conclusió, es pot veure que els "autòctons" s'han anat posicionant cap a valors

de més nacionalisme català a mesura que passen els anys, de la mateixa manera que els "immigrants" s'han estabilitzat amb una lleugera tendència, en la seva globalitat, a estar en posicions de mínim nacionalisme català, entre les quals és majoritària la posició més extrema. No obstant, cal dir que hi ha un cert avenç del nacionalisme català entre els sectors caracteritzats com a "immigrants", respecte als quals caldrà veure si es tracta o no dels fills dels "immigrants" que ja han nascut a Catalunya i, per tant, han estat socialitzats en un entorn més favorable a prendre posicions més properes al nacionalisme català.

#### 3.4.4. El comportament electoral i l'origen (1984-1995).

El comportament electoral també té aspectes diferents segons l'origen de la població, malgrat que en termes generals sigui molt semblant. Tal com es veu a la taula 63, a tots els grups el percentatge de ciutadans que diu haver anat a votar és sempre superior al nivell de participació que hi va haver en la realitat. No obstant, els "autòctons" diuen haver anat a votar en un percentatge superior als "immigrants", mentre que els del grup de "mixtos" estan entre aquests dos grups.

Taula 63 El comportament electoral i l'origen (1984-1995).

		1984	1988	1992	1995
Autòctons	Va anar a votar i va votar	83.5	80.9	78.1	83.2
	Va anar a votar però no va poder	1.0	0.8	1.7	0.7
	No va anar a votar pq. no va poder	5.4	4.8	5.3	5.6
	Va decidir/preferir no anar a votar	8.9	13.0	14.4	10.3
	NC	1.3	0.5	0.5	0.1
	(n)	(2730)	(1145)	(990)	(598)
Immigrants	Va anar a votar i va votar	74.3	71.0	66.9	70.5
	Va anar a votar però no va poder	1.3	0.3	1.3	0.9
	No va anar a votar pq. no va poder	11.6	8.7	10.3	9.1
	Va decidir/preferir no anar a votar	12.0	19.9	21.4	18.9
	NC	0.8	-	0.2	0.5
	(n)	(2105)	(1512)	(1275)	(827)
Mixtos	Va anar a votar i va votar	-	77.3	58.5	76.1
	Va anar a votar però no va poder	-	1.1	2.1	-
	No va anar a votar pq. no va poder	-	5.6	11.2	9.4
	Va decidir/preferir no anar a votar	-	15.7	28.2	14.6
	NC	-	0.3	-	-
	(n)	-	(228)	(205)	(169)
Total	Va anar a votar i va votar	79.5	75.5	70.7	75.9
	Va anar a votar però no va poder	1.1	0.6	1.5	0.8
	No va anar a votar pq. no va poder	8.1	6.9	8.4	7.9
	Va decidir/preferir no anar a votar	10.2	16.8	19.2	15.2
	NC	1.1	0.2	0.3	0.3
	(n)	(4858)	(2885)	(2471)	(1594)

Als tres grups, el percentatge dels que van votar va descendent des de 1984 fins a

1992 i el 1995 hi torna haver més participació, en especial, en el grup dels "autòctons", que retorna al nivell de participació de 1984. Pel que fa al grup dels "immigrants", tot i que els que diuen haver votat són més que el 1992, aquests no arriben a ser tants com el 1984.

Per tant, sembla detectar-se uns nivells de participació diferents segons l'origen: els "autòctons" voten més a les eleccions per al Parlament de Catalunya que els "immigrants".

### 3.4.5. El vot a partits i l'origen (1984-1995).

A la Taula 64, es mostra el vot als diversos partits catalans en funció de l'origen de la població<sup>64</sup>. Només atenent a aquestes xifres, queda ben palès que els "autòctons" i els "immigrants" opten per forces polítiques diferents.

**Taula 64** El vot a partits i l'origen de la població (1984-1995).

	Partit	1984	1988	1992	1995
Autòctons	CiU	54.4	57.9	56.5	48.3
	ERC	6.4	6.5	12.2	15.7
	PSC	16.4	9.1	7.0	7.7
	PSUC/IC	3.8	4.5	2.9	5.3
	AP/PP	3.0	1.4	1.6	4.6
	UCD/CDS	-	0.8	0.2	-
	(n)	(2287)	(928)	(774)	(498)
Immigrants	CiU	25.3	22.3	25.2	27.8
	ERC	1.1	0.8	1.2	2.7
	PSC	42.7	40.7	34.0	27.1
	PSUC/IC	5.8	10.7	5.2	10.3
	AP/PP	5.6	3.9	2.5	9.2
	UCD/CDS	-	3.7	0.2	-
	(n)	(1572)	(1074)	(853)	(528)
Mixtos	CiU	-	42.7	42.8	39.3
	ERC	-	5.3	11.6	12.9
	PSC	-	18.4	9.0	17.6
	PSUC/IC	-	11.6	6.3	7.9
	AP/PP	-	3.5	1.2	6.9
	UCD/CDS	-	6.3	0.0	-
	(n)	-	(171)	(120)	(128)
Total	CiU	42.6	39.1	40.3	37.4
	ERC	4.2	3.6	6.8	9.1
	PSC	27.1	25.4	20.3	13.4
	PSUC/IC	4.6	8.1	4.3	7.6
	AP/PP	4.1	2.8	2.0	5.5
	UCD/CDS	-	2.7	0.5	-
	(n)	(3877)	(2173)	(1747)	(1209)

Començant pel grup dels "autòctons", la força política que rep més vots a totes les convocatòries és sempre CiU, la qual registra el seu màxim el 1988 (amb el 57,9%) i el seu mínim el 1995 (el 48,3%). Pel que fa a la segona força, cal dir que es troba sempre a molta distància de la primera i que no sempre és la mateixa. El 1984 i 1988, la segona força és el

<sup>64</sup> No és ociós recordar que es tracta del vot declarat i que hi ha força gent que diu haver votat però no diu què. Per tant, els percentatges reals han d'estar retocats, car hi ha vot ocult. A la taula 64, només s'inclouen els percentatges de vot declarat a les forces polítiques més rellevants, és a dir, no es recullen els que no contesten, els blancs o a qualsevol altra opció de comportament.

PSC, mentre que el 1992 i 1995 és ERC. La força menys votada (almenys segons les enquestes) és sempre AP/PP, que el 1995 assoleix el seu màxim (amb el 4,6% dels vots declarats).

En canvi, els "immigrants" diuen haver votat molt diferent. Efectivament, la força política més votada és sempre el PSC fins el 1995, quan és superada per poc per CiU (de fet, arriben a un empat "tècnic"), perquè el PSC ha anat perdent a cada elecció més i més votants. La segona força més votada és sempre CiU, seguida pel PSUC/IC i AP/PP, mentre que la força menys votada és ERC. D'aquestes tres darreres forces, el PSUC/IC i el PP tenen una evolució més erràtica, tot i que van fent forat en aquest segment de la població. ERC es manté en un percentatge quasi marginal, si bé mostra una lleugera tendència a l'alça.

Finalment, els ciutadans del grup "mixt" segueixen, com els és habitual, una via intermèdia: CiU és sempre la primera força; el PSC és sempre la segona, tot i perdent suport, i ERC va augmentant des de 1988, sense arribar a esdevenir la segona opció més votada.

### 3.4.6. Les conclusions sobre les relacions de diverses variables amb l'origen de la població.

Els creuaments, dels taules dels quals s'acaben de comentar, mostren com la variable "origen" està associada al coneixement de català, la identitat nacional subjectiva, l'autoubicació a l'eix nacional, al comportament electoral i al vot a les eleccions. De fet, aquest fenomen ja s'ha constatat a les consideracions finals de l'apartat 2.2., quan a la taula 52 es reproduïen els índexs de correlació entre diverses variables.

En aquest marc, doncs, només cal reiterar que els ciutadans "autòctons" tenen una competència més alta en llengua catalana, se senten més catalans que espanyols, s'autoubiquen a la vessant catalanista de l'eix nacional, voten més a les eleccions al Parlament de Catalunya i quan ho fan tendeixen cada any que passa a donar més suport a les forces nacionalistes catalanes (CiU i ERC). Si es compara l'evolució d'aquestes variables al llarg dels anys, es pot veure, malgrat que dins del grup dels "autòctons" hi comença haver un nombre considerable d'"immigrants" de tercera generació, que la tendència abans comentada és va consolidant.

Per la seva banda, el grup dels "immigrants" es manté molt més estable al llarg del temps, la qual cosa no vol dir que no es verifiquin alguns moviments significatius. Per exemple, cada cop més van adquirint més competència en llengua catalana; van adoptant, la majoria, una identitat nacional subjectiva "dual" (cal dir que hi ha una minoria que es confirma en la seva espanyolitat); la seva autoubicació a l'eix tendeix a consolidar-se a l'entorn de les posicions moderades, defugint els extrems (tot i que hi ha un nucli gens menystenible a l'extrem menys nacionalista català); diuen anar a votar menys que els "autòctons"; i, finalment, quan van a votar, cada cop voten menys el PSC i es decanten, en proporció, més per altres forces polítiques.

Finalment, cal dir que l'ús analític d'aquesta variable a mesura que passin els anys anirà perdent importància perquè serà impossible de distingir els "autòctons" dels "immigrants" a no ser que se'ls pregunti pel lloc de naixement dels seus avis, bastant inviable per altra banda. En aquesta evolució futura, i si no hi ha una represa de la immigració procedent de la resta de l'Estat espanyol, cada cop els "autòctons" seran més, tot i que en el sí de cada família hi puguin sobreviure restes que denotin un origen etnocultural i territorial diferent que, eventualment, pugui condicionar-los la seva cultura política i, en conseqüència, el seu comportament dins del sistema polític. Cal dir, no obstant, que a la dissolució de les diferències entre els ciutadans de Catalunya hi contribueix, presumiblement, el procés de socialització secundària i, en especial, al paper desenvolupat pel sistema educatiu, el qual depèn -i si no hi ha cap daltabaix, continuarà dependent- de les autoritats catalanes.



Amb la finalitat de contrastar la hipòtesi del paper jugat per l'ensenyament en aquests canvis culturals i polítics dels ciutadans de Catalunya, en el proper apartat s'estudiaran les diferències que hi ha en cadascuna de les variables del marc d'anàlisi segons si el ciutadà ha passat o no per l'escola quan la política educativa és competència de la Generalitat de Catalunya.

### 3.5. La variable "Escola Catalana" (1984-1995).

En aquest apartat, s'analitzaran les diferències que hi ha en les variables que s'han estat veient fins ara en base a la divisió dels ciutadans en dos grans blocs: els que han estat escolaritzats a partir que el català ha estat introduït com a assignatura obligatòria i els que no s'han trobat amb aquesta circumstància.

Així, per a cada enquesta s'han reagrupat els individus en funció de l'edat, de manera que els menors d'una edat determinada han anat a l'escola quan el català ja era assignatura obligatòria i inclús, sobretot els més joves d'aquest grup, el català també era una llengua docent obligatòria. Tots ells integren el que es pot anomenar, convencionalment, la generació de l'"Escola Catalana", si bé que aquest és un terme una mica pretencios<sup>65</sup>. La resta dels individus han estat escolaritzats sense la presència del català i, sovint i la majoria, contra la presència del català.

L'objectiu d'aquest apartat és, en conseqüència, veure fins a quin punt aquests dos grups de ciutadans tenen un coneixement de català, unes actituds, unes creences i, en definitiva, un comportament polític diferent, en el sentit que aquells que se'ls ha ensenyat el català i en català, tenen una competència lingüística en català més elevada<sup>66</sup>; a la vegada que se senten, en una proporció també més elevada, més catalans que espanyols; s'ubiquen en l'eix nacional en posicions més properes al pol del màxim nacionalisme; tenen un comportament electoral diferent i, quan voten ho fan en una proporció més gran que la resta de ciutadans a favor de les opcions nacionalistes catalanes.

Per a assolir aquest objectiu i confirmar aquesta hipòtesi sobre la incidència de l'ensenyament del català sobre el comportament polític dels ciutadans, es presenten un parell de taules on hi ha les cinc variables bàsiques que s'han estat analitzant al llarg d'aquest capítol, dividint, per a cada any, la mostra en dos grans grups: els que han anat a l'"Escola Catalana" i els que no.

La divisió entre aquests dos tipus de ciutadans s'ha fet atenent a partir de l'edat, amb el benentès que els menors d'una determinada edat en un determinat any, han d'haver seguit en la seva escolarització obligatòria cursos de llengua catalana i, en alguns casos (cada cop més nombrosos) l'ensenyament totalment o parcial en català, dins d'allò previst a la normativa emanada des del Govern de la Generalitat de Catalunya. Evidentment, a mesura que van passant les eleccions, el grup de l'"Escola Catalana" es va engrandint en detriment de la resta, de manera que en el futur -en un terme mig- tota la ciutadania haurà estat escolaritzada amb una presència de llengua catalana<sup>67</sup>.

La generació de tall de l'"Escola Catalana" és la dels nascuts el 1965, la qual és la primera promoció que va acabar l'escolaritat obligatòria fent l'assignatura de català en el seu

---

<sup>65</sup> El terme "Escola catalana" fa referència a aquella escola que fa tot el seu ensenyament en llengua catalana i, a més, els continguts i la sensibilitat també són catalans. Per la sola circumstància de fer, com diu la normativa, l'assignatura de "llengua catalana" de manera obligatòria no transforma, és clar, en aquesta escola en una "Escola Catalana".

<sup>66</sup> Aquest fet és gairebé evident i ja ha estat demostrat durant les pàgines anteriors d'aquest mateix capítol.

<sup>67</sup> Cal advertir que, en aquest supòsit, hi ha l'assumpció que els fluxos d'immigració a Catalunya són o bé pràcticament inexistents o bé fàcilment acomodables a la realitat social de Catalunya.

pla d'estudis<sup>68</sup>. A més, aquesta mateixa generació és la primera que va fer l'assignatura de català a tot el BUP i el COU (també en consonància al Reial Decret de 1978) i, finalment, van ser els primers que a les Proves d'Accés a la Universitat van tenir un examen de llengua catalana. Òbviament, totes les generacions que vénen al darrera han seguit el mateix camí, si bé amb un increment constant a mesura que passen els anys de la presència i ús del català a l'escola i a l'institut, així com a la televisió.

En conseqüència, les generacions de l'"Escola Catalana" són les següents:

- 1) el 1984, ho són tots els que tenen 18 i 19 anys. Segons les dades de l'enquesta de 1984, correspondrien a aquesta generació el 4,6% del total;
- 2) el 1988, ho són tots els que tenen fins a 23 anys, els quals representen l'11,8% de la mostra;
- 3) el 1992, ho són tots els que tenen fins a 27 anys, un 21% de la mostra;
- 4) finalment, el 1995, els que tenen entre 18 i 30 anys representen el 25,9% del total.

A partir d'aquests grups d'edat, s'han fet dues taules en les quals hi ha les freqüències respectives per a cada grup i per a cada categoria de les cinc variables fins ara emprades. A la taula 65 s'han presentat els percentatges verticals, és a dir, els que ens indiquen, per a cada generació, com es reparteixen els seus integrants. A la taula 66 hi ha els percentatges horitzontals, amb la finalitat de veure quina proporció de ciutadans que han optat per una determinada categoria correspon a una o altra generació.

---

<sup>68</sup> En efecte, el Reial Decret 2092/1978 de 23 de juny, en virtut del qual el català havia de ser ensenyat obligatòriament a diversos nivells de l'ensenyament va entrar en vigor el curs 1978-79. Aquest curs era quan els nascuts el 1965 van iniciar el 8è de l'EGB. En contrapartida, cal tenir en consideració que la implementació del Reial Decret va ser, com s'ha vist en el capítol precedent, bastant difícil en els primers anys, per la qual cosa aquesta generació hauria tingut un impacte de la catalanització molt més lleu que la dels nous votants a les eleccions de 1995, els quals han conviscut amb un mínim de català des que van entrar a l'escola.

**Taula 65** Les variables diverses segons generació "Escola Catalana" (percentatges verticals).

		1984		1988		1992		1995	
		18-19	resta	18-23	resta	18-27	resta	18-30	resta
<b>Variable</b>	<b>Valors</b>	4.6	95.4	11.8	88.2	21.0	79.0	25.9	74.1
Coneixement de català	El parla i l'escriu	49.9	26.7	62.9	30.1	71.5	33.7	82.3	36.5
	L'entén i el parla	29.2	38.0	22.0	37.9	12.0	33.3	9.1	37.3
	L'entén però no el parla	17.3	28.4	13.8	27.4	11.9	27.4	8.3	23.1
	No l'entén	3.4	6.4	1.3	4.4	2.4	4.3	0.3	3.1
	No contesta	0.2	0.5	-	0.2	2.3	1.4	-	-
	(n)	(221)	(4624)	(341)	(2553)	(521)	(1965)	(413)	(1975)
Identitat Nacional Subjectiva	Només espanyol	10.3	12.7	5.9	9.5	6.5	17.2	7.8	15.8
	Més espanyol que català	12.8	8.7	5.9	8.8	6.8	8.7	7.4	6.8
	Tan espanyol com català	37.0	46.8	36.1	41.0	39.1	34.8	44.7	39.7
	Més català que espanyol	31.0	22.1	35.8	27.1	25.9	22.7	22.4	23.4
	Només català	4.6	7.3	13.0	10.9	18.7	14.8	16.3	12.5
	NS/NC	4.2	2.5	3.3	1.4	3.0	2.8	1.5	1.8
(n)	(221)	(4617)	(341)	(2555)	(521)	(1965)	(413)	(1180)	
Ubicació eix nacional	1	8.3	9.2	16.7	13.9	13.9	13.0	11.8	14.1
	2	31.4	26.7	34.0	24.5	7.7	8.8	8.4	11.3
	3	39.1	41.0	28.0	34.6	32.0	32.2	38.8	33.7
	4	11.8	7.1	4.2	7.9	21.5	24.0	24.1	20.1
	5	1.6	2.9	7.4	9.2	15.8	11.9	13.7	16.5
	(n)	(221)	(4640)	(340)	(2553)	(521)	(1965)	(414)	(1182)
comportament	Anà a votar i votà	70.0	80.0	67.5	76.5	50.7	76.2	57.1	82.5
	Anà a votar i no pugué	1.3	1.1	0.7	0.6	2.6	1.2	1.3	0.6
	No anà a votar pq. no pugué	12.9	7.8	6.9	6.9	13.3	6.9	10.5	6.9
	Va decidir no votar	13.5	10.0	24.9	15.7	33.1	15.4	31.0	9.6
	NC	2.2	1.0	-	0.3	0.3	0.3	0.1	0.3
	(n)	(221)	(4629)	(340)	(2551)	(521)	(1965)	(411)	(1181)
vot partits	CiU	30.1	43.1	40.5	38.9	35.1	41.0	42.8	36.2
	ERC	8.2	4.0	10.3	2.8	15.9	5.2	20.3	6.4
	PSC	40.2	26.6	24.2	25.6	15.6	21.2	12.8	18.8
	PSUC/IC	1.7	4.7	10.9	7.8	5.9	3.9	9.1	7.6
	AP/PP	9.5	3.8	3.6	2.8	1.2	2.1	4.6	7.5
	CDS	-	-	2.0	2.7	1.1	0.3	-	-
	altres	1.8	2.1	2.3	0.6	3.4	1.6	0.8	0.2
	blanc	-	-	-	-	4.6	0.6	0.2	0.7
	NC	5.8	13.7	6.2	18.7	17.1	24.0	9.4	22.6
	(n)	(155)	(3720)	(227)	(1951)	(264)	(1496)	(234)	(975)

La taula 65 mostra les diferències que hi ha en totes les variables segons el grup generacional:

1) quant a la coneixement de català, el grup majoritari entre els que han anat a l'"Escola Catalana" és sempre els que tenen una competència lingüística en català més alta. A més, aquest grup va creixent a mesura que passen els anys, fins arribar a abastar el 82,3%

dels menors de 30 anys l'any 1995. En canvi, per l'altre grup, la categoria és sempre, i amb un percentatge semblant, la dels que parlen el català però no el saben escriure. En aquesta generació, la catalanització també avança, si bé lentament, per dos àmbits: cada cop són més els que diuen saber escriure el català i cada cop són menys els que o bé diuen no entendre'l o bé no el parlen, encara que l'entenguin.

2) en la identitat nacional subjectiva també hi ha diferències apreciables en la distribució de les freqüències a cada generació i en l'evolució que registren les mateixes. El canvi més espectacular es dona en l'augment dels que s'identifiquen només com a catalans entre els de la generació de l'"Escola Catalana": el 1984 són només el 4,6% d'una generació decantada cap a una identitat nacional més aviat espanyola, el 1988 ja són el 13% d'una generació molt més catalanitzada, el 1992 arriben al màxim (el 18,7%) i el 1995 encara són més del 16%, superant, tanmateix, els dos grups més espanyols de la seva generació. Per tant, la generació més jove no només s'ha catalanitzat globalment sinó que el grup més català ha guanyat bastant terreny.

3) a la variable sobre l'autoubicació a l'eix nacional, els més joves se situen sempre més al cantó catalanista o anàleg que l'altra generació. A més, el percentatge d'individus que s'ubica en aquest costat de l'eix nacional és cada cop més gran, tot i que oscil·la segons l'any<sup>69</sup>. El que sí que queda ben palès és que els joves tendeixen a ubicar-se molt menys que l'altra generació en la part menys nacionalista catalana de l'eix.

4) Pel que fa al comportament, les dades entre generacions són espectaculars: els joves cada cop diuen votar menys, molt per sota de la resta de ciutadans<sup>70</sup>.

5) Finalment, en relació al vot, es pot veure, primer, que els més joves no tenen tants problemes com els més grans per a contestar aquesta pregunta, ja que el percentatge de "No contesta" és considerablement més baix entre els joves. Partint d'aquí (i sempre segons el vot manifestat i recollit a les enquestes), els joves que voten, cada vegada més ho fan en favor de les opcions nacionalistes catalanes, no només CiU sinó també (des de 1992, en especial) ERC. Efectivament, a banda de votar sempre (excepte el 1984) en una proporció més gran a favor dels nacionalistes catalans que ho fan els ciutadans de l'altra generació, el vot a CiU i a ERC no ha parat de créixer: el 1984 era del 30,1% i el 8,2%; el 1988 era del 40,5% i el 10,3%; el 1992 era ja del 35,1% i el 15,9% i, al final del període estudiat, era del 42,8% i el 20,3% (CiU i ERC, respectivament). Per tant, no només puguen els nacionalistes catalans en el seu conjunt (han passat del 38,3% el 1984 al 63,1% el 1995), sinó que el sector més radical d'aquesta opció política (ERC) ha crescut més del doble, sent la segona opció dels joves des de 1992 i a molta distància de la tercera (el PSC) el 1995. Aquestes dades contrasten fortament amb l'evolució de les forces nacionalistes catalanes a l'altra generació ja que, no només es mantenen molt estables quant al percentatge que obtenen, sinó que l'hegemonia és clara i rotunda en favor de CiU. ERC, tot i créixer, no ho fa en la proporció

---

<sup>69</sup> En aquest context, cal assenyalar que entre el 1992 i el 1995, els individus més joves es resituen en posicions diferents però dins del mateix cantó de l'eix, tendint cap a posicions més moderades. Una possible explicació -només temptativa- hauria de tenir en compte la confluència de dos factors: la presència de més joves fills de la immigració (que tenen tendències més moderades en aquest eix) i l'impacte de la Guerra de Bòsnia contra els perills dels conflictes nacionals.

<sup>70</sup> Caldria preguntar-se si, atès que les xifres mostren una participació més alta que la que es dona realment, també pot ser que els joves diguin més la veritat que els més grans, és a dir, que a banda de no votar, també "confessin" sense problemes que aquesta és la seva actitud davant el procés electoral. La resposta a aquesta qüestió podria ser objecte d'una altra recerca.

que ho fa entre els més joves.

Havent vist els percentatges verticals, també s'ha considerat útil veure els percentatges horitzontals (vegeu Taula 66), els quals serveixen per a copsar si una generació està sobre o infrarepresentada en alguna categoria d'alguna variable en funció de la proporció d'individus d'aquesta generació en el conjunt de la mostra.

**Taula 66** Les variables diverses segons generació "Escola Catalana" (percentatges horitzontals).

		1984		1988		1992		1995	
		18-19	resta	18-23	resta	18-27	resta	18-30	resta
Variable	Valors	4.6	95.4	11.8	88.2	21.0	79.0	25.9	74.1
Coneixement de català	El parla i l'escriu	8.2	91.7	21.8	78.2	36.0	64.0	44.2	55.8
	L'entén i el parla	3.5	96.4	7.2	92.8	8.7	91.3	7.9	92.1
	... però no el parla	2.8	97.2	6.3	93.8	10.3	89.7	11.2	88.8
	No l'entén	2.5	97.5	3.8	96.2	12.8	87.2	3.6	96.4
	No contesta	1.9	98.1	-	100.0	30.3	69.7	-	-
Identitat Nacional Subjectiva	Només espanyol	3.8	96.2	7.6	92.4	9.1	90.9	14.7	85.3
	Més espanyol que català	6.6	93.4	8.2	91.8	17.2	82.8	27.3	72.7
	Tan espanyol com català	3.6	96.3	10.5	89.5	23.0	77.0	28.3	71.7
	Més català que espanyol	6.3	93.7	15.0	85.0	23.2	76.8	25.1	74.9
	Només català	3.0	97.0	13.8	86.2	25.1	74.9	31.4	68.6
	NS	6.8	93.2	6.9	93.1	21.7	78.3	15.4	84.6
	NC	7.9	92.1	20.6	79.4	31.7	68.3	25.9	74.1
Ubicació eix nacional -1984-88 -1992-95	1	4.1	95.9	13.8	86.2	22.1	77.9	22.7	77.3
	2	5.3	94.7	15.6	84.3	18.8	81.2	20.7	79.3
	3	4.3	95.6	9.7	90.2	20.9	79.1	28.7	71.3
	4	7.4	92.6	6.6	93.4	19.2	80.8	29.6	70.4
	5	2.6	97.4	9.7	90.3	26.0	74.0	22.6	77.4
comportament	Anà a votar i votà	4.0	96.0	10.5	89.4	15.0	85.0	19.4	80.6
	Anà a votar i no va poder	5.4	94.6	13.2	86.8	36.3	63.7	42.5	57.5
	No anà a votar pq no pugué	7.3	92.7	11.8	88.2	33.7	66.3	34.5	65.5
	Va decidir no votar	6.1	93.8	17.5	82.5	36.4	63.6	53.0	47.0
	NC	9.5	90.5	-	100.0	18.2	81.8	10.1	89.9
vot partits	CiU	2.8	97.2	10.8	89.1	13.1	86.9	22.1	77.9
	ERC	7.8	92.2	30.2	69.8	35.3	64.7	43.1	56.9
	PSC	5.9	94.1	9.9	90.1	11.5	88.5	14.1	85.9
	PSUC/IC	1.5	98.5	14.0	86.0	21.0	79.0	22.3	77.7
	AP/PP	9.3	90.4	13.3	86.7	8.9	91.1	12.9	87.1
	CDS	-	-	7.7	91.6	36.3	63.7	-	-

Segons els percentatges de cada generació en relació al conjunt de la mostra per a cada any, es pot veure si la generació de l'"Escola Catalana" té més o menys pes del que li correspondria en proporció. En funció de la desviació observada, hom pot assenyalar els trets que serien més habituals en aquesta generació:

1) quant al coneixement de català, el percentatge de joves dins el conjunt dels que parlen i escriuen la llengua catalana és sempre, a tots els anys, superiors al percentatge que representa aquesta generació en la mostra.

2) sobre la identitat nacional subjectiva, hi ha diferències segons els anys que convé ressaltar especialment. El 1984, la generació jove estava sobrerrepresentada entre els que se senten més espanyols que catalans i entre els que se senten més catalans que espanyols, la qual cosa indicaria una certa polarització a l'entorn de la qüestió. El 1988 la generació jove està sobrerrepresentada en les categories que mostren una identitat bàsicament o només catalana. El 1992 la sobrerrepresentació abarca a quasi tots els grups (excepte els més espanyols) si bé es concreta en les categories intermèdies. Finalment, el 1995 la sobrerrepresentació es dona bàsicament en les categories intermèdies i, per tant, la infrarepresentació és als extrems del contínuum. Per tant, els joves són, el 1995, més moderats, en aquesta qüestió, que els membres de la generació més gran.

3) l'autoubicació a l'eix nacional mostra bastantes diferències segons l'any. Així, el 1984 hi ha una certa polarització de les posicions; el 1988, el cantó més catalanista està més representat. El 1992, en canviar d'eix i segurament per impacte de la conjuntura política, els joves estan sobrerrepresentats entre els que s'ubiquen als dos extrems, especialment en l'extrem de màxim nacionalisme català, la qual cosa indica una certa polarització dels més joves. El 1995 hi ha un canvi apreciable: la polarització disminueix i estan sobrerrepresentats els sectors moderadament catalanistes.

4) les dades sobre la participació electoral confirmen allò ja constatat anteriorment: els més joves s'abstenen més que els més grans, sempre i en totes les convocatòries.

5) Finalment, quant al vot, els partits que obtenen més vots dels sectors que els que els "pertocarien" són diferents segons la convocatòria electoral. D'aquesta manera, el 1984 es tracta, per aquest ordre, d'AP, ERC i el PSC<sup>71</sup>. El 1988, els partits amb més electors joves són ERC, IC i el AP. El 1992 hi hauria ERC i el CDS, mentre que el 1995 només hi seria ERC. En aquest sentit, l'únic partit que sempre ha tingut una proporció de joves més gran entre els seus votants ha estat sempre ERC. A més, aquesta desviació ha anat variant segons els anys: el 1984 tenia el 7,8% de joves joves (contra el 4,6% de joves de la mostra); el 1988 el 30,2% (contra l'11,8%); el 1992 el 35,3% (contra el 21%) i el 1995 el 43,1% (contra el 25,9%).

\*\*\*\*\*

Després d'haver comentat les dades d'aquestes dues darreres taules, sembla confirmar-se un cop més que la generació que ha estat educada en el marc del model d'ensenyament en el qual el català cada cop té una presència més destacada, té un comportament

---

<sup>71</sup> Seria un cert reflex de la polarització detectada en la identitat nacional subjectiva i en l'autoubicació a l'eix nacional.

substancialment diferent al de la resta de la societat. En efecte, saben més català, se senten més catalans que espanyols, s'ubiquen en posicions més catalanistes, voten menys que la resta, però, quan ho fan, opten en una proporció més elevada per les forces nacionalistes catalanes. En conclusió, l'entorn en el qual aquests ciutadans han estat socialitzats (català a l'escola, català a la televisió, i, en general, en el procés de recuperació de les institucions autonòmiques catalanes) ha incidit considerablement i de manera més favorable a la consolidació d'actituds, creences i comportaments que connecten millor amb els pressupòsits ideològics del catalanisme polític.

### 3.6. La combinació de variables: origen i "Escola Catalana" (1984 i 1995).

Fins ara s'han vist com la variable "edat", la variable "origen" i la variable "Escola Catalana" permetien identificar subgrups segons una capacitat lingüística en català diferents, així com també amb diferències ressaltables en allò referent a la identitat nacional subjectiva, a l'autoubicació a l'eix nacional, al comportament electoral i, per acabar, al vot a les eleccions al Parlament de Catalunya.

Atès que la influència de la generació "Escola Catalana" i l'"origen" ha estat contrastada per separat per a cada variable al llarg de les convocatòries electorals, és convenient veure com ambdues incideixen actuant simultàniament, amb la finalitat de mesurar l'impacte de la socialització secundària feta a través de l'escola controlada per la socialització primària feta a través de la família.

Per assolir aquest objectiu, s'ha dividit el conjunt de ciutadans en quatre grups, segons si són nascuts o no a Catalunya i segons si són membres o no de l'anomenada "Generació de l'"Escola Catalana"<sup>72</sup>. Per aquests quatre subgrups de ciutadans (identificats a partir d'ara amb els acrònims assignats), s'han calculat les freqüències per a cadascuna de les diverses variables que integren l'anàlisi que s'està fent. Amb la voluntat de no fer més farragós el desenvolupament de l'argument que travessa tot aquest capítol, només es fa la comparació entre les eleccions de 1984 i 1995, per tal de remarcar els canvis soferts entre els dos extrems del procés.

Així, en aquest apartat es comparen els canvis registrats en aquests quatre grups de ciutadans en quatre variables: el coneixement de català, la identitat nacional subjectiva, el comportament electoral i el vot a partits. No és possible la comparació de l'autoubicació a l'eix nacional perquè els eixos són diferents entre un any i l'altre. Les xifres per a cadascun dels subgrups es compararà també amb els respectius totals.

<sup>72</sup> El percentatge d'individus que pertany a cada subgrup és el següent:

	1984	1995
Escola Catalana i Nascut a Catalunya ("Escatnascat")	3,5%	23,0%
Escola Catalana i No Nascut a Catalunya ("Escatnonascat")	1,0%	3,0%
No Escola Catalana i Nascut a Catalunya ("Noescatnascat")	52,6%	43,5%
No Escola Catalana i No nascut a Catalunya ("Noescatnonascat")	42,3%	30,5%



### 3.6.1. El coneixement de català segons "origen" i segons "Escola Catalana".

La taula 67 mostra el creuament de la variable "origen" i la d'"Escola Catalana" amb el coneixement de català.

El canvi entre 1984 i 1995, segons les dades de les enquestes, és considerable en favor d'una major capacitat lingüística en llengua catalana. El 1984, el percentatge dels que sabien parlar i escriure en català era el més gran només al grup "Escatnascat". Tant al grup "Noescatnascat" com el "Escatnonascat", la majoria és classificada en la categoria dels que entenen i parlen el català. Al darrer grup, el percentatge màxim es troba en aquells que no parlen però entenen el català. El 1995, en contrast, a tots els subgrups la categoria dominant és la d'aquells que parlen i escriuen el català, llevat el subgrup dels "Noescatnonascat", que en la seva majoria (que ha perdut pes en relació el 1984, tanmateix) només entenen però no parlen el català.

**Taula 67** El coneixement de català segons origen i segons generació "Escola Catalana" (1984 i 1995).

		1984			1995		
		Sí (Nasc Cat)	No	Total	Sí (Nasc Cat)	No	Total
Sí Escola Catalana	El parla i l'escriu	55.7	31.6	49.9	88.0	37.9	82.3
	L'entén i el parla	28.0	34.4	29.2	7.0	25.2	9.1
	L'entén però no el parla	15.2	26.0	17.3	4.9	34.0	8.3
	No l'entén	1.1	8.0	3.4	-	2.9	3.6
	No contesta	-	-	0.2	-	-	-
	(n)	(171)	(47)	(221)	(365)	(47)	(413)
No Escola Catalana	El parla i l'escriu	44.8	4.2	26.7	52.9	13.0	36.5
	L'entén i el parla	50.0	23.1	38.0	46.3	28.8	37.3
	L'entén però no el parla	4.5	58.4	28.4	3.3	51.4	23.1
	No l'entén	0.4	13.8	6.4	0.5	6.8	3.1
	No contesta	0.3	0.5	0.5	-	-	-
	(n)	(2553)	(2051)	(4624)	(690)	(485)	(1175)
Total Població	El parla i l'escriu	45.4	4.9	27.8	65.1	15.2	48.4
	L'entén i el parla	48.6	23.3	37.6	30.7	28.5	30.0
	L'entén però no el parla	5.2	57.7	27.9	3.8	49.8	19.3
	No l'entén	0.4	13.6	6.2	0.3	6.4	2.4
	No contesta	0.3	0.5	0.5	-	-	-
	(n)	(2725)	(2099)	(4852)	(1056)	(532)	(1588)

Pel que fa a la categoria dels que no entenen el català, entre 1984 i 1995 ha perdut molt de pes en tots els subgrups: només és significativa al subgrup "Noescatnonascat", si bé ha baixat a la meitat (del 13,8% al 6,8%).

Per tant, es pot afirmar que el coneixement de la llengua catalana ha augmentat en tots els grups, especialment entre els nascuts a Catalunya i que, a més, han passat per l'"Escola

Catalana". Així, el 88% d'aquest grup contrasta amb el 65,1% que diu parlar i escriure català del total dels que han nascut a Catalunya. De la mateixa manera, el 37,9% dels que han passat per l'"Escola Catalana" però que no han nascut a Catalunya diuen parlar i escriure el català s'ha de comparar amb el 15,2% que també tenen aquest mateix de nivell de coneixement del conjunt dels que no han nascut a Catalunya.

### 3.6.2. La identitat nacional subjectiva segons origen i segons "Escola Catalana".

La identitat nacional subjectiva també ha sofert canvis considerables (taula 68):

**Taula 68** La identitat nacional subjectiva segons l'origen i generació "Escola Catalana" (1984 i 1995).

		1984			1995		
		Sí (Nas Cat)	No	Total	Sí (Nas Cat)	No	Total
Sí Escola Catalana	Només espanyol	6.5	24.9	10.3	3.7	40.0	7.8
	Més espanyol que cat.	11.4	18.7	12.8	6.3	15.8	7.4
	Tan espanyol com cat.	36.0	38.7	37.0	46.4	31.5	44.7
	Més català que esp.	37.6	8.9	31.0	24.1	8.9	22.4
	Només català	5.8	-	4.6	18.2	1.0	16.3
	NS/NC (n)	2.7 (171)	8.9 (47)	4.2 (221)	2.6 (366)	2.9 (47)	1.5 (413)
No Escola Catalana	Només espanyol	4.2	23.3	12.7	4.0	32.8	15.8
	Més espanyol que cat.	3.1	15.6	8.7	2.7	12.8	6.8
	Tan espanyol com cat.	42.8	51.9	46.8	36.4	44.4	39.7
	Més català que esp.	35.3	5.8	22.1	35.1	6.6	23.4
	Només català	12.6	0.6	7.3	20.1	1.5	12.5
	NS/NC (n)	2.0 (2552)	2.7 (2052)	2.5 (4617)	1.6 (696)	1.9 (484)	1.8 (1180)
Total Població	Només espanyol	4.4	23.3	12.6	3.9	33.4	13.8
	Més espanyol que cat.	3.6	15.6	8.9	3.9	13.0	7.0
	Tan espanyol com cat.	42.3	51.6	46.4	39.9	43.3	41.0
	Més català que esp.	35.4	5.9	22.5	31.3	6.8	23.1
	Només català	12.2	0.6	7.1	19.4	1.5	13.4
	NS/NC (n)	2.1 (2724)	2.9 (2100)	2.5 (4846)	1.5 (1062)	2.0 (531)	1.7 (1593)

1) en el subgrup "Escatnascats" s'han consolidat les identitats duals i, alhora, s'han radicalitzat les posicions entre els que s'identifiquen bàsicament com a catalans, que el 1995 són més els que se senten només catalans. Els que se sentien bàsicament espanyols o només espanyols han perdut molt més: han passat de representar el 17,9% el 1984, a ser el 10% el 1995.

2) en el subgrup "Escatnonascascat" hi ha hagut una polarització cap a posicions identitàries molt més espanyoles. El 1995, la categoria més important és la que agrupa els que només se senten espanyols, amb un 40%. El 1984 eren només el 24,9% d'aquest subgrup<sup>73</sup>.

3) en el subgrup "Noescatnascascat", el canvi entre 1984 i 1995 mostra només un augment de la categoria dels que s'identifiquen només com a catalans. La resta de categories, amb lleugeres variacions, es manté igual.

4) el subgrup "Noescatnonascascat" també registra un canvi identitari lleuger però no per això menys important: són més els ciutadans que s'identifiquen com a només espanyols (han passat de ser el 23,3% el 1984 a ser el 32,8% el 1995).

Per tant, i havent vist els canvis més importants entre aquests dos anys en els quatre subgrups, cal retenir el següent:

1) els nascuts a Catalunya han tendit a reforçar la identitat dual i també la dels que es consideren només catalans, mentre que els que tenen una identitat bàsicament espanyola o només espanyola s'han mantingut o reduït una mica.

2) els no nascuts a Catalunya han tendit a reforçar la identitat més fonamentada en l'espanyolitat, augmentant sobretot els que només se senten espanyols.

3) Per tant, entre 1984 i 1995 hi ha hagut una polarització identitària seguint una divisòria segons el lloc de naixement.

### 3.6.3. El comportament electoral segons origen i segons generació "Escola Catalana".

La taula 69 mostra les diferències que hi ha quant al comportament en relació als quatre subgrups de ciutadans que s'han constituït segons "Escola Catalana" i "Origen".

En aquest context, el doble creuament mostra que el grup en el qual el 1984 el percentatge de votants és més alt és el d'"Noescatnascascat" (amb el 84,2% del total del subgrup), seguit del subgrup "Noescatnonascascat" (el 74,7%), el subgrup "Escatnascascat" (el 72,5%) i, finalment, el grup restant amb el 59,8% del total.

El 1995, l'ordre dels subgrups segons el percentatge d'individus que voten és el mateix que el 1984, però en el primer classificat la participació s'ha mantingut, en el segon ha crescut, en el tercer ha augmentat l'abstenció i en el quart només diu anar a votar el 22,6% del total.

Per tant, l'opció d'anar a votar depèn, en primera instància de l'edat, i en segon lloc, de si s'ha nascut o no a Catalunya.

### 3.6.4. El vot a partits segons origen i segons generació "Escola Catalana".

El comportament electoral d'aquests quatre subgrups també reflecteix alguns canvis

---

<sup>73</sup> Aquesta dada indicaria un possible focus de rebuig a l'entorn més immediat, la qual seria preocupant pel manteniment de la convivència civil si no es posa en relació al conjunt de la mostra. En efecte, es tracta del 40% dels individus d'un subgrup que representa el 3% del total de la mostra; per tant, aquests individus no són més que l'1,2% del total.

Taula 69 El comportament electoral segons l'origen i segons la generació "Escola Catalana" (1984 i 1995).

		1984			1995		
		Sí (Nasc. Cat.)	No	Total	Sí (Nasc. Cat.)	No	Total
Sí Escola Catalana	Va anar a votar i va votar	72.5	59.8	70.0	61.4	22.6	57.1
	Anà a votar i no va poder votar	1.5	-	1.3	1.2	2.1	1.3
	No anà a votar perquè no pugué	12.0	16.9	12.9	8.7	25.1	10.5
	Va decidir no anar a votar	11.0	23.3	13.5	28.6	50.2	31.0
	No contesta	2.9	-	2.2	0.1	-	0.1
	(n)	(172)	(47)	(221)	(365)	(46)	(411)
No Escola Catalana	Va anar a votar i va votar	84.2	74.7	80.0	84.5	79.7	82.5
	Anà a votar i no va poder votar	0.9	1.3	1.1	0.3	1.0	0.6
	No anà a votar perquè no pugué	5.0	11.5	7.8	5.7	8.8	6.9
	Va decidir no anar a votar	8.8	11.7	10.0	9.2	10.1	9.6
	No contesta	1.1	0.8	1.0	0.3	0.4	0.3
	(n)	(2556)	(2053)	(4640)	(696)	(485)	(1181)
Total	Va anar a votar i va votar	83.5	74.3	79.5	76.6	74.8	76.0
	Anà a votar i no va poder votar	1.0	1.3	1.1	0.6	1.1	0.8
	No anà a votar perquè no pugué	5.4	11.6	8.1	6.7	10.2	7.9
	Va decidir no anar a votar	8.9	12.0	10.2	15.9	13.6	15.1
	No contesta	1.3	0.8	1.1	0.2	0.3	0.3
	(n)	(2728)	(2100)	(4858)	(1062)	(530)	(1594)

dignes de ser remarcats<sup>74</sup>.

Partint de les dades de la taula 70, hom es pot adonar que allò que més destaca és el considerable creixement de les forces nacionalistes catalanes en el subgrup "Escatnascat" entre 1984 i 1995. En efecte, mentre que el 1984 el 46,5% d'aquests ciutadans diu haver votat CiU o ERC, el 1995 són el 62,5%<sup>75</sup>. Si es té en compte que per al subgrup "Noescatnascat", el vot nacionalista català ha perdut percentatge (ha passat del 61,7% el 1984 al 55,7% de 1995), i atès que en el conjunt de la població aquesta opció partidista es manté estable (el 46,7% i el 46,5% el 1995), és ben plausible deduir que el creixement en un subgrup ha hagut de compensar les pèrdues en l'altre. Si a aquest fet se li afegeix que la correlació entre CiU i ERC, que era molt favorable a CiU el 1984, es va equilibrant lentament cap a ERC (i això es produeix gràcies al salt que ha fet ERC en els sectors més joves), hom pot creure que el principal impacte de l'"Escola Catalana" ha estat, en relació al comportament electoral, confirmar i inclús radicalitzar una part no negligible dels nascuts a Catalunya.

<sup>74</sup> D'aquests quatre subgrups no es pot tenir en compte els resultats proporcionats pel subgrup "Escatnonascat" perquè hi ha massa pocs individus (28 sobre 3879 el 1984 i 10 sobre 1209 el 1995) com per provar de trobar una explicació acceptable per al comportament electoral que mostren a la taula corresponent.

<sup>75</sup> Aquests percentatges encara són més espectaculars si es té compte només el total dels que han passat per l'"Escola Catalana": el 1984, 38,3% deia haver votat CiU o ERC, i el 1995 és el 63,1%.

Taula 70 El vot a partits segons l'origen i segons la generació "Escola Catalana" (1984 i 1995).

		1984			1995		
		Sí (Nasc Cat)	No	Total	Sí (Nasc Cat)	No	Total
Sí Escola Catalana	CiU	36.2	4.1	30.1	41.3	77.0	42.8
	ERC	10.3	-	8.2	21.2	-	20.3
	PSC	31.7	74.3	40.2	13.0	9.5	12.8
	PSUC/IC	2.1	-	1.7	9.5	-	9.1
	AP/PP	8.8	13.4	9.5	4.8	-	4.6
	(n)	(124)	(28)	(155)	(224)	(10)	(234)
No Escola Catalana	CiU	55.5	25.7	43.1	46.0	21.1	36.2
	ERC	6.2	1.1	4.0	9.7	1.4	6.4
	PSC	15.5	42.1	26.6	11.2	30.3	18.8
	PSUC/IC	3.9	5.9	4.7	6.6	9.2	7.6
	AP/PP	2.7	5.5	3.8	6.0	9.7	7.5
	(n)	(2161)	(1541)	(3720)	(588)	(386)	(975)
Total	CiU	54.4	25.3	42.5	44.7	22.5	37.4
	ERC	6.4	1.1	4.2	12.9	1.4	9.1
	PSC	16.4	42.7	27.1	11.7	29.8	17.6
	PSUC/IC	3.8	5.8	4.6	7.4	8.9	7.9
	AP/PP	3.0	5.6	4.1	5.7	9.5	6.9
	(n)	(2286)	(1569)	(3879)	(813)	(396)	(1209)

\*\*\*\*\*

En aquest apartat s'han presentat les taules dels creuaments de les variables bàsiques en el nostre marc d'anàlisi amb la variable "origen" i la variable "Escola Catalana", amb la finalitat de trobar diferències substancials entre els quatre tipus de ciutadans en funció del tipus de socialització que poden haver tingut.

Amb el benentès que només es tracta d'apuntar els grans trets diferencials que hi ha entre aquests quatre subgrups, es pot confirmar plenament que tant l'origen etnoterritorial de la seva família com el fet d'haver anat a l'"Escola Catalana" incideixen en la seva cultura política i en el seu comportament electoral subsegüent:

1) els nascuts a Catalunya i que han tingut contacte amb el català a l'ensenyament tenen un nivell de coneixement d'aquesta llengua més alt, se senten més catalans que espanyols (i una part considerable se sent només català), voten menys que els de la generació més gran, però més que els no són nascuts a Catalunya i que també -com ells- han anat a l'"Escola Catalana" i, finalment, voten en una proporció més alta que cap altre grup a forces polítiques nacionalistes catalanes (i, també, en una proporció més gran que els altres grups voten a ERC).

2) els no nascuts a Catalunya i que han tingut contacte amb el català a l'ensenyament és el grup que presenta més dificultats per les següents raons. Primerament, perquè és el subgrup que inclou a menys individus, amb la qual cosa la significació dels percentatges obtinguts poden ser més vulnerables al marge d'error de la pròpia enquesta. En segon terme, perquè se suposa que per edat han anat a l'"Escola Catalana", però no es té cap constància ja que no seria d'estranyar que es tracta de ciutadans que pot fer relativament pocs anys que han arribat a Catalunya. En tot cas, aquest subgrup té un nivell de coneixement de català

bastant baix (només superat per sota el segon grup d'"immigrants"), diu identificar-se bàsicament com a espanyol (per tant, el contrast amb els seus companys d'edat però nascuts a Catalunya és molt gran), és el grup més abstencionista (segurament és un reflex de l'allunyament del què significa no només la política -bastant propi de l'edat-) i, quant al vot, el nombre d'individus és tan petit que els percentatges que es mostren a la taula corresponent no poden ser tinguts massa en consideració.

3) els nascuts a Catalunya però que no han anat a l'"Escola Catalana" és el subgrup en el qual hi ha el percentatge més elevat de ciutadans que parlen el català però no el saben escriure, fet que constatat l'impacte de la política lingüística de l'Estat espanyol fins a l'arribada de la democràcia. Amb tot, al cap d'un temps, hi ha una part d'aquests ciutadans que diuen haver après escriure el català. En aquest subgrup, la identitat nacional subjectiva predominant és la "dual", si bé els ciutadans que es decanten cap a una identitat bàsicament o exclusiva catalana són la majoria, la qual s'augmenta el 1995 gràcies, sobretot, perquè els "duals" perden posicions i els que se senten només catalans creixen considerablement. Per altra banda, és el subgrup que té el percentatge més alt de votants, la majoria dels quals es decideix per les forces nacionalistes catalanes (CiU o ERC), donant un suport aclaparador als moderats.

4) el subgrup dels no nascuts a Catalunya i que no han anat a l'"Escola Catalana" té les característiques següents. Es tracta del subgrup la majoria del qual entenen el català però no el parlen, tot i que, progressivament, els que van adquirint més competència en català van sent més. A la vegada, els que s'identifiquen amb una identitat dual són la majoria, si bé aquesta es redueix en favor dels que tenen una identitat bàsicament espanyola o només espanyola. Quant al comportament electoral, són el segon subgrup que presenta un percentatge més alt de gent que diu anar a votar i, quan ho fan, opten sobretot pel PSC, tot i que aquest partit perd suport entre 1984 i 1995. En canvi, el vot a forces nacionalistes catalanes és molt menys significatiu, és pràcticament monopolitzat per CiU i tendeix a reduir-se al llarg del temps.

En aquest apartat s'han constatat els canvis que hi ha hagut entre 1984 i 1995. Per a presentar les taules i que fos possible la comparació, donat que per a l'any 1984 només es disposen sobre l'origen si l'enquestat ha nascut o no a Catalunya, a l'enquesta de 1995 s'ha perdut informació perquè no s'ha tingut en compte si es tractava de ciutadans fills de nascuts o no a Catalunya. Per tal de solventar aquesta pèrdua d'informació i per a deixar constància de com està la situació a Catalunya segons l'enquesta post-electoral de 1995, en el proper apartat s'aportaran i es comentaran els creuaments de les diverses variables amb la variable "Escola Catalana" i "Origen", segons si es tracta d'"autòctons" (nascuts a Catalunya fills d'ambdós pares nascuts a Catalunya), d'"immigrants" (fills d'ambdós pares nascuts fora de Catalunya) o bé de "mixtos" (nascuts a Catalunya amb un pare nascut a Catalunya).

### 3.7. La situació després de les eleccions al Parlament de Catalunya de 1995.

Com es deia a l'acabar l'anterior apartat, en aquest es reprenen els creuament per aconseguir dos objectius:

1) mostrar tal com està el panorama a Catalunya després de les eleccions de 1995 i quines són les possibles línies de futur;

2) afinar més en l'anàlisi ja que al tenir en compte el lloc de naixement dels pares, hi ha més subdivisions en la mostra i les diferències segons la socialització primària poden aparèixer més punyents. En efecte, quan es comparaven els anys 1984 i 1995, en els nascuts a Catalunya no es discriminava segons el lloc de naixement dels pares, amb la qual cosa es maquillaven els resultats. Aquesta inconveniència s'acceptava perquè era l'única manera de fer la comparació entre els dos extrems temporals del període analitzat, però cal solventar-la si el que es vol és remarcar l'impacte diferencial de l'"Escola Catalana" damunt l'individu segons el seu origen familiar.

En conseqüència, aquest apartat està integrat pels comentaris de les taules següents: la que fa referència al coneixement de català, la identitat nacional subjectiva, l'autoblocació a l'eix nacional, el comportament electoral i, finalment, el vot a les eleccions al Parlament de Catalunya. En totes elles, l'anàlisi se centrarà en les diferències que hi ha entre els quatre subgrups bàsics: els "autòctons" que han anat a l'"Escola Catalana"; els "autòctons" que no hi han anat; els "immigrants" que sí que hi han anat i, quart, els "immigrants" que no hi han anat. Respectivament, cada subgrup representa els següents percentatges en el conjunt de la mostra<sup>76</sup>: el 9,3%; el 28,1%; el 12%; i, sent el grup majoritari, el 40,2%.

Alguns dels fenòmens que es constataran a continuació ja hauran estat apuntats anteriorment, però alguns altres emergeixen amb molta més claredat, de manera que justifica del tot l'esforç d'haver incorporat encara les cinc darreres taules d'aquest capítol.

#### 3.7.1. El coneixement de català segons l'origen i segons la generació "Escola Catalana" (1995).

El coneixement de català segons l'enquesta post-electoral de 1995 és el següent: el 48,4% el parla i l'escriu, el 30,0% l'entén i el parla, el 19,3% l'entén però no el parla i el 2,4% diu no entendre'l.

Els quatre subgrups en què s'ha dividit la mostra tenen una distribució molta diferent quant a la capacitat lingüística. En efecte, el grup amb un domini més gran de la llengua catalana és el dels "autòctons" que han anat a l'"Escola Catalana", ja que, en la seva immensa majoria, parla i escriu el català. En canvi, els "autòctons" que no han anat a l'"Escola Catalana", tot i tenir una majoria que el parla i l'escriu, més del 40% diu que el parla però no el sap escriure. Per la seva banda, al subgrup dels "immigrants" que han anat a l'"Escola Catalana" hi ha una majoria que supera els 2/3 que parlen i escriuen el català, però encara hi ha un 16,1% que diu que només l'entén. Finalment, el subgrup dels "immigrants" que no han anat a l'"Escola Catalana" és el menys catalanitzat: el 41,6% només entenen el català, el 33,3% el parla i el 19,7% també el sap escriure. Pel que fa als dos subgrups de "mixtos", aquests tenen un domini del català molt semblant al dels "autòctons".

---

<sup>76</sup> El total no suma cent perquè han estat exclosos els mixtos que han anat a l'escola catalana (són el 4,7% del total de la mostra) i els mixtos que no hi han anat (el 5,7%).

**Taula 71** El coneixement de català segons l'origen i segons la generació "Escola Catalana" (1995).

		Autòctons	Immigrants	Mixtos	Total
Sí Escola Catalana	El parla i l'escriu	94.5	68.6	93.0	82.3
	L'entén i el parla	4.3	14.6	4.7	9.1
	L'entén però no el parla	1.2	16.1	2.3	8.3
	No l'entén	-	0.7	-	0.3
	No contesta (n)	- (148)	- (190)	- (75)	- (413)
No Escola Catalana	El parla i l'escriu	56.7	19.7	54.8	36.5
	L'entén i el parla	42.3	33.3	41.3	37.3
	L'entén però no el parla	1.0	41.6	3.0	23.1
	No l'entén	-	5.4	2.0	3.1
	No contesta (n)	- (447)	- (638)	- (90)	- (1175)
Total	El parla i l'escriu	66.1	30.9	72.1	48.4
	L'entén i el parla	32.9	29.0	24.7	30.0
	L'entén però no el parla	1.0	35.7	2.1	19.3
	No l'entén	-	4.3	1.1	2.4
	No contesta (n)	- (595)	- (828)	- (165)	- (1588)

Per tant, l'impacte de la catalanització de l'ensenyament queda ben palès en aquestes dades: els que han passat per l'"Escola Catalana" tenen un domini molt més alt de la llengua catalana que no pas la resta de la població. Ara bé, l'entorn familiar també hi incideix, de manera que entre els "immigrants" que han anat a l'"Escola Catalana" encara hi ha prop d'un terç que no tenen un domini complet de la llengua pròpia de Catalunya, la qual cosa reflecteix algunes dificultats en el procés de normalització lingüística.

En aquest context, es pot veure que la capacitació lingüística segons l'origen de la població en cadascun dels dos grans grups és molt diferent: entre els "autòctons" hi ha un terç que no sap escriure el català i entre els "immigrants" hi ha una mica més d'un terç del total que no parla el català. Aquestes diferències, gràcies a l'ensenyament, s'estan llimant: pel que fa als "autòctons" només el 5,5% encara no parla i escriu el català i pel que fa als "immigrants" un terç es troba en aquesta mateixa situació. Es tracta, doncs, d'una qüestió d'escalat.

### 3.7.2. La identitat nacional subjectiva segons origen i segons generació "Escola Catalana" (1995).

La distribució dels sentiments identitaris també és molt diferent segons els quatre subgrups (taula 72):



Taula 72 La identitat nacional subjectiva segons l'origen i la generació "Escola Catalana" (1995).

		Autòctons	Immigrants	Mixtos	Total
Sí Escola Catalana	Només espanyol	1.5	13.8	5.1	7.8
	Més espanyol que català	0.3	15.1	1.5	7.4
	Tan espanyol com català	25.8	58.3	47.5	44.7
	Més català que espanyol	36.2	8.6	30.0	22.4
	Només català	35.4	2.5	13.5	16.3
	NS/NC (n)	0.7 (148)	1.7 (191)	2.3 (75)	1.5 (413)
No Escola Catalana	Només espanyol	3.0	26.5	4.7	15.8
	Més espanyol que català	2.1	11.1	1.0	6.8
	Tan espanyol com català	26.0	47.5	53.0	39.7
	Més català que espanyol	39.9	10.5	31.5	23.4
	Només català	27.4	2.3	9.9	12.5
	NS/NC (n)	1.6 (450)	2.2 (636)	- (94)	1.8 (1180)
Total Població	Només espanyol	2.7	23.6	4.9	13.8
	Més espanyol que català	1.6	12.0	1.2	7.0
	Tan espanyol com català	26.0	50.0	50.5	41.0
	Més català que espanyol	39.0	10.0	30.8	23.1
	Només català	29.4	2.3	11.5	13.4
	NS/NC (n)	1.4 (598)	2.1 (827)	1.0 (169)	1.7 (1593)

1) En el subgrup dels "autòctons" que han anat a l'"Escola Catalana", el 71,6% se sent o més català que espanyol o bé només català, sent una minoria marginal els que se senten més espanyols que catalans (0,3%) o només espanyols (1,5%).

2) El segon subgrup dels "autòctons" presenta una distribució molt semblant a la dels anteriors però una mica més moderada: no hi ha tants que se sentin només catalans i n'hi ha més que se senten bàsicament espanyols.

3) El subgrup dels "immigrants" que han anat a l'"Escola Catalana" estan més decantats per sentiments identitaris on l'espanyolitat hi juga un paper més destacat. Així, el 58,3% se sent tan espanyol com català, el 29% bàsicament espanyol o només espanyol i l'11% més català que espanyol o només català. La distribució dels "immigrants" que han anat a l'"Escola Catalana" contrasta, doncs, amb la dels "autòctons" que també són de la mateixa edat.

4) El subgrup dels "immigrants" que no han anat a l'"Escola Catalana" són els que tenen una identitat més espanyola. En efecte, tot i que la majoria (el 47,5%) se senti tan espanyol com català, el 26,5% es considera només espanyol, l'11,1% més espanyol que català i només el 12,8% se sent bàsicament o només català.

En conseqüència, i segons les dades d'aquesta taula, la identitat nacional subjectiva està molt vinculada a l'origen dels individus, de manera que els nascuts a Catalunya se senten més catalans que espanyols i els "immigrants" se senten més espanyols que catalans. L'impacte de l'"Escola Catalana" damunt la identitat nacional subjectiva ha estat la de reforçar la identitat catalana en els dos grups de ciutadans segons l'origen. En els "autòctons", la generació que ha passat per l'"Escola Catalana" se sent molt més catalana que

la generació dels més grans i en la dels "immigrants" (segurament pel fet que la immensa majoria d'ells ja són nascuts a Catalunya) la identitat "dual" és hegemònica en detriment de les identitats més espanyoles. Tanmateix, la catalanització de l'ensenyament no ha fet augmentar el percentatge d'"immigrants" que se senten bàsicament catalans o només catalans, només ha creat més identitats "duals" de les que hi havia en l'altra generació d'"immigrants".

### 3.7.3. L'autoubicació a l'eix nacional segons origen i segons generació "Escola Catalana" (1995).

De les dades sobre l'autoubicació a l'eix nacional que hi ha a la taula 73, és convenient assenyalar els punts següents:

1) els "autòctons" se situen sempre en posicions més nacionalistes catalanes que els "immigrants". El grup més nombrós entre el total d'"autòctons" és el que s'ubica en posicions de màxim nacionalisme català, mentre que, entre el total dels "immigrants", el grup majoritari és al mig, però el segon més nombrós és al mínim de nacionalisme català.

**Taula 73** L'autoubicació a l'eix nacional segons l'origen i segons la generació "Escola Catalana" (1995).

		Autòctons	Immigrants	Mixtos	Total
Sí Escola Catalana	1 Mínim Nacionalisme Català	2.9	20.3	7.6	11.8
	2	3.6	14.3	3.0	8.4
	3	28.8	44.9	42.8	38.8
	4	34.7	12.3	33.2	24.1
	5 Màxim Nacionalisme Català	29.0	2.0	13.4	13.7
	NS/NC (n)	1.0 (148)	6.0 (191)	- (75)	3.1 (414)
No Escola Catalana	1 Mínim Nacionalisme Català	3.1	22.0	12.6	14.1
	2	6.6	14.9	8.8	11.3
	3	27.8	39.2	24.2	33.7
	4	26.9	13.5	32.5	20.1
	5 Màxim Nacionalisme Català	31.4	5.2	21.5	16.5
	NS/NC (n)	4.2 (450)	5.1 (638)	0.5 (94)	4.4 (1182)
Total	1 Mínim Nacionalisme Català	3.0	21.7	10.4	13.6
	2	5.9	14.8	6.2	10.5
	3	28.0	40.5	32.5	35.0
	4	28.8	13.2	32.8	21.1
	5 Màxim Nacionalisme Català	30.8	4.5	17.9	15.8
	NS/NC (n)	3.4 (598)	5.3 (829)	0.3 (169)	4.1 (1597)

2) entre les dues generacions d'"autòctons" no hi ha massa diferències significatives, a banda que els més joves s'ubiquen menys en posicions de mínim nacionalisme català i es moderen lleugerament dins la meitat més propera al màxim nacionalisme català.

3) els "immigrants" de la generació més gran es decanten per posicions tendents cap al mínim de nacionalisme català: el 39,2% està en posicions intermèdies, però el 36% és a

la meitat menys nacionalista catalana de l'eix. L'altra generació dels immigrants (els que han passat per l'"Escola Catalana") té una distribució bastant similar a l'anterior, si bé hi ha més gent a la posició intermèdia i menys a les posicions més nacionalistes catalanes.

4) Donades aquestes distribucions de freqüències en els quatre subgrups, es pot veure que la variable que marca més diferències torna a ser la de l'origen, si bé la de l'"Escola Catalana" també hi influeix per la via d'aportar dosis de moderació.

### 3.7.4. El comportament electoral segons origen i segons generació "Escola Catalana" (1995).

Respecte el comportament electoral, les dades sobre el qual són a la taula 74, cal reiterar que els dos grups de la generació més joves reconeixen anar a votar molt menys que les altres dues.

Taula 74 El comportament electoral segons l'origen i la generació "Escola Catalana" (1995).

		Autòctons	Immigrants	Mixtos	Total
Sí Escola Catalana	Va anar a votar i va votar	70.7	42.4	67.5	57.1
	Va anar a votar i no va poder votar	1.9	1.2	-	1.3
	No va anar a votar perquè no va poder	8.4	12.1	10.7	10.5
	Va decidir no anar a votar	19.0	44.1	21.4	31.0
	No contesta	-	0.2	-	0.1
	(n)	(147)	(189)	(75)	(411)
No Escola Catalana	Va anar a votar i va votar	87.7	78.9	83.0	82.5
	Va anar a votar i no va poder votar	0.3	0.8	-	0.6
	No va anar a votar perquè no va poder	4.8	8.3	8.4	6.9
	Va decidir no anar a votar	7.1	11.5	8.7	9.6
	No contesta	0.1	0.6	-	0.3
	(n)	(449)	(638)	(94)	(1181)
Total	Va anar a votar i va votar	83.5	70.5	76.1	76.0
	Va anar a votar i no va poder votar	0.7	0.9	-	0.8
	No va anar a votar perquè no va poder	5.7	9.1	9.4	7.9
	Va decidir no anar a votar	10.0	18.9	14.6	15.1
	No contesta	0.1	0.5	-	0.3
	(n)	(597)	(827)	(169)	(1572)

Efectivament, el subgrup que diu votar més és el dels "autòctons" que no han anat a l'"Escola Catalana" (amb el 87,7%), seguit pel subgrup dels "immigrants" (el 78,9%), en tercer lloc, hi ha la generació jove dels "autòctons", dels quals diu haver votat el 70,7%. Per acabar el rànquing, hi ha la generació jove dels "immigrants", dels quals només el 42,4% diu haver anat a votar. És l'únic subgrup on hi ha una majoria d'individus que diu no haver anat a votar: el 44,1%.

En funció d'aquestes dades es pot concloure que el fenomen de l'abstenció a les eleccions al Parlament de Catalunya afecta, sobretot, als joves i, dintre d'aquests, als joves procedents de la immigració, el sentiment d'allunyament de les institucions autonòmiques catalanes dels quals ha de ser prou important com perquè la majoria no voti.

### 3.7.5. El vot partits segons origen i segons generació "Escola Catalana" (1995).

El vot a partits segons l'enquesta post-electoral de 1995 està reproduït a la taula 75. **Taula 75** El vot segons l'origen i segons la generació "Escola Catalana" (1995).

		Autòctons	Immigrants	Mixtos	Total
Sí Escola Catalana	CiU	39.7	44.0	47.0	42.8
	ERC	30.9	5.5	21.8	20.3
	PSC	5.3	23.0	12.2	12.8
	IC	10.9	7.0	8.8	9.1
	PP	2.9	6.6	5.0	4.6
	altres	1.7	-	-	0.8
	blanc	-	0.6	-	0.2
	NC	8.6	13.2	5.3	9.4
	Total	100.0	100.0	100.0	100.0
	(n)	(104)	(80)	(51)	(234)
No Escola Catalana	CiU	50.5	25.2	34.3	36.2
	ERC	11.7	2.2	7.2	6.4
	PSC	8.3	27.7	14.2	18.8
	IC	3.8	10.8	6.8	7.6
	PP	5.0	9.6	5.7	7.5
	altres	0.4	0.1	-	0.2
	blanc	1.0	0.5	-	0.7
	NC	19.2	23.9	31.8	22.6
	Total	100.0	100.0	100.0	100.0
	(n)	(394)	(503)	(78)	(975)
Total Població	CiU	48.3	27.8	39.3	37.4
	ERC	15.7	2.7	12.9	9.1
	PSC	7.7	27.1	7.6	17.6
	IC	5.3	10.3	5.5	6.9
	PP	4.6	9.2	13.4	7.9
	altres	0.7	0.1	-	0.3
	blanc	0.8	0.5	-	0.6
	NC	17.0	22.4	21.3	20.1
	Total	100.0	100.0	100.0	100.0
	(n)	(498)	(582)	(128)	(1209)

De la mateixa manera que s'han vist les diferències clares existents segons els subgrups a totes les altres variables, en aquesta darrera també n'hi ha:

1) si els "autòctons" tendeixen a votar majoritàriament els partits nacionalistes catalans (el 64% del total vota CiU o ERC), aquesta tendència s'aguditza entre els de la generació més jove: el 70,6%. A més, els joves "autòctons", a banda d'optar majoritàriament més pels partits nacionalistes catalans, el repartiment de vots que fan entre les dues forces polítiques està més igualat. En efecte, prop del 31% d'aquests joves opta per ERC, contra el 39,7% que ho fa per CiU. En relació als "autòctons" de l'altra generació, ERC només obté l'11,7% dels vots i CiU passa del 50%. Finalment, entre les dues generacions d'"autòctons" hi ha altres

diferències: els més joves prefereixen en tercer lloc IC (és votada pel 10,9%, contra el 3,8% dels més grans); i rebutgen més el PP (és votat pel 2,9%, contra el 5% dels més grans).

2) els "immigrants" de la generació més gran voten molt menys als partits nacionalistes catalans: en conjunt reben el 27,4% dels vots (el 25,2% a CiU i el 2,2% a ERC). El partit més votat per aquest subgrup és el PSC, guanyant per poc a CiU<sup>77</sup>.

3) els "immigrants" més joves -que són una minoria els que voten- diuen haver votat, la meitat d'ells, a partits nacionalistes catalans, en especial, CiU (el 44% de vots d'aquest subgrup).

Per a concloure, les forces nacionalistes catalanes no només tenen millors resultats entre els "autòctons" sinó que són les majoritàries. En canvi, entre els "immigrants" tenen una penetració molt inferior, si bé és considerablement més alta entre els joves procedents de la immigració. En aquest context, la generació que ha estat socialitzada durant l'autonomia mostra una preferència més acusada pel vot nacionalista català que l'altra generació. Així, els joves "autòctons" voten en un percentatge més elevat a CiU i, sobretot, a ERC; i els joves "immigrants" voten, sense arribar als percentatges dels "autòctons" grans, també majoritàriament les forces nacionalistes catalanes, però ERC hi obté poc suport.

### 3.7.6. Consideracions finals.

Segons els resultats proporcionats pels creuaments entre les diferents variables de l'esquema d'anàlisi, es pot veure que l'impacte d'aquesta política d'escolarització -en la qual el català té una presència mínima de llengua docent- ha estat considerable tant en l'augment en la competència lingüística en català com en el comportament polític de les generacions més joves. Malgrat tots els problemes i inconvenients que té l'ús de la llengua catalana a les escoles (no tots els alumnes són escolaritzats bàsicament en català i no tots els professors tenen un domini adequat d'aquesta llengua, per citar els més rellevants), hi ha unes diferències substancials entre els ciutadans en funció de si són de l'anomenada generació del "català a l'escola" i la resta, i si són d'origen immigrant o autòcton. Les característiques d'aquests quatre grups són les següents (vegeu taula 76):

1) En termes agregats, la generació més jove presenta els percentatges més alts en la categoria dels que parlen i escriuen el català, siguin d'origen autòcton o d'origen immigrant. En conseqüència, l'adquisició del coneixement del català no només passa per la família, sinó que s'adquireix a través de l'ensenyament. Val a dir, però, que aquestes mateixes dades presenten uns resultats poc favorables al procés de normalització lingüística del català: encara hi ha un percentatge de joves procedents de la immigració que manifesta entendre però no parlar aquesta llengua.

2) En aquest mateix sentit, entre els individus de la generació més jove són majoria els que diuen tenir una identitat nacional subjectiva més aviat ancorada cap al cantó català, si bé hi ha diferències segons si són d'origen immigrant o autòcton. Per tot plegat, es pot comprovar que la generació més jove dels ciutadans de Catalunya ha estat socialitzada políticament en un context tal, de manera que entre els "autòctons" s'ha reforçat la identitat nacional catalana i entre els "immigrants" aquest reforçament s'ha traduït en un augment del grup de la identitat dual, tractant-se, doncs, d'un primer graó en la consolidació d'una

---

<sup>77</sup> Al tenir present en aquest subgrup, el percentatge dels "No contesta" arriba al 23,9%, el més gran de tots els quatre subgrups.

**Taula 76** Les variables de l'esquema d'anàlisi segons els quatre tipus de ciutadans (1995).

	ciutadans d'origen autòcton	ciutadans d'origen immigrant
generació "Escola Catalana"	<ul style="list-style-type: none"> <li>- alfabetització en català altíssima</li> <li>- INS bàsicament catalana, INS espanyola mínima</li> <li>- ubicació majoritària en posicions nacionalistes catalanes, posicions espanyolistes mínimes</li> <li>- participació electoral moderada</li> <li>- vot nacionalista català altíssim, ERC millor resultat</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- alfabetització en català alta, minoria que no parla català</li> <li>- INS sobretot dual, però decantada cap a l'espanyola</li> <li>- ubicació posicions intermèdies, decantades cap l'espanyolisme (nucli destacable), catalanistes pocs</li> <li>- participació electoral baixa</li> <li>- CiU 1a. força, PSC 2a., ERC minoria</li> </ul>
resta de generacions	<ul style="list-style-type: none"> <li>- immensa majoria poden parlar el català, però el 40% no el saben escriure</li> <li>- INS bàsicament catalana (moderada), INS espanyola minoritària</li> <li>- ubicació majoritària en posicions nacionalistes catalanes, espanyolistes minories</li> <li>- participació electoral altíssima</li> <li>- vot nacionalista català alt, CiU hegemònica</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- alfabetització en català baixa, més del 40% no sap parlar el català</li> <li>- INS sobretot dual, però més d'1/3 bàsicament espanyola</li> <li>- ubicació en posicions intermèdies, decantades cap a l'espanyolisme, catalanistes alguns.</li> <li>- participació electoral alta</li> <li>- PSC 1a. força, CiU 2a.</li> </ul>

Font: Elaboració pròpia

identitat bàsicament catalana.

3) L'impacte de la socialització política de les generacions més joves també es tradueix en el fet que els individus d'aquesta edat s'ubiquin, en l'eix definit pels extrems de màxim i mínim nacionalisme català, en posicions diferents de com ho fan els seus conciutadans més grans. Ara bé, en aquest cas, la variable origen marca més acusadament les diferències entre els joves d'origen autòcton i els d'origen familiar immigrant. Els primers s'ubiquen, en bona part, en posicions decantades cap al nacionalisme català, mentre que els joves "immigrants" es mantenen en posicions més allunyades d'aquest pol i, a més, els percentatges dels que es colloquen en posicions nacionalistes catalanes són inferiors als que presenta el grup dels "immigrants" de la generació més gran. Per tant, els joves "immigrants", tot i que estan en condicions de parlar i escriure en català i se senten més catalans -en termes agregats- que els "immigrants" més grans, mostren unes posicions més reluctants envers el nacionalisme català.

4) La quarta variable inclosa en aquest esquema d'anàlisi, el comportament electoral, també palesa les diferències intergeneracionals i segons l'origen de l'individu. Els que participen més són els de la generació més gran i dintre de cada generació voten més els "autòctons" que els "immigrants". En conseqüència, els joves d'origen immigrant diuen participar menys dels quatre grups de ciutadans.

5) Finalment, quant al vot, les diferències són molt clares entre els grups. Els joves "autòctons" voten majoritàriament nacionalista català i les dues primeres forces són CiU i ERC, que estan bastant igualades. Els més grans "autòctons" voten també en una important proporció nacionalista català, sobretot CiU. Els "immigrants" d'aquesta mateixa generació diuen votar, primer el PSC seguit de CiU. El darrer grup, el dels joves "immigrants", si voten, ho fan primer per CiU i, en segon lloc, pel PSC.

Concloent, es pot afirmar que la socialització política que han sofert els més joves a

Catalunya els ha dut a incrementar el coneixement i el domini de la llengua catalana, a sentir-se més catalans, a ubicar-se en posicions més nacionalistes catalanes i a votar sobretot els partits nacionalistes catalans. Aquest fenomen és molt més acusat entre els joves d'origen autòcton que no pas entre els joves d'origen immigrant, per la qual cosa continua constatant-se l'impacte de la família en la configuració i assumpció de valors i idees propis de la cultura política.

#### 4. Conclusions.

El propòsit d'aquest capítol era mostrar els resultats i els impactes de la política lingüística de la Generalitat a l'ensenyament obligatori damunt la societat catalana.

Com que aquest capítol ha estat presentat mitjançant la seva divisió en dos seccions (una dedicada a l'anàlisi dels resultats -com ha canviat el coneixement de la llengua catalana, sobretot- i una altra dedicada als impactes -quins canvis hi ha hagut en la socialització política dels ciutadans de Catalunya), la recapitulació de les idees que s'han anat exposant al llarg de les pàgines precedents serà feta també en dues parts: els resultats i els impactes.

A) Començant pels resultats, la política lingüística d'introducció del català a l'escola com a assignatura, acompanyada de la voluntat de maximitzar la seva presència com a llengua vehicular, s'ha traduït en un considerable augment de la competència lingüística en aquesta llengua, si bé no hi ha dades sobre el nivell de correcció assolit per l'alumnat. L'avaluació d'aquesta política, en termes generals, mostra una qualificació ambivalent. Per un cantó, és bastant clar que es pot parlar d'èxit en la mesura que la immensa majoria dels joves catalans diuen saber llegir, escriure i parlar el català. En canvi, les dades no poden ser interpretades d'una manera massa optimística quan palesen que hi ha una part gens negligible de joves ciutadans de Catalunya que es mostren incapaços de parlar el català. Aquesta situació, que es fa evident amb les xifres del cens o del padró d'habitants, ha de ser considerada com a especialment greu quan les dades de referència són les que s'extreuen de les enquestes post-electorals. Per exemple, el 1995, tenint en compte que tots els entrevistats tenen més de 18 anys i, per tant, ja fa anys que estan fora del sistema educatiu obligatori, mostra com encara són bastants els que diuen no parlar la llengua catalana<sup>78</sup>. En conclusió, malgrat les moltes mancances que hi ha, l'ensenyament ha estat una peça clau per a estendre el coneixement de la llengua catalana, si bé no en garanteix el seu ús.

B) A banda del comentari sobre els resultats obtinguts, aquest capítol ha estat dedicat, bàsicament, a analitzar els impactes d'aquesta política pública damunt del sistema polític a través de la seva influència en la socialització dels ciutadans.

La segona secció havia començat plantejant un esquema d'anàlisi, el qual dibuixava les relacions entre diverses variables que intervenen en el vot. D'entre totes elles, s'ha justificat que se centrés l'interès en aquelles que incidien especialment en el procés de socialització política, ja que és susceptible de ser modulad per les autoritats polítiques a partir

---

<sup>78</sup> Segons les dades de la taula 67, el 1995 hi havia prop del 5% dels joves pertanyents a l'anomenada generació "Escola Catalana" i nascuts a Catalunya que deien no parlar el català. Tanmateix, i en descàrrec de les autoritats educatives catalanes, el 1984, aquest mateix grup de joves arribava al 15,2%.

del sistema educatiu, sobretot.

En una societat on el conflicte lingüístic és present, el fet que les autoritats polítiques estiguin formalment compromeses en favor de la promoció d'una de les llengües, les decisions que prenguin en relació al model lingüístico-escolar repercutiran en la formació global dels alumnes. Per aquesta raó calia intentar trobar i analitzar com l'augment de la competència lingüística en català afectava el comportament electoral i el vot dels ciutadans. La hipòtesi subjacent era que les autoritats polítiques -que defensaven públicament un programa nacionalista català, en el que un element central del qual és la política de normalització lingüística- al catalanitzar l'ensenyament, contribueixen a difondre entre els alumnes el sentiment de pertinença a Catalunya, el qual és el requisit bàsic per a bastir un entorn ideològic favorable a les tesis nacionalistes catalanes. En definitiva, doncs, es tractava de veure si l'acció de normalització lingüística a les escoles, malgrat tots els inconvenients, ha contribuït a consolidar i a eixamplar les bases electorals del nacionalisme català. Pels resultats sorgits de l'explotació de les quatre enquestes post-electorals, aquesta hipòtesi pot ser acceptada sense massa objeccions.

Seguint aquest fil, les conclusions que hom pot arribar a la llum de les dades proporcionades per l'anàlisi de les enquestes són les que vénen a continuació:

1) Com a punt de partida, s'ha evidenciat, a partir dels resultats electorals oficials, que el vot a partits nacionalistes catalans és més alt al final del procés que al principi del mateix. Aquest fenomen es dona simultàniament -segons les enquestes post-electorals- amb l'augment del percentatge de ciutadans que es considera bàsicament català o només català, i al decrement del percentatge de ciutadans que diu tenir una identitat nacional subjectiva espanyola. A més, al llarg del temps, el percentatge de ciutadans que s'autoubica en posicions més properes al nacionalisme català ha anat creixent. Per acabar, el nivell de competència lingüística en català també s'ha incrementat. En conjunt, doncs, aquestes variables han evolucionat d'una manera semblant i en un mateix sentit.

2) S'ha constatat que la variable "vot a partits nacionalistes catalans" està relacionada amb el coneixement de català, amb l'autoubicació a l'eix nacional, amb l'origen de l'individu i amb la identitat nacional subjectiva; de manera que com més alt és el coneixement de català; com més proper al pol de màxim nacionalisme català hom s'autoubiqui; si hom és d'origen autòcton (entès com a nascut a Catalunya fill d'ambdós pares també nascuts a Catalunya); i, quart, com més predomini del component català en la identitat nacional subjectiva; més probabilitats hi ha que s'opti per un partit nacionalista català<sup>79</sup>. També s'ha vist que la vinculació entre aquestes variables no és fruit d'una conjuntura política determinada, sinó que el mateix esquema es reproduceix a cada convocatòria electoral al Parlament de Catalunya: hi ha una regularitat en l'associació.

3) S'ha fet palès que, de totes aquestes variables, l'única mínimament controlable per les autoritats polítiques és la del coneixement de català, el qual és fomentat a través del sistema educatiu de Catalunya. La presència i l'ús de la llengua catalana a l'escola (així com també en altres àmbits de l'entorn del ciutadà<sup>80</sup>), com a element integrant del procés de socialització de l'individu, ha afectat -per primer cop en la Història- a una part considerable

---

<sup>79</sup> Val a dir que les correspondències són en base a dades agregades i, per tant, al marcar només tendències generals, hi pot haver una casuística molt variada a nivell individual que s'aparti de l'esquema bàsic. En tot cas, es pretén que aquesta exposició serveixi per a posar de relleu el sentit de les relacions entre les esmentades variables.

<sup>80</sup> Com a exemple més rellevant cal destacar l'existència d'una televisió que emet en llengua catalana.



dels ciutadans de Catalunya, segons allò disposat per unes institucions democràtiques reflectint la voluntat popular expressada en unes eleccions. Com que aquest procés, habitual en qualsevol Estat que funcioni amb normalitat, té com a objectiu últim crear i després reforçar el sentiment de pertinença a la societat on viu l'individu, això també s'ha produït, en bona mesura i com era esperable, en el cas de Catalunya (si bé amb les lògiques restriccions emanades per la ubicació de Catalunya en un Estat que no li és exclusiu): els joves de Catalunya se senten cada cop més, i en una proporció més gran que la resta de la societat, més catalans que espanyols.

4) Com a corol·lari de l'impacte de la política lingüística a l'ensenyament damunt el procés de socialització, es pot afirmar que els més joves -i, per tant, aquells ciutadans que han rebut un determinat ensenyament- tendeixen a votar en una proporció més gran els partits nacionalistes catalans, i que aquesta opció que fan tendeix a ser mantinguda al llarg de les successives convocatòries electorals.

5) Tanmateix, s'ha advertit -com ja havia estat establert en altres estudis- que el procés de socialització política està afectat per l'origen familiar de l'individu, segons si és autòcton o immigrant. Efectivament, per al grup dels joves "autòctons", la catalanització de l'ensenyament els ha reforçat -en relació al grup dels "autòctons" més grans- la identitat nacional subjectiva catalana i ha fet que el seu vot a partits nacionalistes catalans fos més important en proporció. En canvi, els joves procedents de la immigració no arriben a presentar les mateixes xifres que els seus conciutadans d'origen autòcton, segurament com a resultat de la transmissió de valors en el si de la família i de l'entorn més immediat. Així, el canvi que hi ha hagut entre el franquisme i la democràcia (i l'autonomia) en el paper jugat per les dues institucions bàsiques que afecten a la socialització política dels individus en relació al manteniment de la consciència nacional catalana ha estat el següent. Partint de la divisió dels ciutadans segons si són d'origen autòcton o immigrant (per tant, en principi, si són més o menys susceptibles -respectivament- de tenir una consciència nacional catalana), i comparant el franquisme amb la democràcia, es pot veure com el canvi ha estat radical. Durant el franquisme, només la família, en el cas dels "autòctons", jugava -en el millor dels casos- a favor del manteniment/foment dels valors i actituds congruents amb la preservació d'una identitat catalana nacionalment diferenciada, mentre que l'escola jugava un paper contrari a aquest fet, ja que a ambdós grups de ciutadans ("autòctons" i "immigrants") se'ls negava sistemàticament l'accés a la llengua i a la cultura catalanes, alhora que s'intentava fomentar un sentiment de pertinença a l'Espanya-nació. Amb l'arribada de la democràcia i l'autonomia per a Catalunya, la situació és molt diferent. Tots els àmbits són favorables (en principi) a la consciència nacional catalana excepte en el cas de la família entre els "immigrants", on es mantenen els valors més preuats de les cultures d'origen. Pel fet que el model lingüístico-escolar aplicat a Catalunya és un de sol (tant els "autòctons" catalanoparlants com els "immigrants" hispanoparlants reben, de mans de l'Estat, el mateix tipus d'ensenyament), alguns sectors nacionalistes espanyols es resisteixen a deixar l'escola en mans de les autoritats catalanes. Malden perquè, almenys, els "immigrants" tinguin la seva pròpia xarxa escolar, on els valors que se'ls transmetin siguin el menys favorables possible a l'expansió entre ells d'aquelles idees i actituds que connecten amb la consciència nacional catalana, més o menys compartida per la resta de ciutadans de Catalunya. Aquesta és, i no cap altra, la raó de la pugna sobre el model lingüístico-escolar: qui aconsegueix tenir més incidència sobre aquest mecanisme bàsic de socialització política.

6) Considerats conjuntament tots aquests fets, és evident que l'accés als recursos propis del govern per part de CiU -gràcies a un seguit de victòries electorals- ha significat un avenç estratègic important per al seu projecte polític, ja que han aconseguit enfortir les

seves pròpies bases electorals. Després de 15 anys de política lingüística a l'ensenyament, els nacionalistes de CiU han estat el suficientment hàbils com per generar un planter de joves amb una consciència nacional catalana (o preferentment catalana), l'existència del qual sembla apuntar cap a assegurar la continuïtat del seu electorat. No obstant, les dades permeten de detectar algun problema amb una doble vessant. Per una banda, les noves generacions "pugen" cada cop lleugerament més radicalitzades en la qüestió nacional catalana, és a dir, el percentatge dels que diuen votar ERC va essent més gran a mesura que passen les convocatòries electorals. Per una altra banda, s'està gestant un nucli de joves ciutadans d'origen immigrant que, no només no participen a les eleccions al Parlament de Catalunya, sinó que mantenen unes opinions i una identitat nacional subjectiva bastant contraposada a la de la resta de ciutadans de la seva generació. En la mesura que aquests dos sectors no es percebin mútuament com a perillosos per les respectives existències, la creixent dicotomització social encara no és preocupant.

7) De la cara el futur, l'èxit de la política lingüística, mesurat en termes d'extensió del coneixement de la llengua catalana -si és que es dona-, tindrà per efecte que el nivell de competència en català tendirà a desaparèixer com a discriminant per identificar grups de població. Paradoxalment, l'eventual triomf de les posicions nacionalistes catalanes en aquesta qüestió (que serà quan tots els ciutadans de Catalunya estiguin completament alfabetitzats en llengua catalana) es pot convertir, per a ells, en un seriós inconvenient o contratemps perquè caldrà que redefineixin el paper de la llengua en el seu discurs de creació de la identitat catalana. En conseqüència, els temes identitaris a Catalunya no passaran, llavors, pel coneixement del català sinó per altres variables, com pot ser l'ús de la llengua o d'altres. En tot cas, però, implicarà que tothom (i, en especial, totes les forces polítiques) hagi de repensar i de redefinir-se sobre la qüestió de qui és català, nacionalment parlant.

## Capítol 6. Conclusions.

L'objecte d'aquesta tesi ha estat l'anàlisi del procés que segueix la política lingüística en l'ensenyament obligatori feta per les autoritats autonòmiques catalanes, des de la seva formulació, passant per la implementació, fins a l'avaluació dels resultats obtinguts al cap de quinze anys d'estar essent aplicada.

La finalitat que orientava la recerca era **la de comprovar fins a quin punt la variable partidista-ideològica és determinant en el desenvolupament de les activitats del govern.** Es tractava de confirmar en quina mesura la "política determina les polítiques" i no a l'inrevés, com ha estat plantejat en altres recerces, a parer de les quals l'opció substantiva de fons queda relegada a un segon terme, ja que serien les característiques pròpies de cada política les que determinarien l'estructura de relacions entre les parts enfrontades, i que acabarien explicant la resolució del conflicte.

En el context específic de l'objecte d'estudi, es tractava de demostrar que la política lingüística de la Generalitat aplicada en l'ensenyament s'ha basat en l'adopció d'un dels models lingüístico-escolars que haurien estat possibles en el marc constitucional espanyol. Així, entre l'opció pel model de separatisme lingüístic parcial i electiu o pel model de conjunció lingüística, a Catalunya, el Govern ha acabat implementant aquest segon. A més, s'ha volgut demostrar que la tria feta, tot i estar condicionada -lògicament- per l'entorn social sobre el qual opera, és fruit de la voluntat política generada des d'una posició partidista concreta: la del nacionalisme català vehiculat per la coalició Convergència i Unió. En efecte, la resta de forces polítiques intenten incidir -i ho fan- en el disseny del model, però aquest per acostar-se molt a allò que havien pretès, durant els darrers anys del franquisme, els sectors del nacionalisme català promotors de la catalanització de l'ensenyament i que estaven organitzats a l'entorn de l'Òmnium Cultural: que l'escola pública fos només una, aquella on tots els alumnes reben tot (o, almenys, el màxim possible) l'ensenyament en català, així com els continguts que s'hi transmeten estan orientats a ajudar a estimular el sentiment de pertinença a Catalunya. En definitiva, **el model que s'ha acabat implantant, amb totes les mancances que s'han assenyalat al llarg de la recerca, és el de l'anomenada "Escola Catalana", entesa així perquè ho és en llengua i continguts.**

El model alternatiu, que és derrotat, es basava en una escola bilingüe, en la qual els infants hispanòfons eren acollits en la seva llengua habitual, dins la mateixa aula on hi podia haver alumnes catalanòfons, que eren escolaritzats en català simultàniament. Aquest model, defensat pels socialistes, compartia amb l'anterior un element bàsic: es rebutjava crear dues xarxes escolars en funció de la llengua oficial que s'emprava per impartir docència. El fet que ambdós models tinguessin aquest punt de contacte ha permès, que l'expansió de la catalanització de l'escola hagi estat poc conflictiva, la qual cosa s'explica per diverses raons: perquè totes les forces polítiques rellevants volien evitar el conflicte; perquè el PSC, amb el model aplicat de no separació dels alumnes ni per aules, aconseguí allò que més desitjava; perquè CiU aconseguí, també, assentar les bases d'una catalanització real de l'ensenyament; i perquè el PSUC, un partit d'esquerres amb molta implantació (aleshores) entre sectors procedents de la immigració, és també un dels dissenyadors i avaladors destacadíssims del model finalment implantat. En efecte, el PSUC aconseguí demostrar que les primeres preferències d'uns i altres són plenament compatibles i que és possible integrar-les en un sol model que es caracteritzi per apuntar a la maximització de la catalanització i per crear una sola xarxa escolar. En aquest sentit, es pot afirmar, en conseqüència, que la immensa majoria de les forces parlamentàries hi surten guanyant.

Per a avançar en la validació o desmentiment d'aquesta hipòtesi, s'ha recorregut a l'instrumental d'anàlisi proveït per l'enfoc sistèmic aplicat a l'estudi de les polítiques públiques. Així, la recerca s'ha organitzat per a donar resposta a la pregunta de *què* fa el govern, *com* ho fa, *per què* ho fa, amb *quins mitjans*, en *quin context* i amb *quins resultats*. L'anàlisi de les polítiques públiques es basa en descomposar el procés d'una política pública en les diverses fases que l'integren (per tal de veure'n els elements més rellevants), de la tal manera que el contingut de la Tesi ha estat estructurat en base aquestes grans fases.

Després de fer unes breus consideracions sobre la relació entre Estat i llengua, es descriuen els diversos models lingüístico-escolars (definitos en funció de la presència i l'ús de llengües que impliquen, i en funció del marge de llibertat reconeguda als pares per triar aquesta presència i ús) que el marc constitucional espanyol permet. La Constitució espanyola, com a resultat d'un pacte entre diferents forces polítiques, és -també en aquesta qüestió- prou ambigua perquè hi hagi la possibilitat que cada Comunitat Autònoma, que eventualment es constitueixi i que fixi una segona llengua com a oficial en el seu respectiu Estatut, prevegui un model lingüístico-escolar determinat, sigui el d'unilingüisme, el de separatisme lingüístic parcial i electiu i el de bilingüisme total o de conjunció lingüística.

El resultat és que dins de l'Estat espanyol hi conviuen tres grans models lingüístico-escolars, dels quals s'expliquen les seves característiques fonamentals. A continuació, s'ha centrat l'atenció en els dos darrers, amb la finalitat de comprendre per què cadascun d'ells ha estat assumit per una o una altra Comunitat Autònoma. Així, de les sis Comunitats Autònomes que tenen dues llengües oficials, n'hi ha quatre (la Comunitat Autònoma Basca, Navarra, el País Valencià i les Illes Balears) que han optat pel model de separatisme lingüístic i les dues restants pel model de conjunció lingüística o bilingüisme total (Catalunya i Galícia).

A més, com que es tractava de buscar quins són els factors que incidien en l'opció per un model concret, s'han comparat totes sis Comunitats. El resultat ha estat la constatació que, en relació als dos tipus de model, s'hi identifiquen grans diferències entre Comunitats quant a la intensitat amb què s'implementa el model i, en conseqüència, els productes assolits són també molt diferents. Per això, ha calgut intentar trobar una explicació a aquest fenomen, i **s'ha palesat que l'opció per un o altre model depèn de la incidència combinada de dos grans grups de factors, els sociolingüístics i els polítics, essent aquests darrers, els determinants.**

En efecte, mentre que el primer grup de factors explica satisfactòriament la tria bàsica entre un o altre model, el grau d'intensitat s'explica -sobretot- per la presència al capdavant del Govern encarregat d'aplicar el model d'una força política nacionalista que té per objectiu recuperar la presència de la llengua pròpia de la comunitat lingüística que vol representar. **Alhora, s'ha constatat que l'aplicació dels models no és rígida sinó que fluctua segons la correlació de forces polítiques que hi ha a cada moment.**

En conclusió, s'ha evidenciat que l'aplicació d'un model lingüístico-escolar determinat, no només depèn del bloc de constitucionalitat vigent a la Comunitat Autònoma (sobretot pel que fa a l'Estatut d'Autonomia respectiu) sinó que depèn d'allò disposat per la Llei de normalització lingüística i, sobretot, per l'interès que tinguin les autoritats polítiques per a desenvolupar-lo més o menys intensament.

Per tant, és plausible deduir i acceptar que un canvi en el govern de la Comunitat Autònoma comportarà un canvi en la intensitat de l'aplicació del model, i, a més, en alguns casos, també pot comportar un canvi en el model mateix, sense que calgui canviar el marc legal vigent, gràcies a la potestat reglamentària de l'executiu autonòmic.

De totes les Comunitats Autònomes de l'Estat espanyol, el cas de Catalunya és el més important per tres raons: pel canvi que ha implicat en el sistema educatiu, pel volum de gent que ha afectat, i pel debat polític que ha generat i les expectatives sobre els resultats que deixa entreveure. Per tant, esdevé l'exemple més fefaent que l'impuls polític pot transformar la realitat si hi ha la voluntat de fer-ho. Així és que el cas de Catalunya és el que ha merescut l'atenció en la resta de la recerca.

Per aquest motiu, s'ha entrat en l'anàlisi concreta del cas de Catalunya, començant per la primera fase de la política pública: la de la formulació i decisió mitjançant la qual es fixen les regles bàsiques de referència.

S'ha vist que els partits catalans, per raó de la seva ideologia política, tenien percepcions diferents del problema de la llengua a l'escola i, en conseqüència, tenien propostes per a solucionar-lo també diferents. Aquestes diferències es palesen al llarg de tot el procés d'elaboració del marc normatiu, començant per la Constitució, continuant per l'Estatut d'Autonomia i acabant per la Llei de Normalització Lingüística. A cadascuna d'aquestes fases (sobretot a les dues primeres) el marge de maniobra del poder executiu es va limitant en una direcció contrària als interessos representats políticament per CiU, els quals no tenen mai la força suficient per imposar la seva percepció de la qüestió.

Amb tot, el marc normatiu bàsic ha de ser concretat a través d'una llei elaborada pel Parlament de Catalunya, en una situació política en què la posició de CiU, sense ser òptima, ha millorat substancialment: ara és la primera força de Catalunya. En aquest context, i atès que el marge de maniobra era prou gran, CiU es disposa a recuperar el terreny perdut, intentant exprémer al màxim les possibilitats de la Constitució i l'Estatut.

En conseqüència, en l'anàlisi de la fase de la formulació d'aquesta política, s'ha demostrat que en el procés d'elaboració de la LNLC les diferències entre els partits eren substancials, tant en el plantejament global de la política lingüística com en l'àmbit més concret de l'ensenyament. Després d'un llarg procés negociador, l'acord complet no és assolit, sinó que el marc legal definitiu es basteix a través de les votacions, en les quals s'articula una majoria i una minoria. El resultat definitiu fixat a la LNLC és assumit per totes les forces polítiques, amb el benentès que l'acceptació final del model lingüístico-escolar dependrà de l'aplicació concreta que faci l'Administració catalana, en mans de CiU. Així, s'ha fet evident que a la LNLC s'acorda allò que ningú no vol, però no se sap ben bé què ha de ser, ja que la LNLC és prou àmplia per a permetre lectures molt diferents, fins al punt que seria possible la construcció del model alternatiu; el de separatisme lingüístic parcial i electiu. Tot dependrà, conseqüentment, de la fase de la implementació.

L'anàlisi de la implementació de la política lingüística en l'ensenyament demostra que és en aquesta fase quan el model lingüístico-escolar pren les seves característiques definitives, gràcies al toc final del Govern espanyol. El Govern de la Generalitat, un cop compta amb una Llei aprovada per una immensa majoria de les forces polítiques catalanes, es disposa a fer realitat allò que des de les seves bases més nacionalistes s'havia estat desitjant tant de temps: que l'escola a Catalunya fos en català per a tothom. Per a fer-ho, el Govern de la Generalitat planifica la catalanització de l'ensenyament a través d'una estratègia basada, primer, en l'aprofundiment en algunes escoles i, després, extensió a la resta. Tanmateix, aquesta opció és vetada pel Govern espanyol, que l'obliga a limitar l'abast de la catalanització, per la via de forçar l'ús mínim de l'espanyol com a llengua docent. El resultat és que el Govern de Catalunya reconsidera lleument la seva estratègia pel cantó de promoure, en contrapartida, una extensió generalitzada de la presència del català, alhora que concentra més esforços en aquelles zones del territori on la situació sociolingüística era més